

דברי הכנסת

הישיבה המאה-ועשרים-ושלוש של הכנסת השלוש-עשרה

יום שני, ט"ו באב התשנ"ג (2 באוגוסט 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

תוכן העניינים

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
הודעת הממשלה בעניין פעולות צה"ל בדרום-לבנון	
הצעת סיעת צומת להביע אי-אמון לממשלה	
משום שמכהנים בקרבה שרים שמתנהלות נגדם חקירות פליליות	
הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 7), התשנ"ג-1993	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 9), התשנ"ג-1993	
(קריאה ראשונה)	
הצעת חוק הפיקוח על עסקי ביטוח (תיקון מס' 2) (תוכנית הסדר),	
התשנ"ג-1993	
(קריאה ראשונה)	
שאלות ותשובות	
מס רכוש	
ניתוק בין הפעילויות השונות של הבנקים	
הקמת אזור תעשייה בדליית-אל-כרמל	
תוכנית מגירה להפעלת קופת-חולים הכללית	
עמלות הבנקים	
ביטול פטור ממס הכנסה לסטודנטים	
העברת תשלומים למס הכנסה על-ידי קופת-חולים	
פיצוי לאזרח שאדמותיו הופקעו	
מימון ארוחות לעובדי "בזק"	
שימוש בכספי רזרבה תקציבית	
העברת כספים מתקציב הישיבות לפרויקט תעסוקה	
פיצוי לנפגעי הטילים במלחמת המפרץ	
עקיפת חוק המשכנתאות על-ידי הבנקים	
סיוע תקציבי לעמותת "עמך"	
פדיון מלווה שלום הגליל	
ביטול פטור ממס הכנסה לסטודנטים	
השעיה מרשות החברות הממשלתיות	
השוואת זכויות בני המיעוטים	
מס על רווחי הון בבורסה	
טיפול בתיקי נישומים	
גירעון בקרן הגמלאות של "אגד"	

הודעת השר על מיסוי הבורסה
הטלת מכס על תרומות
הקמת מזבלה סמוך למצפה אבי"ב
עליית רמת האוזון
זרימת שפכי ביוב לנחל געתון
הקמת מזבלה סמוך למצפה אבי"ב
זיהום חופי רחצה
הצעת חוק גביית חובות (ביצוע צווי מאסר) (הוראת שעה) (תיקון),
התשנ"ג-1993
(קריאה ראשונה)
הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 26) (מועד הבחירות לאחר התפזרות)
(קריאה ראשונה)
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת
שאלות ותשובות
פיטורי עובדים בשירות התעסוקה
פיטורי עובדים ב"תנובה"
העסקת עובדים יהודים בשבתות ובחגים
אשפוז ילד בבית-חולים פסיכיאטרי ללא צורך
מעונות נעולים לנערות במצוקה
תעודת סיום לבוגרי קורס של משרד העבודה
הליכי אימוץ ילדים
ניכויים משכר תושבי השטחים שעובדים בישראל
מסקנות ועדת חקירה בעניין מעון "כפר-נחמן"
אבטלה בקרב הנכים
מעונות-יום לילדים יוצאי אתיופיה
ירידי תעסוקה בענף הבנייה
ילדים במשפחות עניות
מעקב אחר תשלומים לעובדים מהשטחים
משכורות לעובדים בגוש-קטיף
עבודת קטינים בתנאי ניצול
תנאי העסקת עובדים במפעל "פיקנטי"
קצבאות שאירים
עבודת עולים מאתיופיה בגוש-קטיף
מדיניות האינטגרציה במשרד החינוך
הסעות לילדים נכים
יחס בני הקיבוצים לירידה מן הארץ
תשלום דמי שכלול

תוספת שעות לזרם החינוך הממלכתי-דתי

אבטחה בבתי-ספר בשכונת רמות

הצעת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (תיקון – נוקשות החוק)

(קריאה ראשונה)

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנו פותחים את ישיבת הכנסת, יום שני, ט"ו באב התשנ"ג, 2 באוגוסט 1993.

הודעה למזכיר הכנסת. אחרי כן נעבור להצבעות.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו על שולחן הכנסת –

לדיון מוקדם: הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון) (סייג להטלת ארנונה), התשנ"ג–1993, מאת חברת הכנסת אסתר סלמוביץ; הצעת חוק סוכני המכס (תיקון), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת רענן כהן; הצעת חוק ביטוח לאומי (תיקון – הרחבת ביטוח ילדים), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת חנן פורת; הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון – מענק נכות), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת זאב בנימין בגין; הצעת חוק חובת המכרזים (תיקון – אי-תחולה), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת שלמה בוחבוט; הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון – פומביות הדיון), התשנ"ג–1993, מאת חברי הכנסת ס' שלום וד' צוקר; הצעת חוק חופש המידע, התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת דוד צוקר וקבוצת חברי כנסת; הצעת חוק עונשין לעבירות תנועה (שירות בבתי-חולים), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת אברהם הירשזון; הצעת חוק חינוך (נקודות זכות בשל קורסים צבאיים), התשנ"ג–1993, מאת חברת הכנסת אסתר סלמוביץ; הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (אי-קיום שבתון וקביעת סדרי לימודים), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת יצחק לוי; הצעת חוק הנחה לגמלאים באגרות רשות השידור, התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת יוסף ונונו; הצעת חוק העונשין (תיקון – גזענות), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת אבנר חי שאקי; הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון – לשמירת הסביבה והגנת החי), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת יגאל ביבי; הצעת חוק נכי רדיפות הנאצים (תיקון – השוואת זכויות לנכי המלחמה בנאצים), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת אבנר חי שאקי; הצעת חוק הטלת פיקוח וחובת רישוי על טיולים, התשנ"ג–1993, מאת חברת הכנסת אסתר סלמוביץ; הצעת חוק הרשויות המקומיות (פטור לגמלאים), התשנ"ג–1993, מאת חברי הכנסת א' הירשזון וע' מאור; הצעת חוק איסור הטרדה מינית על-ידי נותן שירות מקצועי, התשנ"ג–1993, מאת חברת הכנסת יעל דיין וקבוצת חברות הכנסת; הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון – ייעוד לסיוע לח"כים), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת מאיר שטרית.

עוד אודיעכם, כי הונחו על שולחן הכנסת ביום חמישי, י"א במנחם-אב התשנ"ג, 29 ביולי 1993, לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 9), התשנ"ג–1993; הצעת חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 12) (חקירת אנשי שירות הביטחון הכללי), התשנ"ג–1993; הצעת חוק הליכי תכנון ובנייה (הוראת שעה) (תיקון מס' 4), התשנ"ג–1993. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

הודעת הממשלה בעניין פעולות צה"ל בדרום-לבנון

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לשת' הצבעות על אותו עניין.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, עוד לא היתה הודעת סיכום.

היו"ר ש' וייס:

כן, מייד, ודאי, אני מסביר כדי שחברי הכנסת יתיישבו בינתיים.

הודעת הממשלה בעניין פעולות צה"ל בדרום-לבנון. תהיה הודעת סיכום, שהיא הצעה מטעם סיעות חד"ש ומד"ע לסיכום הדיון על הודעת ראש הממשלה מ-28 ביולי 1993. נערוך על כך הצבעה שהיא בבחינת הצבעת אי-אמון, ואחר כך תהיינה עוד שתי הודעות סיעות, שעליהן נערוך הצבעה נפרדת.

בבקשה, מי מחברי סיעת חד"ש קורא לפנינו את ההצעה? חבר הכנסת תופיק זייד, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, אני הודעתי: הצעה מטעם סיעות חד"ש ומד"ע לסיכום הדיון על הודעת ראש הממשלה, בבקשה. נא לא להפריע.

תופיק זיאד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעה מטעם סיעות חד"ש ומד"ע לסיכום הדיון על הודעת ראש הממשלה מיום 28 ביולי 1993.

1. הכנסת מביעה צער על הקורבנות הישראלים, הלבנונים והפלשתינים שנפלו בעטיה של המלחמה בלבנון. הכנסת שולחת תנחומים למשפחות האבלות ומאחלת החלמה לפצועים.

2. הכנסת מגנה את המלחמה שניהל צה"ל בלבנון, שגרמה קורבנות שווא, הרוגים ופצועים, להרס רב ולבריחת מאות אלפי לבנונים מבתיהם. ההפצצות מהאוויר, מהים ומהיבשה, שפגעו בעיקר באוכלוסייה אזרחית, לבנונית ופלשתינית, היו פשעי מלחמה, שאך יעמיקו את האיבה בין העמים ויחבלו בתהליך השלום.

3. מתוך דאגה לתושבי ישראל ולקידום תהליך השלום, קובעת הכנסת, שרק נסיגה מלאה של צה"ל מכל שטחה הכבוש של לבנון, מרמת-הגולן ומהשטחים הפלשתיניים הכבושים והשגת הסדר מדיני, ישראלי-פלשתיני וישראלי-ערבי, בכוחן להבטיח שלום וביטחון לישראלים ולעמי האזור בכלל.

סיעות חד"ש ומד"ע מבקשות לראות בהצבעה זו הצבעת אי-אמון בממשלה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. ההצבעה היא על ההודעה שהיא הצעת סיכום. על-פי התקנון אנחנו מתייחסים אליה כאל הצבעת אי-אמון. מי תומך בהצעת הסיכום של סיעות חד"ש ומד"ע, שמשמעותה אי-אמון בממשלה?

הצבעה מס' 1

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ת' זיאד, לרבות ההצעה להביע אי-אמון לממשלה – 5

נגד – 77

נמנעים – 3

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ת' זיאד,

לרבות ההצעה להביע אי-אמון לממשלה, לא נתקבלו.

היו"ר ש' וייס:

חמישה תומכים, 77 מתנגדים, שלושה נמנעים. אני מודיע בזאת, שההצעה הזאת הוסרה; כמוה גם כהצעת האי-אמון המתלווה להצעה זאת.

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת אלי דיין לקרוא הודעת סיכום להודעת ראש הממשלה בעניין מבצע דין-וחשבון.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הודעת סיכום להודעת ראש הממשלה מיום 28 ביולי 1993, בעניין מבצע דין-וחשבון. ההודעה היא על דעת הסיעות הבאות: העבודה, הליכוד, 'הדות התורה', מרצ, ש"ס, מולדת, המפד"ל וצומת.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

מרצ ומולדת ביחד?

רחבעם זאבי (מולדת):

קריאות:

רן כהן (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

רגע, אין אלי, נברר את הכול. חבר הכנסת רן כהן, הוא שמע. חבר הכנסת דראושה – – –

אלי דיין (העבודה):

הם הסכימו.

היו"ר ש' וייס:

אתה רוצה חצי דקה להתייעצות?

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת זיאד. אדוני השר שריד. חבר הכנסת אלי דיין, לא משוחחים עם אנשים כשאתה על הדוכן, גם לא עם שרים. חבר הכנסת דראושה, בשבוע שעבר, לדאבוני, הוצאתי אותך אחרי 29 קריאות לסדר. ספרו אותן.

רן כהן (מרצ):

דוד צוקר (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת דדי צוקר. חבר הכנסת אלי דיין, האם אתה רוצה לקרוא שוב את ההודעה? אני לא יכול להתערב בתוכנה.

אלי דיין (העבודה):

אני קורא את ההודעה:

הכנסת רושמת לפניה את הודעת ראש הממשלה מיום 28 ביולי 1993.

הכנסת מחזקת את ידי הממשלה ואת חיילי צה"ל על מבצע דין-וחשבון.

הכנסת מצדיעה לתושבי הצפון על עמידתם האיתנה בתקופה הקשה ומאחלת להם ימים רבים של שקט וביטחון.

טלב אלסאנע (מד"ע):

מה עם אלה שגורשו?

היו"ר ש' וייס:

מה זה? אתה מוכרח תמיד להפריע? בבקשה, חבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (העבודה):

הכנסת מצדיעה לתושבי הצפון על עמידתם האיתנה בתקופה הקשה ומאחלת להם ימים רבים של שקט וביטחון.

עד כאן ההודעה.

היו"ר ש' וייס:

בלי הודעה של אילו סיעות ההודעה הזאת, נכון?

אלי דיין (העבודה):

אמרתי בפירוש, שהודעת הסיכום היא על דעת שמונה סיעות של הבית. כל ראשי הסיעות שלהן הודיעו לי, הם קראו את ההודעה ותמכו בה – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אילו סיעות? תגיד עוד הפעם.

אלי דיין (העבודה):

קראתי את שמות הסיעות.

היו"ר ש' וייס:

הוא קרא את שמות הסיעות. חבר הכנסת רן כהן, דקה מהמיקרופון, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר. מה זה? חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מקובל שכאשר מגישים הצעה לסיכום דיון, חשוב מאוד גם תוכנה וגם ההרכב של הסיעות שמגישות אותה. מאחר שאנחנו ידענו שאנחנו מגישים את זה יחד עם הקואליציה, ורק בהרכב הזה, ומאחר שהכלל הזה הופר, אנחנו לא מופיעים ברשימה הזאת, ואני לא רוצה להיות עם גנדי באותו סיכום. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

קריאות:

אלי דיין (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

תוריד את היד. אין על מה לדבר. אנחנו עוברים להצבעה, אלי דיין.

יהושע מצא (הליכוד):

האם אפשר למסור הודעה?

היו"ר ש' וייס:

לא. אני מודיע בזאת ---

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני, הודעה על ---

היו"ר ש' וייס:

לא. הצבעה. אני מודיע בזאת ---

רו כהן (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש לשבת.

יהושע מצא (הליכוד):

אפשר הודעה על הצביעות של מרצ?

היו"ר ש' וייס:

לא. כמה פעמים אגיד לך לא?

יהושע מצא (הליכוד):

יש כאן צביעות של מרצ.

היו"ר ש' וייס:

ארבע פעמים לא.

יהושע מצא (הליכוד):

הודעה על הצביעות של מרצ.

היו"ר ש' וייס:

חמש פעמים לא. חברי הכנסת, תקשיבו לי.

יהושע מצא (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מצא, אני קורא אותך לסדר.

יהושע מצא (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מצא, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. חברי הכנסת, מכיוון שחבר הכנסת רן כהן הוא ראש סיעה, הודעתו כהודעת סיעה לגבי. ההודעה שקרא לפנינו חבר הכנסת אלי דיין לא כוללת את מרצ, מרצ לא חתומה עליה. תודה. אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה מס' 2

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' דיין – 69

נגד – 7

נמנעים – אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' דיין נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

69 תומכים, שבעה מתנגדים, אפס נמנעים. ההודעה שקרא לפנינו חבר הכנסת אלי דיין אושרה. אנחנו עוברים להמשך סדר-היום – הצעת סיעת צומת להביע אי-אמון לממשלה. נעשה הפסקה טקטית של חצי דקה. מי שלא רוצה להישאר בדיון יכול לצאת; או לשבת, או בטובכם לא להישאר באולם.

משה קצב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש למסור הודעה – – –

היו"ר ש' וייס:

לא העברתם לנו בכתב שום דבר. מה זה?

משה קצב (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת משה קצב, אפשר לך. יש פה אי-הבנה. הייתם צריכים להעביר לי בכתב. חברי הכנסת, היתה פה טעות קלה, אני מתקן אותה. יש הודעה, תוספת הודעה לסיעת הליכוד. הם היו צריכים להגיש לי את זה בכתב, כדי שיקראו את זה לפני ההצבעה — — —

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

הרי הם היו בעד ההודעה הקודמת.

היו"ר ש' וייס:

מכל דבר עושים בעיה. אין הצבעה על מה שמודיעים. בבקשה, חבר הכנסת קצב.

משה קצב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בניגוד לסיעת מרצ, שהיא שותפה בקואליציה ונושאת באחריות ומתנערת מאחריות, היא בעד הממשלה והיא נגד הממשלה — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת קצב, בבקשה, רק מן הכתב.

משה קצב (הליכוד):

— — אנחנו הודענו, אדוני היושב-ראש, שאנחנו תומכים בהחלטת הממשלה להבטיח לתושבי הגליל שלום וביטחון. זאת גם הסיבה להחלטתנו לתמוך בהודעת הסיכום כפי שהוגשה על-ידי הקואליציה, לאחר התייעצות עמנו.

אין ספק שאנחנו לא תמימי דעים עם הממשלה בנושאי מדיניות ובפעולותיה, אבל אנחנו מקווים, אדוני היושב-ראש, שהפעולה הזאת תוכל להחזיר לתושבי הגליל את השלום והביטחון. ככלות הכול, זה היה היעד החשוב ביותר, ואני מקווה שהממשלה תוכל לעמוד בציפיות של אזרחי מדינת ישראל ממנה בעניין הזה לפחות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

— — — הייתם חוסכים דם לפני עשר שנים.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מצא, אתה מצטרף עכשיו להודעה של חבר הכנסת קצב?

יהושע מצא (הליכוד):

ההודעה הזאת במקומה לגבי הצביעות של מרצ, וזה מספק אותי.

היו"ר ש' וייס:

אתה מסופק.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

שאלה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, מהר מאוד, חבר הכנסת בני בגין.

רן כהן (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

תסלח לי רגע, אני אפשרתי גם לך גם מחוץ לתקנון. חבר הכנסת רן כהן, סלח לי, אני נהגתי לפנים משורת הדין, בגלל מורכבות העניין, גם כלפיך. תן להם מלה, באמת.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ש' וייס:

לא, אי-אפשר.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אחד מהאופוזיציה ואחד מהקואליציה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

ברשות הנואם, אם הוא מסכים.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בני בגין, ברשותי. שאלה. לא נאום, שאלה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

הנואם הזכיר את ההתנהגות המוזרה של מרצ לפני דקות אחדות. שאלתי: האם לדעתו נובע הדבר, בין השאר, מהודעתה של השרה אלוני לפני שבוע, שהיתה זו מלחמה מיותרת, למרות – – –

היו"ר ש' וייס:

זו קריאת ביניים, זאת לא שאלה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

– – – עשר שנים אחורה.

היו"ר ש' וייס:

גמרנו, תודה.

משה קצב (הליכוד):

אני רק אומר מלה חיובית, אדוני: אני לא חושב שראש ממשלת ישראל הוא בלתי מוסרי.

היו"ר ש' וייס:

תודה. יש פה תיקון הצבעה.

רן כהן (מרצ):

– – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת רן כהן, אתה שומע אותי? חבר הכנסת רן כהן, כמה פעמים אני צריך לקרוא בשמך?

אברהם יחזקאל (העבודה):

תחזרו עשר שנים אחורנית ותכו על חטא. בלי טיפת דם אחת.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אבי יחזקאל. חבר הכנסת אבי יחזקאל. חבר הכנסת אבי יחזקאל, אני קורא אותך לסדר.

חברי הכנסת דוד מנע ואברהם רביץ הצביעו נגד ורוצים להודיע שהם טעו והם בעד.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

— — —

היו"ר ש' וייס:

אין לי מה להודיע, אנחנו לא מודיעים על טעויות. אני הודעתי על כך שהם טעו. אין הודעות על טעויות, הם פשוט טעו, דבר אנושי.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני רוצה להסביר שמתוך שגרה של הצבעה נגד — — —

היו"ר ש' וייס:

רבותי, אני בקושי מודיע על טעויות. לפנים משורת הדין, בגלל אופי ההצבעה, הודעתי על טעויות. אני בכלל לא מבין למה זה בא אלי.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, האם לא קיבלת הודעה מחברי מרצ בינתיים?

היו"ר ש' וייס:

לא.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

הם לא טעו?

הצעת סיעת צומת להביע אי-אמון לממשלה

משום שמכהנים בקרבה שרים שמתנהלות נגדם חקירות פליליות

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת רפאל איתן להביא לפנינו את הצעת סיעת צומת להביע אי-אמון לממשלה משום שמכהנים בקרבה שרים שמתנהלות נגדם חקירות פליליות.

אני מודיע שהצעת האי-אמון של אגודת ישראל לא תידון היום. אקרא את מכתב הסיעה: "הננו מבקשים בזאת להסיר את ההצעה לאי-אמון בממשלה של סיעת יהדות התורה המאוחדת בעניין החלטת הממשלה על הפרטת ייבוא הבשר". לפיכך, אתה סולו ויש לך כל הבמה. עשר דקות. בבקשה.

רפאל איתן (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, להבדיל מהשמחה הקודמת, אנחנו חוזרים לכנסת.

צומת מניחה על שולחן הכנסת הצעת אי-אמון בממשלה, שמכהנים בה שר וסגן שר שהוגשו נגדם כתבי אישום פליליים. איך מצטיירת ממשלה כזו בעיני הציבור – כממשלה אמינה, המשמשת דוגמה לציבור בהתנהגותה ובהחלטותיה? הציבור צריך שתהיה לו תחושת ביטחון ואמון במי שמונה לנהל את ענייני המדינה, שאפשר לסמוך עליו. אומנם לממשלה הזאת יש הרוב הדרוש בכנסת כדי לדחות את הצעת האי-אמון, אבל אין הכנסת מייצגת את הציבור בעניין הזה. מעכשיו נהיה עדים לתהליך מסורבל של הסרת חסינותו של שר הפנים, שוב תהליך המבייש את הממשלה ואת הכנסת.

ועל מה המאבק? על שוויון בפני החוק, אחד הכללים היותר-חשובים של הדמוקרטיה, אם מישהו בממשלה הזאת עדיין מחשיב ומעריך את המושג דמוקרטיה. והיכן כל הצדיקים האחרים? מילא שהנאשמים נאבקים על נפשם, כיסאם, תפקידם והשפעתם על תפקוד הממשלה. אבל כל היתר – למה אתם שותקים? אתם יושבים כתף אל כתף עם מפלגה שנציגיה מואשמים בפלילים.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אתה ישבת אתם בממשלה בזמן שהיתה חקירת דרעי. אתה ישבת אתם ולא התפטרת.

גונן שגב (צומת):

לא היה כתב אישום.

רפאל איתן (צומת):

רק שלמות הקוליציה ותאוות השלטון מנחות אתכם?

אלי גולדשמידט (העבודה):

זאת צביעות. אתה ישבת אתם בממשלה.

רפאל איתן (צומת):

אתה יושב אתם כתף אל כתף. דבר, תצרח.

משה פלד (צומת):

אלי גולדשמידט (העבודה):

אתה ישבת עם ש"ס בזמן שחקרו את דרעי.

גונן שגב (צומת):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי גולדשמידט. חבר הכנסת גונן שגב. נגמר. הסיבוב הזה נגמר.

פנחס בדש (צומת):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בדש. יש לי הצעה ידידותית לכל חברי הכנסת: פחות קריאות ביניים בקטע הזה, ואני אומר את זה ללא שמץ של עקיצה כלפי איש. פחות קריאות ביניים. ההצבעה היתה חשאית, ואיש לא יודע כיצד איש הצביע.

אלי גולדשמידט (העבודה):

חוץ מרפול.

היו"ר ש' וייס:

לכן אני מבקש קצת שיקול דעת בקריאות הביניים, בלי תוספות.

עמנואל זיסמן (העבודה):

היו חברים בצומת — — —

היו"ר ש' וייס:

בלי תוספות.

עמנואל זיסמן (העבודה):

שילכו לבדיקה במכונת אמת.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת גונן שגב, ההערה היתה מופנית לכל חברי הכנסת, אישית.

רפאל איתן (צומת):

על הצעקות האלה ניתן לומר, שמי שאינו מחזק את נימוקו מחזק את קולו.

חייבים לשלול מהכנסת את הסמכות להסרת חסינות חבריה או השארתה ולהעבירה למערכת המשפטית, כדי לתת תוקף לטוהר המידות שנבחרו הציבור חייבים בו. המאבק להסרת חסינות בין כותלי הכנסת מבייש את בית-המחוקקים ושם ללעג ולקלס את הביטוי החשוב ביותר בחיים הפוליטיים – הכנסת.

אמר יושב-ראש ועדת הכנסת, לאחר ההצבעה האומללה על הסרת חסינותו של חבר הכנסת פנחסי, כי היו שרים בממשלה ששינו דעתם כדי שלא להביך את הקואליציה, שהממשלה הזאת נשענת עליה. השלטון עדיף על החוק, על היושר, על הדוגמה הציבורית?

זו ממשלה שבתוכה מתפקדים אנשים העומדים למשפט, שתוכח צדקתם או הרשעתם בבית-הדין, ולא שיקולים של שלמות קואליציה יקבעו את רמתה המוסרית של הממשלה. ראש הממשלה חייב לפטר לאלתר את השר דרעי ואת סגן השר פנחסי מתפקידיהם עד לאחר הבירור המשפטי בהאשמות נגדם. ואילו אלה שמדובר בהם, השר דרעי וסגן השר פנחסי, היו קונים את עולמם לו היו משעים עצמם מתפקידיהם, מוותרים על חסינותם ומוכיחים את צדקתם בבית-המשפט.

אין כנראה גבול ומחסום לתאוות השלטון, המוצאת את ביטויה בהתנהגותם של שר וסגן שר המושמים בפלילים, ראש הממשלה שעובר לסדר-היום על תופעות כאלה, ושרים שותקים ומשלימים.

חברי הכנסת, אל תיתנו ידכם ואל תשלימו עם ההתנהגות הזאת. אם אתם שייכים לקואליציה או אתם מחוצה לה, מצפונכם הוא שחייב לקבוע את התנהגותכם. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת איתן.

חברי הכנסת, ועדת הכנסת החליטה על הודעות סיעות בנות חמש דקות כל אחת. אני מבקש מאוד להקפיד על הזמן. השר עונה.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בדברי אינני רוצה להתייחס לאיזה תהליך של הסרת חסינות של חבר כנסת. כל נושא הסרת החסינות של חבר הכנסת הוא אך ורק מעניינה של הכנסת, והכנסת בלבד. יכולים חברי הכנסת לנהל את הוויכוח איך להסיר את חסינות חברי הכנסת, האם צריך להמשיך בשיטה הנוכחית החשאית, האם צריך להסיר את זה בהצבעה גלויה, האם צריך להוציא בכלל את העניין מידי הכנסת. זהו עניין שראוי שחברי הכנסת ידונו בו ויחליטו לגביו, ואין זה מעניינה של הממשלה.

חבר הכנסת רפאל איתן, בשבוע האחרון של המושב הזה אתה רוצה, כנראה, לשבור שיאים בצביעות ובהעמדת פנים, אבל זה די קשה, כי במשך המושב הזה היו הרבה מאוד התבטאויות צבועות.

חיים אורון (מרצ):

בשבוע שעבר הוא לא – – –

שר הבריאות ח' רמון:

אני קראתי את הצעת האי-אמון שלכם. אתה ביקשת להגיש הצעה להביע אי-אמון בממשלה על כך שמכהנים בקרבה שרים שמתנהלות נגדם חקירות פליליות. אתה, חבר הכנסת רפאל איתן, הקמת ממשלה עם שר שהחלה להתנהל נגדו חקירה פלילית, ולא צייצת ולא פצית פה, כאילו לא ידעת על כך כלל עוד כיהנת בממשלה. בכל התקופה שהיית בממשלה התנהלה חקירת השר אריה דרעי.

רפאל איתן (צומת):

ואיפה אתה היית?

שר הבריאות ח' רמון:

אני לא הגשתי אי-אמון. מה אתה שואל אותי? אני שואל אותך. אתה עולה פה ומספר לציבור איזה דבר נורא. אתה ישבת בממשלה שהוקמה אז.

ולא רק זה. אחרי הבחירות האחרונות הללו רצית להקים גוש חוסם. עם מי רצית להקים גוש חוסם שיוציא את מרצ מהממשלה ואתה תיכנס במקומם? עם ש"ס. ומה אתה חושב, מי היה נעשה שר מטעם ש"ס?

רפאל איתן (צומת):

בושה וכלימה.

קריאה:

עם ש"ס רצית.

קריאה:

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת רפאל איתן, אתה רוצה שאני אראה לך את צילומי הטלוויזיה?

רן כהן (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת רן כהן, כשאני פונה אליך לפחות תפנה אלי את פניך, באמת.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת רפאל איתן, הרי אתה באת לביתו של חבר הכנסת אברהם שפירא. הוא יושב לידך. הדבר הזה צולם.

גון שגב (צומת):

הוא לא בש"ס.

שר הבריות ח' רמון:

אולי תקשיב עד הסוף, תאר לך שאני כבר יודע שחבר הכנסת שפירא לא בש"ס. תאר לך, תאר לך, חבר הכנסת גון שגב. תן לי את הקרדיט הזה, שאני יודע שחבר הכנסת שפירא לא בש"ס.

היו"ר ש' וייס:

הוא אפילו יודע את הכתובת של חבר הכנסת שפירא.

שר הבריות ח' רמון:

ושם דנו ואמרו איך אנחנו מקימים גוש שבו ש"ס, אגודת ישראל, צומת ומפד"ל, וזה יהיה גוש חלופי למרצ. את זה רציתם לעשות.

גון שגב (צומת):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת גון שגב, מספיק. גמרנו. חבר הכנסת סגן השר מאיה, אתה איש כל כך מתון, תעשה את זה בדרכי נועם, כפי שאתה עושה תמיד.

שר הבריות ח' רמון:

ואז, חקירת השר אריה דרעי היתה בשיאה. זה לא הפריע לך, לא היתה לך עם זה שום בעיה.

ופתאום גילית עכשיו מושגים של שוויון בפני החוק. דרך אגב, אני מברך אותך שגילית מושגים אלה, ואני מקווה שאתה תתמיד בשמירת המשמעות של שוויון בפני החוק. פתאום גילית כל מיני מושגים על אושיות הדמוקרטיה, פתאום בפרשה הזאת, כאילו לא ידעת עליהם, עד שהגעת לספסלי

האופוזיציה, ואז הפכת את העניין הזה למכשיר של ניגוח הממשלה, בשעה שהשוויון בפני החוק מעניין אותך אפילו לא כשלג דאשתקד.

אני מציע לך, אתה רוצה להביע אי-אמון בממשלה, ישבתי לא מעט שנים באופוזיציה, אתן לך עצות יותר טובות. יש נושאים שצריך להתווכח עליהם ביתר רצינות. לא על הדבר הזה.

לגופו של עניין, אף שאינני בטוח שההצעה הזאת ראויה להתייחסות, כי כולה קנטרנית ובאה לעולם מטעמים שאין בינם לבין מה שציין חבר הכנסת רפאל איתן דבר וחצי דבר, בכל זאת, לגופו של עניין, בניגוד לממשלה שישב בה חבר הכנסת רפאל איתן, כשקמה הממשלה הזאת, עוד לפני שקמה, פנה ראש הממשלה – אז הוא היה מועמד לראשות הממשלה – אל היועץ המשפטי ושאל אותו, האם אפשר וניתן לכלול בממשלה שר אשר מתנהלת חקירה נגדו? השיב היועץ המשפטי לממשלה, שצריך להשעות אותו עם הגשת כתב אישום לבית-משפט. כך כתוב. והשר אריה דרעי התחייב, שכאשר יוגש כתב אישום לבית-משפט הוא ישעה את עצמו. אני מצטט. המכתב הזה נכתב על דעתו ובידיעתו של היועץ המשפטי לממשלה, שהוא היועץ של הממשלה ולא חבר הכנסת רפאל איתן, שעד כמה שאני יודע מומחיותו היא לא בענייני משפט וחוק. זה מה שהיה וכך אנחנו נוהגים.

אם אכן יוגש לבית-המשפט כתב אישום נגד השר אריה דרעי, אין לי ספק שהשר אריה דרעי ימלא ככתבו וכלשונו אחר מה שכתוב במכתב כפי שהוא נכתב ביום הקמת הממשלה וכפי שנמסר לראש הממשלה.

קריאות:

— — —

שר הבריאות ח' רמון:

לכן, אני מציע, רבותי – — —

גונן שגב (צומת):

אתה תעשה כתב אישום אחר – — —

היו"ר ש' וייס:

שמענו, שמענו.

שר הבריאות ח' רמון:

לכן, אני מציע לכנסת להסיר את הצעת האי-אמון.

היו"ר ש' וייס:

חשבתי שאתה מפתיע אותנו.

שר הבריאות ח' רמון:

לא, לא, אין לי הפתעות בעניין הזה. ההפתעה היא בהצעת האי-אמון. ההצעה להסיר את הצעת האי-אמון היא לא הפתעה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. חברי הכנסת, ראשון הדוברים – חבר הכנסת בנימין נתניהו, ואחריו – חבר הכנסת נסים זוילי. אני מבקש להקפיד על הזמן. אנחנו נקבל הפעם דוגמה מחבר הכנסת נתניהו, שהוא בקיא מאוד ב-TIMING. חמש דקות, לפי החלטת ועדת הכנסת, הודעות סיעות. אני מבקש מאוד להקפיד.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, שמת לב בוודאי שבשבוע שעבר לא הגשנו הצעות אי-אמון, בזמן המלחמה, בעיצומה של המלחמה. זה לא היה מקרי, להיפך, זה היה מכוון. אנחנו, במהלך העיקרי של השבת הביטחון ליישובי הצפון, נתנו את כל התמיכה לממשלה, ובניגוד לשרי הממשלה או לרבים משרי הממשלה לא דיברנו על מלחמה מיותרת ולא תקענו מקלות בגלגלים. תפקדנו, אני מוכרח להגיד, כאופוזיציה לויאלית, לעומת הקואליציה הבלתי לויאלית.

אני מוכרח לומר, שחברי ואני עשינו זאת לא רק פה אלא גם בחוץ-לארץ, כלומר גם באמצעות הלוויינים. אני ואחרים התראיינו ונתנו גם בחוץ-לארץ את מלוא התמיכה, בשעה ששרי ממשלה וחברי קואליציה התנהגו כאופוזיציה.

אני מזכיר זאת פה בדקה הראשונה, אדוני היושב-ראש, כאזכור לכך שכך אנחנו נוהגים, ולכשיתחלפו התפקידים, ואני מקווה: במהרה, תזכרו את הלקח הזה, תתנהגו גם אתם לפי אמות המידה הללו.

אברהם יחזקאל (העבודה):

ככה היית רוצה. בינתיים אנחנו בעלייה ואתה בירידה.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אתם טועים.

היו"ר ש' וייס:

אולי אפשר לזכות פעם לכך שישמעו נואם בלי קריאות ביניים, אם זה ראש ממשלה, ואם זה חבר כנסת אחר; פעם אחת, לקראת סיום מושב הכנסת.

יוסף בא-גד (מולדת):

זה יהיה משעמם מאוד.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מדבר על אמות מידה של אופוזיציה ועל אמות מידה של קואליציה.

אבל פה אנחנו כבר מדברים על דבר אחר, כי בשבוע שעבר נפל דבר, נפל דבר בכנסת, תרתי משמע נפל, נפילה קשה, מבזה, מיותרת. אם השרה אלוני מדברת על מלחמה מיותרת, אני מדבר על הצבעה מיותרת. היתה פה קנוניה לשמור על השלטון, על חשבון שלטון החוק.

אברהם יחזקאל (העבודה):

תגיד לי, אתה מיתמם?

בנימין נתניהו (הליכוד):

מי עשה את הדבר הזה?

אברהם יחזקאל (העבודה):

חברי הליכוד.

היו"ר ש' וייס:

סליחה. חבר הכנסת אבי יחזקאל. חבר הכנסת אבי יחזקאל.

בנימין נתניהו (הליכוד):

ומי עשה את הדבר הזה?

אברהם יחזקאל (העבודה):

ההצבעה היתה חשאית.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אבי יחזקאל, אני הודעתי בראשית הישיבה, שההצבעה היתה חשאית ואישית.

אברהם יחזקאל (העבודה):

את זה הוא לא מבין?

היו"ר ש' וייס:

אל תפריע לו. אל תפריע לו, מספיק.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

אל תפריע לו, מספיק. אני קורא אותך לסדר. אי-אפשר ככה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

חבר הכנסת יחזקאל, תפנה לחבר הכנסת חגי מירום.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בני בגין. חבר הכנסת בני בגין. חבר הכנסת בני בגין, אני קורא אותך לסדר.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אבי יחזקאל, אני קורא אותך לסדר כמעט פעם שנייה. תנו לדבר.

בנימין נתניהו (הליכוד):

חבר הכנסת יחזקאל, תעשה לשנינו טובה גדולה אם תקשיב פחות לעצמך ולי קצת יותר. תאמין לי, לשנינו תעשה טובה גדולה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

תאמין לי שאין מה להקשיב לך.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת יחזקאל, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. קראתי אותך לסדר בפעם השנייה.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אמר חבר הכנסת יחזקאל, היתה הצבעה חסויה.

היו"ר ש' וייס:

זה נכון.

בנימין נתניהו (הליכוד):

נכון, אבל היו שדיברו. למשל, דיבר שר המשפטים, הוא אמר כמה דברים; למשל, דיבר חגי מירום, יושב-ראש ועדת הכנסת; מטעם מי, הליכוד? ליבאי הוא מטעם הליכוד? והם אמרו, אני מוכרח לומר באומץ לב וביושר: היתה פה קנוניה, היתה פה עסקה בין מפלגת העבודה לש"ס, והם הצביעו.

אברהם יחזקאל (העבודה):

זה לא נכון.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אתה יכול להגיד.

היו"ר ש' וייס:

אתה תאריך לו את הנאום.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אתה יכול להגיד עד מחר שזה לא נכון. זה נכון.

אני פונה ואומר לראש הממשלה, אם זה לא נכון, בבקשה, פטר את שר המשפטים. שר המשפטים שלך מעליל עליך?

אברהם יחזקאל (העבודה):

הוא אמר את זה לחגי מירום.

בנימין נתניהו (הליכוד):

יושב-ראש ועדת הכנסת מעליל עליך? פטר אותם.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אבי יחזקאל, אני אצטרך להוציא אותך. אתה מבין שקראתי אותך פעמיים לסדר. קצת ריסון עצמי.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

פעמיים קראתי לך, אחרי עשר אזהרות.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אפשר לשאול את יושב-ראש ועדת הכנסת.

היו"ר ש' וייס:

אני לא מאפשר. זה בתחום שלי.

בנימין נתניהו (הליכוד):

יכולים להגיד, אדוני היושב-ראש, עד מחר. הם יכולים להכחיש, הם יודעים יפה מאוד שליבאי וחגי מירום דיברו דברי אמת. זאת האמת.

ראש הממשלה הציע, אדוני היושב-ראש, וכולנו היינו כאן ושמענו, לא רק במערכת הבחירות, גם בנאום הפתיחה של ראש הממשלה, פה, מעל הדוכן הזה הוא אמר: אני מביא פוליטיקה אחרת, אני מביא פוליטיקה נקייה. ושאלתי לראש הממשלה: זו הפוליטיקה האחרת שאתה מביא? זו הפוליטיקה שהבטחת? אני כבר לא מדבר על שיפור הכנסת, אני מדבר על נפילת הכנסת. אתה מפיל את הכנסת, אתה עושה את זה, אי-אפשר להגיד: חברי הכנסת. לא חברי הכנסת.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

אתה רוצה שאני אוציא אותך, חבר הכנסת יחזקאל?

אלי גולדשמידט (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי גולדשמידט, אני קורא אותך לסדר.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני רוצה לדעת איך הוא הצביע.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אבי יחזקאל, אני עומד להוציא אותך מן האולם. אתה לא יכול להתרסן לרגע? באמת.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני מבקש לשאול שאלה.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש שלא לשאול כי חבר הכנסת נתניהו צריך לסיים את נאום. שמענו את השאלה שש פעמים.

עמנואל זיסמן (העבודה):

איך הוא הצביע?

היו"ר ש' וייס:

הוא לא חייב לך תשובה, הוא לא נמצא כאן בחקירה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בני בגין, מספיק. אל תצטרף למקהלה הזאת.

עמנואל זיסמן (העבודה):

איך הוא הצביע?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת זיסמן, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

בפעם השנייה אני קורא לך.

עמנואל זיסמן (העבודה):

איך הוא הצביע?

היו"ר ש' וייס:

אני קורא לך בפעם השנייה ואני אוציא אותך.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אבי יחזקאל, אני עומד להוציא אותך מן האולם. חבר הכנסת זיסמן, אני אוציא אותך מן האולם.

שאול יהלום (מפד"ל):

כמה צביעות.

אברהם יחזקאל (העבודה):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שאול יהלום. חבר הכנסת אבי יחזקאל, אל תבוא אלי בטענות אחר כך, כשאני אוציא אותך. יושב-ראש אחר היה עושה את זה לפני שלוש דקות.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ש' וייס:

כרגע לא. אחרי שהוא יגמור.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה נותן להם להשתולל ואתה מקצר — — — אני רוצה שאתה תוציא אותו.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, תקשיב לי, גם אותך לא הוצאתי לאחר שעשרות פעמים הזהרתי אותך. אני נותן לו את מלוא הזמן לא מפני שביקשת, אלא מפני שכבר אמרתי לו שהוא יקבל את מלוא הזמן, בלי שום קשר לבקשה שלך. בבקשה, יש לך עוד ארבע דקות, ואם יעזרו לך פה, יהיו לך שמונה דקות.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להגיד לך וגם להסביר לחברי הבית מה מתרחש כאן. המשענת של הממשלה הזאת התרופפה והתערערה. המשענת היא חמישה חברי כנסת שהם תומכי אש"ף והם יצאו — — —

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לא תומכי אש"ף.

בנימין נתניהו (הליכוד):

כשראש הממשלה והממשלה הבינו, שהמשענת הזאת היא לא קנה רצון, היא כבר לא קיימת, או שחשבו שהיא לא תהיה קיימת – – –

נואף מסאלחה (העבודה):

אז מה עושים?

בנימין נתניהו (הליכוד):

מייד לקחו את כל ההצהרות, את כל העקרונות, ושמו אותם בצד. אני כבר לא מדבר על העסקה המבישה של השבוע שעבר. אני מדבר על העסקה המבישה של היום אחר הצהריים; מבישה לשיטתכם. אני שם לב שכמעט אין כאן, נדמה לי שבכלל אין פה חברי מרצ. אלה חרתו על דגלם: זכויות האזרח, הפרטה, חופש – והנה, כדי להחזיק את המשענת או לייצר משענת חדשה, מה הם לא מכרו? עכשיו מכרו את הבשר, לשיטתכם. אתם אמרתם: נעמוד על כך. גם את זה מכרתם. אין דבר שאתם לא מוכרים. יש עיקרון אחד – שלכם, לא שלי – שאתם לא מכרתם, שלא הקרבתם כדי לדבוק בכיסא? אין דבר אחד.

אברהם יחזקאל (העבודה):

בנימין נתניהו (הליכוד):

ואתם עושים דבר אחר. עכשיו עשיתם פה הצגה כיוון שמולדת הצטרפה להצעה – בדבר האחדות של הממשלה. עשיתם כאן צעקה. איזו צביעות.

אדוני ראש הממשלה, שיצא מהדוכן או מהמשכן, ואני מבין שהוא יצא, אני שואל אותך: מה הוא העיקרון החשוב ביותר, שאתה הלכת לבחירות והבטחת לשנותו או להנחילו בפוליטיקה הישראלית? אמרת שתביא פוליטיקה אחרת.

קריאה:

הבטיח וקיים.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אתה לא עשית את זה, לא בהצבעה בעניין הסרת החסינות, לא בהצבעה על הבשר, אבל לא עשית את זה בדבר נוסף. אם אתה עושה את כל הדברים כפי שאתה עושה, עשית אותם, אתה אומר לעצמך, כדי לשרוד בשלטון. הלכת לציבור ואמרת: אני אשנה את הדבר הזה, אני אאפשר לראש ממשלה להיות משוחרר מאילוצים קואליציוניים שיביאו אותו למעשים כאלה. אמרת שתשנה את החוק לבחירה ישירה, וגם מזה נסוגות.

אלי דיין (העבודה):

הוא ישנה.

בנימין נתניהו (הליכוד):

ישנה, תמיד בעתיד. תמיד בעתיד: ישנה. בעבר ובהווה אין. רק בעתיד.

אלי דיין (העבודה):

יש זמן.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אני רוצה להגיד לכם, אדוני יושב-ראש הכנסת וחברי הבית, אזרחי מדינת ישראל שבעים בגועל. הם כמהים לשינוי, הם רוצים לראות שינוי, ראש הממשלה הבטיח שינוי.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אברהם יחזקאל (העבודה):

בנימין נתניהו (הליכוד):

אבל הוא מבטיח רק דבר אחד, שהוא איננו מביא את השינוי.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בני בגין, אנא. חבר הכנסת בני בגין, אני לא רוצה לקרוא אותך פעם שנייה.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, היללות של הקואליציה אומרות הכול. הם יכולים ליילל, הם יכולים לצעוק, הם יכולים להכחיש, אבל את העובדה היסודית האחת הם לא יכולים להכחיש – שהציבור חיכה וציפה לשינוי. הציבור נתן בכם אמון, ואתם הוכחתם שאינכם ראויים לאמון. ואכן אינכם ראויים לאמון. נצביע אי-אמון בכם.

אלי גולדשמידט (העבודה):

מה אתה הוכחת?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. מה ההצבעות האלה? אני לא מבין.

עמנואל זיסמן (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

רבתי, תקשיבו לי עוד פעם אחת, יש לבית הזה סדרים. חבר הכנסת זיסמן, קראתי אותך לסדר פעמיים.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

--- משמעת קואליציונית.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת זיסמן, הרי אני כבר צריך להוציא אותך. חבר הכנסת בני בגין, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. אני לא אמשיך בדיון עד שתירגעו. חברי הכנסת, אני מבקש שלא להצביע. זה דיון באי-אמון, יש לו סדרים. קורה לעתים שחבר כנסת רוצה להציג שאלה לנואם. אני לא תמיד מתנגד, אבל אחרי שהוא גורם לכך שאני אקרא אותו לסדר שלושים פעם, אתם רוצים שאז אני אתן לו גם להציג שאלתא?

חגי מירום (העבודה):

אבל לי אדוני לא קרא.

היו"ר ש' וייס:

כן, אבל אין לך למי להציג שאלתא, כי הדובר ירד. אתה תשאל שאלתא את חבר הכנסת נסים זיילי, כי הוא הנואם הבא. תהיה לך עוד הזדמנות לטפל בנושא הזה הרבה זמן, כל הפגרה. בבקשה. אחרי חבר הכנסת זיילי, כתוב לי – חבר הכנסת רן כהן.

נסים זיילי (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בתחילה התכוננתי להתייחס ברצינות להצעת האי-אמון של חבר הכנסת רפאל איתן, אבל אחרי ששמעתי את יושב-ראש הליכוד, שמעל הדוכן הזה מעז, שלושה ימים אחרי תום מבצע לבנון, לעשות השוואה בין שתי ממשלות – אם יש נקודת זמן היסטורית, נכונה, לעשות השוואה בין ממשלה שמנהיגה באחריות גם בשלום וגם במלחמה לבין ממשלה שמנהיגה בחוסר אחריות, זה להשוות את מבצע לבנון 1993 למלחמת לבנון 1982.

אותו מצב, אותה מתיחות בצפון, מסיימים מבצע בשבוע ימים, מוציאים את צה"ל, את כל החיילות מלבנון, מגיעים בדיוק לאותה תוצאה – הפסקת אש, שזו הפסקת ירי "קטיושות". אף אחד מאתנו לא ישכח את מלחמת לבנון 1982, עם כל המשמעויות הכי חמורות. זאת ההשוואה בין שתי ממשלות. זאת ההשוואה בין ממשלה שיודעת לשקול לגופו של עניין, מגיבה בהתאם ומנצלת בחוכמה את העוצמה הצבאית שיש לה, מול ממשלה שנכנסת לפח שטומנים לה ולא יודעת בכלל איך יוצאים מן הבוץ הזה. זאת ההשוואה היחידה שקיימת. אין שום השוואות אחרות.

אני יכול לדבר על כמה עקרונות שהממשלות הקודמות הנחילו, לצערי הרב, לציבור הישראלי, ועל כמה עקרונות בסיסיים שפתאום הנחו אותם לפוליטיקה הכוללת. אבל אחרי דבריו של בנימין נתניהו, רציתי לומר רק דבר אחד.

רציתי בהחלט להביע הערכה לכל מפלגות האופוזיציה על ההתנהגות שלהן בשבוע הזה ועל התמיכה שהן נתנו גם להחלטות הממשלה, גם לצבא, גם ליישובי קו העימות, אבל רציתי להבהיר להן עוד נושא אחד. בממשלה מותר שיהיו ויכוחים, מותר שבתוך ממשלה יתקיים דיון על כל אחד מהמהלכים ועל כל אחת מההחלטות. ראינו לאן מובילה ממשלה שלא מתקיימים בה דיונים רציניים. במקום להתייחס לוויכוחים שהיו בתוך הממשלה כדיונים וויכוחים ענייניים, שבאו לנווט את המבצע הזה בנתיב החיוני, החשוב והמדויק ביותר, מנסים להציג את אלה שהתנגדו לקטעים מן המבצע בצורה זו אחרת, אף שגם אני לא אהבתי את ההתבטאויות החיצוניות. אנחנו זוכרים מה זאת ממשלה שאין בה דיון, שהכול מתקבל בה פה-אחד, שבה אדם אחד אומר מה דעתו וכולם מתיישרים לפי הקו שלו. כבר ראינו לאן הובילו ממשלות כאלה. אז בואו, מצד אחד, נראה שלפחות בתוך הממשלה הזאת יש ויכוחים, שרים בדעות שונות, אבל כשנפלת החלטה, הממשלה הזאת מנהיגה ומובילה את המדינה בדיוק כפי שצריכה לתפקד ממשלה, ולא בזיגזגים, כפי שהיינו רגילים להם בשנים האחרונות.

לחבר הכנסת רפאל איתן ולכל חברי הכנסת, אני רוצה לומר שני דברים. ראשית, לא היה שום דיון, לא היתה שום החלטה ולא היה שום ניסיון להשפיע על מי מחברי הכנסת בזמן הצבעתו על הסרת החסינות של חבר הכנסת פנחסי. לא נעשה ניסיון כזה במפלגת העבודה, לא היתה כוונה לעשות ניסיון כזה, והתוצאות של ההצבעה, אם אנחנו לא מרגישים אתן נוח ולא מתגאים בהן – אף אחד מאתנו לא מרגיש אתן נוח – הן החלטה של כל אחד מחברי הכנסת. אם אנחנו רוצים, כחברי הכנסת, להגיע למסקנה משמעותית ממה שקרה בשבוע האחרון, המסקנה היא אחת ויחידה – – –

רפאל איתן (צומת):

מה אמר חבר הכנסת חגי מירום?

נסים זוילי (העבודה):

חגי מירום אומר את דעתו, ואחר כך הוא ימשיך לומר אותה. אני סבור שגם ההגדרה שלו וגם הגדרות שנתנו חברים אחרים בתוך מפלגת העבודה לא היה ואין להן שום יסוד ושום בסיס. אני אומר את זה בצורה חד-משמעית.

אם אנחנו רוצים להסיק מסקנות ממה שקרה בשבוע שעבר, זו מסקנה אחת ויחידה: חבר כנסת, בתוקף היותו חבר כנסת, לא מסוגל תמיד לשחרר את עצמו משיקולים פוליטיים. הוא לא יכול להביא בחשבון רק שיקולים שיפוטיים. לכן מה שאנחנו, כחברי כנסת אחראיים וכנסת אחראית, צריכים לעשות זה לשחרר את הכנסת מהאחריות הזאת, להעביר אותה לגוף שיפוטי, כדי שהגוף השיפוטי הזה יחליט באילו מקרים אסור להסיר את החסינות ובאילו מקרים צריך להסיר את החסינות. משום שאנחנו לא צדיקים. אני לא רוצה את כל המתחסדים האלה. בכל הצבעה של כל אחד מאתנו יש שיקול פוליטי ויש שיקול ענייני. במקרה זה היה צריך גם להיות שיקול שיפוטי. מי שיכול כאן לבוא ולהגיד "לי יש רק שיקולים טהורים", שיקום.

משה פלד (צומת):

רק מרצ.

נסים זוילי (העבודה):

אם חברי הכנסת מודים שהם לא מסוגלים להשתחרר משיקולים פוליטיים אפילו בהצבעות מצפוניות וחיוניות, בואו נשתחרר מהאחריות הזו, נעביר אותה לגוף חיצוני לכנסת, נעביר אותה למי שמערכת השיקולים שלו תהיה שיפוטית גרידא.

היו"ר ש' וייס:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, ואחריו – לחברת הכנסת אסתר סלמוביץ.

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בראש ובראשונה אני רוצה לדחות בשאט-נפש את ההאשמות ואת העלילות של חבר הכנסת ביבי נתניהו על סיעת מרצ ועל מי שהיה שותף לאי-הסרת החסינות בשבוע שעבר בכנסת.

אני חושב שהכנסת עשתה מעשה מחפיר בכך שלא הסירה את החסינות, אבל אם הוא יבדוק בציציותיו הוא ימצא מהר מאוד, שמי שניהל את הקרב הגדול ביותר להסרת החסינות בוועדת הכנסת היו חבר הכנסת חגי מירום ואנוכי ומי שסיפק את ההנמקות העמוקות ביותר נגד הסרת החסינות לחבר הכנסת פנחסי היה חבר הכנסת מיכאל איתן, שחשף את כל השחיתויות של הליכוד, שחשף את המעשים של השר לשעבר ארנס ושל השר לשעבר אולמרט ושל אחרים.

משה קצב (הליכוד):

מה ההשתלחות הזאת? אחרי ההצבעה, זה מה שיש לך לומר?

רן כהן (מרצ):

אתה לא שמעת כנראה את ביבי נתניהו.

משה קצב (הליכוד):

יש לך מה לומר לכנסת אחרי שהצבעתם כפי שהצבעתם?

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, זה על חשבון זמנו של הליכוד. מאחר שחבר הכנסת ביבי נתניהו נאם כאן נאום מכוער, מזוהם, מכפיש – – –

משה קצב (הליכוד):

דבר לעניין.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת קצב, ההערה נרשמה. מותר לו להגיד מה שהוא רוצה.

משה קצב (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

הוא יכול לומר מה שהוא רוצה. אני אעיר לו רק אם, חלילה, הוא עושה דברים בלתי פרלמנטריים. אני לא מצנזר אותך ולא אותו.

רן כהן (מרצ):

אני רוצה לומר, יתר על כן, אדוני היושב-ראש – – –

משה קצב (הליכוד):

זו השתלחות חסרת רסן.

היו"ר ש' וייס:

לא ראשונה בכנסת.

רן כהן (מרצ):

למיטב ידיעתי, סיעת מרצ, כל הסיעה, הצביעה בעד הסרת החסינות, להוציא חברת הכנסת ענת מאור, שנמנעה. למיטב ידיעתי, גם לו היה טיעון לאנשי הליכוד, שהפעם נעשתה קנוניה על-ידי מי מחברי מפלגת העבודה, הרי שבפעם שעברה, כאשר הוצבע על הסרת החסינות של פנחסי, היה ברור, גלוי לעין ומוצהר, שאנשי הליכוד והימין מצביעים נגד הסרת החסינות של פנחסי, ומי שהעביר את הסרת החסינות היו מפלגת העבודה, מרצ, צומת ואחרים. לא אתם. לכם בעניין הזה אין פתחון-פה, יושב-ראש הסיעה, חבר הכנסת קצב.

משה קצב (הליכוד):

עם ישראל כולו ראה את מרצ במלוא מערומיה.

רן כהן (מרצ):

לא זה הדיון. קיבלתם את התשובה שמגיעה לכם.

משה קצב (הליכוד):

המסכה נפלה לכם מהפנים. על מה אתה מדבר?

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת קצב, אני מבקש, הערה אחת זה בסדר.

משה קצב (הליכוד):

שידבר לעניין.

רן כהן (מרצ):

אני רוצה לומר לגבי האי-אמון שהוגש כאן על-ידי סיעת צומת כמה וכמה דברים.

אני רוצה להתחיל במה שאני מסכים. אני מסכים לחלוטין, ששר או סגן שר שהוגש נגדם כתב אישום לא יכולים לכהן בממשלה, כאשר הבקשה להסרת חסינותם וכתב אישום כבר הוגשו נגדם. אני חושב שזה נכון מבחינת המינהל התקין, אני חושב שזה נכון מבחינת השמירה על שלטון החוק, אני חושב שזה נכון, אם רוצים באמת לשנות את מבנה הערכים והנורמות שבהם השלטון שלנו רוצה להתקיים.

אגב, אני בעצמי רוצה לפנות מכאן אל השר דרעי ולהציע לו ולבקש, ואני באמת חושב שזה מחובתו, להשעות את עצמו לאלתר מתפקידו כשר הפנים ולהסכים להסרת חסינותו בפני ועדת הכנסת. אני חושב שהוא יכול לעשות זאת, כיוון שאם הוא באמת מבקש משפט צדק ולצאת זכאי, יש רק מוסד אחד שיכול להוציא את השר דרעי זכאי, וזה בית-המשפט. אני מציע לו לעמוד לדין ולהוכיח את חפותו ולהסיר את הבעיה הזאת מעל סדר-היום הציבורי. נדמה לי שבכך תוכח טובתו, טובת הממשלה הזאת, טובת הכנסת והשלטון במדינת ישראל.

אבל, רבותי חברי הכנסת, מה שעוד פחות נסבל, והמציעים לא הזכירו את זה כאן, הוא שהשר דרעי ימשיך להיות שר הפנים, בעוד כתב אישום הוגש נגדו, והוא יעמוד בראש משרד הפנים שינהל את מערכת הבחירות המוניציפליות בנובמבר. זה יוצר מצב הרבה יותר מסובך.

אני רוצה להזכיר, שבשנת 1981, כאשר הוגש כתב אישום נגד השר אהרן אבוחצירא, והוגשה בקשה להסרת חסינותו, הוא לא רק השעה את עצמו מהממשלה, הוא גם התפטר מהממשלה. אני חושב שדי שהשר דרעי ישעה את עצמו מהממשלה, כפי שבעצם מוסרית הוא הבטיח.

רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לומר לכם, שהמקרה הזה הוא אחד המקרים הקלסיים שיש בהם צביעות. מדוע יש בהם צביעות?

משה קצב (הליכוד):

צביעות – מי שנשאר בממשלה.

רן כהן (מרצ):

משום שמגישי ההצעה, אילו פשפשו במעשיהם היו מוצאים שב-30 במרס 1990, רק לפני שלוש שנים, רואיין חבר הכנסת רפאל איתן ואמר לעיתון "מעריב" כדברים הבאים: "בעניין הכספים הייחודיים" – אמר חבר הכנסת רפאל איתן, זה שהגיש כאן את ההצעה לאי-אמון בממשלה – "אלה שכביכול מנהיגים את המדינה איבדו כל רמה מוסרית של שלטון נאור" – להזכירכם, זה היה שלטון הליכוד והעבודה ביחד – "כל רגישות לכספי ציבור, והשררה העבירה אותם על דעתם. והדתיים, למעט נציגי המפד"ל, אין להם בעיה מצפונית עם מי ללכת, עם הליכוד או המערך, לכן מנצלים את ההפקרות לטובתם וגורפים". את זה אמר חבר הכנסת רפאל איתן ב-30 במרס 1990.

כעבור 60 יום בדיוק הצטרף חבר הכנסת רפאל איתן לממשלה עם דרעי, עם ש"ס, עם הכספים הייחודיים, עם אגודת ישראל, עם 13 סגני שרים, עם 22 שרים בממשלה הכי מנופחת שהיתה בהיסטוריה. ועם מי? עם השר דרעי, שנגדו נפתחה חקירה גלויה שבוע לפני כן, עם השר דרעי, שרק חודשים ספורים לפני כן פורסמו כל הראיות שבגינן היום – – –

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, זמנך תם.

רן כהן (מרצ):

אני מסיים מייד. חודשים אחדים לפני כן פורסמו כל הממצאים על השר דרעי. חבר הכנסת רפאל איתן הצטרף לממשלה של הליכוד, כל המפלגות החרדיות, כל המפלגות הדתיות, כל מפלגות הדתיים, והשתתף בחגיגה של הגריפה כשר החקלאות. זה מה שהיה.

רפאל איתן (צומת):

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת רפאל איתן, לאחר דבריו של חבר הכנסת רן כהן.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, תרשה לי לשאול.

היו"ר ר' אדרי:

לאחר מכן.

רן כהן (מרצ):

חבר הכנסת רפאל איתן, אני רוצה להזכיר לך, שבמדינת חוק גם נאשם, גם מי שהוגש נגדו כתב אישום הוא עדיין בבחינת זכאי. משפט צריך להתקיים בבית-המשפט, והרשעה לא מרשיעים בכנסת. ולכן טול קורה של צביעות מבין עיניך. אתה הצטרפת לממשלה שהעבירה את החוקים הכי חרדיים, של הכפייה הדתית הכי עמוקה; אתה הצטרפת לממשלה שכיהן בה השר דרעי. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מאפשר שתי שאלות קצרות. שאלה לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו – חבר הכנסת עזרן.

רפאל איתן (צומת):

חבר הכנסת רן כהן, אתה מדבר על צביעות. אתם בממשלה הזאת – גיוס בני ישיבות, כספים ייחודיים, גירוש ה"חמאס", גירשו לכם את השרה מתפקיד שרת החינוך – ואתם לא צבועים...

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת עזרן, בבקשה.

רן כהן (מרצ):

אולי אשיב אחד אחד?

היו"ר ר' אדרי:

לא.

רן כהן (מרצ):

אני פשוט לא אזכור את הדברים – – –

היו"ר ר' אדרי:

אתה תזכור ויש לך דקה לתשובה.

רן כהן (מרצ):

פשוט חבל לי לא להשיב לו מנה אחת אפיים על כל אחד מהדברים.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, כשתהיה שר בממשלה תוכל להשיב כרצונך. יש לך דקה כדי להשיב לשני השואלים.

משה קצב (הליכוד):

מי שיכול להיות גם באופוזיציה וגם בקואליציה הוא מאושר מאוד.

רן כהן (מרצ):

מייד תשמע, חבר הכנסת קצב.

היו"ר ר' אדרי:

הוא מאושר, זה בסדר. חבר הכנסת עזרן, בבקשה.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני חבר הכנסת הנכבד רן כהן, האם אני, כיהודי מאמין, אוכל לדעתך להישבע שאתה הצבעת בעד הסרת החסינות?

רן כהן (מרצ):

אני חושב שתוכל להישבע על מה שאתה הצבעת. מה שאני נשבע, אני מודיע ואומר ואני מצהיר.

יוסף עזרן (ש"ס):

שאלתי אותך. כיהודי דתי אסור לי להישבע.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת רן כהן, בבקשה. חברי הכנסת, יש לו דקה אחת לתשובה. אני מבקש לא להפריע.

רן כהן (מרצ):

חבר הכנסת רפאל איתן, אני מציע שתקשיב היטב לתשובה על השאלה ששאלת. יש לי בשורה בשבילך, את הוכחת צביעותך כבר הבאתי לפני דקה. אני רוצה שתקשיב היטב. כבר אין כספים ייחודיים. בממשלה הזאת – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

מי גרם לזה?

רן כהן (מרצ):

אתה רוצה לשאול שאלה, ברשות היושב-ראש.

בממשלה הזאת יש חלוקה על-פי קריטריונים, על-פי הוראת היועץ המשפטי לממשלה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אל תתהדר בנוצות לא לך.

רפאל איתן (צומת):

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, הוא מחכה לתשובה, לא?

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת איתן, נתתי לך לשאול. לא נתתי למשיב להפריע לשואלים. אני מבקש באותה מידה לאפשר למשיב במשך 50 שניות להשיב. חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (מרצ):

חבר הכנסת רפאל איתן, אם אתה יושב בכנסת ומקבל משכורת, כדאי שתדע שבחוק היום אין כספים ייחודיים. שנית, אין הגדלה של מספר בחורי ישיבות שמשתחררים מצה"ל. יש גידול במספר בחורי ישיבות, בעיקר מקרב תלמידי ש"ס, שמתגייסים לצבא. יש בעיה אחרת – – –

פנחס בדש (צומת):

רן כהן (מרצ):

תסלח לי, עכשיו אני עונה.

יש בעיה אחרת. מספר הישיבות שנבנו בזמן כהונתך כשר בממשלה הגדילו כל כך הרבה את מספר בחורי הישיבות, שאפילו שמספר המתגייסים גדל – עדיין מספר הלא-מתגייסים גדול מאוד. אבל זה באשמת הממשלה בתקופתך.

בעניין השרה שולמית אלוני, אני מודה באשמה שאנחנו הסכמנו, למען קיומה של הקואליציה, לתרגיל לא הוגן, לא נכון, והיא הועברה מתפקידה באופן לא נכון לתפקיד אחר. אבל היא לא עשתה את זה בצביעות, כמו שאתה הצטרפת לממשלה שכיהן בה השר דרעי, שעליו אתה מתגולל היום.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. אני מזמין את חברת הכנסת אסתר סלמוביץ.

פנחס בדש (צומת):

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת בדש, אני מבקש להסב את תשומת לבך לכך שחבר הכנסת רן כהן סיים את דבריו.

אני מבקש להקשיב לחברת הכנסת אסתר סלמוביץ. אחריה – חבר הכנסת יצחק לוי.

אסתר סלמוביץ (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת האי-אמון לממשלה המוגשת בזה על-ידי סיעת צומת אינה פרי של מחלוקת בדבר מדיניות זו או אחרת. הצעת אי-אמון זו מקורה בעובדה שסיעות הקואליציה, בשל קדושת הכיסא, לא היססו למעול באמונו של העם ולהעמיד מעל לחוק סגן שר בממשלה המואשם בקבלת דבר במרמה, ברישום כוזב במסמכי תאגיד ובקשירת קשר לביצוע פשע.

ביום 29 ביולי 1993 רמסו 54 מחברי הקואליציה את עקרון טוהר המידות, ובמצח נחושה, בלא ניד עפעף, ובשל שיקולים שטובת הנאה בצדם, כמו גם בשל תאוות השררה, הוציאו את אחד מחבריהם והעמידוהו מעל לחוק.

הממשלה הזו, אדוני היושב-ראש, הוכיחה הפעם כי אומנם שינתה את סדר העדיפויות הלאומי – –

מרדכי גור (העבודה):

מי קבע שזה מהקואליציה?

אסתר סלמוביץ (צומת):

– – כפי שהתחייבה בפני בוחריה לעשות. לא עוד שלטון החוק, לא עוד ביקורת ציבורית על מעשיהם של שרי הממשלה וסגניהם. מעתה יוכל כל שר או סגן שר בממשלה הזו לפעול כראות עיניו ובלא כל חשש שייאלץ, חלילה, לתת את הדין בפני בית-משפט או שיימצא, רחמנא ליצלן, מחויב לנהוג על-פי חוקי מדינת ישראל ודיניה.

54 מחברי הבית הזה תמכו במדיניותה החדשה של ממשלת ישראל. 54 מחברי הבית הזה נתנו ידם לקביעה, ששיקולים קואליציוניים מקודשים הרבה מעבר לדרישותיהם המעיקות של חוקי מדינת ישראל.

מרדכי גור (העבודה):

מאיפה הקביעה הזאת?

אסתר סלמוביץ (צומת):

54 מחברי הבית הזה – – –

מרדכי גור (העבודה):

את לא יודעת מי הצביע.

אסתר סלמוביץ (צומת):

אני מבקשת לא להפריע לי.

מרדכי גור (העבודה):

את לא יודעת מי הצביע.

אסתר סלמוביץ (צומת):

54 מחברי הבית הזה. זה מה שאני אומרת.

מרדכי גור (העבודה):

מחברי הבית הזה, לא מהקואליציה.

אסתר סלמוביץ (צומת):

54 מחברי הבית הזה קבעו, שהחוקים הנחקקים בבית הזה אינם מחייבים אלא את אלה שלשלטון אין כל חפץ ביקרם.

אדוני היושב-ראש, בממשלה הזו מכהן כשר אדם שנגדו תלויים ועומדים אישומים פליליים חמורים ביותר. בממשלה הזו מכהן סגן שר המואשם אף הוא בפלילים. בממשלה הזו חברה גם המפלגה, שטרח רבות כדי ליצור בציבור את הרושם שהיא מפלגה שזכויות האדם, היושר, הצדק והחוק הם בראש מעייניה.

מסתבר שהדברים, כשהם מוצאים את ביטויים בשטח, אינם מחייבים את המפלגה הרגישה הזאת ואינם מדירים, חלילה, שינה מעיני חברה. מפלגת מרצ נכונה להמשיך ולהתעלם מן הנעשה בממשלה, למחול על כל עיקרון מעקרונותיה המקודשים, ובלבד שלא תיאלץ לאבד את מקומה אצל שולחן הממשלה.

ותמיד, אדוני היושב-ראש, תמיד יימצא לה למפלגה הזו איזה צידוק להיאחז בו ואיזה הסבר פתלתל, שיש בו אפילו לכאורה כדי למנוע ממנה את הפרישה מן הממשלה.

צומת היתה זו, שבשעה ששוב לא היתה יכולה להשלים עם מדיניות הממשלה הקודמת, פרשה מחברותה בה. מרצ אינה מסוגלת לעשות כן. ומסתבר שהיא אטומה דיה כדי להאמין, שציבור הבוחרים אינו ער לנעשה ועל כן גם אינו עתיד להיפרע ממנה בשל מדיניותה.

אי-הסרת חסינותו של סגן השר רפאל פנחסי, מעבר לעובדה שיש בה כדי להעיד על הידרדרות הערכים בממשלה הזאת, יש בה כדי להצביע על כך שהממשלה אינה מייחסת כל חשיבות לדעותיו, לתחושותיו ולרצונותיו של ציבור האזרחים במדינה.

הממשלה הזו, בהתנשאות ובפטרונות, התנתקה מעל עמה ומעל ציבור בוחריה, הסירה מעליה את מוסרות החוק, הדין והצדק, והחלה נוהגת במדינה כבתוך שלה, כשהעיקרון המנחה אותה הוא לית דין ולית דיין.

תוצאות ההצבעה בדבר הסרת חסינותו של סגן השר פנחסי היוו אולי הישג טקטי עגום לקואליציה, אבל בה בעת הם גם פגעו בכבודו, ביוקרתו ובמעמדו של הבית הזה כולו. איני יודעת איזה מסר הועבר לציבור עם היוודע תוצאות ההצבעה. איני יודעת מה צריך לחוש אזרח מן השורה הנאלץ לתת את הדין על מעשיו בפני בית-משפט. האם אין בתוצאה שכזו כדי לשים ללעג ולקלס את העיקרון המקודש של השוויון בפני החוק?

האם אין בתוצאה שכזו כדי להעיד על כך, שהממשלה הזו הכריזה על עצמה כעל מורמת מעם, כעל מורמת מעל החוק והצדק, השמורים לבני תמותה מן השורה בלבד?

אדוני היושב-ראש, האם לא הגיעה השעה לשים קץ לשלטון הברונים ולהחזיר את רסן השלטון לעם ולנציגיו הרואים עצמם מחויבים לו, לחוקי המדינה ולדיניה? הגיעה העת להסיר מעל צוואר העם את הממשלה הזו, שהעמידה כערך עליון את קדושת הכיסא ובעבורו היא מוכנה לרמוס כל ערך ולשים ללעג כל חוק ו'01 תקנה ציבורית. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מעל במה זו אני רוצה להביע את תנחומינו למשפחת בורג, לחבר הכנסת אברהם בורג על פטירת אחותו, וממילא גם לאביו הדגול ד"ר יוסף בורג, שיושבים שבעה. המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים על האסון הכבד שקרה במשפחתם.

אני רוצה להודות לממשלה, למפלגות המערך – למפלגת העבודה ומרצ על כך שבוטלה הפרטת הבשר הלא-כשר. אני חושב שהדבר חשוב. הייתי מעיר לחבר הכנסת ביבי נתניהו, אילו היה כאן – –

מאיר שטרית (הליכוד):

אמרת למרצ? לזה התכוונת?

יצחק לוי (מפד"ל):

למרצ, למרצ. אני מאוד מודה למרצ על כך, גם למפלגת העבודה וגם למרצ על כך שביטלו את החלטת הפרטת הבשר. אני חושב שזה מעשה חשוב.

אלי דיין (העבודה):

תהיה הפרטה, אבל רק לבשר כשר.

יצחק לוי (מפד"ל):

תהיה הפרטה כשרה, טוב מאוד. אני רוצה לומר לחבר הכנסת ביבי נתניהו: לעיקרי דבריו אני מסכים, אבל ידע חבר הכנסת נתניהו, שאילו היתה היום ממשלה בראשותו עם המפד"ל, אותה תוצאה היתה גם בנושא הבשר.

צריך לדעת שנושא הבשר הוא לא עניין – לא של שחיתות, לא של מוסריות, אלא דבר שבעינינו הוא חשוב מאוד.

מורי ורבותי, אני לא מבין את אנשי מפלגת העבודה, ובוודאי לא את השר רמון. הממשלה הקודמת נפלה מכיוון שקראו לה – מושחתים. העם בישראל אמר לממשלה: אתם מושחתים. מה התשובה שלכם? שאתם ממשיכים באותה דרך.

נניח שהממשלה הקודמת באמת לא נהגה כשורה, ואכן כך, ובאמת אי-אפשר פה להתנקות. על כולנו אנחנו צריכים לומר, אשמים אנחנו. בואו לא נשחק משחקים, אותו דין שחל על עובד מדינה צריך לחול גם על שר. עובד מדינה שמוגש נגדו כתב אישום, שיש חקירה נגדו – מושעה. השעיה אינה אומרת שכבר מאשימים אותו, השעיה אינה אומרת שהוא אשם. אבל כל עובד מדינה וכל עובד ציבור מייד מושעה על-פי החוק. ואילו אנחנו, לגבי חברי כנסת או לגבי סגני שרים או שרים, לא נוהגים כך. יש כאן בהחלט עניין של איפה ואיפה.

אני מתפלא על ש"ס. בש"ס יש הרבה מאוד אנשים. אם קורה שיש חבר או שניים שמושעים, האם ש"ס לא יכולה להטיל את התפקידים על חברים אחרים, שאין עליהם חשדות או אין עליהם חקירות?

מה התיאוריה הזאת, שאם זה או זה מושעים, סימן שאנחנו מחסלים את ש"ס? האם ש"ס עומדת על אדם אחד או שניים? האם לא קרה במפלגות אחרות ששרים הושעו או חברי כנסת התפטרו, או חברי כנסת נאסרו, או לדאבוננו הרב שרים התאבדו? לא קרו דברים כאלה? האם בגלל זה מפלגה התמוטטה?

רחבעם זאבי (מולדת):

לא שרים התאבדו; התאבד אחד.

יצחק לוי (מפד"ל):

התאבד אחד; סליחה. על כן אני אומר באמת: כולנו אשמים, אבל מה התשובה של הממשלה? הממשלה אומרת: מה שאתם עשיתם, אנחנו עושים. לפני כמה חודשים אנחנו היינו מושחתים, היום אתם מושחתים. תקראו זאת בעיתון, תראו את זה בציבור, תראו עצומות נגד הממשלה הזאת. זאת

הדרך? כלומר, זה התירוץ, זאת התשובה? מכיוון שאלה היו מושחתים, גם לאלה מותר להיות מושחתים? במקום לבוא ולהגיד: אנחנו נתקן את הדברים, אנחנו באמת ניצור נורמות חדשות?

אני רוצה לומר לחברי הבית, שסיעת המפד"ל החליטה לתמוך בהוצאת הסמכות להסרת החסינות מהבית הזה ומסירתה לגוף משפטי חיצוני, אבל אני אומר שההחלטה הזאת התקבלה בצער רב, כי היא מלמדת על חולשת הכנסת. זאת ההצעה השלישית שאנחנו מקבלים בשנתיים האחרונות, שעניינה הוצאת סמכויות הכנסת לגופים אחרים. האחת – בנושא משכורות חברי הכנסת; השנייה – בנושא מימון מפלגות. היום יש הצעות חוק המונחות על השולחן – – –

קריאה:

— — —

יצחק לוי (מפד"ל):

גם ערעור בחירות, אתה צודק, זאת השלישית; והרביעית, היום – הצעה שאני חושב שיש הרבה מאוד מחברי הבית שתומכים בה.

אנחנו עושים זאת בגלל חולשתנו המוסרית, ואנחנו צריכים להתבייש בכל ההצעות האלו. אם הגענו לכך שאנחנו צריכים להוציא מידינו כל שני וחמישי סמכויות לאחרים, זאת הודאה שאנחנו לא יכולים לעמוד בשום לחץ; לא לחץ פוליטי ולא לחצים אחרים. מה אנחנו אומרים לציבור? – אנחנו לא שווים שום דבר, חוץ מלשאול שאילתות. כל נושא שיש בו איזה עניין מוסרי – אנחנו מוציאים אותו מידינו. נושא מימון בחירות? – אל תסמכו עלינו; שופט יעשה זאת. בנושא ערעור בחירות? – שופט. בנושא הסרת חסינות? – שופט. למה? כי תדעו לכם שאנחנו חלשים. זה מה שאנחנו אומרים לציבור. לצערי הרב, כך באמת אנחנו. כך באמת אנחנו. כל זמן שהכנסת הזאת לא תוכיח הרבה יותר יציבות והרבה יותר אומץ מוסרי, מפעם לפעם אנחנו מוציאים מסמכותנו לאחרים, וכל פעם כך יהיה. אלה רק ארבעה נושאים בשנתיים האחרונות, ותראו שהרשימה תוארך עוד בעשרה עניינים. אנחנו בעצמנו נגיד שלא נוכל לקבוע כך, ועוד מעט גם תקציב הכנסת יצא, ותקציב דף לבוחר, ותקציב זה ותקציב אחר, ונגיד ששופטים יקבעו.

זאת הדרך שבה אנחנו הולכים בה, וזה בגלל החולשה המוסרית של הבית הזה. החולשה המוסרית, אני אומר לכם, היא איומה ונוראה. מי שאומר "מושחתים", זה לא אנחנו אלא הציבור בחוץ. אי-אפשר לבוא ולומר שהציבור בחוץ טועה, כיוון שאנחנו השליחים שלו, והוא אומר עלינו כך.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שאנחנו נתמוך – אני לא חושב, אני בטוח, שאנחנו נתמוך בהצעת האי-אמון הזאת, ראשית משום שהממשלה הזאת לא שינתה דבר מהממשלה הקודמת; לא כדי לטהר את הממשלה הקודמת בעניינים אחרים, אבל אין שום שינוי, ואנחנו נתמוך בהצבעת האי-אמון. יש יותר הצבעת אי-אמון בכנסת מאשר בממשלה, אני חייב לומר זאת. בואו לא נסתתר. הצבעת האי-אמון היא יותר אי-אמון בעצמנו מאשר אי-אמון באחרים, ואין לי שום ביטחון שכל 54 חברי הכנסת היו רק מהקואליציה, אף שאני בטוח שיש רבים מהקואליציה שעשו זאת. אני יודע על לחצים קואליציוניים שהיו – – –

אלי דיין (העבודה):

לא היו.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני יודע שהיו לחצים קואליציוניים, ראינו אותם במסדרונות, אל תגיד שלא היו. אנחנו ראינו אותם במסדרונות, אל נכחיש את האמת, כמו שאני לא מכחיש את האמת לגבי מה שהיה בממשלה הקודמת שהיינו חברים בה. אל תכחישו את האמת.

אני רוצה לסיים במשפט אחד. אני לא רוצה שחבר הכנסת רן כהן יתהדר בנוצות שאינן שלו. מי שביטל את הייחודיים לא היה מרצ. מי שביטלה את שיטת הייחודיים זאת המפד"ל, בשלהי הכנסת הקודמת, שקבעה שבמקום ייחודיים, כספים יחולקו על-פי קריטריונים. לא יעמוד כאן חבר הכנסת רן כהן ויגיד לחבר הכנסת רפאל איתן: הנה, עכשיו אין ייחודיים, יש קריטריונים. לא הוא עשה את זה. לא הם עשו את זה. הדבר נעשה בכנסת הקודמת, והדבר נעשה על-פי הצעות חוק שלנו. תודה רבה, אדוני.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת לוי.

חברי הכנסת, בשמכם ובשמי אני מבקש לשלוח את תנחומי הכנסת לד"ר יוסף בורג ולחבר הכנסת אברהם בורג במות הבת-האחות ללא עת. אין מלים שיש בהן כדי לנחם את המשפחה. המקום ינחם אותם ולא ידעו דאבה עוד.

אני מזמין את חבר הכנסת אברהם רביץ. לפני כן רשום אצלי חבר כנסת מש"ס, אבל אין כאן אף אחד, לכן אני מזמין את נציג יהדות התורה, חבר הכנסת אברהם רביץ. בבקשה. אחריו – חבר הכנסת האשם מחאמיד.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, גם כאופוזיציה מותר וחיוביים לשבח את הממשלה כאשר היא ראויה לכך. אמש היה משא-ומתן, התנהלו דיונים כנים ואמיתיים ביחס למניעת הצפת החברה בישראל בנבלות וטרפות, בין חברי הכנסת של יהדות התורה, בראשות הרב חבר הכנסת אברהם שפירא, ובין הממשלה, ואכן הוחלט שתימנע החרפה הזאת מישראל.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שיש סיבות מספיקות יותר מהנושא הנדון כאן לחברי ש"ס לעזוב את הממשלה הזאת. אני באמת לא מבין אותם. הם יושבים בממשלה שנה עם מפלגה אשר חורתת על דגלה באופן הברור ביותר והמפורש ביותר שהיא מתכוונת להקים כאן חברת אנשים אחרת, שהיא סותרת את האידיאולוגיה או תפיסת העולם של חברי ש"ס, וש"ס מחזקת את הממשלה הזאת, אשר במרכזה יושבת מפלגת מרצ, אשר היא, כידוע, משפיעה על הליכות הממשלה. אבל, יש להפריד בין דבר לדבר.

אדוני היושב-ראש, אני הייתי אחד, אולי מהיחידים, דומני רק שני חברי כנסת, שעמדו כאן בשבוע שעבר, ובאומץ וללא צביעות אמרתי כי אני אצביע נגד הסרת החסינות של חבר הכנסת פנחסי. כאשר אמרתי את דברי הייתי בטוח, סברתי כי החסינות אכן תוסר ברוב גדול, לפי הדברים שנאמרו מעל במה זאת, וזה לא קרה, כידוע.

אני שואל את חברי הכנסת: מה קורה כאן? הרי החוק מחייב אותנו כחברי כנסת, כאשר נושא הסרת החסינות מועלה לפנינו לפי החוק, לשמוע את הצדדים, והצדדים הם יושב-ראש ועדת הכנסת המחייב וחבר הכנסת הנאשם. אנחנו חייבים לשקול, להחליט, לפי הנתונים המובאים לפני חברי הכנסת ולא לפי דעת קהל מזויפת ולא לפי עיתונות ולא לפי פופולריות אלא לפי הנתונים המובאים לפנינו. אנחנו חייבים לעשות את הדברים האלה ביושר, על-פי אמת, ולדון בשיקול כזה שהוא כעין-שיפוטי.

מה זה שיקול כעין-שיפוטי? – שאתה מעלה לנגד עיניך את עמדות שני הצדדים, שוקל אותן בראש שלך ולא בראש של איזה עיתונאי, עם כל הכבוד לו, ומגיע להחלטה ביושר אינטלקטואלי, עם אמת פנימית, לפי הדברים המובאים בפניך. לא משנה הרגשת הלב שלך, לא משנה מה אתה רוצה באמת שיקרה כאן. אנחנו סבורים ורוצים שש"ס תעזוב את הממשלה ושהממשלה הזאת תיפול, אבל כשאנחנו באים לדון בעניין אחר לחלוטין, שהוא עניין כעין-שיפוטי, מה זאת אומרת שאנחנו נעשה שיקולים אחרים? היכן היושר?

אנחנו אומרים שזאת חרפה לכנסת? אני לא מבין. האם באמת, בשבוע שעבר, כשהיה הדיון על הסרת החסינות, אז מה? זאת אומרת, היינו חייבים, כולנו, מראש, בלי לשמוע, להחליט שיש להסיר את החסינות? האם זה יושר אינטלקטואלי? האם זאת בחינה? האם זה מין שימוע כעין-משפטי? האם היינו עושים מלאכתנו נאמנה? היינו צריכים לומר בשבוע שעבר שאין זה מענייננו, אנחנו לא יכולים לדון בזה, אבל החוק מחייב אותנו כך לדון. אני שואל אתכם, כאשר נאשם מגיע לפני שופט, והשופט רואה על הפנים שלו ועל כל תנועותיו שהנאשם באמת אשם, אז מה? הוא ישפוט לפי זה או לפי הנתונים המובאים בפניו?

חברי הכנסת, אל תתביישו, אלה שהצביעו נגד הסרת החסינות. עשיתם את הדבר הנכון, חוץ מאלה שהצביעו על-פי שיקולים פוליטיים; אינני מדבר עליהם. אבל מה? 54 חברי כנסת פעלו על-פי שיקולים פוליטיים? איך אנחנו אומרים את הדבר הזה על חברים שאנחנו חיים אתם כאן? היה מותר לנו רק להצביע על הסרת החסינות, וזה שיקול כעין-שיפוטי? זה דיון כעין-שיפוטי. זו צביעות, זו חרפה, לו כך היינו נוהגים בהכרח?

אדם יכול לומר שהוא איננו מתרשם מדברי חבר הכנסת פנחסי על האיפה ואיפה בין מפלגות או על דברים אחרים ולכן הוא מצביע נגד, אבל בהכרח? מראש? דווקא כך? זה מה שהחוק הקנה לנו? שננה את החוק. אנחנו נצביע בעד שינוי החוק.

לכן אני מציע לנו, לחברי הכנסת, אם אנחנו לא רוצים לפגוע בכבוד הבית הזה, אל נזלזל בהחלטתם של 54 חברי הכנסת. ואני מסכים, אני לא נאיבי, ודאי שהיו כאן גם שיקולים קואליציוניים שאינם ממין העניין. אבל, לפי דעתי – אומר לכם יותר מזה, לא לפי דעתי, אלא נאמרו לי דברים על-ידי חברי האופוזיציה מן הימין, ולא מעטים מהם הצביעו נגד הסרת החסינות.

אני רוצה לסיים: החשבון שלנו עם הממשלה הוא חשבון. ממשלה כזאת, אשר יש בתוכה חברים אשר רוצים להביא לכאן תרבות אחרת, עם אחר, אין לה זכות קיום. אבל הבה לא נכרוך זאת בהצבעה של הסרת החסינות.

מאיר שטרית (הליכוד):

אפשר לשאול שאלה?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

ברשות היושב-ראש.

היו"ר ר' אדרי:

אני מרשה.

מאיר שטרית (הליכוד):

המהות של חסינות חברי הכנסת נועדה להבטיח רק דבר אחד, שהשלטון איננו מתעלל בחבר הכנסת בגלל זהותו הפוליטית. לזאת נועדה החסינות, להגן על חבר הכנסת שיוכל לפעול באופן חופשי בלי לפחד מהשלטון שיכניס אותו לבית-הסוהר. לכן הכנסת צריכה להוציא את עצמה מתוך העניין השיקולי הזה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אז תשנה את החוק.

מאיר שטרית (הליכוד):

תראה מה היתה כוונת המחוקק.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

חבר הכנסת שטרית, אני מענה לך – – –

היו"ר ר' אדרי:

תשובה קצרה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני מענה לך תשובה קצרה בדיוק: כאשר עולה כאן חבר הכנסת פנחסי ומגולל לפנינו מסכת שלמה של עבירות דומות שהיו במפלגות אחרות, ואני אומר שזה לא טוב שזו תהיה נורמה מפלגתית, אבל זה בדיוק העניין, וזה מה ששכנע אותי – האיפה ואיפה בין מפלגה אחת למפלגה אחרת, בין חבר הכנסת אחד לחבר הכנסת אחר, זה מריח כהתעללות בחבר הכנסת. אני לא אומר שזו היתה דעתו של היועץ המשפטי. אני מכיר אותו, הוא אדם הגון ושקול. אבל, על פניו, לא היועץ המשפטי נדון לפנינו. הוא לא הנאשם. העובדות המגיעות לכאן – ודיבר חבר הכנסת חגי מירום את דברו, דיבר חבר הכנסת פנחסי את דברו, וחבר הכנסת פנחסי שכנע אותי.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת אברהם רביץ. רשות הדיבור לחבר הכנסת האשם מחאמיד, ואחריו – לחבר הכנסת יוסף בא-גד. בבקשה, אדוני.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני אתחיל אולי בנושא של ההצבעה, שנאמר עליה שהיא הצבעה פוליטית, לגבי הרב פנחסי. ואני רוצה לומר, שהעלאת הנושא של פרשת דרעי עכשיו, לפני שהדבר מובא להכרעת הכנסת, ובכלל לפני שחברי הכנסת יודעים על מה מדובר, רק על סמך קטעי עיתונות – אז חכו ותראו והכנסת תחליט מה לעשות עם הרב דרעי. אבל לבוא עכשיו ולהביע אי-אמון לממשלה מפני שיש שם שר כזה או אחר, זה בלתי מובן, אלא אם כן זהו אכן שיקול פוליטי בלבד, או אולי זהו תירוץ, או קליפה, למגמה האמיתית של הצעת האי-אמון.

על הכוונה האמיתית הם לא דיברו. הכוונה האמיתית היא לקעקע אפילו כל שמץ, או ניצוץ, או נקודת אור בקצה המנהרה, כי אינני חושב שבעיית דרעי או בעיית חבר הכנסת זה או אחר היא הבעיה האמיתית של מדינת ישראל. מדינת ישראל סובלת מבעיות הרבה יותר גדולות, שאנשים בבית הזה לא מתייחסים אליהן. ההצעה הזאת, אם כן, מחפשת תירוצים, שאין להם שום הצדקה, כדי להפיל את הממשלה הזאת – ואני לא בא להגן על הממשלה הזאת, ותיכף אני אמנה כמה מהטענות

החזקים שלי כנגדה, ויש לי המון – כי הם רוצים ממשלה אחרת תחתיה, שתהיה הרבה יותר גרועה ממנה. והממשלה הזאת, אני מודה, היא גרועה מאוד, אבל הם רוצים ממשלה גרועה מאוד מאוד מאוד.

רפאל איתן (צומת):

אחרי ההצלחות שלכם בשבוע שעבר?

האשם מחאמיד (חד"ש):

הצלחות שלנו?

רפאל איתן (צומת):

הצלחות של הממשלה הזאת.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אני בא לדבר על זה מייד. אני מייד בא לדבר על זה. אני מודה לך שאתה מזכיר לי.

רפאל איתן (צומת):

אתה מכיר את – – –

האשם מחאמיד (חד"ש):

כן.

רפאל איתן (צומת):

שמעת?

האשם מחאמיד (חד"ש):

שמעתי, ודרך אגב, חבר הכנסת איתן – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

– – –

האשם מחאמיד (חד"ש):

תמר, אני רוצה לומר לך, לרב-אלוף במילואים, הוא לא רק רב-אלוף בצבא, הוא גם רב-אלוף בביוגרפיה ובתורת הביוגרפיה וההתפתחות של הג'וקים והסימון של הג'וקים וכו' והזיקית, אז אני לא מתפלל בכלל שאתה חי בתוך עולם של חיידקים, עולם של בעלי חיים כאלה ואחרים. אני לא מתפלל.

רפאל איתן (צומת):

– – –

האשם מחאמיד (חד"ש):

אוקיי. אני חוזר לעניין התרבותי יותר.

כאילו, אדוני היושב-ראש, לא מספיק מה שעשתה הממשלה הזו – ופה תשמח, חבר הכנסת איתן, אני בטוח שתהיה מבסוט עכשיו – הממשלה הזאת לא למדה ממלחמת 1982, מלחמה שהאיש שדיבר על בעלי חיים וחיידקים ניהל אותה, מלחמה שהיתה כושלת ורוב העם ראה אותה כמלחמה כושלת, ופתאום הממשלה הזאת באה ולא למדה דבר, אף שחלק ממנה בא ודרש ועדת חקירה של המלחמה ההיא, ופתאום הם עושים מלחמה אותו דבר; קופי, ממש העתק של אותה מלחמה.

פגזים נפלו על ילדים. אני ראיתי בטלוויזיה תינוקות, אדוני היושב-ראש, ראיתי נשים עם מיטלטליהן, עם חפציהן – – –

מאיר שטרית (הליכוד):

במלחמה ההיא לא גירשו כפריים מהכפרים שלהם.

האשם מחאמיד (חד"ש):

היום גירשו כ-400,000. כל הכבוד לך. הנה, אנחנו והליכוד מסכימים שאסור היה לגרש.

חיים דיין (צומת):

אתה מתייחס לתושבי קריית-שמונה?

האשם מחאמיד (חד"ש):

אסור היה להפציץ כפרים שלמים, לקעקע אותם עד היסוד.

חיים דיין (צומת):

אתה מתייחס לקריית-שמונה?

האשם מחאמיד (חד"ש):

חבר הכנסת חיים דיין, כואב לי מאוד. ההבדל ביני לבינך – שלי כואב על כל דם משני עברי הגבול. זה ההבדל בינינו.

חיים דיין (צומת):

לא שמעתי אותך קם וצועק.

האשם מחאמיד (חד"ש):

כאשר באים והורסים 10,000 בתים מן היסוד ועוד 20,000 בתים שכמעט הרסו, 30,000 בתים.

יוסף ונונו (העבודה):

איך מגרשים "קטיושות"?

האשם מחאמיד (חד"ש):

זאת השאלה, האם מגרשים את ה"קטיושות" על-ידי זה שמפציצים את טריפולי בצפון?

היו"ר ר' אדרי:

אדוני חבר הכנסת מחאמיד, אם תשיב לכולם – זה כבר יהיה על חשבון זמנך. אתה יודע שלרשותך חמש דקות.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אתה מרשה להם, לא אני.

היו"ר ר' אדרי:

אל תשיב להם. יש לך חמש דקות בסך הכול.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אני לא אשיב.

"חיזבאללה" לא נמצא במחנות הפליטים של הפלשתינים ולא בטרפולי. 400,000 בני אדם מסולקים מבתיהם, חלק מהם פליטים מספר 1, חלק מספר 2, חלק מספר 3 – שלוש פעמים פליטים. מה להם ול-700 אנשי ה"חיזבאללה"? 400,000 אנשים גורשו מבתיהם.

יוסף ונונו (העבודה):

חיים דיין (צומת):

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, חברי הכנסת, זמנו מוגבל. יש בסך הכול חמש דקות לכל נואם. אני מבקש לאפשר לו גם לסיים.

האשם מחאמיד (חד"ש):

תודה על שאתה מגן על זכותי לדבר.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר, שאני לא רואה שום פתרון צבאי לבעיות הקיימות באזור. אני לא רואה שום פתרון צבאי לבעיות היחסים בין לבנון ובין ישראל, אלא על-ידי נסיגת ישראל מהשטחים הכבושים של לבנון, של דרום-לבנון. אף אחד אל יצפה שיהיה שקט כאשר כובשים חלק ממדינה אחרת. איך אפשר לצפות לדבר כזה?

לכן, אדוני, גם מי שמצפה לפתרון נפרד בין סוריה ולבנון בכוח הזרוע, הוא טועה. חייבים לבוא במשא-ומתן עם כל המדינות באזור, עם כל עמי האזור, לרבות העם הפלשתיני. יש לדבר עם אש"ף ולדלג על השלב הכושל הזה שנקרא שלב הביניים, שיחות וושינגטון. חייבים לדבר באופן ישיר עם אש"ף.

אדוני היושב-ראש, כפי שאמרתי, מגישי הצעת האי-אמון הם נגד השלום, נגד שיחות השלום, אפילו במתכונת הכושלת הקיימת. הם רוצים להפיל ממשלה גרועה ולהביא ממשלה הרבה יותר גרועה. איננו יכולים להצביע עם ההצעה הזאת, אך אין אנו יכולים לתמוך בממשלה הזאת ובמדיניות שלה. הממשלה הזאת ראויה לאי-אמון, אבל בשלב זה אנחנו נמנעים כי איננו מסכימים עם מציעי ההצעה. אנחנו גוש חוסם, אדוני. בזה שאנחנו גם מציעים אי-אמון, אין זאת אומרת שאנחנו מחוץ לגוש החוסם. גוש חוסם אין פירושו לתמוך בממשלה הקיימת, אלא למנוע אופציה גרועה יותר למדינת ישראל.

הצבעתנו ועמדותינו ימשיכו להיות לגופו של עניין. אם יהיה צורך אנחנו גם נביע אי-אמון לממשלה הזאת, אבל לא כדי להביא לממשלה חלופית גרועה יותר. בינתיים, כפי שאמרתי, אנחנו נימנע מהצבעה מהשיקולים שהזכרתי לעיל. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת האשם מחאמיד. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף בא-גד. בבקשה, אדוני. אחריו – חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, אחרון הנואמים בדיון זה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מתריע בפני היושב-ראש על מיצג.

היו"ר ר' אדרי:

אם אין לו כלום בתוך הספר, זה מותר. אם יש משהו – הוא יתגלה לאחר מכן.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מתריע על זה שחבר כנסת מלשין על חבר כנסת – –

היו"ר ר' אדרי:

הוא לא הלשין. הוא שאל אם זה ספר.

יוסף בא-גד (מולדת):

– – וזה הנושא כעת – חסינות. איך אפשר להאמין.

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, חבר הכנסת בא-גד, הוא פשוט רצה לעזור לי לבדוק אם זה אכן ספר.

יוסף בא-גד (מולדת):

הדבר יתברר עד סוף דברי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אמר חבר הכנסת הרב רביץ, שרק שני חברי כנסת היו להם האומץ והעוז להודיע מראש שהם מצביעים נגד הסרת החסינות. אני הייתי השני והודעתי שאני נגד הסרת החסינות, לא לגופו של עניין אלא כמחאה נגד בית-המשפט העליון, שמתערב בתהליכי החקיקה של הכנסת.

נעמי חזן (מרצ):

יוסף בא-גד (מולדת):

היות שנתקלתי בזה גם בעניין ראובן מנינג, ולא אפרט, הודעתי מראש שאני אצביע בעניין הזה הצבעת מחאה. לכן אני לא רוצה לגעת בעניין.

אני רוצה להזכיר שני דברים. היום ט"ו באב, חג השידוכים, אבל על כך אדבר, אם ירצה השם, ביום רביעי בהצעה לסדר-היום, ואעלה את הנושא בכללותו.

אני רוצה לשבח את הממשלה, שהבינה שעניין כשרות הבשר אינו עניין של קואליציה או אופוזיציה או מפלגה זו או אחרת, אלא עניין של כל יהודי. צריך לדאוג שמדינת ישראל תתנהל לפי תורת ישראל, בוודאי בדברים הרשמיים, בפרהסיה, וכשרות הבשר היא אחד הדברים ששמרו על קיומו של עם ישראל.

כדי לחזק את הדברים, היות שעוד יהיו דיונים בנושא, אני רוצה להביא לכם מפרשת השבוע הבא, פרשת "ראה", אחרי פרשת "עקב", שנקראה השבת. אומרת התורה: "זאת הבהמה אשר תאכלו – – וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו".

יש פה דבר מדהים, ורק בגלל זה אסור לגעת בכשרות, חס וחלילה. כל אדם יקשיב ויאמר לי את עוצמת הדברים. אומרת התורה, עומד משה רבנו לפני 3,500 שנה במדבר, בלי וידיאו, בלי אמצעי המחשה, ואומר: תדעו לכם, יהודים, יש רק שלושה מינים בעולם שמעלים גירה ולא מפריסים פרסה, והם גמל, ארנבת ושפן, והם טמאים, ויש מין אחד בעולם יוצא דופן, והוא החזיר, שהוא מפריס פרסה אבל לא מעלה גירה. תארו לכם דבר מדהים, איך יכול משה רבנו במדבר, בתנאים של אז, להתחייב: אין יוצא דופן פרט לאחד, חזיר, ושלושה כאלה. הגמרא עצמה שואלת: וכי משה רבנו קניגי היה? משה רבנו היה צד חיות או מנהל גן חיות? איך הוא עומד במדבר ומתחייב שאין יוצא דופן?

מה עשו בכל הדורות? רצו להראות שהתורה לא נכונה, חיפשו יוצא דופן. אומר המלבי"ם, אומר המהרי"ץ חיות, אומר אביו של הרב נריה, הרב מנקין, שחברת הנסיעות "קוק" נתבקשה על-ידי הממשלה האנגלית – היות שהם נוסעים בכל העולם – לבדוק, האם יש יוצא דופן. הם חיפשו אחרי בהמה חמישית, שתזים את התיאוריה של הדתיים, של היהודים. מה מתברר? לשווא יגע, אין שום יוצא דופן.

ואם זה לא מספיק, היות שאני מדבר במסגרת זמן קצרה, יש דבר מתאים יותר והוא: בפרשת "ראה", שנקרא בעוד שבועיים, עומד משה רבנו ואומר – תדעו לכם, את זה תאכלו מכל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת. שני מינים: סנפיר וקשקשת – בדגים – מותר לאכול. המשנה והגמרא אומרות דבר מדהים: חוק, כלל, כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר. למי שיש קשקשת יש סנפיר. אבל לא לכל מי שיש סנפיר יש קשקשת. זאת אומרת, משה רבנו צולל למעמקי הים, עושה מחקר עולמי על כל הדגים בעולם ומודיע באחריות: תדעו לכם, מי שיש לו קשקשת, יש לו סנפיר. סליחה, משה רבנו, איך בדקת? לקחת את כל הדגים? – – – איך אפשר לתת לצלצול להפסיק דברי אלוקים חיים כאלה? יראה היושב-ראש איך כולם מקשיבים בדריכות לדברים.

היו"ר ר' אדרי:

זה מעניין.

יוסף בא-גד (מולדת):

זה מעניין מאוד.

שואל התוספות: כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר. ואם תאמר, מנין היה להם זה, לחכמים? הוא לא מתבייש והוא אומר: איך הם ידעו דברים כאלה? הרי זה מדהים. מחקר עולמי. אלא לומר לך: יגדיל תורה ויאדיר. לומר לך דברי אלוקים – – –

אליעזר זנדברג (צומת):

אפשר לשאול שאלה? כתוב בעיתונות – – –

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, קודם כול תן לו לסיים, בבקשה, ואחר כך אתן לך רשות לשאלה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני ממש במשפט האחרון. אני רוצה לומר, שאנחנו רואים פה תופעה על-טבעית, ואני מזמין מעל בימת הכנסת את כל המדענים בעולם למצוא לי יוצא דופן אחד, בין החיות או בין הדגים. ואם הם לא ימצאו, ואני מתחייב שלא ימצאו, שיבואו ויאמרו.

השם אמת ותורתו אמת, עם ישראל אמת, ולעם ישראל שלמות ארץ-ישראל. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. שאלה קצרה לחבר הכנסת זנדברג, בבקשה.

אליעזר זנדברג (צומת):

חבר הכנסת בא-גד, קראנו בעיתון לא מזמן, שבאי סומטרה גילו חזיר שגם מפריס פרסה וגם מעלה גירה. איך זה מתיישב? אינני מצפה לתשובה, כי כל הדברים שאמרת לא היו רלבנטיים לעניין.

יוסף בא-גד (מולדת):

אבל תרשה לי משפט אחד כתשובה. בגמר הנאום אתן לך את ספרי. החזיר הזה כבר מופיע בספר, עם תמונתו, ויש גם תשובה. והתשובה מוחצת, כמו התשובות הקודמות.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת גולדשמידט, בבקשה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אני מברך אותך על הנאום, אבל האם אתה בעד הקואליציה או נגד הקואליציה בכל הסיפור הזה?

יוסף בא-גד (מולדת):

אני בעד כל דבר הגון, ואני מצביע בכל דבר לגופו של עניין. ראית את זה, חבר הכנסת גולדשמידט.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אז אתה מצביע נגד האי-אמון?

יוסף בא-גד (מולדת):

עניתי לך. כל דבר לפי שיקול הדעת. אני רק רוצה לברך את היושב-ראש, שזכה שהוא מנהל פה לא כנסת, אלא בית-כנסת, בית-מדרש של דברי תורה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת בא-גד. גם אני רוצה להודות לך על הציטוטים המעניינים וגם על הדברים המאלפים. תודה לך, אדוני.

אני מזמין את חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, אחרון הדוברים.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הייתי בין אלה שהצביעו נגד הסרת חסינותו של חבר הכנסת פנחסי. עשיתי זאת מתוך מודעות ואחריות, מתוך ראייה כוללת של מה שקורה בבית הזה ובחברה הישראלית כולה. עשיתי זאת כיוון שראיתי שבניסיון להסיר את חסינותו נעשה מעשה של אפליה מכוונת נגדו, נגד סיעתו ונגד היהדות שהוא מייצג. כבן מיעוט, כחבר בקבוצה של חברי כנסת ערבים, שסובלת ממדיניות של אפליה, ששותפים לה היועץ המשפטי לממשלה ופקידים אחרים, ולא אחת ניסו להתנכל לנו בתואנות שווא ולהסיר את החסינות שלנו, התנגדתי להסרת חסינותו. אני אומר את הדברים הללו מעל הבמה הזאת, ולא הסתרתי את עמדותי.

אני גם לא מאמין שאלה שהגישו את הצעת האי-אמון היום עושים זאת בידיים נקיות. הם גם לא עושים זאת בגלל מטרות של שמירה על חוק וסדר ודין. רוצים לנגח את הממשלה, לנגח את ש"ס, לפגוע בה, ולכן עושים זאת. ואני לא אומר את מה שאני אומר היום משום שאני רוצה להגן על הממשלה או להגן על ש"ס. אני אומר זאת מתוך אמונה, שהצעד שנעשה בא לנסות לפגוע בערכים שונים, שכולנו צריכים לשמור עליהם.

אבל אני חושב שבכלל הכנסת צריכה בימים אלה להתעסק בנושאים אחרים. לא הנושא של הצבעת אי-אמון בגלל העניין של פנחסי, אלא נושאים מהותיים חשובים צריכים להדאיג את כולנו. צריכים להביע אי-אמון בגלל שני נושאים מרכזיים שבהם הממשלה נכשלה וכושלת.

הנושא הראשון הוא המבצע האכזרי האחרון, כאשר הכוחות הצבאיים פעלו כפי שפעלו והשיגו ניצחון פירוס מפוקפק, שבו רק הגבירו את השנאה באזור הזה, הגבירו את האי-אמון בין ערבים ובין יהודים, והביאו להריגתם של 128 לבנונים ופלשתינים, כאשר, לפי הנתונים הרשמיים, רק שמונה מתוכם הם אנשי "חיזבאללה", והשאר הם חייל לבנוני וילדים ונשים וזקנים פלשתינים ולבנונים.

המבצע הביא לגירוש מאות אלפי לבנונים ופלשתינים מבתיהם. ואני רוצה להזכיר לכולם, שכאשר הכו במחנות הפליטים הפלשתיניים בסביבות טריפולי, או בסביבות ביירות, או בדרום, במחנות הללו לא חיים שיעים, ואין שיעים פלשתינים, והפלשתינים הם לא שיעים ולא "חיזבאללה". חיפשו אותם בגלל שייכותם הלאומית כפלשתינים.

לכן, כל המבצע הזה הוא מבצע אכזרי שהוליד תוצאות הפוכות, רצון לנקמה, רצון לנסות ולהשתקם בתנאים הקשים ביותר. ואני חושב שעל דברים כאלה הממשלה הזאת ראויה לאי-אמון.

אבל היא ראויה לאי-אמון גם משום שהיא מעכבת את תהליך השלום, נוקטת עמדות שאינן מקובלות על העולם הערבי ועל העולם כולו. היא עדיין משתעשעת במחשבה, שעם הסמאות שאבד עליהן

כלח היא יכולה לקדם את תהליך השלום. זו ממשלה שנכשלה במשך שנה בקידום תהליך השלום, ולו בצעד חיובי אחד. והיא עדיין צועדת במקום. תהליך השלום לא התקדם בשום אספקט, והיום אנחנו במצב קשה, כאשר הקיפאון מתמשך.

אני שבע רצון מכך שיש הפסקת אש שתוכל לחסוך בחיי ישראלים, פלשתינים ולבנונים. אבל צריך לנצל את המומנטום של הפסקת האש כדי לקדם את תהליך השלום. הממשלה הזאת תעשה עוול לעצמה, לעם במדינת ישראל, לעמי האזור, אם לא תנצל את המומנטום הנוכחי, את הפסקת האש הנוכחית, כדי לקדם את תהליך השלום.

חוששני שהממשלה הזאת לא תנצל את הסיטואציה שנוצרה, כאשר יש היום הבנה עם ממשלת לבנון ועם ממשלת סוריה, שמקבלת את ברכת העולם הערבי כולו, אולי של כל העולם, הבנה שיש לנצל אותה כדי לקדם את תהליך השלום.

אני רוצה לומר לראש הממשלה ולשרי הממשלה היושבים כאן, יש הזדמנות פז לקדם את תהליך השלום, אם אכן תגמישו עמדות. אבל בעמדות הנוכחיות – לא תמצאו כתובת בעולם הערבי שתבוא לקראתכם. ואז "תפספסו" הזדמנות פז. אם כולנו ננצל אותה, היא תוכל לתרום לקידום תהליך השלום.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים את נאומי בזה שאומר שחזרתי רק עכשיו מביקור בתוניס, שבו ראיתי שהיד הפלשתינית, היד של אש"ף, יד העם הפלשתינית, מושטת להשגת שלום. גם היד הישראלית צריכה לפגוש את היד הפלשתינית במעשה של שלום, שיביא לקץ שפיכות הדמים וימנע מבצעים נוספים שיביאו לשפיכות דמים בקרב שני העמים.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת דראושה.

אדוני השר, אתה רוצה להשיב או אפשר לעבור להצבעה? השר רמון? אפשר לעבור להצבעה. חברי הכנסת, נא לשבת, עוברים להצבעה. היה צלצול כבר לפני שמונה דקות.

הצעת סיעת צומת להביע אי-אמון לממשלה משום שמכהנים בקרבה שרים שמתנהלות נגדם חקירות פליליות. חברי הכנסת, אני מזכיר: מי שמצביע בעד, מצביע נגד הממשלה; ולהיפך. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 3

בעד הצעת סיעת צומת להביע אי-אמון לממשלה – 21

נגד – 51

נמנעים – 5

הצעת סיעת צומת להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודיע על התוצאות: 21 תומכים, 51 מתנגדים, חמישה נמנעים. הצעת האי-אמון הוסרה.

הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יציג את החוק חבר הכנסת גדליה גל.

גדליה גל (יו"ר ועדת הכספים):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית את הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), שמקורה בהצעת חוק פרטית שהגשתי.

בתיקון מס' 2 לחוק הגליל נקבע, כי רק מגדל הממלא אחר הגדרה של "משק לול", כפי שתוקנה שם, יהיה זכאי לסובסידיה לפי חוק הגליל. כאשר תוקן חוק הגליל בשלישית, במסגרת חוק הסדרים במשק המדינה, הורחב שוב מעגל הזכאים לסובסידיה לפי החוק באמצעות הקביעה כי בעל מכסה, כהגדרתו בחוק הגליל, יהיה זכאי לסובסידיה. עקב כך נוצר מצב, שלפיו ממספר לא מבוטל של מגדלים פעילים במרום-הגליל נשללה הזכאות לסובסידיה במשך תקופת הביניים המשתרעת על פני עשרה חודשים, ובכך הורע מצבם לעומת שאר המגדלים. מוצע, על כן, לקבוע הוראה, שלפיה יושוו מגדלים אלה ליתר המגדלים ויהיו זכאים לסובסידיה בשל תקופת הביניים האמורה.

בעת הדיון בוועדה הוחלט להוסיף, בגלל דחיפות העניין, תיקון עקיף לחוק הסדרים במשק המדינה (היטלים וארנונה), התשנ"ב-1991. חוק זה האריך בזמנו את תוקף התקנות הקובעות הנחות במס הכנסה ליישובים. תוקף תקנות אלה פג בסוף החודש שעבר. היות שוועדת הכספים טרם גמרה את טיפולה בחוק מס הכנסה (הנחות ממס לתושבים באזור עדיפות לאומית), האמור להחליף תקנות אלה, סוכם להציע לכנסת להאריך את תוקף התקנות הקיימות בשלושה חודשים נוספים, דהיינו עד

סוף אוקטובר שנה זו, ואני מניח ומקווה שעד אז תסיים ועדת הכספים את דיוניה באשר למפת העדיפויות הלאומיות ונוכל להביא בפניכם הצעת חוק חדשה. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני יושב-ראש ועדת הכספים.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להסתייגויות. כמה חברי כנסת הגישו הסתייגויות. חבר הכנסת דוד מגן – איננו. חבר הכנסת דן תיכון – איננו. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פעם נוספת אנחנו דנים כאן במליאה ובוועדות הכנסת בחוק שבא להסדיר נושא מוצדק, להשיג מטרה מוצדקת באמצעים שאינם מוצדקים כלל ועיקר. בסופו של דבר יש תמימות דעים בבית בין מרבית חברי הכנסת, שעם ישראל צריך לסייע לאוכלוסיות שגרות בפריפריה, באזורי גבול. הדברים האלה יפים בכל ימות השנה, בכל שנות קיומה של המדינה, אבל בימים אלה הם יפים שבעתיים כאשר מדובר בצורך לסייע לאוכלוסייה הנמצאת בקו העימות, שחיה בתנאים קשים הרבה יותר מבחינת הביטחון האישי, מבחינת הצורך שלהם לחיות במקלטים חלק מהזמן.

ואני רוצה בהזדמנות זו לומר: היום כל עם ישראל מודע לעובדה שבצפון ישנים במקלטים. אבל גם בימים שבהם אנחנו לא כל כך רואים את הנושאים האלה עולים לכותרות, כאשר יש חשד לחדירה, כאשר יש איזה אירוע ביטחוני, הם חייבים, כדבר שבשגרה, לחיות במקלטים.

יש להם בעיות, כתוצאה מכך שהם נמצאים בפריפריה, שהן בעיות כלכליות. אנחנו כולנו מעוניינים שתהיה נוכחות של התיישבות יהודית בגבול הצפון, בגליל, והשאלה היא תמיד, מה אנחנו עושים על מנת לקיים את העניין הזה. פעמים רבות אנחנו משלמים מס שפתיים, והנה באה הצעת חוק מסוימת, שניסתה לענות על חלק מהבעיה ולסייע כלכלית. המטרה היתה, בסופו של דבר, לסייע כלכלית לתושבי הצפון. איזו דרך מצאו לעשות זאת? אמרו כך: מאחר שבגליל, בצפון, באזור העימות יש הרבה משקים חקלאיים שחיים מענף הלול, פטם וביצים, נסבסד את הפעילות הזאת. על-ידי הסבסוד הזה אנחנו נביא להשגת מטרה שכולנו רוצים בה, על-ידי הגדלת ההכנסה של האנשים שגרים שם. אבל מה קרה בפועל? הסתבכנו, כולנו הסתבכנו, כי לא זאת צורת הסיוע הנכונה.

אם אנחנו מחליטים שאנחנו רוצים לתת את הסיוע, מדוע רק לבעלי מכסות? אם המטרה היא, בסופו של דבר, לסייע כלכלית לאוכלוסייה שגרה שם, בשורה של נושאים, צריך לעשות זאת באמצעים מספר.

דבר ראשון, אם רוצים לתת איזה סיוע ישיר, ואנחנו עושים את זה באמצעות הטבות מס, מי שרוצה יכול ללכת ולגור שם והוא יקבל את הטבת המס. אפשר לעשות את זה גם על-ידי נקודות זיכוי נוספות לכלל האוכלוסייה. מי קבע שצריך לעודד רק את מגדלי הביצים או הפטמים?

דבר שני, אם אנחנו רוצים ללכת בדרך של סבסוד או סיוע ומשיכת אנשים לאזור מגורים מועדף, וזו בהחלט חובתה של המדינה, מדוע אנחנו לא עושים דברים כלליים, כמו למשל השקעה נוספת במערכות החינוך במקום, ביצירת אפשרויות תעסוקה, בתנאים נוחים יותר, על מנת לגרום לכך שיהיו שם אמצעי תעסוקה נוספים? את זה אפשר לעשות על-ידי השקעת כספים בתשתיות כלליות.

אם הציבור ידע שבאזור מסוים שהממשלה מעדיפה אותו יש רמת חינוך גבוהה יותר – זה אמצעי משיכה לכלל האוכלוסייה. אם הציבור ידע שיש תשתיות טובות, שיש כבישי גישה טובים, שיש אפשרויות של תקשורת – הציבור ילך לשם. אפשר לסייע באופן כללי ולא לתת איזה סיוע סקטוריאלי.

מה עשינו? הלכנו וסבסדנו קבוצה אחת באוכלוסייה שם. אמרתי, דבר ראשון זה אי-צדק פנימי; דבר שני, זה גרם גם לבעיות בכל ענף הלול במדינת ישראל.

כמו שאני מבין שצה"ל צריך להיות זה ששומר ועם ישראל כולו עושה מילואים, כל עם ישראל משתתף בשמירה בגבול הצפון, כך כל עם ישראל צריך להשתתף גם בנוכחות וביתרונות הכלכליים שצריך לתת לאוכלוסייה שגרה שם, לכלל האוכלוסייה שם. למה דווקא מגדלי הביצים באזורים אחרים בארץ צריכים להיות אלה שמשלמים את המחיר?

לכן היו לי הסתייגויות. ההצעה הנוכחית היא מעין סרח עודף, תוצאה של הסתבכות קודמת ועוד טלאי ועוד תיקון. כך לא נביא פתרון יסודי לא לגליל, לא ליישובי העימות ולא לאוכלוסייה שגרה במושבים ובקיבוצים, שצריכה ליהנות מהיתרונות שאנחנו רוצים להעניק להם. אנחנו יוצרים דברים מלאכותיים. אנחנו נותנים סיוע במקום שהוא לא מסייע לטווח ארוך, אלא הוא איזו תרופה שאינה פותרת בעיות אמיתיות. מוטב שנשקיע את הכספים האלה על מנת שייוצרו מקומות של תעשייה זעירה, דברים שמתאימים לאוכלוסייה במקום, שבסופו של דבר יהיו רווחיים.

הרי אנחנו אומרים להם במלים אחרות: קחו סיוע לביצים, ואת הביצים האלו אנחנו זורקים אחר כך לזבל, כי אין בהן צורך. זה לא מתסכל? זאת הדרך שבה אנחנו צריכים לסייע? זה לא מתסכל שאנשים צריכים לקבל סיוע, נותנים להם תמריץ ואומרים להם, תגדלו עופות להטלה; הם משקיעים מאמץ, חוץ מהסבסוד שנותנים להם, הם מזיעים, ואומרים להם: רק לזה, בזה אתם מקבלים את הסיוע, רק בתחום הזה. והתרנגולות מטילות את הביצים, התושבים אוספים את הביצים, שולחים את הביצים לאן ששולחים, ואחר כך זורקים את כל זה לפח.

אני שואל, מה ההיגיון? אני אומר עוד הפעם, נקודת המוצא שלי היא, שכן צריך לסייע, שכן צריך לנסות ולקדם את התושבים בפריפריה, ובמיוחד בגליל ובקו העימות, על חשבון כלל הציבור במדינת ישראל; אבל יש לעשות את זה בדרך נכונה, בדרך רציונלית, בדרך הגיונית, שבסופו של דבר תביא גם תועלת, שאת התוצרת של ההשקעה, התוצאה של הסיוע תהיה כזו שכולם יוכלו להתגאות בה, תביא ברכה לעם ישראל, ולא תביא למצב שעושים את זה בצורה כזאת שהתוצאה היא בזבז אולי, או אני לא יודע איך לקרוא לזה.

בקשר לזה יש לי הצעה, ובזה אני אסיים. אם כבר הגעתי לעניין של עודפי מזון בחקלאות ובענף הלול, לרבות הביצים שעבורן מקבלים סיוע ומחיית קיום בגליל, אני מציע שעם ישראל, אולי משרד החוץ ייקח מתקציבו סכום מסוים, ישכור מטוסי תובלה, ובמקום לזרוק ולהשמיד את עודפי החקלאות

והביצים ישלחו את זה לאזורים מוכי רעב באפריקה, באסיה, בדרום-אמריקה. יש מיליונים רבים של אנשים רעבים, שבשבילם הביצה הזאת היא דבר שהם חולמים עליו.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

גם הפנסיונרים בארץ.

מיכאל איתן (הליכוד):

חברת הכנסת גוז'נסקי, יכולה להיות טענה, שאם ייקחו את זה לשיווק פנימי בתוך מדינת ישראל, זה יגרום לשינויים בשוק, שינויים שיורידו עוד יותר את המחירים. לכן משמידים את זה ולא משתמשים בזה בשוק המקומי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

שיחלקו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני לא מתווכח. יכול להיות שאת צודקת, אבל לפי הגרסה של הממשלה, שאומרת: אי-אפשר, יכול להיות שיש בזה צדק, אולי. אני לא יודע. אני מקבל את זה לרגע, לצורך הוויכוח.

מאיר שטרית (הליכוד):

בעיני, יש בזה טמטום. אפשר לתת את זה לצבא, לאנשים חסרי אמצעים, לעניים – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת שטרית, זה מה שאני מנסה לומר. ייתכן מאוד, לא בדקתי את העניין, שבזה שהצבא יקבל את זה חינם ולא ישלם, אתה תוזיל עוד יותר את מחיר הביצים ותגדיל עוד יותר את העודפים. אני לא בטוח שאתה פותר את הבעיה, אבל אני לא מתווכח. נגיד לרגע אחד שבארץ אי-אפשר להשתמש בעודפים.

קריאה:

מה עם הכולסטרול?

מאיר שטרית (הליכוד):

יש אנשים שלא סובלים מכולסטרול.

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת. חבר הכנסת שטרית, הערת פעם ואפשרתי לך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה לסיים. אני אומר כך, אם יש מקום גם לשמור על רמת המחירים, וגם, מבחינה כלכלית, אם ניתן, לסייע לתושבי שכונות מצוקה, לקשישים שקשה להם ולאנשים שחיים מתחת לקו העוני, אני הראשון שאומר: עניי עירך קודמים. אבל יכול להיות שיבואו כלכלנים ויסבירו שמבחינת המשק הדבר הזה בלתי אפשרי, ועדיף מבחינת כלכלת ישראל להשמיד את עודפי הביצים.

אני מציע מכאן לשר החוץ של מדינת ישראל, שישקיעו קצת כסף בהובלה, זה יעלה כסף, אבל זה יעשה שירות טוב לעם ישראל, ואת כל עודפי המזון האלה – יש אוכלוסיות רעבות בעולם, יקבלו הן בשם מדינת ישראל אותם עודפים ויוכלו להתקיים מכך. העניין הזה יביא לא רק לרווחה להם אלא ייתן גם תחושה טובה לכל אלה שעוסקים בגידולים האלה, שמה שהם עושים, בסופו של דבר לא הולך להשמדה אלא הולך לבני אדם אחרים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת איתן. הוא נימק למעשה שלוש הסתייגויות, ולכן אפשרתי לו לדבר כל כך הרבה. זה על-פי התקנון.

חברי הכנסת, אחרון המסתייגים, חבר הכנסת אברהם פורז, איננו באולם. אם כך, אנחנו ניגשים להצבעה על ההסתייגויות. מי בעד הסתייגויותיהם של חברי הכנסת דוד מגן, דן תיכון ומיכאל איתן לשם החוק? הם מציעים שבמקום חוק הגליל יבוא: חוק הביצים. נא להצביע.

הצבעה מס' 4

בעד התיקון של חברי הכנסת ד' מגן, ד' תיכון ומ' איתן לשם החוק – אין

נגד – 8

נמנעים – 2

התיקון של חברי הכנסת ד' מגן, ד' תיכון ומ' איתן לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – אין, נגד – 8, נמנעים – 2, ההסתייגות לא התקבלה. מי בעד שם החוק, כהצעת הוועדה? נא להצביע.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

איזה שם?

היו"ר ר' אדרי:

חוק הגליל. כתוב. אינני צריך לחזור על כל מה שכתוב.

נא להצביע. מי בעד שם החוק כהצעת הוועדה?

הצבעה מס' 5

בעד שם החוק, כהצעת הוועדה – 12

נגד – אין

נמנעים – אין

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 12, נגד – אין, נמנעים – אין. שם החוק, כמוצע על-ידי הוועדה, חוק הגליל, נתקבל.

אנחנו עוברים להסתייגות לסעיף 1 של חברי הכנסת דוד מגן ומיכאל איתן. מי בעד הסתייגויותיהם של חברי הכנסת – יצביע. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 6

בעד התיקון של חברי הכנסת ד' מגן ומ' איתן לסעיף 1 – 2

נגד – 9

נמנעים – 2

התיקון של חברי הכנסת ד' מגן ומ' איתן לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 2, נגד – 9, נמנעים – 2. ההסתייגות לא נתקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף 1 כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 7

בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 13, נגד – אין, נמנעים – אין. סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת אברהם פורז, המציע שאחרי סעיף 1 יבוא הסעיף המונח לפנינו, ואנחנו מצביעים בעד או נגד ההסתייגות. מי בעד ומי נגד – יצביע.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה של חבר הכנסת א' פורז אחרי סעיף 1 – אין

נגד – 12

נמנעים – 1

ההצעה של חבר הכנסת א' פורז אחרי סעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – אין, נגד – 12, נמנעים – 1. ההסתייגות לא נתקבלה. למעשה אין פה הצעת ועדה, ואנחנו עוברים להסתייגות לסעיף 2 של חברי הכנסת מיכאל איתן ודן תיכון. מי בעד ההסתייגות? ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 9

בעד התיקון של חברי הכנסת מ' איתן וד' תיכון לסעיף 2 – 2

נגד – 10

נמנעים – 1

התיקון של חברי הכנסת מ' איתן וד' תיכון לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 2, נגד – 10, נמנעים – 1. ההסתייגות לא נתקבלה.

אנחנו עוברים להסתייגותו של חבר הכנסת דוד מגן. הצעתו מונחת לפנינו ואנחנו מצביעים מי בעד ומי נגד.

הצבעה מס' 10

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 2 – 2

נגד – 10

נמנעים – 1

התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 2, נגד – 10, נמנעים – 1. ההסתייגות לא נתקבלה.

אנחנו ניגשים להצבעה על סעיף 2 כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 11

בעד סעיף 2, כהצעת הוועדה – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 13, נגד – אין, נמנעים – אין. הצעת החוק נתקבלה בקריאה שנייה.

אנחנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

הצבעה מס' 12

בעד החוק – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 13, נגד – אין, נמנעים – אין. הצעת החוק נתקבלה בקריאה שלישית.

אני שולח ברכות ליושב-ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת גדליה גל, על הצעת החוק שנתקבלה היום בכנסת.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ר' אדרי:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת – הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 14) (הוראות שונות), התשנ"ג-1993, של חברי הכנסת מ' איתן וי' ביבי; הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 15) (ועדה לקביעת יחידת המימון), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת אברהם פורז; הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 16) (קביעת יחידת המימון), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת אלי דיין; הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 21) (קיצור תקופת ההתמחות), התשנ"ג-1993, של חברי הכנסת א' פורז, ח' אורון, ה' מחאמיד, ח' מירום וד' תיכון; הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון מס' 4) (שבוע לימודים), התשנ"ג-1993, של חברי הכנסת ז' המר, א"ח שאקי, י' לוי, ח' פורת וש' יהלום; הצעת חוק הספורט (תיקון מס' 2) (מעבר מאגודה לאגודה), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת אבי יחזקאל. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 7), התשנ"ג-1993

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לסעיף ה': הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 7), בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. בבקשה, אדוני יושב-ראש ועדת הכספים.

גדליה גל (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולהעביר מכאן למאות המשפחות בגליל, שהחוק שזה עתה אישרנו יאפשר להן לקבל חזרה את הכספים שנלקחו מהן בגין אותם עשרת החודשים, ואני מקווה שבכך באה פרשייה זו לידי סיום.

בשם ועדת הכספים אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 7), התשנ"ג-1993; תיקון זה נשא תחילה את המספר 8. עיקרו של התיקון – מתן מעמד וסמכויות לוועדת השרים להפרטה. תיקון זה נועד להגביר את קצב ההפרטות של החברות הממשלתיות ואת היקפן.

ועדת השרים תחליט בשם הממשלה בכל עניין שצוין לכך במפורש, וכן בכל עניין אחר הטעון אישור או החלטה של הממשלה לעניין חברה בהפרטה, ויהיו לה לפי זה הכלים המשפטיים הנדרשים לביצוע ההפרטה הלכה למעשה. אני מבקש להדגיש, כי הממשלה היא שהציעה את החוק, ובעשותה כן היא ביקשה לוותר על מקצת סמכויותיה ולשלוט מחברי הממשלה זכות ערר על החלטות ועדת השרים, זכות המקובלת על-פי תקנון הממשלה.

חוק זה, אני מרגיש חובה לציין, איננו מתערב ביחסי עבודה. אני מדגיש זאת לאור ההערה שהפנה אלי חבר הכנסת יוסי כץ וביקשני להבהיר, ועל כן אני מבהיר וחוזר ומבהיר: החוק איננו מתערב ביחסי עבודה. סעיף 159 לחוק החברות הממשלתיות, המוסף בחוק זה, מכוון לעובדים בכירים של חברה בהפרטה. מצד אחד הוא מטיל עליהם לצמצם או למנוע נזק מהחברה אגב ההפרטה, ומצד אחר הוא מגן עליהם מפני כל תביעה בשל נזק שנגרם לצד שלישי מחמת פעולתם במסגרת ההפרטה.

ועדת הכספים הביאה בחוק כמה שינויים אגב דיוניה, ואפרט כמה מהם לפניכם:

א. נקבעו הוראות מפורשות לעניין המניין החוקי של חברי ועדת השרים: שניים אם הוועדה היא של שלושה, ושלושה אם היא של ארבעה או חמישה.

ב. ועדת השרים תיתן הזדמנות להביע עמדה לפניה לא רק לשר האחראי לענייני החברה, אלא גם לדירקטוריון של החברה, על-ידי היושב-ראש או על-ידי מי שהדירקטוריון הסמיך לכך.

ג. רשימת החברות שלגביהן כבר קיימות החלטות ממשלתיות בדבר הפרטתן – מצאה הוועדה שאין צורך לכלול אותה בחוק.

אדוני היושב-ראש, במקרה של חוק זה אין מיעוט השינויים משקף את הוויכוחים שנתלוו לדיוני הוועדה. אכן יש מספר נכבד של מסתייגים והסתייגויות, ואבקש לענות למסתייגים לפי הצורך. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני יושב-ראש ועדת הכספים של הכנסת.

אנחנו עוברים להסתייגויות. ראשון המסתייגים – חבר הכנסת מאיר שטרית, שלו שתי הסתייגויות. אחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן, שלו חמש הסתייגויות. חבר הכנסת חיים אורון איננו באולם. חבר הכנסת דן תיכון איננו באולם. חבר הכנסת חיים קופמן איננו באולם. חבר הכנסת רון נחמן איננו באולם. חבר הכנסת דוד מגן איננו באולם. אחרון המסתייגים יהיה חבר הכנסת מיכאל איתן, שגם הוא איננו באולם.

חבר הכנסת שטרית, בבקשה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני הגשתי בהצעת החוק הזו שתי הסתייגויות שאני מבקש להתייחס אליהן. שתי ההסתייגויות שלי נוגעות לסעיפים הבאים:

בסעיף 59ב, בסעיף קטן (ג) של הסעיף הזה, בהצעת החוק המקורית שהממשלה הגישה אומרת: "הצעה להחלטת הפרטה תוגש לוועדת השרים לאחר התייעצות עם הדירקטוריון של החברה הנוגעת בדבר; עמדת הדירקטוריון תובא בפני ועדת השרים, ואולם אם הדירקטוריון לא החליט על עמדתו תוך 21 ימים מיום שהתבקש לכך, רשאית ועדת השרים לדון ולהחליט בהצעה שהוגשה לה". ההסתייגות שלי מבקשת לשנות את הזמן שנקצב לדירקטוריון לתת תשובתו, לעשרה ימים במקום 21 יום.

צריך להבין, ידידי חברי הכנסת, שהצעת החוק הזאת באה לפשט את תהליך ההפרטה. זוהי בעצם הצעת חוק שממשלה מחוקקת כדי להתגבר על עצמה. מאחר שהממשלה איננה מצליחה לקבל במהירות החלטות על הפרטה של חברות, ואיננה מצליחה להניע את הגלגלים כדי להביא לכך

שחברות ממשלתיות אכן תימכרנה בשוק החופשי ותפסקנה לגרום הפסדים כספיים לממשלה – רבות מהן מפסידות כסף, והרבה כסף – כל מהות ההצעה היא, כיצד לגרום להאצת התהליך הזה של ההפרטה.

אם זהו המצב, לא מצאתי היגיון לומר שצריך לחכות 21 יום, שלושה שבועות, לעמדת הדירקטוריון, מרגע שהועברה הצעה להחלטה על הפרטה לוועדת השרים. מן הדין שמרגע שמתקבלת הודעה של הממשלה על החלטה שהחברה שהם דירקטורים בה נכנסת להפרטה, יכנסו לאלתר את הדירקטוריון, כי זה בעצם הדבר היחיד שמותר להם לעשות, לקבל לגופו של עניין החלטה, להביא אותה בפני הממשלה. לעניות דעתי, אין צורך ב-21 יום כדי לקבל החלטה כזאת, כי זה עניין גורלי של חברה, שמחייב התכנסות מיידית של הדירקטוריון וקבלת החלטה. זה לגבי סעיף 59ב(ג).

ההסתייגות השנייה שלי נוגעת לסעיף 10 בחוק, וזו הסתייגות יותר מהותית. בסעיף 10 לחוק המקורי, כפי שהממשלה הגישה אותו, סעיף 10(א), נאמר: "חברות שלגביהן קיבלה הממשלה או ועדת השרים לפני פרסומו של חוק זה החלטות בדבר דרכי הפרטתן, יחולו עליהן הוראות חוק זה החלות על חברות בהפרטה, כאילו נתקבלה לגביהן החלטת הפרטה". אני מציע להוסיף לסעיף קטן (א), בתום הסעיף הזה, את המלים: "החלטה כאמור בסעיף קטן (א) איננה ניתנת לביטול בידי ועדת השרים".

למה אני מתכוון בעצם? הרי לא עולה על הדעת, שממשלה יושבת, מחליטה שחברה מסוימת יוצאת להפרטה, מקבלת החלטה, פועלת בה, ולפתע מכל מיני סיבות – יכולים להיות לחצים פוליטיים, לחצים של העובדים, לחצים של איגודים, לחצים של אינטרסנטים – הממשלה תשנה את דעתה ותבטל את החלטת ההפרטה.

אני מציע שלא לתת בכלל אפשרות לממשלה לצאת מהעניין הזה בחזרה. כי הרי הלחצים יתחילו מהיום שבו הממשלה מחליטה להפריט חברה, ואז כל מי שיש לו אינטרס בעניין – לפעמים זה העובדים, לפעמים אלה חברי הדירקטוריון, לפעמים אלה לחצים פוליטיים של "אנשינו", הממונים בחברות האלה – יתחילו ללחוץ שלא להפריט, ויפעילו לחצים על הכנסת ועל הממשלה.

אני מציע שמרגע שוועדת השרים החליטה על חברה שהיא בהפרטה, שהמצב יישאר כך, שלא ניתן לבטל את זה בחזרה. אחרת אנחנו יכולים למצוא את עצמנו מחר – אפילו זה רעיון אוטופי מאוד, כרגע לפחות, שהממשלה הזאת נופלת מחר בבוקר, וקמה ממשלה אחרת, והממשלה האחרת, מסיבות קואליציוניות, מחליטה שלא להפריט את החברות, מחליטה שיבוטלו כל החלטות ההפרטה.

אני מציע שלא לאפשר את האופציה הזאת, ולכן אבקש מכם, חברי הכנסת, לקבל את ההסתייגויות שלי בהצעה הזאת. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת שטרית. אני מבין שאין עוד מסתייגים באולם. אנחנו עוברים להצבעה.

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה על ההסתייגות לשם החוק, של חבר הכנסת מיכאל איתן. נא להצביע.

הצבעה מס' 13

בעד התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לשם החוק – אין

נגד – 6

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

ההסתייגות לא נתקבלה.

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת חיים אורון. נא להצביע.

הצבעה מס' 14

בעד התיקון של חבר הכנסת ח' אורון לשם החוק – אין

נגד – 7

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ח' אורון לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

נצביע עכשיו בעד שם החוק כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 15

בעד שם החוק, כהצעת הוועדה – 6

נגד – אין

נמנעים – אין

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לסעיף 1, הסתייגותו של חבר הכנסת דן תיכון. נא להצביע.

הצבעה מס' 16

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 1 – אין

נגד – 7

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

נצביע על סעיף 1 כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 17

בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון לסעיף 2. נא להצביע.

הצבעה מס' 18

בעד ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 2 – 1

נגד – 11

נמנעים – אין

ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 2 לא נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

נצביע כעת בעד הצעת הוועדה לסעיף 2.

הצבעה מס' 19

בעד סעיף 2, כהצעת הוועדה – 10

נגד – 1

נמנעים – אין

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון לסעיף 3. נא להצביע.

הצבעה מס' 20

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 3 – 1

נגד – 10

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 3 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנו עוברים להצבעה על סעיף 3, כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 21

בעד סעיף 3, כהצעת הוועדה – 12

נגד – 1

נמנעים – אין

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון לסעיף 4. נא להצביע.

הצבעה מס' 22

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 4 – 2

נגד – 9

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 4 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו ניגשים להצבעה על סעיף 4 כהצעת הוועדה. נא להצביע.

הצבעה מס' 23

בעד סעיף 4, כהצעת הוועדה – 9

נגד – 1

נמנעים – אין

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון לסעיף 5.

הצבעה מס' 24

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 5 – 1

נגד – 11

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 5 לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

נצביע כעת בעד הצעת הוועדה לסעיף 5. נא להצביע.

הצבעה מס' 25

בעד סעיף 5, כהצעת הוועדה – 11

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון לסעיף 6.

הצבעה מס' 26

בעד ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 6 – 1

נגד – 7

נמנעים – 3

ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 6 לא נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 6, כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 27

בעד סעיף 6, כהצעת הוועדה – 11

נגד – 1

נמנעים – אין

סעיף 6, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

לסעיף 7 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותו להצבעה.

הצבעה מס' 28

בעד סעיף 7 – 9

נגד – 1

נמנעים – אין

סעיף 7 נתקבל.

רפאל אדרי (העבודה):

אנחנו עוברים לסעיף 8. לסעיף 59א לחוק העיקרי יש הסתייגות של חבר הכנסת מיכאל איתן. אנחנו מצביעים.

הצבעה מס' 29

בעד התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לסעיף 8 (סעיף 59א) – 1

נגד – 8

נמנעים – 3

התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לסעיף 8 (סעיף 59א) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

לאותו סעיף יש הסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון.

הצבעה מס' 30

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59א) – 1

נגד – 8

נמנעים – 3

התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59א) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

לאותו סעיף יש הסתייגות של חברי הכנסת אורון וקופמן. אני מעמיד את ההסתייגות להצבעה.

הצבעה מס' 31

בעד התיקון של חברי הכנסת ח' אורון וח' קופמן לסעיף 8 (סעיף 59א) – אין

נגד – 12

נמנעים – אין

התיקון של חברי הכנסת ח' אורון וח' קופמן לסעיף 8 (סעיף 59א) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת רון נחמן. אנחנו מצביעים.

הצבעה מס' 32

בעד התיקון של חבר הכנסת ר' נחמן לסעיף 8 (סעיף 59א) – אין

נגד – 12

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ר' נחמן לסעיף 8 (סעיף 59א) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להסתייגות לסעיף 59ב לחוק העיקרי. אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת רון נחמן לסעיף 8.

הצבעה מס' 33

בעד התיקון של חבר הכנסת ר' נחמן לסעיף 8 (סעיף 59ב) – אין

נגד – 11

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ר' נחמן לסעיף 8 (סעיף 59ב) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

באותו סעיף הסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון.

הצבעה מס' 34

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ב) – 1

נגד – 10

נמנעים – 1

התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ב) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

באותו סעיף הסתייגות של חבר הכנסת מיכאל איתן. אני מעמיד את ההסתייגות להצבעה.

הצבעה מס' 35

בעד התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לסעיף 8 (סעיף 59ב) – 2

נגד – 10

נמנעים – 2

התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לסעיף 8 (סעיף 59ב) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת מאיר שטרית לאותו סעיף.

הצבעה מס' 36

בעד התיקון של חבר הכנסת מ' שטרית לסעיף 8 (סעיף 59ב) – 5

נגד – 7

נמנעים – 2

התיקון של חבר הכנסת מ' שטרית לסעיף 8 (סעיף 59ב) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון לסעיף 59ג לחוק העיקרי.

הצבעה מס' 37

בעד ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ג) – 2

נגד – 10

נמנעים – 1

ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ג) לא נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון לסעיף 59ד לחוק העיקרי.

הצבעה מס' 38

בעד ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ד) – 3

נגד – 11

נמנעים – אין

ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ד) לא נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

לסעיף 59ה לחוק העיקרי יש הסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון. נצביע.

הצבעה מס' 39

בעד ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ה) – 1

נגד – 12

נמנעים – אין

ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ה) לא נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

לאותו סעיף יש הצעה לחלופין של חבר הכנסת דן תיכון.

הצבעה מס' 40

בעד התיקון לחלופין של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ה) – 1

נגד – 11

נמנעים – אין

התיקון לחלופין של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 59ה) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת דוד מגן.

הצבעה מס' 41

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 8 (סעיף 59ה) – אין

נגד – 10

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 8 (סעיף 59ה) לא נתקבל.

היו"ר ר' אדרי:

יש הסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון לסעיף 159 לחוק העיקרי. אנחנו מצביעים.

הצבעה מס' 42

בעד ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 159) – 1

נגד – 8

נמנעים – 1

ההצעה של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 8 (סעיף 159) לא נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 8, כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 43

בעד סעיף 8, כהצעת הוועדה – 12

נגד – 1

נמנעים – אין

סעיף 8, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים לסעיף 9. הסתייגות של חברי הכנסת דן תיכון ומיכאל איתן. אנחנו מצביעים.

הצבעה מס' 44

בעד ההצעה של חברי הכנסת ד' תיכון ומ' איתן לסעיף 9 – 1

נגד – 9

נמנעים – 2

ההצעה של חברי הכנסת ד' תיכון ומ' איתן לסעיף 9 לא נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

אני מעמידה להצבעה את סעיף 9, כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 45

בעד סעיף 9, כהצעת הוועדה – 11

נגד – 2

נמנעים – אין

סעיף 9, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים להסתייגויות לסעיף 10. אני מעמידה להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת מאיר שטרית.

הצבעה מס' 46

בעד התיקון של חבר הכנסת מ' שטרית לסעיף 10 – 6

נגד – 6

נמנעים – 2

התיקון של חבר הכנסת מ' שטרית לסעיף 10 לא נתקבל.

מאיר שטרית (הליכוד):

חבר הכנסת בא-גד, צרף את קולך.

היו"ר ע' מאור:

אם מתחילים בצירופים, גם היושבת-ראש יכולה לצרף את קולה.

תוצאת ההצבעה: שבעה בעד, שבעה נגד, שני נמנעים.

אני מעמידה להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת דן תיכון לסעיף 10. אני מבקשת מחברי הכנסת לשבת במקומות, כי לא אצרף עוד קולות.

הצבעה מס' 47

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 10 – 6

נגד – 9

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ד' תיכון לסעיף 10 לא נתקבל.

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת מיכאל איתן לסעיף 10. מי בעד ומי נגד, בבקשה להצביע.

הצבעה מס' 48

בעד התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לסעיף 10 – 8

נגד – 10

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לסעיף 10 לא נתקבל.

היו"ר ע' מאור:

עשרה נגד, שמונה בעד, אין נמנעים. ההסתייגות לא התקבלה. אנחנו עוברים לאישור סעיף 10 כולו כלשון הוועדה.

הצבעה מס' 49

בעד סעיף 10, כהצעת הוועדה – 17

נגד – 1

נמנעים – אין

סעיף 10, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ע' מאור:

17 בעד, אחד נגד, ללא נמנעים. סעיף 10 נתקבל כהצעת הוועדה. שום הסתייגות לא נתקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית על חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 7), התשנ"ג–1993.

הצבעה מס' 50

בעד החוק – 17

נגד – 1

נמנעים – אין

חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 7), התשנ"ג–1993, נתקבל.

היו"ר ע' מאור:

17 בעד, אחד נגד, אין נמנעים. בזה אני קובעת, שחוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 7), התשנ"ג–1993, נתקבל.

הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 9), התשנ"ג–1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 9). יציג את החוק שר האוצר.

שר האוצר א' שוחט:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, כאשר אושרה הנפקת בנק הפועלים, החליטה הממשלה סמוך להנפקה, כי ארבעה חוקי בנקאות מרכזיים יחוקקו ויובאו לאישור הכנסת. לשמחתי הרבה, אני מביא היום את החוק הראשון, חוק אחר נמצא בדיון מתקדם בוועדת שרים לענייני חקיקה, וחוק אחר נמצא בסבב של התייעצויות, ואני מניח שבתוך תקופה קצרה תמלא הממשלה את התחייבותה בעניין התחיקה הבנקאית.

הממשלה החליטה על צמצום החזקות הבנקים בתאגידים ריאליים ועל הגבלת השקעתם של משקיעים מוסדיים במניות בנקאיות. התיקון המוצע לחוק הבנקאות (רישוי) נועד להסדיר שני נושאים אלה.

לעניין הגבלת החזקות בתאגידים ריאליים, לפי החוק הקיים אסור לתאגיד בנקאי לשלוט או להיות בעלים של 25% או יותר ממניותיו של תאגיד שאינו תאגיד בנקאי, תאגיד ריאלי. במסגרת הוראת מעבר שנקבעה בשנת 1989 הותר לתאגיד בנקאי ששלט או שהיה בעל עניין בתאגיד ריאלי ביום 31

במרס 1989 להמשיך בכך, בכפוף לתנאים מספר. כלומר, בנק ששלט ב-60%, 70%, 50%, היה רשאי להמשיך.

כדי להקטין את שליטת הבנקים בתאגידים ריאליים בענפי המשק השונים, מוצע לקבוע כי בתוך שנתיים ירדו הבנקים בהחזקותיהם אלה לשיעור שאינו עולה על 25% ממניות תאגידים אלה.

יש לציין, כי המגבלה הנוספת הקיימת בחוק, הקובעת כי שיעור החזקת אמצעי שליטה בתאגידים ריאליים אסור שיעלה על 25% מהון התאגיד הבנקאי, לא תשתנה. כלומר, אנחנו בעצם אומרים, שאותם בנקים שבזמן החקיקה של 1989 הותר להם להישאר מעל 25% יהיו חייבים בתוך שנתיים לרדת ל-25%.

אשר להחזקת מניות בנקאיות על-ידי משקיעים מוסדיים, העיקרון שנקבע הוא שהמשקיעים המוסדיים, קופות הגמל וקרנות הנאמנות הקשורות לבנק מסוים, לא יוכלו להחזיק מניות של אותו בנק, ולגבי מניות של בנק אחר, לא יותר מ-10%, כולם ביחד.

לצורך זה מוצע לקבוע נוסחה לחלוקת אותם 10% בין המשקיעים המוסדיים. נוסחה זו מבוססת על שווי החזקות המשקיעים המוסדיים במניות כלשהן, ביחס לשווי כלל ההשקעות שלהם. נוסחה זו תופעל מדי שנה על-פי השוואת ההשקעות במאזני המשקיעים המוסדיים ותהיה בתוקף לשנה אחת.

אבקש לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לדיון בוועדת הכספים.

ברצוני להוסיף, שבעצם בהצעת החוק הזאת מילאנו אותם דברים שהחליטה עליהם הממשלה, הם הובאו לידיעת הכנסת, הובאו לידיעת ועדת הכספים כהחלטות ממשלה, ואני מתכבד להניח היום את החוק הראשון, בלבשו החוקי, ולבקש להעבירו לוועדת הכספים. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אנחנו פותחים את הדיון. שלוש דקות לכל חבר כנסת. מי שאינו נמצא באולם, תורו עובר. בזה נסגרת הרשימה. אני מזמינה את חבר הכנסת יורם לס – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת שאול יהלום. אחריו – חבר הכנסת חיים אורון, ואחריו – חבר הכנסת חגי מירום.

שאול יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, מהותו של החוק הזה חיובית ביותר והיא נועדה לפתור את הבעיות שהתגלו במשבר המניות הבנקאיות. פתרון המשבר נועד להפריד בין האינטרסים של הבנקים לבין האינטרסים של קופות הגמל לבין האינטרסים של שאר החברות והתאגידים, בכך שהאינטרס של הבנק יהיה כזה שהוא יהיה ישיר בבנקאות, מנותק מהאינטרס של קופות הגמל, וקופות הגמל לא יצטרכו להריץ את מניות הבנק השולט בהן וכו'.

השאלה שלי לשר האוצר: מדוע נקבע פרק זמן כה ארוך, של שנתיים, לצמצום ההחזקות בתאגידים ריאליים שאינם בנקאיים? אין שום קושי לבנקים, לתאגידים הבנקאיים, לצמצם את החזקותיהם במועד קצר הרבה יותר. אם הבנק מקבל החלטה לעשות זאת והוא צריך לצמצם את החזקותיו לשיעור הנתון בחוק, שהוא שיעור נכון, הרי הוא יכול לעשות את זה בתוך חודשים ספורים, מקסימום שנה. מדוע זה החוק נותן אותה ארכה של שנתיים, פרק זמן ארוך ומיותר?

אין כל ספק, שככל שתועלת החוק חשובה, חשוב ביצועה בתוך פרק זמן קצר ככל האפשר. לו היה החוק קובע פרק זמן שהוא מקסימום שנה, הנזקים שהמצב של הבעלות הצולבת גורם למשק יצומצמו לפחות לאותו פרק זמן של שנה. ברגע שאנחנו מכפילים את פרק הזמן, בשום אופן שלא לצורך, איננו מצמצמים את הנזקים, שהשתקפו במשבר המניות, שהם נזקים של הרצת מניות, של אינטרסים צולבים, של החלטות שאינן לגופו של עניין למשך אותה שנה. תודה.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת חיים אורון – איננו. חבר הכנסת חגי מירום – איננו. חבר הכנסת אברהם פורז – איננו. חבר הכנסת גונן שגב, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת סאלח טריף, ואחריו – חבר הכנסת סילבן שלום.

גונן שגב (צומת):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני יכול להתחיל בהנמקת הסתייגותי הקצרה בלי לברך את שר האוצר על הצעדים, או לפחות על הנכונות לכיוון הפרטת הבנקים ולאיזה שינוי במערכת הבנקאות, כשאחד הנושאים החשובים בשינויים האלה, לפי דעתי, הוא הקטנת השליטה של הבנקים בתאגידים ריאליים.

דובר קודם על משך הזמן שזה אמור לקחת לפי הצעת החוק שלכם, וגם לפי דעתי הוא ארוך מעל ומעבר. מעבר לכך, לפי דעתי גם ה-25%, אף שזה כאילו נראה קנטרני בהשוואה לאחיזה בתאגידים ריאליים היום, עדיין כשאתה מדבר על 25% – – –

שר האוצר א' שוחט:

זה לא 25% אלא – – –

גונן שגב (צומת):

כן, נכון. זה 99.24% אבל עדיין אני חושש ואני לא יודע – אני כן יודע, אבל נגיד שאני לא יודע – למה אתם כל כך שומרים על סף 25%. אני אומר שוב, הלוואי שאתבדה, אני מאוד פוחד שבפועל

בתיקונים האלה לא נראה בעצם שום שינוי משמעותי כמו שאני רוצה לראות, ובוודאי גם אתה רוצה לראות, ועל כן אינני מבין למה לא להוריד עוד ב-2%-3% ולהציב את זה על 22%.

שר האוצר א' שוחט:

אי-אפשר, אם יש רווחים לא מחולקים במאזן, כי אז זה משבש את כל המערכת. זו הסיבה.

גונן שגב (צומת):

תודה.

היו"ר ע' מאור:

אני מזמינה את חבר הכנסת סאלח טריף – איננו. חבר הכנסת סילבן שלום – איננו. חבר הכנסת עמיר פרץ – איננו. חבר הכנסת בנימין טמקין – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת יוסף בא-גד. אחריו – חבר הכנסת גדליה גל, אחריו – חבר הכנסת אלי גולדשמידט, ואחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

יוסף בא-גד (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, כבוד שר האוצר, אני אתמוך בהצעת החוק, כי החוק בא באמת להגן על הציבור. מספיק מה שהיה לנו בזמן משבר הבנקים, עם בעיית ויסות המניות וההפקרות שהיתה בבנקים, ולכן כל פיקוח ששר האוצר יציע כדי להבטיח את הציבור מפני הבנקים – חיובי ביותר. אני רק רוצה לשאול את כבוד השר שתי שאלות: שמענו זמן רב על הפרטת הבנקים. האם אפשר לקבל יותר פרטים, מתי זה עומד להתבצע, לא בדיבורים אלא במעשים?

שר האוצר א' שוחט:

אנחנו נמצאים בתהליך של – – – יצא מכרז לבנק המזרחי, ובחודש אוגוסט – – – תהיה הפרטה – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

תודה. בתהליך ההפרטה הצעתי, ואני חוזר ומציע, שלגבי חלק נכבד מהמניות תינתן אפשרות לעובדי הבנקים לרוכשן כדי להיות שותפים, כי רק כך נבטיח יחס טוב של העובדים. יהיה להם עניין והם יהיו שותפים. האם זה חלק – – –

שר האוצר א' שוחט:

10% מכל הנפקה בשוק ההון – – – בתנאים מיוחדים.

יוסף בא-גד (מולדת):

10% בתנאים מיוחדים. טוב, כיוון שקיבלתי תשובה מספקת על שאלותי, אני חוזר ומודיע שאני אתמוך בדבר. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת גדליה גל, אחריו – לחבר הכנסת אלי גולדשמידט, ואחריו – לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

גדליה גל (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנפקת בנק הפועלים היתה מלווה בייסורים רבים, במאבקים ובסקפטיות לגבי הנכונות של הממשלה לגשת לחקיקה המלווה את ההנפקה. אני, כיושב-ראש ועדת הכספים, הודעתי כבר אז, שיקשה עלי מאוד להביא בוועדת הכספים לאישור הנפקה נוספת, אם החקיקה הנדרשת או אם חלק ממנה לא יגיע טרם הנפקה שנייה. אני שמח מאוד ומברך את שר האוצר על שהניח לפנינו היום את החוק, ואני יכול לומר לחברי הכנסת, שכבר הודענו לחברי ועדת הכספים, שבראשית אוקטובר, בזמן הפגרה, נייחד כמה ימים, ככל שיידרש, כדי להכין את החוק הזה לקראת קריאה שנייה וקריאה שלישית. עם תחילת המושב הבא נוכל להביא לכאן, לאישורכם, את החוק.

אני חייב לציין, שקיוויתי שגם החוק שמסדיר את מניות הבנקים לאוקטובר 1993 יונח על השולחן עוד השבוע, אבל על אף המאמצים שהממשלה עשתה השבוע, היא לא הצליחה לסיים את דיוניה. אני יודע שוועדת השרים, מתכוונת, בשבוע הבא, לשבת ולדון בעניין, וייעשה מאמץ להביא בזמן הפגרה, במושב מיוחד, את החוק הדן בהסדר המניות לקריאה ראשונה. אנחנו ננצל את ההזדמנות ונצרף באותו יום לאישור את חוק המיזוגים, שהוא חוק חשוב, שגם כן נדרשים עוד כמה ימים כדי לסיים את הכנתו.

ביום שלישי הבא, בשבוע הראשון של הפגרה, יוזמנו חברי ועדת הכספים לדון בהנפקת בנק לאומי, ואני שמח שהחוק שהונח היום מקדים בשבוע ימים את הנפקת בנק לאומי, ובכך, בעצם, אנחנו רואים שני דברים חשובים מאוד, למיטב הכרתי: ההפרטה יוצאת לדרך, בנק אחד הופרט, עכשיו הבנק השני, וודאי בימים הקרובים גם בנק המזרחי; גם החקיקה המלווה את ההנפקה יוצאת לדרך, וכל מה שיש לי לומר לגופו של החוק אני אומר בוועדת הכספים, שתתחיל בדיוניה, כאמור, בראשית אוקטובר. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת אלי גולדשמידט – איננו. רשות הדיבור לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, אחריה – לחבר הכנסת רענן כהן, ואחריו – לחבר הכנסת אליעזר זנדברג.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק שהונחה לפנינו היא בכיוון הנכון, אבל היא, במידה מסוימת, להערכתי, התקדמות תוך רתיעה. העניין הוא בזה, אדוני שר האוצר, שהריכוזיות שקיימת במוסדות הפיננסיים בישראל היא מעל ומעבר למה שקיים בארצות אחרות, ולפי הנתונים האחרונים שקראתי, שמתייחסים ל-1992, אותם חמישה קונצרנים בנקאיים גדולים מרכזים 97% מכל הנכסים של התאגידים הבנקאיים, 80% מנכסי קופות הגמל ו-90% מקרנות הנאמנות. במלים אחרות, אנחנו מדברים על חמישה קונצרנים בנקאיים, ששולטים למעשה בצורה מוחלטת בתיווך הפיננסי בישראל ובחברות ביטוח, בקרנות גמל, בקרנות נאמנות וכו'.

השאלה שאני שואלת היא, האם הצעת החוק שלך תשפיע או תשנה, באופן מעשי, את המבנה הזה? נדמה לי שהיא לא תעשה את הדברים. מדוע אני אומרת זאת? אתה יודע כמוני, שבארצות אחרות, כמו למשל בארצות-הברית, שבה ניסו, באמצעות חקיקה, למנוע מעורבות של בנקים בתאגידים ריאליים, התוצאה היתה שהקימו כל מיני חברות החזקות וכו' וכו'.

אני מקווה שבדיונים שיהיו בוועדת הכנסת יבדקו טוב מאוד הניסיונות המצטברים בארצות אחרות, כדי למנוע מראש כל אותם חורים, כל אותן אפשרויות של התחמקות מתחולת החוק הזה.

גם הענישה צריכה להיות יותר ברורה וחד-משמעית לגבי האחריות האישית של האנשים שלא ימלאו את התפקידים האלה, כי לפי הצעת החוק שהונחה על השולחן, למעשה התאגיד כתאגיד יועמד לדין, או יחייבו אותו וכו' וכו', אבל אין למעשה שום אחריות אישית של מנהל, או של מי שאחראי לענייני אותו תאגיד. אני חושבת שללא אחריות אישית, בסופו של דבר הדברים מתחמקים ופחות משמעותיים. לכן אני מציעה שבהצעת החוק הזאת תיכלל גם ענישה על בסיס של אחריות אישית. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת רענן כהן – איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר זנדברג, אחרי – לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו – לאחרון הדוברים, חבר הכנסת דן תיכון.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר האוצר, שמעתי את חברת הכנסת גוז'נסקי מברכת על כך שהצעת החוק היא בכיוון הנכון. גם אני רוצה להצטרף לדבריה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אין שומעים.

אליעזר זנדברג (צומת):

שיבחתי אותך, חברת הכנסת גוז'נסקי.

אני חושב שההגבלות, כמו למשל ההגבלות על משקיע מוסדי, בסעיף 27ב, הן בכיוון הנכון.

דבר אחד מטריד אותי, ורציתי לייחד לו חצי דקה, והוא החשש שמא השאיפה להקטין את השליטה של הבנקים בתאגידים ריאליים, על-ידי קביעת שיעור של "25% או פחות", לא תביא לתוצאה הרצויה מבחינה אופטימלית, מכיוון שאני חושש, שבקביעת שיעור של 25%, המשמעות היא שזה יהיה האחוז שישאפו אליו, לפחות הבנקים, ולמלים "או פחות" תהיה משמעות פחותה לצורך העניין. זה טבע הדברים וזה הגיוני. אולי מן הראוי היה מלכתחילה לקבוע שיעור נמוך, או להגביל, כעבור שנתיים, לשיעור נמוך יותר, דהיינו פחות מ-25%, לא בגלל חוסר התועלת של שליטה, או יכולת להעביר החזקות מסוגים מסוימים מ-25% ומטה, אלא פשוט בשביל לצמצם את המעורבות ויכולת השליטה הכללית.

זאת ההערה היחידה שיש לי לומר כאן, ואני סבור, שוב, שהצעת חוק זו היא בכיוון הנכון. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, אחריו – לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו – לאחרון הדוברים, חבר הכנסת דן תיכון.

מאיר שטרית (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני רוצה לברך את שר האוצר על החקיקה המואצת בעניין זה של תאגידים בנקאיים. אין ספק שזה מוכיח, שאכן בהנפקה הראשונה, בניסיון ההנפקה הראשון של בנק הפועלים, היתה הצדקה לצעקה שקמה בוועדת הכספים, והיה צורך בשינויים, כדי להבטיח שבאמת תהיה הפרטה של הבנקים. והחוק הזה באמת בא לתת תשובה על השינויים שאנחנו דרשנו בוועדת הכספים, כאשר היה הדיון על ההנפקה הראשונה.

אני שמח שהממשלה גם היא הגיעה למסקנה, שהמצב הקיים היום בבנקים הוא באמת בלתי נסבל. לא יכול להיות שהבנקים יחזיקו בתאגידים ריאליים בהיקף כל כך גדול. והצעת החוק הזו באה לצמצם אותו. ודאי שזה אנומלי שקרנות, או משקיעים מוסדיים, שהם בעצם בשליטת הבנקים, יחזיקו במניות של אותו בנק וישלטו עליו. והצעה זו באה לבטל גם מצב זה.

אני שמח שבעניין זה יש התקדמות חיובית, ואין לי ספק שבעתיד היא תיתן אותותיה לגבי המערכת הבנקאית כולה בארץ. ומה שטוב לבנק הפועלים טוב לבנק לאומי וטוב לכלל הבנקים בארץ.

אני רק מבקש להעיר לשר הערה אחת לגבי סעיף 3 של החוק. אינני מבין למה בסעיף 3 להצעת החוק שמונחת לפנינו אתם מציעים תקופת זמן של שנתיים, לבנקים שמחזיקים מעל 25% החזקות ריאליות, כדי להיפטר מהן. אני חושב ששנתיים הן פרק זמן ארוך מאוד. ואני, אדוני השר, לא הייתי נותן להם שנתיים. אני חושב ששנה היא הרבה זמן בשביל למכור החזקות ריאליות, אם רוצים באמת למכור. אין צורך לתת להם פרק זמן של שנתיים. אם אתה כשר האוצר רוצה שבתקופת כהונתך הדבר הזה יתרחש, ולא יתחוללו שינויים מחרתיים – מי יודע – הייתי מציע, אדוני השר, שתקצר את תקופת הזמן הזו לשנה במקום שנתיים. אני חושב שמי שרוצה באמת להיפטר מהחזקות ריאליות שלו, יכול לעשות את זה בקלי קלות, ובעיקר בנקים. תודה רבה.

היו"ר ענת מאור:

תודה. חבר הכנסת מיכאל איתן – אינו נוכח. חבר הכנסת דן תיכון, בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, במתכונת הנוכחית קיימת סכנה של השתלטות הבנקים על המשק הישראלי. מי שעוקב אחר הגידול שחל במערכת הבנקאית ואחרי החברות השונות שנפלו לידי המערכת הבנקאית חייב להיות מודאג, ואני בהחלט מודאג.

החוק המוגש לכנסת לקריאה ראשונה הוא חוק חשוב ביותר. אבל, אדוני השר, יש לנו ניסיון עם מה שנקרא חוק הבנקאות (רישוי). ב-1981, בשלהי הקדנציה של הכנסת התשיעית, עבר חוק דומה, והחוק הדומה בא לצמצם את השליטה והאחיזה של הבנקים בתאגידים ריאליים, וזאת כשנתיים ימים לפני המשבר שנקרא משבר מניות הבנקים, במלים אחרות: הוויסות. והכנסת אישרה הצעת חוק זו, שבאה לצמצם את השליטה של הבנקים על חברות אחרות במשק הישראלי. והנה חוק זה גם הוא נתן שהות למערכת הבנקאית להתארגן כך, שרק ב-1984, כמדומני, צריכים היו הבנקים לרדת בהחזקות שלהם. ואז, ב-1984 באו נציגי האוצר ובנק ישראל לוועדת הכספים וטענו, שיישום החוק הוא מסוכן ביותר, הוא קשה, מכאיב, עלול לשבש את מעמדם של הבנקים, ובעצם קיימת בעיה אחת והיא בעיית המיסוי.

והנה גם הפעם, לפני כמה ימים נתבשרנו, שאכן יש בעיה בתחום המיסוי, וכמדומני, בדיון שנערך בוועדת המשנה של ועדת הכספים לעניין חוק המיזוגים העלו הבנקים לראשונה, ואולי לא לראשונה, את הבעיה של ירידתם בהחזקות והמיסוי שיוחל על אותו תהליך.

ב-1984 נתבקשנו לדחות את יישום החוק, שנחקק כאמור ב-1981, בשנתיים ימים, וחלפו השנתיים וגם ב-1986 לא יכולים היו האוצר ובנק ישראל ליישם את חוק הבנקאות (רישוי), וכך נדחה העניין עוד בשנתיים ועוד בשנה, וב-1989 – ואתה, אדוני שר האוצר, כבר היית יושב-ראש ועדת הכספים – פנה שר האוצר דאז, שמעון פרס, לוועדת הכספים ובא הקץ על אותו חוק.

זו הסכנה שקיימת בעת שמגישים לנו הפעם את חוק הבנקאות (רישוי). האינטרסים הם חזקים ביותר; והשאלה היא, האם האוצר וחברים בוועדת הכספים יוכלו לחסום אותם אינטרסים.

בעת שאנו דנים בחוק זה אני רוצה להזכיר לך, אדוני שר האוצר, שאתה חייב להגיש לנו הצעת חוק נוספת שעוסקת בהקמת "חומות סיניות" בכל הקשור בקופות הגמל ובקרנות הנאמנות. שני החוקים הללו הובטחו.

אני רוצה גם להזכיר לך שאמרת, ש-25% – זה כלל בל יעבור. זאת אומרת, כל נסיגה מהכלל הזה שמה לאל את היתרון שבחקיקת החוק שלפנינו. אני מקווה שתעמוד על כך ותורה לחבריך בוועדת הכספים להגן על השיעור הזה של 25%.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אני מזמינה את השר – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

לא, אני אחרון.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת איתן, היות שישבת פה כל הזמן – היתה אי-הבנה – שלוש דקות מהירות.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני, כמו קודמי, מברך על הכיוון, מברך על המגמה.

אחת הבעיות האמיתיות שלנו במדינת ישראל, שהיא משק קטן, מדינה קטנה יחסית, היא שמספר קטן של גורמים יכול לגרום למצב, שאף שאנחנו מדברים על עקרונות שוק פתוח, בגלל קוטנו של השוק מגיעים למצב שאין די תחרויות, למצב של עיוות בשוק, של יצירת תנאים שבהם דברים לא-כלכליים או לא-יעילים מצליחים בכל אופן לזכות ברווחים בשוק, והכול כתוצאה לא מתחרות אלא מעיוות של תנאי השוק.

שיא הדברים, כחוק כללי לגבי מה שקורה במשק, היה מה שראינו בתקופות הקודמות, כאשר מערכת הבנקאות השתלטה על כל הנושא של ההון, לרבות היכולת לנווט את מניותיה באמצעות קרנות שונות, להביא לעיוותים, לסחוב אחריה את כל המשק, לרבות הממשלה, לאותה מערכת שכביכול היתה בבורסה – שוק חופשי. אבל זה לא עבד. זה לא עבד בגלל הדברים שעליהם דיברתי: הריכוזיות ויכולת השליטה של המערכת הבנקאית בגורמים השונים שהשפיעו על אותו שוק חופשי קטן כביכול, שהסתבר בסוף שהוא לא שוק חופשי, אין בו תחרות וכו'.

עכשיו למדו את הלקחים, מנסים ליישם חלק מהלקחים. דובר על כך שזהו צעד ראשון. הוא מדבר בעיקר על הקשרים בין קופות הגמל, משקיעים מוסדיים והבנקים עצמם, התאגידים הבנקאיים.

אני לא אכנס כאן לפרטים. אני מקווה שבועדה אוכל לקבל יותר פרטים וגם אוכל ללמוד יותר את הפרובלמטיות הקשורה בסעיפי החוק השונים.

בקשר לאותו עניין אני שואל את שר האוצר. שמענו עכשיו, שחברת העובדים לוחצת ופועלת על מנת לרכוש מחדש את גרעין השליטה בבנק הפועלים. הזהירו אותי מראש, ידעתי שזה יכול לקרות, כולנו יודעים, אבל אני שואל שאלה באופן כללי את שר האוצר: על אותו עיקרון של רצון להפריד, ליצור גופים רבים שיהיו בהם יעילות ותחרות, איפה עומד העניין הזה, שמשקיע מוסדי לא יכול להחליט להחזיק בשליטה בתאגיד בנקאי? תאגיד בנקאי מוגבל ביכולת שלו להחזיק בתאגידים ריאליים כאלה ואחרים. הכול בא על מנת לממש איזה עיקרון. איפה התפיסה של עם ישראל, כי כאן ההסתדרות היא כבר נחלת עם ישראל כולו, וחברת העובדים, לבוא ולומר גם להם – תשמעו, יש גבול ליכולת שלכם לשלוט דרך בנק הפועלים בקרנות פנסיה, בקרנות ביטוח, בתאגידים לא ריאליים? האם זה לא חל גם עליהם? האם אין איזו מגמה לומר גם להם: רבותי, יש מגבלה מסוימת במשק עצמו?

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני מזמינה את שר האוצר להשיב.

שר האוצר א' שוחט:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, קודם כול אני רוצה להודות לחברי הכנסת הרבים ששיבחו את המגמה החיובית שבהבאת החוק, וזה התפרס על כל הקשת הפוליטית הנוכחת באולם.

אני גם חושב, שהצעד הזה הוא צעד חשוב, הוא מעיד על מגמה של הקטנת יכולת השליטה של הבנקים בתאגידים ריאליים. כמו-כן הוא יצר הגבלות לגבי קופות הגמל וקרנות הנאמנות של הבנקים לקנות מניות של עצמן ובהגבלה של 10% בבנקים אחרים.

אנחנו קיבלנו את השיעור של 25% ולא יותר כדי למנוע שליטה בחברה והכרעה בלעדית בחברה, וגם לאפשר רישום של רווחים מצטברים במאזנים מתוך חברה ריאלית לתוך הבנק כדי לבטא את הפעילות האמיתית של הבנק.

אשר להערות האחרונה של חבר הכנסת מיכאל איתן, אני לא רואה פסול בכך שחברת העובדים תהיה אחד המתמודדים על רכישת בנק הפועלים, אם היא תחליט שהיא רוצה לעשות זאת. אין פסול בכך שגוף שקשור בהסתדרות דרך חברי ההסתדרות ירכוש שליטה, אם הוא יזכה בתחרות, כמובן; הדבר יהיה נתון לתחרות, הוא לא יוקנה באופן אוטומטי לאיש. אותו דבר יהיה בוודאי לגבי מכירת גרעין השליטה של בנק לאומי ושל בנק דיסקונט.

דן תיכון (הליכוד):

אני לא מבין, אתה עושה עכשיו מכרז להנפקת – – –

שר האוצר א' שוחט:

לא, לא אמרתי זאת. חבר הכנסת מיכאל איתן התייחס לעובדה, שיכול להיות שחברת העובדים תהיה מעוניינת לרכוש שליטה. אנחנו עדיין לא קבענו את מדיניות המשך ההפרטה שלאחר ההפרטה של 18% בבנק הפועלים ו-20% בערך בבנק לאומי. יכולות להיות אופציות אחדות. יכולה להיות אופציה, שממשיכים למכור בשוק ההון ורק לאחר מכן מוכרים גרעין שליטה, וכמובן יכול להיות גם מצב הפוך. עדיין לא קיבלנו הכרעות בעניין, הדבר נמצא בדיונים. כאשר תתקבל הכרעה אנחנו נבוא, כמובן, לוועדת הכספים. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אם כן, חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה ראשונה לאישור הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 9), התשנ"ג-1993. מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 51

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 15

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 9),

התשנ"ג-1993, לוועדת הכספים נתקבלה.

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, תוסיפי את קולי.

היו"ר ע' מאור:

15 בעד, נמנע אחד. אני קובעת שהצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 9), התשנ"ג-1993, עברה בקריאה ראשונה ומועברת לוועדת הכספים. תודה.

הצעת חוק הפיקוח על עסקי ביטוח (תיקון מס' 2) (תוכנית הסדר).

התשנ"ג-1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים לסעיף הבא. אני מזמינה את שר האוצר להצעת חוק הפיקוח על עסקי ביטוח (תיקון מס' 2) (תוכנית הסדר), התשנ"ג-1993, בקריאה ראשונה.

שר האוצר א' שוחט:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, ביום י"ג בכסליו התשנ"ג, 8 בדצמבר 1992, מונה מנהל מורשה לחברת "הסנה – חברה ישראלית לביטוח בע"מ". בשלב ראשון הועברו התחייבויות "הסנה" למבוטחיה בביטוח חיים ובחלק גדול מביטוחי הפרט והנכסים המקבילים להם לחברות הביטוח "כלל" ו"מגדל", תוך מתן הגנה מלאה לאותם מבוטחים. לאחר מכן החל המנהל המורשה בהכנת תוכנית לסילוק החבויות הנותרות של החברה.

לעתים משמש מינוי מנהל מורשה צעד מוקדם להגשת בקשת פירוק – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אי-אפשר לקלוט כל כך מהר. אנחנו לא מצליחים לעקוב אחרי מה שאתה אומר.

שר האוצר א' שוחט:

לעתים משמש מינוי מנהל מורשה צעד מוקדם להגשת בקשת פירוק, ולעתים יכול המנהל המורשה להבריא את המבטח או לחסל את עסקיו ולסלק את חבויותיו גם ללא פירוק. בשל אופיים המיוחד של עסקי ביטוח, עשויים חיסול וסילוק כאלה להיות מהירים ויעילים יותר מהליכי פירוק, ויש בהם כדי להבטיח את זכויותיהם של מבטחים ונושים בדרך טובה יותר.

המנהל המורשה הגיש, באישור המפקח על הביטוח, תוכנית הסדר לבית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, וביום 18 בינואר 1993 – כלומר, כחודש מאז מונה כמנהל – הורה בית-המשפט כי אין להמשיך או לפתוח בהליך כלשהו נגד החברה או נכסיה. בית-המשפט ציין, כי החלטתו נעשתה על מנת לאפשר למנהל המורשה לסלק את התחייבויותיה של "הסנה" כמתואר בבקשה שהגיש המנהל המורשה, ולאחר ששוכנע, לדבריו, "כי הדרך המוצעת עשויה להיטיב עם נושי החברה יותר מאשר פירוקה, וכדי למנוע סיכול מטרר זו על-ידי הליכים משפטיים שיכול וינקטו על-ידי נושים של 'הסנה' שעיקר מעייניהם להיטיב עם אותם נושים ולא עם כלל הנושים של 'הסנה', וכדי למנוע העדפת נושים שלא כדין".

בית-המשפט עיגן את החלטתו בסמכויותיו על-פי פקודת החברות ובסמכויותיו הטבעיות. על מנת להסיר ספק ולאפשר המשך יישוב וסילוק מסודרים של תביעות מבטחי החברה, מוצע לעגן סמכויות אלה בחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981.

מכיוון שהכנת תוכנית הסדר צורכת זמן, מוצע להרחיב את סמכות המפקח על הביטוח מכוח סעיף 74 לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981, להאריך את תקופת אי-קיום ההתחייבויות של המבטח, שתחילתה עם מינוי המנהל המורשה, לתקופה מינימלית נוספת של 60 ימים.

אבקש מחברי הכנסת לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט לצורך הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

ברצוני להוסיף, שתהליך פירוק "הסנה" היה תהליך קשה מאוד, אבל בסופו של דבר תהליך מוצלח מאוד. ב"הסנה" היו מבטחים כרבע מיליון אנשים בביטוח חיים ובביטוח רכוש, והיה חשש שאם ייודע עניין התמוטטותה של החברה וכניסת המפקח לנעלי ההנהלה תהיה פניקה בין המבטחים. לשמחתי הרבה, הפעולה נעשתה בצורה מוצלחת ביותר. שתי חברות ביטוח, "כלל" ו"מגדל בניין", קנו את תיקי הביטוח. רוב המבטחים, למעלה מ-94%, אם אינני טועה, בעיקר המבטחים שהיה להם ביטוח חיים וביטוח רכוש עד סכום של 2-3 מיליון דולר, קיבלו את מלוא הכיסוי לביטוח ואין להם כל חשש. ואני מוכרח לציין לשבח את פעולתו של המפקח על הביטוח, אשר בעצם מנע פניקה מהתמוטטותה של חברה שהיתה גדולה מאוד בתחום הביטוח בישראל.

אבקש להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתו לקריאה שנייה ושלישית. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אנחנו עוברים לדיון. מי שלא יהיה באולם, תורו עבר. בזה אני סוגרת את רשימת הדוברים. שלוש דקות לכל אחד. חבר הכנסת יורם לס, בבקשה.

יורם לס (העבודה):

אני מוותר.

היו"ר ע' מאור:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שאול יהלום, אחריו – לחבר הכנסת חגי מירום, ואחריו – לחבר הכנסת סאלח טריף.

חגי מירום (העבודה):

אני מוותר.

שאול יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, הנושא חשוב, והוא בא לאחר מה שקרה עם חברת "הסנה". כבר בדיונים שהיו בהצעות לסדר-היום על מה שנעשה בחברת "הסנה" קיבל שר האוצר את מלוא התשבחות, מצד כל חלקי הבית, על חלקו בנושא של העברת חברת "הסנה" לחברות אחרות ואי-הזרמת כספי הממשלה לחברת "הסנה", כפי שביקשו בוודאי חוגים מסוימים ממפלגת העבודה, מחברת העובדים, שאף השמיצו באופן קשה את השר במאמרים רבים בעיתונות על התנהגותו הממלכתית בנושא "הסנה".

אבל, מה שקרה בענף הביטוח צריך להוות אות אזהרה לגבי תחום דומה, זה התחום של קופות הפנסיה. מה קורה כאן? אף שעל-פי כל החוקים הקיימים נעשו כל הצעדים בחברת "הסנה", הרי בעקבות מה שקרה, בעקבות התמוטטות החברה, בא שר האוצר ומציע כאן חוק, שתפקידו להתיר את הספקות ולעגן את הדברים בחוק העיקרי. אני שואל אותך, אדוני שר האוצר: האם מה שצפוי לקרות, חס וחלילה, בקרנות הפנסיה, עם הגירעונות העצומים שיש להן, שמגיעים ל-40 מיליארד שקלים, לא מדליק אצלך אור אדום ולא מחייב אותך לתת לממונה על שוק ההון במשרד האוצר לפחות אותן סמכויות שאתה נותן לו היום לגבי חברות הביטוח? יחד עם החוק הזה היית צריך להביא תיקונים האומרים: והיה וקרן פנסיה תגיע למצב שהגיעה אליו, לדוגמה, חברת הביטוח "הסנה", הרי אפשר לעשות א', ב', ג', ולהכניס לחוק העיקרי את כל השינויים הדרושים.

אבל הממשלה באה ואומרת: אני לא נוגעת ולא מכינה היום, לאו דווקא בשעת משבר, שום תיקון, אף שאפילו על-פי דוח מבקרת המדינה אין כל ספק שקופות הפנסיה עומדות לפני משבר קשה, כאשר שתיים מהן ממש במשבר, כמו הקרן לפועלי בניין. שר האוצר אומר: אני מטפל רק בחברות הביטוח, ולא מכין את הכלים המשפטיים לקרנות הפנסיה.

אומנם יש תירוץ אחד בידי הממשלה ומשרד האוצר – ועדת-פוגל. אלא מאי? כל פעם מודיעים לנו: ועדת-פוגל תסיים בחודש זה וזה. ובאים ומשנים – עדיין לא, עוד שלושה חודשים. ושוב משנים – לא,

עוד שלושה חודשים. ובינתיים ועדת-פוגל אינה עושה ואינה מביאה את המסקנות. ולעומת זאת מתנהלים כל הזמן ויכוחים בין הממונה החדש על הביטחון הסוציאלי, החבר חבשוש, לבין שר האוצר ואנשי משרדו – מה יהיה עם האגרות המיוחדות המיועדות, האם ימשיכו, האם לא ימשיכו, האם יימשך סבסוד או לא יימשך סבסוד. ואיפה המסקנות של ועדת-פוגל? אם המשבר כל כך קשה, הממשלה היתה צריכה להקדים את המסקנות, לזרז את הוועדה, ולא להודיע בכל פעם לציבור ולכנסת על דחיית הגשת המסקנות של ועדת-פוגל, ובינתיים לא ליצור את הכלים הנכונים, בדיוק אותם כלים משפטיים שיש לממונה על שוק ההון לגבי חברות הביטוח, גם לגבי קופות הפנסיה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת סאלח טריף איננו, חבר הכנסת עמיר פרץ איננו, חבר הכנסת בנימין טמקין איננו. חבר הכנסת יוסף בא-גד, בבקשה, אחריו – חבר הכנסת אלי גולדשמידט, ואחריו – חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

יוסף בא-גד (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, אדוני שר האוצר, יש לך מזל היום, גם עכשיו אני אתמוך בחוק. אלה חוקים טובים, ואני תומך במה שטוב.

שר האוצר א' שוחט:

אני עושה תמיד רק דברים טובים.

יוסף בא-גד (מולדת):

מה שטוב, טוב. אבל יש לי שאלה אחת, ואם אקבל עליה את התשובה כמו בפעם הקודמת, הכול יבוא על מקומו. בדברי ההסבר כתוב: המפקח על הביטוח סבור כי מבטח פלוני אינו יכול לקיים את התחייבויותיו, או שדירקטורים שלו או מנהלי עסקיו נהגו בדרך העלולה לפגוע בניהול התקין של עסקיו, רשאי למנות מנהל מורשה. למה בדיעבד? למה לא מלכתחילה? למה לא להבטיח זאת? כל החוק מדבר אחרי התמוטטות: אם מגלים את "הסנה" עם ההתמוטטות, אז נעשה, אז נמנה. אני בעד. אבל מה אתה יכול להבטיח, כבוד השר, כדי שמראש יהיה פיקוח כזה שלא יביא? זו שאלתי היחידה.

שר האוצר א' שוחט:

הרי הפיקוח קיים כדי למנוע תופעות שליליות.

יוסף בא-גד (מולדת):

הוא לא מספיק, הוא לא הוכיח את עצמו.

שר האוצר א' שוחט:

לגבי חברת "הסנה" התברר, שכדי לקיים את התחייבויותיה, לכסות את הפסדיה, צריך להזרים כסף. וכאשר הבעלים החליטו והודיעו לנו, ואנחנו דרשנו מהם להכניס סכום של כסף, והם הודיעו שלא, בתוך 24 שעות הודענו על מינוי מפקח. עשינו זאת במהירות גדולה, שכן חששנו מפניקה של המבוטחים.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני חוזר ואומר שלדעתי, נוסף על החוק הקיים, צריך למצוא דרך פיקוח יותר רצופה, צמודה, למניעת התמוטטויות, מלכתחילה, ולא רק לכיבוי שרפות לאחר מעשה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת אלי גולדשמידט איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר זנדברג, אחריו – לחבר הכנסת גונן שגב, ואחריו – לחבר הכנסת מיכאל איתן.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר האוצר, אני מדבר אחרי חבר הכנסת בא-גד, ציפיתי אולי להמשך של הדרשה, של הדברים שהוא דיבר עליהם במסגרת הדיון באי-אמון.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני רואה שנהנית מהדרשה – – –

אליעזר זנדברג (צומת):

אולי בספרו יש איזו תרופת פלא גם לחברות ביטוח שמתמוטטות, או לכל בעיה אחרת שקשורה לעולם הפיננסי.

יוסף בא-גד (מולדת):

יש לי.

אליעזר זנדברג (צומת):

אני משוכנע שיש, מברמודה, או משהו דומה לזה.

אני ביקשתי לעלות ולדבר על עניין אחד בלבד. הצעת החוק הזאת מרחיבה למעשה את הסמכויות שקיימות היום. אני חושב שהצעת החוק תגרום לכך שיהיה עוד מכשיר, עוד גוף אחד, שעוסק בעצם בפירוק של חברות, או משהו שמאוד דומה לפירוק של חברה. אז יש לנו מפרק, יש לנו כונס נכסים כשלב ביניים, והיום יהיה לנו גם מנהל מורשה, שימונה, ולמעשה לא רק יטפל בבעיות – לזה אני חושש שנגיע בסופו של התהליך – לא רק יטפל בבעיות שנוגעות להקמת תוכנית ההסדר או הסדרת הבעיות של המבוטחים, אלא ההרחבה שאנחנו עלולים להגיע אליה תהיה בעצם הקבלה או מקבילה של פירוק חברה, או של מפרק על-פי פקודת החברות.

אין ספק שהצעת החוק הזאת, כשהיא באה בעקבות פסק-הדין בעניין "הסנה", יש בה משום הליכה באותו תלם וקביעת דברים שבחוק לגבי דברים שבית-המשפט אמר אותם והתבסס, כמו שנאמר כאן, על סמכויות טבעיות ועל פקודת החברות. מהבחינה הזאת אני חושב שזה דבר נכון וזה צעד קדימה.

אבל אני חושב שאנחנו צריכים להיזהר ולשמור, או להחליט שאנחנו רוצים דבר אחר: דהיינו, או שאנחנו נשמרים ולא יוצרים סמכות מקבילה למפרק – אני חושב שהדבר הזה לא נכון, לא צריכות להיות שתי סמכויות מקבילות – או, לחלופין, אנחנו אומרים שזוהי הדרך ואנחנו נותנים לאותו מנהל, שימונה על-פי הצעת החוק הזאת במקרים האחרים, אותן סמכויות של מפרק. דעתי היא לא כזאת. אני חושב שלקראת הדיונים בהמשך, מן הראוי שניתן את הדעת על הנקודה הזאת, כדי שאחר כך, כשביית-המשפט יבוא ויפרש את החוק הזה ויעגן את החלטותיו בסמכויות טבעיות נוספות, לא נמצא שהקמנו מוסד נוסף מקביל למוסד המפרק. אני חושב שהדבר הזה הוא לא נכון ולא ראוי. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת גון שגב, אחריו – לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו – לחבר הכנסת מאיר שטרית.

גון שגב (צומת):

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, ראשית, שר האוצר, אני רוצה לחלוק על דבריו לגבי האידאליזציה שעשית בקשר לפירוק "הסנה". גם היום עדיין לא כל התביעות פתורות, ואתה יודע את זה, וגם היום הגיעו לכל מיני "קומפרומייסים", שחברות גדולות אמרו: או שלא נקבל שום דבר, או שנתפשר על סכום שהוא מועט בהרבה מהנזק שנתבע בגין תביעה זו או אחרת.

שר האוצר א' שוחט:

אמרתי, שלמיטב ידיעתי 94% מהמבוטחים קיבלו את מלוא הכיסוי.

גונן שגב (צומת):

לגבי המבוטחים הקטנים – אני מסכים אתך. לגבי חברות גדולות יותר יש בעייתיות, בעיקר יש בעייתיות בירידה גדולה בדרישה שלהם, עקב כך שהם ידעו שאחרת הם לא יקבלו שום דבר. זה איזה "קומפרומייס" שהם עשו.

אבל לא זאת הנקודה שרציתי להעלות. אני חושב שהגיע הזמן – והעלה זאת פה חבר הכנסת יהלום – שחוק שהוא לא חוק חדש, והוא לגבי אחריות ניהולית, יחול, ויחול באמת, לא רק יהיה כתוב על גבי הנייר הכחול או על גבי נייר אחר, ואז אנחנו בעצם די מסודרים בנושאים מאוד מאוד בעייתיים, כמו הנושא הזה. זה נכון לגבי הנושא של בעייתיות קרנות הפנסיה, זה יהיה נכון בנושא חברות הביטוח, כי אני חושב שחלק גדול מהבעייתיות של אותו ניהול קרנות פיננסיות באשר הן – ואנחנו מדברים פה על דברים די דומים בסך הכול, אם זה קרנות פנסיה או ביטוח – שאותו מנהל יודע שגם אם הניהול כושל וגם אם הוא לא יתריע בזמן על גירעון אקטוארי וגם אם הוא יעזוב את תפקידו או לא יעזוב את תפקידו, יישאר בתפקידו, וחברת הביטוח תגיע לפי תהום, הוא לא יישא באחריות.

אני לא אומר שהחוק הזה גרוע, אני חושב שהחוק הזה הוא טוב, אבל הוא פשוט לא מספיק, הוא מאוד נקודתי, ולפי דעתי הוא בעצם לא פותר כל בעיה במשק שלנו, בגדול. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, אחריו – לחבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו – לאחרון הדוברים, חבר הכנסת דן תיכון.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר האוצר, בעת האחרונה אני שם לב שאנחנו נזקקים לכל מיני פטנטים חדשים על מנת לטפל בכל מיני נושאים שקשורים במפעלים כלכליים שנקלעו למצוקה, מתוך כוונה לאזן בין כל האינטרסים: מצד אחד לקיים את החוק ואת הצדק, מצד שני לקיים את היעילות הכלכלית ולעשות את המקסימום על מנת שאפשר יהיה להוציא מזה תוצאות – דרך אגב, לא תמיד זה הולך בד בבד, לפעמים הצדק מחייב דווקא הליכה בכיוון שלא נותן את הפתרון הכלכלי האופטימלי – ומצד שלישי, אנחנו לא יכולים כנראה להסתייע במוסדות הקיימים בחוק. ראיתי את זה בהצעה למשקמים למיניהם בנושא חוק גדליה גל, וכאן יש לנו מנהל מורשה לנושא ביטוח, מתוך כוונה לנסות לשנות במידה רבה את החוק הקיים ולאפשר גמישות רבה יותר, שאינה עומדת בחוק הקיים.

שר האוצר א' שוחט:

המושג "מנהל מורשה" הוא מושג קיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

כן, אבל הסמכויות שנותנים לו עכשיו הן גמישות הרבה יותר מאלו שהיו לו קודם לכן. הניסיון של "הסנה" הוביל את בית-המשפט למסקנה, שעל-פי החוק הקיים ייתכן מאוד שהיתה נפגעת היעילות הכלכלית, והתוצאה בסך הכול היתה גרועה יותר. נותנים לו פה כנראה כל מיני אפשרויות, לרבות עיכוב הליכים, בינתיים, לרבות שינוי זכויות לגבי חלק מהאנשים. משנים את מצבם על-פי החוק הקיים.

אני אומר את זה מתוך מחשבה, שאני לא טוען כמו קודמי שאנחנו צריכים לעסוק בסוגיה איך מונעים את הנפילה הכלכלית – זה תמיד יקרה; כלומר, תמיד, בכל משק יהיו מצבים של נפילות כלכליות – אלא אני שואל את עצמי, האם דווקא במובן של המחשבה המשפטית הכלכלית לא צריך היה משרד האוצר ליזום איזו מחשבה שקשורה בכל ההליכים האלה, לרבות פקודת החברות, תוך השוואה למצבים דומים במשקים מתקדמים יותר, כמו למשל המשק האמריקני, עם הסמכויות שניתנות שם. כולנו דיברנו ומדברים מדי פעם בפעם על CHAPTER 11 המפורסם, וליצור איזו חקיקה מסודרת שתהיה רחבת היקף.

מדוע אני מתייחס לעניין הזה? – משום שבדברי ההסבר אתם מציינים, שבית-המשפט היה צריך במקרה דנן לעגן את החלטתו בסמכויותיו על-פי פקודת החברות, אבל זה לא הספיק, אז הוא הוסיף: "ובסמכויותיו הטבעיות". "סמכויותיו הטבעיות" – זה כיסוי למצב שהוא לא מצא פתרון בחוק. הוא בכל זאת הרגיש שהוא צריך לעשות משהו, אז הוא קבע החלטה שכנראה לא עלתה בקנה אחד עם החוק כמות שהוא, ולכן הוא השתמש בביטוי "סמכויותיו הטבעיות". לכן עכשיו אתם באים ואומרים: בואו נתאים את המצב המשפטי למה שהשכל של בית-המשפט הורה.

בסדר, זה שילוב טוב, נגיד, של רשות מחוקקת ורשות שופטת, שפסק-דינה הופך להיות אחר כך בסיס לחקיקה או להשלמת חקיקה. זאת סימביוזה טובה בין שתי הרשויות האלה, אבל בהזדמנות הזאת אני רוצה לומר, שזה לא משחרר אותנו מאחריות עיקרית וראשית לחקיקה. אנחנו לא בהכרח צריכים לבוא בעקבות הרשות השופטת ובעקבות ההחלטות של בית-המשפט, אלא זה תפקידכם, כחלק מהיוזמות לחקיקה שבאות מטעם הממשלה. המקום הנכון הוא המחלקה המשפטית של משרד האוצר, והייתי מבקש, באמצעותך, להעביר את בקשתי לעיון, למחשבה – יכול להיות עם משרד המשפטים ביחד – כדי שנקבל כלי מקיף ורב-סמכויות, כמו שקיים במשפט האמריקני.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת איתן. אני מזמינה את חבר הכנסת מאיר שטרית, אחריו – חבר הכנסת דן תיכון, ואחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, אחרונת הדוברים.

מאיר שטרית (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אומנם החוק בא לתקן מצב שהתגלה כתוצאה מהתמוטטותה של חברת "הסנה", אבל חוששני, אדוני שר האוצר, שזה מדליק – אצלי לפחות, אולי גם אצלך, אני מניח – אור אדום לגבי מצב הפיקוח על הביטוח. כי אחת מהשתיים: אם יש פיקוח על הביטוח, והוא פיקוח הדוק, צריך היה המפקח על הביטוח לדעת על מצבה של "הסנה" הרבה לפני התמוטטותה ולנקוט אולי אמצעים שימנעו את התמוטטות החברה. אני לא מניח שההתמוטטות של "הסנה" קרתה בתוך שבוע, או בתוך חודש. היו אינדיקציות מאוד מאוד ברורות למה שקורה ב"הסנה".

דן תיכון (הליכוד):

דוח ארניה.

מאיר שטרית (הליכוד):

כן, היו אינדיקציות די ברורות, כמו שהיום יש אינדיקציות מאוד ברורות לגבי המתרחש בקופות הפנסיה, ובעניין הזה צריך לבדוק עד כמה המפקח על הביטוח יש בידי הכלים והאמצעים והיכולת באמת לפקח על חברות הביטוח.

לצערי הרב, אדוני השר, נתקלים לא אחת בבעיות קשות מאוד בתחום הביטוח, גם הביטוח האלמנטרי וגם ביטוח החיים של חברות הביטוח. הם עושים כל מיני "פויילע שטיקים" שהאזרח הקטן אין לו בעצם שום דרך להתמודד מולם. ואני בהחלט מציע להדק את העניין הזה, את הפיקוח על חברות הביטוח.

ההתמוטטות היתה דבר קיצוני שקרה ל"הסנה". והמוזר ביותר, "הסנה", שהיתה ספינת הדגל של ההסתדרות, התמוטטה בקול דממה דקה, ובעלי הבית יוצאים בעצם נקיים. מה עלה להם העניין?

שר האוצר א' שוחט:

הפסידו הרבה כסף.

מאיר שטרית (הליכוד):

זה נכון, אבל המבוטחים שלהם הפסידו הרבה יותר.

שר האוצר א' שוחט:

לא.

מאיר שטרית (הליכוד):

או שהמדינה שילמה את ההפרש.

שר האוצר א' שוחט:

לא.

מאיר שטרית (הליכוד):

במצב הקיים היום ב"הסנה" היה מזל שלקחתם מפרק או מורשה עם יכולת בלתי רגילה, שהצליח בעצם לשכנע את החברות כשאמר: תשמעו, או שאתם מתפשרים אתי כמו שאני רוצה או שלא תקבלו שום דבר. לאנשים לא היתה ברירה אלא להגיע לפשרות.

אני חושב, אדוני השר, יכול להיות שאין די כלים בידי המפקח על הביטוח, וזה לא עניין אישי. אני חושש, שבתחום הביטוח זה מחייב מעבר להידוק הפיקוח, גם יכולת של המפקח על הביטוח לנקוט אמצעים נגד חברות הביטוח על המתרחש בהן גם לפני פירוק, כדי להבטיח שהקליינטים לא יסבלו, כי הסכנה, בצד העקרוני, שבחוק הזה – ואינני מתנגד לחוק – היא שאם חברת ביטוח, במקרה שהיא תגיע לקשיים מישהו ידאג וימנה מורשה מטעמו לפתור את הקשיים שלה, אז אולי לא כדאי להיות כל כך יעיל ואולי לא כדאי להשקיע מאמץ.

הייתי רוצה שבידי המפקח על הביטוח יהיו כלים לנקוט אמצעים נגד חברת ביטוח ונגד מנהליה עוד לפני התמוטטותה של החברה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת שטרית. אני מזמינה את חבר הכנסת דן תיכון. אחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר האוצר, החוק שלפנינו הוא חוק, שקרוב לוודאי שחייבים לחקוק אותו בשל בעיות שנוצרו בחברת "הסנה".

אבל, השאלה החשובה ביותר שצריכה להישאל כאן היא, מה קרה ב"הסנה"? איך חברת הביטוח הגדולה ביותר במדינת ישראל, במשך שנים רבות, החל מתחילת שנות ה-80, בשל שיגעונות גדלות של מנהלים שניהלו אותה במשך שנים, הולכת ומתקשה, הולכת ומתקשה, ואיש לא שם לב, ואיש לא מתריע, והפיקוח על הביטוח לא עושה דבר?

לשיא התהליך הזה אנחנו עדים כשפרופסור ארניה מפרסם את הדוח שלו ואומר, ששיגעונות הגדלות של המנהלים לדורותיהם קרוב לוודאי שמביאים את הקץ על חברת "הסנה", ושום דבר לא קורה. הארץ לא מזדעזעת. כל שקורה זה בעצם הליך מאוד מעניין. אל חברת "הסנה" נכנסים משקיעים פרטיים באמצעות חברת כבלים – וחבל שחבר הכנסת אדרי איננו כאן, הוא יכול היה להאיר את עינינו – ומה שגרוע יותר, הבנק הגדול ביותר במדינה, בנק הפועלים, קונה כ-25% מן הבעלות על "הסנה" ומוציא את חברת העובדים מחברת "הסנה".

והשאלה הגדולה ביותר, איך וכיצד נכנס הבנק הגדול ביותר במדינה, כשלושה חודשים לפני הבחירות, אל תוך חברת "הסנה", אל תוך המכשלה הזאת, אל אותו בור שבעצם אין לו תחתית? והבנק הגדול הזה מוביל את עצמו ואת בעלי חברת כבלים אל תוך המכשלה.

והנה לא חולפים ימים רבים, ובאחד הלילות הסוערים – שר האוצר בוודאי יזכור אותו לילה – שר האוצר לא מצא אלא למנות כונס נכסים או מנהל מורשה מטעם הממשלה, והממשלה תפסה בעצם את חברת "הסנה".

אם הממשלה מפסידה או לא מפסידה – שר האוצר יאמר, הממשלה לא מפסידה. אבל השאלה שלי, בכמה תישא "קרנית", שהיא חברת-בת של חברת "אבנר", בנטל הזה?

היות שאני צריך לסיים, אם הזכרתי את "קרנית", אדוני השר, אפנה את תשומת לבך למצבה של חברת "אבנר". חברת "אבנר" יש בה גירעון אקטוארי של כ-811 מיליון שקלים. מן הבמה הזאת אני מזהיר אותך: אם לא נפעל, ובמהירות, לאמץ את המלצות ועדת-ברנזון במסגרת חקיקה – מה שקרה ל"הסנה" יקרה לחברת "אבנר", ואף יותר מכך. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון. אני מזמינה את אחרונת הדוברים, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני השר, הנושא של חברת "הסנה", ששימש עילה להצעת החוק שהובאה לפנינו, מטריד אותי מאז נכנסה החברה הזאת לקשיים.

מעל הבימה הזאת נשאלו שאלות לגבי אחריותו של המפקח על הביטוח וחוסר יכולתו לחזות ולבדוק ולראות מה שקרה. נשאלו שאלות גם לגבי בנק לאומי, שלפי הפרסומת עכשיו רוצה אותנו יותר.

מה שאני רוצה לשאול אותך, אדוני השר: האם ההתמוטטות של חברת "הסנה" לא היתה בעצם איזה מהלך, שבסופו של דבר הגדיל בצורה משמעותית את הריכוזיות בענף הביטוח? הרי בסופו של דבר העסקים של חברת "הסנה" הלכו לשורה של חברות ביטוח קיימות, וחברות הביטוח הקיימות האלה נעשו בעלות שליטה גדולה הרבה יותר בענף הביטוח.

אני שואלת את זה משום שכשמדברים על בנקים, אדוני השר, יש מגמה מוצהרת של משרד האוצר לגרום לכך שיהיה איזה ביזור גובר בשוק הזה של הבנקאות המסחרית. מדוע במקרה של חברות הביטוח אינך מכריז על מדיניות כזאת, אינך פועל בכיוון של מדיניות כזאת?

אני גם רוצה לשאול, מדוע לא פורסם עד היום, לא מצדך ולא מצד המפקח על הביטוח, איזה ניתוח מעמיק יותר של ההתמוטטות של חברת "הסנה", משום שזאת לא היתה חברה קוטלת קנים, זאת לא חברה שולית בחברה הישראלית. זו היתה חברה שהיתה חלק מאיזה מערך גדול יותר ששמו חברת העובדים. כיצד קרה שהחברה הזאת התמוטטה? מדוע לא היה מי שיעצור עוד לפני כן?

ואם, כפי שאתה מסרת כאן, המפרק, המנהל המורשה יכול היה לשלם לרובם המכריע של בעלי הפוליסות, זאת אומרת שהיא לא היתה במצב גרוע כל כך, שכבר לא היה לה מה לשלם ולא ממה לשלם. מדוע לא היה אפשר למצוא דרך להמשיך לתפעל את החברה, להמשיך לאפשר לה לעבוד, ולא לגרום לכך שעסקיה יועברו לחברות אחרות?

אני חושבת שהכיוון הזה היה קשור בהרבה מאוד התפתחויות אחרות שקשורות בחברת העובדים ובצמצומה.

היה טוב לו נעשתה איזו חקירה מקיפה יותר של הנושא הזה מטעמכם. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת גוז'נסקי. כבוד שר האוצר, תשובתך בבקשה.

שר האוצר א' שוחט:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני אענה בקיצור על כמה הערות שהושמעו כאן. קודם כול, לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי. לא היתה אפשרות להמשיך את קיומה של "הסנה", שכן החובות

היו כאלה שלא יכולנו להשתמש בכיסוי של חברת "קרנית" – הכיסוי לחברת "קרנית" יכול להיעשות רק כשחברה מתפרקת, והמשך הפעולה של "הסנה" תוך כדי קבלת כספים מחברת "קרנית" הוא בניגוד לחוק והמקורות העצמיים של החברה פשוט לא עמדו לרשותם. לא היתה כאן שום כוונה, אבל אנחנו דאגנו מאוד למבוטחים.

אני רוצה לענות גם על שאלתך בעניין ריכוזיות הביטוח. אין ספק שכתוצאה מהפירוק הזה נגרמה ריכוזיות יתר בביטוח, שכן, אם אינני טועה, אני לא בטוח שאני מדייק במספר, חברת "הסנה" היוותה כ-11% ממשק הביטוח הישראלי, וזה עבר לשתי חברות שגם הן גדולות, "כלל ביטוח" ו"מגדל בניין", אבל הדאגה לכרבע מיליון מבוטחים שהיו להם תיקי ביטוח בחברה היתה בראש מעייננו, ולכן זה מה שהיינו צריכים לעשות.

לחבר הכנסת דן תיכון בעניין "אבנר". הרי אני הייתי עד יחד אתך לכך שבועדת הכספים לא נתנו להעלות את התעריפים, ואמרנו שנחכה לדוח-ברנזון. אין ספק שהיתה לוועדת הכספים תרומה לעובדה שיש גירעון אקטוארי בחברת "אבנר", שכן במשך תקופה לא קצרה נמנענו מלאשר בקשות להעלות סכומים, אף שידענו שהמצב האקטוארי קשה.

אני שמח להגיד, ששר המשפטים ואני הקימונו ועדת יישום לדוח-ברנזון. יש כ-15 נקודות מוסכמות. יש עוד בעיה בסעיף כזה או אחר, ואין ספק שההחלטות האלה, לכשתועברנה בהקדם בתור הצעת חוק של תיקון, תגרומנה לכך שלא תהיה השתוללות של תשלומים בגין פסיקות של בתי-משפט וכל מה שכרוך בזה. אני מקווה שהעלאת המחירים שאושרה לאחרונה בוועדת הכספים, בהיקף של 15%, יחד עם התיקונים שאנחנו מתכוננים להביא מאוד מאוד בהקדם, כי למעשה הדברים מסוכמים, יביאו לייצוב מצבה של חברת "אבנר", ולא ייווצר גירעון אקטוארי נוסף, אלא ההיפך מכך, ישתפר המצב האקטוארי של החברה.

גם אני חושב, חבר הכנסת איתן, שהחוק הזה מקורו בתהליכים שבית-המשפט בעצם יזם בזמן תהליך פירוק "הסנה". אבל, אני חושב שהתיקון הוא נכון, ולפיכך אני מבקש מהכנסת לאשר אותו בקריאה ראשונה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר האוצר. אנחנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד הצעת חוק הפיקוח על עסקי ביטוח (תיקון מס' 2) (תוכנית הסדר), התשנ"ג-1993, בקריאה ראשונה, והעברתה לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 19

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הפיקוח על עסקי ביטוח (תיקון מס' 2) (תוכנית הסדר),
התשנ"ג–1993, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

19 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהצעת חוק הפיקוח על עסקי ביטוח (תיקון מס' 2) (תוכנית הסדר), התשנ"ג–1993, עברה בקריאה ראשונה, והיא מועברת לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

שאלות ותשובות

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות. אני מזמינה את כבוד שר האוצר לדון להשיב על שאלות רגילות.

מס רכוש

חבר הכנסת א' אסעד שאל את שר האוצר ביום י"ח בשבט התשנ"ג (9 בפברואר 1993):

נושא מס רכוש נמצא בימים אלה בדיון ציבורי ותחקיתי, ובנציבות מס הכנסה אף הוקמה ועדה לבדוק את הנושא.

למרות זאת נשלחו בתחילת החודש הודעות תשלום לחייבים. חלק מחייבים אלה אינם חייבים כלל, והם נדרשים לשלם מס רכוש על קרקעות חקלאיות שלא נמצאות בשטח הבנוי של היישובים.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרד האוצר, שהחייבים המוטלים על בעלי הקרקעות הינם גבוהים מאוד ביחס לערכה של הקרקע, ושאינן יכולות ממשית לשלם את החוב גם אם הקרקע תימכר?

2. מדוע לא ידחו את שליחת החיובים לאזרחים, עד אשר יימצא פתרון תחיקתי, או פתרון דרך הוועדה שהוקמה בנציבות מס הכנסה?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. החיובים משקפים את שווי הקרקע שעליה מוטל המס.

נישום שסבור שהערכת השווי גבוהה מדי, רשאי להשיג עליה בפני המנהל, ואם לא נענה – יכול להגיש ערר לבית-המשפט.

2. הוועדה שהוקמה בנציבות הגישה לי המלצות בעניין שינוי החוק, וקיבלתי את המלצותיה. ברור ששינוי החוק, אם יעבור את כל הליכי החקיקה, הינו מכאן ולהבא ולא יחול רטרואקטיבית.

ניתוק בין הפעילויות השונות של הבנקים

חבר הכנסת ר' אלול שאל את שר האוצר ביום ט' באדר התשנ"ג (2 במרס 1993):

לפני שנים מספר קבעה ועדת-בייסקי, כי יש לנתק בין פעילויות הבנקים השונות, היינו היותם מנהלי קופות גמל, מנהלי קרנות נאמנות, חתמים ובנקאים.

הבנקים מקצים אשראים ישירים לצורך השקעות ישירות ועקיפות של משקי הבית בשוק ההון. אשראים אלה מפתים להשקיע מעבר לכספים הפנויים לחיסכון, גם כספים ברמות סיכון גבוהות.

ברצוני לשאול:

1. האם יפעל משרד האוצר להפסקת מתן אשראים להשקעות ישירות ועקיפות בבורסה, השקעות בקופות גמל וקרנות נאמנות?

2. האם יופרד ניהול קופות הגמל וקרנות הנאמנות מהבנקים וינוהלו בנפרד כל אחת מהקרנות והקופות באותו בנק?

3. האם יגיש משרדך הצעה מפורטת וכוללת להפרטה מהירה ויעילה של החברות הממשלתיות?

4. האם יכין משרדך תוכנית למימון פרויקטים ממשלתיים – רכבת ישראל וכביש מס' 6 – באמצעות שוק ההון או יזמים פרטיים?

5. האם קיימת מדיניות לעידוד השימוש בשוק ההון, לדוגמה הנפקות, כתחליף למימון הממשלתי, במיוחד בנושאי מחקר ופיתוח ועידוד שוק ההון?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנושא נבחן על-ידי משרד האוצר ובנק ישראל. ההוראות לבנקים בנושא אשראי הינן בתחום הפיקוח על הבנקים. הדיונים טרם סוכמו.

2. הפרדת ניהול קופות הגמל וקרנות הנאמנות מהבנקים נדונה בממשלה ונקבעה מדיניות של אי-מעורבות של הבנק בניהול קרנות הנאמנות וקופות הגמל – וזאת על-ידי ייצוג גדול יותר של נציגי ציבור, הגבלת הסכומים שעליהם תשלוט ועדת השקעות אחת ומגבלות נוספות. הכול יחד אמור לפתור את בעיית ניגודי העניינים בין הבנקים לקופות ולקרנות שבניהולם.

3. משרד האוצר הגיש לוועדת השרים לענייני הפרטה, בתאריך 9 בפברואר 1993, את תוכנית ההפרטה לשנת 1993 של רשות החברות הממשלתיות וההיערכות הנחוצה לביצועה, והוועדה קיבלה תוכנית זו.

לגבי "הפרטה מהירה ויעילה" – הוגשה הצעה לתיקון חוק החברות הממשלתיות על מנת לאפשר הפרטה "מהירה ויעילה". הצעת החוק נמצאת בתהליכי פרסום ברשומות ותוגש בהקדם לאישור הכנסת.

4. חברות ממשלתיות מגייסות גם כיום כספים מהציבור לצורך מימון פרויקטים ממשלתיים או לאומיים. חברת החשמל ו"בזק" הן דוגמאות לחברות ממשלתיות גדולות, המגייסות כספים בהנפקת איגרות חוב, כדי לפתח את התשתית במשק. אין הן מבקשות סיוע ממשלתי לצורך הקמת פרויקטים חדשים והרחבת הקיים.

5. קיימת כיום חקיקה רחבה ומעודדת בנושאים הקשורים בשוק ההון ובמחקר ופיתוח, כגון חוק עידוד השקעות הון. בשנים האחרונות גיוס ההון על-ידי הנפקות התרחב מאוד – דבר המשכלל את המסחר בבורסה, מגוון את אפשרויות ההשקעה של הציבור, מקטין את התיווך הפיננסי של הבנקים ומגדיל את מעורבות הציבור בניהול החברות במשק. כן הוקמו חברות שיעזרו, יתמכו באופן מיוחד בפרויקטים של מחקר ופיתוח, תוך מתן ערבות ממשלתית, כגון חברת "יזמה" וחברות פרטיות, שנהנות מערבות ממשלתית בתיווך חברת הביטוח הממשלתית "ענבל".

הקמת אזור תעשייה בדליית-אל-כרמל

חבר הכנסת א' אסעד שאל את שר האוצר ביום ט' באדר התשנ"ג (2 במרס 1993):

היישוב דליית-אל-כרמל הינו גדול היישובים הדרוזיים במדינה, וטמון בו פוטנציאל של פרויקטים בתחומי התעשייה, המלאכה והתיירות.

זה זמן רב היו פניות חוזרות ונשנות מצד ראש המועצה, בבקשה לתמוך במתן מעמד יישוב פיתוח, אשר יזכה אותם בסיוע ממשלתי, וכן יפתור במידה רבה את בעיית האבטלה והמחסור במקומות עבודה בתחומי היישוב בשל העדר מקורות הון עצמאיים והשקעות.

ברצוני לשאול:

1. מדוע ביישוב דרוזי כמו דליית-אל-כרמל, עם אחוז גבוה של מובטלים, אין מוצאים לנכון להשקיע בפיתוח מפעלים?

2. ידוע לי שהיתה החלטה קודמת, שבה נקבע כי יוקם אזור תעשייה ביישוב. מה עלה בגורל החלטה זו?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ממשלת ישראל איננה מפתחת ויוזמת באופן ישיר הקמת מפעלי תעשייה. פעולה זו נעשית באמצעות המגזר העסקי וביוזמתו.

עם זאת מסייעת הממשלה ביצירת תנאים המאפשרים לסקטור העסקי להתפתח באמצעות מגוון כלים כגון: החוק לעידוד השקעות הון, ערבות מדינה להלוואות לעסקים קטנים, הכשרה מקצועית, הקרן לעידוד השיווק ועוד.

כלי סיוע אלו זמינים, בהתאם לקריטריונים הקיימים, גם ליזמים המעוניינים להשקיע בדליית-אל-כרמל.

2. מבירור עם משרד התעשייה והמסחר עולה, כי לא היתה לאחרונה תוכנית הקשורה באופן כלשהו למשרד התעשייה והמסחר בנוגע להקמת אזור התעשייה בדליית-אל-כרמל.

יש לציין, כי מעורבות בנושא תשתית תעשייתית מוגבלת לאזורי פיתוח א' וב', ולא לאזורים המסווגים כאזור פיתוח ג', כמו דליית-אל-כרמל.

תוכנית מגירה להפעלת קופת-חולים הכללית

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את שר האוצר ביום ג' בניסן התשנ"ג (25 במרס 1993):

בעיתונות התפרסמה ידיעה, שלפיה "לאוצר תוכנית מגירה להפעלת קופת-חולים הכללית למקרה שלא תעמוד בתוכנית ההבראה ולא תוכל לפעול בעצמה".

ברצוני לשאול:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. אם כן – מה היא תוכנית המגירה ובאילו תנאים היא תבוצע?

שר האוצר א' שוחט:

2-1. למשרד האוצר תוכניות מגירה בתחומים שונים, אולם אין הן עומדות לפרסום, אלא בשעה שנוצר הצורך להשתמש בהן.

עמלות הבנקים

חבר הכנסת א' גולדפרב שאל את שר האוצר ביום י"ט באייר התשנ"ג (10 במאי 1993):

לאור הפרסומים האחרונים, המדווחים על יותר מ-100 סוגי עמלות שונות הקיימות בבנקים, ברצוני לשאול:

1. האם הפרסומים נכונים?

2. אם כן – מדוע יש צורך במספר רב כל כך של עמלות?

3. מדוע לא יקבע בנק ישראל מספר קטן ביותר של עמלות הקבועות לכל הבנקים?

4. מדוע לא יציגו הבנקים בפרהסיה רשימה של כל העמלות שהם גובים מהלקוחות?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ברוב התאגידים הבנקאיים הרגילים מספר העמלות אכן עולה על 100.

2. מספר העמלות משקף את מספר השירותים שהבנקים מספקים ללקוחותיהם. הבנקים הישראליים מספקים מגוון רחב מאוד של שירותים, ולכן גדול מספרן של העמלות.

ביצוע השירותים השונים כרוך בעלויות ייצור (עבודה, מחשבים, תקשורת וכדומה). אם הבנקים לא יגבו עמלות בגין ביצוע השירותים, יהיה עליהם לכסות את ההוצאות ממקור אחר, דהיינו ממרווחי הריבית, ודרך כזו של תמחור איננה יעילה מבחינת הקצאת המקורות במשק, שכן היא גורמת לעיוות מחיר ההון, ואיננה צודקת מבחינת הלקוחות כיוון שהיא מעמיסה על לקוחות האשראי (או הפיקדונות) את ההוצאות בגין פעולותיהם של לקוחות המרבים להזדקק לשירותי הבנקים.

3. הפיקוח על הבנקים פעל לאחרונה לצמצום ניכר של מספר העמלות. מספרן של אלה הגיע בכמה בנקים עד ל-500, ולוחות התעריפים היו מסורבלים וקשים להבנה ולהשוואה. ועדת היגוי שמינה בנק ישראל ובה נציגים של הפיקוח על הבנקים, שבעת הבנקים הגדולים ונציג ציבור גיבשה לוח עמלות חדש, קצר במידה ניכרת מהלוחות הישנים, וניסוחיו בהירים ואחידים. נראה לנו שבכך הושגה תהקדמות רבה בתחום זה.

4. בחוזר לבנקים בדבר גילוי נאות ומסירת מסמכים הם נדרשים להעמיד לרשות הלקוחות על-פי בקשתם מידע מלא על כל העמלות. נוסף על כך, עליהם להציג על גבי לוח בסניף תעריפון מקוצר של פעולות עיקריות (העתקי הסעיפים הרלבנטיים בחוזר מצורפים בזה).

ידוע לנו, שכלל הבנקים מקיימים הוראות אלה. מפעם לפעם שולח המפקח על הבנקים אנשי ביקורת לבדוק אם אין חריגה מהנהלים בנושא זה, ואם נמצאים ליקויים, הבנקים נדרשים לתקנם בהקדם.

ביטול פטור ממס הכנסה לסטודנטים

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את שר האוצר ביום י"ט באייר התשנ"ג (10 במאי 1993):

מאז 1991 לא זוכים הסטודנטים לפטור החלקי ממס הכנסה, בשיעור של 25%, שניתן להם קודם לכן.

ברצוני לשאול:

1. מה היו הכנסות האוצר בשנים 1991 ו-1992 ממס ההכנסה ששולם על-ידי כלל הסטודנטים? כמה מס הכנסה שילם, בממוצע, כל סטודנט בכל אחת מהשנתיים האלה?

2. מה היו הסיבות לביטול הפטור החלקי ממס לסטודנטים?

3. נוכח ההוצאות הכבדות המוטלות על סטודנט – מימון לימודים, קיום, דיור, נסיעות, ספרים וכו', המחייבות את מרבית הסטודנטים לעבוד לפרנסתם, מדוע לא יחזור משרד האוצר ויעניק לסטודנטים את הפטור החלקי ממס, בשיעור של 25%?

שר האוצר א' שוחט:

1. אין בידינו כיום נתונים על הכנסות ממסים הנוגעות להשתכרות סטודנטים. בשנת 1990, שבה בוטלה ההנחה, עמד הווייתור על המס על סך 25 מיליון שקל, שהם 34 מיליון שקל בערכי 1993.

2. הפטור היה רגרסיבי, כיוון שסטודנטים העובדים עבודות חלקיות ואינם מגיעים לסף המס לא נהנו ממנו, ודווקא המשתכרים משכורת גבוהה זכו להקלה.

3. במסגרת הרפורמה של 1990 הועלה סף המס לכל האוכלוסייה, כך שבמסגרת זו זכו גם הסטודנטים בהקלות מס. הקלות אלה לכלל הנישומים מומנו בחלקן על-ידי ביטול פטורים. היום, רווק איננו משלם מס עד לגובה הכנסה חודשית של 1,440 שקל.

יש לציין כי גם כיום קיימת מערכת ענפה לסיוע לסטודנטים קשי-יום על בסיס קריטריונים הן במסגרת האוניברסיטה והן במסגרת משרד החינוך, באופן תקציבי ומסודר.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחברת הכנסת גוז'נסקי. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני שר האוצר, רציתי לשאול, מדוע נזכרת פתאום, דווקא בקשר לסטודנטים, שהקלות במס הכנסה הן רגרסיביות? אני יודעת שבתוכנית יש לך עכשיו הקלות במס לשכבות ביניים רחבות ביותר, ואני לא חושבת שאז תאמר שזו הקלה רגרסיבית.

לגופו של עניין, הסטודנטים, חלק לא קטן של הסטודנטים, אדוני השר, הם בעלי משפחות, הם אנשים שעובדים לפעמים במשרה מלאה וגם לומדים, משום שלא יכלו ללמוד לפני שהתחילו לעבוד או מכל מיני סיבות אחרות, או משום שאחד מבני הזוג למד והשני עבד ועכשיו הוא חזר ללימודים. אני חושבת שההקלה הזאת במס של 25% היתה עידוד לסטודנטים לעבוד. זה שאתה אומר שנותנים להם כל מיני הקלות והטבות – זה נחמד מאוד. אני חושבת שיש לנו עניין שסטודנטים יעבדו ואני חושבת שאין שום היגיון, לא שמעתי מה ההיגיון בכך שלא נותנים את הפטור הזה. תודה.

שר האוצר א' שוחט:

אני חוזר ואומר, שכאשר רצינו להרחיב את בסיס המס, קרי לבטל כל מיני פטורים, אמרנו שסטודנטים בדרך כלל עובדים עבודה חלקית, רמת ההכנסה של רובם המכריע בדרך כלל לא מגיעה אפילו לסף המס, והם המאסה העיקרית של הסטודנטים.

אנחנו חשבנו שהביטול הזה לא פוגע בסטודנטים שעובדים עבודה חלקית, ולכן הביטול הזה, או קיומו של המס הוא קיום רגרסיבי, שכן מספר גדול מאוד של נישומים לא היו משלמים את המס.

אני חושב שיש חשיבות מרובה בפישוט המס. אני חושב שיש חשיבות מרובה בהאחדת הדברים. ואני חושב שאם רוצים לעזור לסטודנטים, וצריך לעזור להם, צריך לעזור להם דרך קביעת שכר לימוד, שהוא מסובסד מאוד, דרך קרנות שונות, ולא דרך המס.

העברת תשלומים למס הכנסה על-ידי קופת-חולים

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר האוצר ביום י"ט באייר התשנ"ג (10 במאי 1993):

בעת הדיונים על תוכנית הסיוע הנדרשת לקופת-חולים התברר לי, כי קופת-חולים הכללית חייבת למס הכנסה ניכיים בסכום של 350 מיליון ש"ח.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן – האם ננקטו צעדים כלשהם נגד האחראים בקופת-חולים לאי-העברת התשלומים למס ההכנסה במועד, כקבוע בחוק?

3. מתי מתכוונים שלטונות המס לתבוע מקופת-חולים תשלום החוב?

4. האם אופן הטיפול והפתרונות בפרשת קופת-חולים הינם בבחינת תקדים ומופת לכלל אזרחי ישראל המעסיקים עובדים, והאם גם הם יזכו ליחס דומה מצד שלטונות המס?

שר האוצר א' שוחט:

1. לקופת-חולים חוב ניכר לשלטונות מס הכנסה.

החוב הצטבר במשך תקופה ארוכה מאוד, שכן היקף הניכויים המועברים מדי חודש לאלפי עובדי הקופה הוא גדול.

2-3. נציב מס הכנסה הפעיל את סמכותו לדחיית תשלום החוב, תוך שמירה על ערכו הריאלי, מתוקף סמכותו לפי סעיף 186 לפקודת מס הכנסה, כיוון שסבר שאין מקום להביא לסגירת המוסד המספק שירותים רפואיים למרבית האוכלוסייה, כל עוד ניתן להגיע להסדר במסגרת החוק.

4. השימוש בסעיף 186 נעשה במקרים רבים, ובלבד שמעביד הנמצא בקשיים יפנה ביוזמתו להסדר מעין זה.

ברצוני להוסיף ולומר, שכאשר התמנתי לתפקיד שר האוצר, ואנשי קופת-חולים באו אלי לפגישה ראשונה, הרי שהם באו עם חוב עוד מתקופתה של הממשלה הקודמת, וכפי שאתה יודע, אנחנו היינו אז באופוזיציה לה, בהיקף חוב למס הכנסה, שאם אינני טועה, היה אז כ-350 מיליון שקל.

במהלך תוכנית ההבראה וההסדר יצרנו מצב שבו יש הסכמה לפי סעיף 186 בין נציב המס ובין קופת-חולים, ולפי מיטב הערכתי וידיעתי, סכומי המס הולכים ופוחתים, התשלומים מתנהלים כסדרם, לרבות צמצום הגירעון.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת איתן. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר האוצר, אדוני שר המשפטים, אני שמח שאתה נוכח בעת ששר האוצר משיב לי על השאילתא הזאת, משום שהיא נוגעת בראש ובראשונה לעיקרון של שוויון הכול בפני החוק. לא יעלה על הדעת שאדם סוחר, בעל חנות, בעל עסק, שאינו מעביר למס הכנסה את הניכויים, מובא לדין, מקבל עונשים כבדים, לפעמים אפילו עונשי מאסר, ואילו מוסדות וגופים רבים בארץ, גדולים, מפלגות, קופת-חולים ועוד ועוד, עבורם יש הסדרים שלגביהם החוק לא תופס.

השאילתא שלי כוונה במקרה זה לקופת-חולים. כי כאשר קופת-חולים באה לקבל כסף מהממשלה ולקבל סיוע, עדיף היה מבחינה חינוכית – תנו להם את הכסף שהם צריכים לשלם, אבל אל תיתנו ותשאירו אותם חייבים ניכויים, שכל אדם במדינה מלמדים אותו שזה לא כסף שלו, שזה כסף שהוא בראש ובראשונה חייב להעביר למס הכנסה, ואם לא, הוא עובר עבירה פלילית. אל תיצרו מצב, שיש כאלה שהחוק חל לגביהם ומענישים אותם על-פיו, ואחרים בשם כל מיני דברים אחרים פטורים ממנו.

היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה, כבוד שר האוצר.

שר האוצר א' שוחט:

חבר הכנסת איתן, אני חוזר על התשובה שהשימוש בסעיף 186, שהוא בסמכות נציב מס הכנסה, מופעל במקרים רבים. זה לא מקרה יוצא דופן. פעמים רבות מגיעים לשימוש בסעיף הזה ובסמכותו של נציב המס, שהחליט שגם הפעם ינהג כך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש ממך שתבדוק מי נהנה מסעיף 186. זו הטענה שלי, שהשימוש בו נעשה לכל מיני גופים חזקים ומקורבים, אבל לגבי "עמך" הסעיף לא קיים.

פיצוי לאזרח שאדמותיו הופקעו

חבר הכנסת ז' המר שאל את שר האוצר ביום י"ט באייר התשנ"ג (10 במאי 1993):

בתוכנית הרדיו "אוזן קשבת" רואיין חאלד נימר סואעד, בדואי ששירת בצה"ל, ולטענתו אדמותיו נלקחו ממנו בשנת 1990 למען מצפה מכמנים על-פי צו מנדטורי משנת 1943 שעניינו "הפקעה לצורכי ציבור".

לדבריו, אין לו טענות מלבד בקשתו שכאזרח נאמן שמילא וממלא את חובותיו למדינה תינתן לו חלקת קרקע לצורך דיור הולם למשפחתו, שתחובר לרשת החשמל והמים של המצפה, וכן שיקבל פיצויים הולמים עבור אדמותיו.

יתירה מזאת, לפני כחצי שנה המליץ מינהל קרקעי ישראל לבטל את צו ההפקעה החתום בידי שר האוצר דאז מר יצחק מודעי, וכעת פתרון הבעיה נמצא בידי משרד האוצר.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות נכונות?

2. אם כן – מדוע לא יתוקן העוול ויינתן לו מבוקשו?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

יצוין מראש כי מר סואעד הגיש עתירה לבית-המשפט הגבוה לצדק וטענותיו נגד ההפקעה נדונו שם. ואכן בחודש מאי נתן בית-המשפט פסק-דין הדוחה את שמיעת העתירה עוד בשלושה חודשים על מנת לאפשר לבעלי הדין הנוגעים בדבר להמשיך את המגעים ביניהם.

1. הידיעות המצוינות בשאילתא בנדון אינן מדויקות: מינהל מקרקעי ישראל ניהל תקופה ארוכה משא-ומתן עם מר סואעד בדבר המצאת קרקע חלופית ובשאלת גובה הפיצויים שישולמו לו, אך מר סואעד סירב לכל הצעה שהוצעה לו.

2. אף שבמכתבו לבא-כוח מר סואעד מיום 2 בנובמבר 1992 כתב מנהל מינהל מקרקעי ישראל, כי הוחלט להביא את הנושא בפני הוועדה המייעצת על מנת להביא בפני שר האוצר המלצה לשקול ביטול ההפקעה, הנושא טרם הובא בפני הוועדה המייעצת ולכן לא הובאה המלצה בפני.

מימון ארוחות לעובדי "בזק"

חבר הכנסת ע' לנדאו שאל את שר האוצר ביום כ"ז באייר התשנ"ג (18 במאי 1993):

העיתונות מדווחת ("הארץ", י"ג בניסן התשנ"ג – 4 באפריל 1993) כי "שר התקשורת, משה שחל, הנחה באחרונה את הנהלת חברת 'בזק' לדון עם ועד העובדים בחברה על מתן ארוחות בוקר

לעובדים. הנחיה זו מנוגדת לעמדת האוצר – – – בחברה מעריכים כי עלות ההטבה מסתכמת ב-20 מיליון שקל בשנה".

ברצוני לשאול:

1. האם הדיווח נכון?

2. אם כן – האם רשאי שר התקשורת להנחות את הנהלת "בזק" בניגוד לעמדת האוצר?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית.

2. התשובה שלילית.

לעצם העניין: על-פי חוק החברות הממשלתיות וחוק יסודות התקציב, כל הסכמי השכר והעבודה בחברה ממשלתית נקבעים על-ידי דירקטוריון החברה וטעונים אישור של משרד האוצר.

ללא אישור האוצר כאמור אסור לחברה לתת תוספת שכר או הטבה כלשהי, ואכן הפנייה לאוצר נענתה בשלילה.

שימוש בכספי רזרבה תקציבית

חבר הכנסת ש' הלפרט שאל את שר האוצר ביום י' בתמוז התשנ"ג (29 ביוני 1993):

לפני חודשים מספר פורסם שמשרדך גילה רזרבה תקציבית בסך 10 מיליארד ש"ח. ממשרד ראש הממשלה הבהירו לי, שרוב הכסף חולק לתעשיות הביטחוניות ולקופת-החולים.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן – לפי אילו קריטריונים חולק הכסף?

3. מה הוא הסכום המדויק שקיבלו התעשיות הביטחוניות וקופת-חולים?

4. מה נעשה בעודף של הכסף?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הדברים אינם נכונים.

2-4. לאור תשובתי על שאלה מס' 1, אין שאלות אלו רלבנטיות.

העברת כספים מתקציב הישיבות לפרויקט תעסוקה

חבר הכנסת י' בא-גד שאל את שר האוצר ביום ה' בסיוון התשנ"ג (25 במאי 1993):

לאחרונה פורסם בעיתונות על קיצוץ 20 מיליון ש"ח מתקציב הישיבות למימון תוכניות תעסוקה (העיתון "יום השישי", 14 במאי 1993).

ברצוני לשאול:

1. האם זה נכון?

2. אם כן – כיצד יסביר משרד האוצר העברת סכום עתק מתקציב ישיבות לפרויקט תעסוקה?

שר האוצר א' שוחט:

2-1. מתוך עודפי תקציב המדינה לשנת 1992, שנוצרו בשל הערכת יתר להתפתחות המחירים, הועבר סכום של 20 מיליון ש"ח כחלק מתוכנית כוללת להעברת עודפים בהיקף של 190 מיליון ש"ח לצורך תוכנית התעסוקה.

אין בהעברה זו משום קיצוץ בתקציבי הישיבות, שכן בשנת התקציב 1992 קיבלו הישיבות את כל המגיע להן. העברה זו הינה בהתאם לסיכום שנעשה ביני לבין השר הנוגע בדבר.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת בא-גד. בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, כבוד השר, מאחר שכידוע לך, כבוד השר, משרד הדתות היה יתום בשנה האחרונה – המנכ"ל הוחלף, סגן השר עד שנקבע ועד שבוטלה הסרת חסינותו – לכן נוצר מצב ששנה וחצי לא היה עדכון תקציב הישיבות, ואני אומר את זה בצורה מוסמכת מאוד. מאחר שגם נפסקו התרומות מארצות-הברית, מחוץ-לארץ, מאחר שההסכם עם המורים היו לו השלכות קשות גם על תקציב החלק התורני בישיבות – אני רוצה לשאול האם תסכים להיות פטרון משרד הדתות, ולראות לשמור על המגיע בראש ובראשונה בעדכון התקציב ובהשלמת הפגיעות.

שר האוצר א' שוחט:

חבר הכנסת בא-גד, אני רוצה להגיד לך שאני מרגיש פטרון של 18 משרדי ממשלה, לא רק של משרד הדתות.

יוסף בא-גד (מולדת):

אבל אמרתי, הוא היה יתום.

שר האוצר א' שוחט:

היום הוא לא יתום, ברוך השם. יש לו כיסוי משפחתי מלא.

שאול יהלום (מפד"ל):

יש לו חסינות.

שר האוצר א' שוחט:

אותם 20 מיליון שנלקחו לצורך הגברת תעסוקה, אני חוזר ואומר, נלקחו בגלל העובדה שבהערכת תקציב 1992 התבססו ההתייקרויות על אינפלציה גבוהה הרבה יותר מכפי שקרה בפועל, ועודפי

ההתייקרויות האלה שימשו אותנו בתוכנית רחבת היקף להגברת התעסוקה. באופן מעשי לא היתה פגיעה.

במקרה התקיימה אתמול פגישה ביני לבין סגן שר הדתות יחד עם אנשי משרדו בנושאים שונים שכרוכים במשרד, ואני יכול להגיד לך, שכמו שנוכל לשרת כאוצר את שאר משרדי הממשלה, נשרת גם את משרד הדתות.

יוסף בא-גד (מולדת):

אתה מוכן לבדוק את עניין עדכון התקציב, כבוד השר?

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת בא-גד, נתתי לך שאלה נוספת, אין שאלות נוספות.

שר האוצר א' שוחט:

אני אבדוק.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני אודה לך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רואה כותרת בעיתון על דוד אדמון ומס הכנסה.

שאול יהלום (מפד"ל):

— — —

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן וחבר הכנסת יהלום, אנחנו עוסקים בשאלות.

פיצוי לנפגעי הטילים במלחמת המפרץ

חבר הכנסת ד' מנע שאל את שר האוצר ביום י"ט בסיוון התשנ"ג (8 ביוני 1993):

לאחרונה פורסם שלא כל משפחות נפגעי הטילים במלחמת המפרץ קיבלו פיצוי על הנזקים שנגרמו להן.

ברצוני לשאול:

האם ידוע למשרד האוצר מספרן של המשפחות שטרם קיבלו פיצויים על דירותיהן שנפגעו בתקופת מלחמת המפרץ?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

כל נפגעי הטילים במלחמת המפרץ פוצו על הנזקים שנגרמו לחפצי בית, בניינים וציוד אחר, בין בדרך של תשלום במזומן ובין בדרך של שיקום הנזק באמצעות הרשויות המקומיות, או על-ידי קבלנים לסוגיהם, והכול על חשבון כספי הקרן לתשלום פיצויים.

מתוך כ-22,000 תביעות נותרו כ-350 מקרים שבהם יש מחלוקת לגבי גובה הפיצוי, ולגבי כל אלה הוגשו עררים לוועדת ערר ציבורית, שטרם נתנה לגביהם את ההחלטה.

יצוין כי כל פיצוי שעליו תחליט הוועדה וטרם שולם ייתוספו עליו הצמדה וריבית מיום גרימת הנזק ועד התשלום בפועל, בתיאומים המחויבים.

עקיפת חוק המשכנתאות על-ידי הבנקים

חבר הכנסת ד' מנע שאל את שר האוצר ביום ה' בסיוון התשנ"ג (25 במאי 1993):

לאחרונה פורסם שהבנקים למשכנתאות מנסים לעקוף את חוק המשכנתאות החדש בכל הנוגע לערבים להלוואות ולמשכנתאות.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. מה יעשה משרד האוצר כדי למנוע עקיפת החוק על-ידי הבנקים?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. לא ברור לאיזה פרסום מתייחס השואל, אולם אם כוונתו להגשת תביעות נגד ערבים, יש להבהיר כי אין בהגשת תביעות אלה משום עקיפה של חוק הערבות (תיקון), התשנ"ב-1992, שכן החוק בסעיף 5 נתן לבנקים, כמו לכל נושה אחר, תקופת התארגנות של שנה לגבי תביעות נגד ערבים שחתמו על ערבות טרם תחילת החוק.

לפי סעיף 5(ב) ניתן להגיש תביעה נגד ערבים, אולם רשאי הנושה לעשות כן לאחר שנקט אמצעים סבירים בנסיבות העניין לגבות את החיוב מהחייב.

סיוע תקציבי לעמותת "עמך"

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר האוצר ביום ה' בסיוון התשנ"ג (25 במאי 1993):

בלשכתי הפרלמנטרית התקבלה קובלנה, ולפיה מתכוון משרד האוצר לבטל את סעיף התמיכה התקציבית בעמותת "עמך", עמותה העוסקת בסיוע ובטיפול בנפגעי השואה ובבני משפחותיהם.

לעמותה סניפים מספר בארץ, והיא זוכה לסיוע שנתי מממשלות זרות.

תמיכת משרד האוצר בעמותה בשנה שעברה היתה 150,000 ש"ח, המהווים כ-4% מתקציבה הכולל של העמותה.

יש חשש, כי ביטול השתתפותה של ממשלת ישראל בתקציב העמותה יגרור גם ביטול השתתפותן של ממשלות זרות, שמטבע הדברים מחויבות פחות לנושא חשוב וחיוני זה.

ברצוני לשאול:

האם תישקל פעם נוספת ההחלטה הנ"ל, באופן שהסיוע לעמותה לא יפחת מהסיוע שקיבלה בשנת הכספים 1992?

שר האוצר א' שוחט:

משרד הבריאות ולא משרד האוצר הינו המשרד הייעודי המטפל בתמיכות למוסדות ציבור רפואיים, לרבות עמותת "עמק", והוא מקצה אותן על-פי קריטריונים לחלוקה שקבע ובהתאם לסדר העדיפויות.

התקציב של משרד הבריאות לנושא תמיכות בשנת 1993 הוא 20 מיליון ש"ח.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

האם יהיה השר מוכן לקבל את נציגי העמותה על מנת לעמוד על צרכים מיוחדים שלהם כעמותה וולונטרית ולבדוק אפשרות שהם יקבלו במסגרת סעיפי התקציב לשנה הבאה הקצבה מתאימה למילוי משימותיהם?

שר האוצר א' שוחט:

חבר הכנסת איתן, אם אינני טועה, אתה היית בין אלה שתמכו בביטול הכספים הייחודיים. כל עמותה שצריכה לקבל סכום של כסף צריכה לעמוד בקריטריונים של ועדה של המשרד הנוגע בדבר. אין טעם בפגישה אתי. יש בוודאי קריטריונים. אני מציע שתבדוק את העניין עם שר הבריאות, שכן הכסף שהגיע לעמותה היה מגיע ממשרד הבריאות.

פדיון מלווה שלום הגליל

חבר הכנסת ע' פרץ שאל את שר האוצר ביום י"ט בסיוון התשנ"ג (8 ביוני 1993):

נודע לי, כי אזרחים רבים שפנו לקבל את החזר מלווה שלום הגליל, בלי שהיה ברשותם אישור בכתב לזכאותם, נדרשו לעבור מסכת בירוקרטית ארוכה שבה נדרשו, בין היתר, לפנות לתחנת משטרה וסניף הבנק לאימות חתימה וכדומה.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע האוצר למצב זה?

2. האם תהליך זה הכרחי?

3. האם העובדה שרשימת הזכאים ממוחשבת לא מבטלת אפשרות של כפילות בנושא?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן.

2. התהליך הכרחי.

3. אין קשר בין הרשימה הממוחשבת לבין זיהוי הזכאי לפדיון המלווה.

לעצם העניין: פדיון תעודות המלווה לאזרחים שבידיהם תעודות נעשה בסניפי התאגידים הבנקאיים ובנק הדואר. תמורת הפדיון ניתנת מייד עם הצגת התעודה.

אזרחים שהתעודות אינן ברשותם יכולים לקבל את תמורת הפדיון מבנק ישראל, לאחר שאומתה זהותם באמצעות חתימתם ואושרה על-ידי פקיד בנק. הליכי זיהוי אלה הינם, לדעתנו, חיוניים (גם מי שהתעודות ברשותם חייבים בזיהוי לפני ביצוע התשלום). לא נדרש יותר אישור מהמשטרה על אובדן התעודה.

על מנת להקל על האזרחים שהתעודות אינן ברשותם, נבדקת עתה האפשרות לבצע את הליך הזיהוי ואימותו גם בסניפי בנק הדואר. אם יתברר כי הדבר אפשרי, יודיע על כך בנק ישראל לציבור.

ביטול פטור ממס הכנסה לסטודנטים

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר האוצר ביום י"ט בסיוון התשנ"ג (8 ביוני 1993):

לפני כשנתיים בוטל הפטור החלקי ממס לסטודנטים, בשיעור של כ-25%. ביטול הפטור הביא לכך שסטודנטים רבים נרתעים משעות עבודה רבות, עקב הצורך לשלם מס בסכומים גדולים.

ברצוני לשאול:

1. האם ביטול הפטור שניתן בעבר לסטודנטים עובדים מתיישב עם העיקרון המקובל בעולם המערבי, שכל הוצאה נוספת האמורה ליצור בעתיד הכנסות החייבות במס ראויה לניכוי מן ההכנסה החייבת במס, לשם חישוב תשלום המס?

2. האם החלטה זו, בת השנתיים ומעלה, פגעה ופוגעת קשות בחלק נכבד של ציבור הסטודנטים העובד, בכל מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל?

3. האם שינוי סדר העדיפויות של ממשלה זו אינו מצדיק עיון מחדש בביטול הפטור האמור, במטרה להחזירו על כנו?

4. האם הכבדה כספית עלולה למנוע את צמצום הפערים החברתיים והכלכליים במדינה?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הפטור ממס שניתן לסטודנטים היה רגרסיבי, כיוון שסטודנטים העובדים עבודות חלקיות ואינם מגיעים לסף המס לא נהנו ממנו, ודווקא המשתכרים משכורות גבוהות ואלו שעיקר עיסוקם אינו לימודים זכו להקלה.

2. במסגרת הרפורמה של 1990 הועלה סף המס לכל האוכלוסייה, כך שבמסגרת זו זכו גם הסטודנטים בהקלות מס. הקלות אלה לכלל הנישומים מומנו בחלקן על-ידי ביטול פטורים.

3. כיום קיימת מערכת ענפה לסיוע לסטודנטים קשי-יום על בסיס קריטריונים הן במסגרת האוניברסיטה והן במסגרת משרד החינוך, באופן תקציבי מסודר.

4. מתן פטור היום הינו אפליה לטובה של הסטודנטים בעלי האמצעים והרחבת הפער החברתי עקב שיפור מצבם ביחס לסטודנטים חסרי האמצעים.

השעיה מרשות החברות הממשלתיות

חבר הכנסת ס' שלום שאל את שר האוצר ביום כ"ו בסיוון התשנ"ג (15 ביוני 1993):

לאחרונה נמסר על השעייתו של מר חיים פישר מרשות החברות הממשלתיות. החלטה זו, שנתקבלה על-ידי מנכ"ל הרשות, מר יוסי ניצני, מהווה תקדים ברשות ואיתות לכל עובדי משרד האוצר.

פורסם כי עקב טענותיו הענייניות של מר פישר לגבי הנפקת בנק הפועלים, על-פי מתכונתה הנוכחית, שנעשתה בניגוד לחוות דעתה של מבקרת המדינה, הוחלט להרחיקו מכל תפקיד של אחריות.

ברצוני לשאול:

1. האם פיטוריו של מר חיים פישר מרשות החברות הממשלתיות נעשו משיקולים מקצועיים בלבד, אף שמר פישר הינו כלכלן בכיר במשרד ובעל שנות ותק וניסיון רבות, או שמא מעורבים כאן שיקולים אחרים?

2. האם נגרם כאן עוול?

3. מה ייעשה כדי להשיב את מר פישר לתפקידו, אם יתברר כי השעייתו מקורה בטעות?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מר פישר לא פוטר. הטיפול בעניינו מצוי בידי הגורמים המוסמכים המופקדים על כגון דא.

2. עד לגמר הטיפול בנושא לא אוכל להתייחס לשאלה.

3. השאלה היפותטית, וראוי להמתין לתוצאות הטיפול.

השוואת זכויות בני המיעוטים

חבר הכנסת ר' אלול שאל את שר האוצר ביום י' בתמוז התשנ"ג (29 ביוני 1993):

ממשלת ישראל חרתה על דגלה, כחלק משינוי סדר העדיפויות הלאומי, את המאבק לשוויון זכויותיהם של בני המיעוטים לזכויות כלל התושבים בארץ.

מנתונים שונים שהוצגו בפני בסיור במגזר הדרוזי ובהזדמנויות נוספות עולה, כי אין שינוי ממשי בעניין זה.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא שיעור התקציב אשר הופנה במשרדך להשקעה במגזרים אלו, והאם חלה עלייה משמעותית לעומת שנים עברו?

2. באילו תחומים הושקעו כספים אלו?

3. כמה בני מיעוטים שולבו במשרדי הממשלה ובהנהלת החברות הממשלתיות בשנה זו?

4. מה הן תוכניות משרדך להאצת השוואת זכויותיהם של בני המיעוטים בארץ?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הגידול בתקציבי הפיתוח למגזר הערבי משנת 1992 לשנת 1993 מסתכם בכ-141 מיליון ש"ח, זהו שיעור גידול של כ-148%; בעוד הגידול בתקציב הרגיל למגזר הערבי משנת 1992 לשנת 1993 מסתכם בכ-55 מיליון ש"ח, המהווה שיעור גידול של כ-118%.

הגידול בתקציבי הפיתוח למגזר הדרוזי משנת 1992 לשנת 1993 מסתכם בכ-44 מיליון ש"ח, ומהווה שיעור גידול של כ-138%; בעוד הגידול בתקציב הרגיל למגזר הדרוזי מסתכם בכ-58 מיליון ש"ח בשנת 1993 לעומת 20.6 מיליון ש"ח בראשית שנת 1991, ומהווה שיעור גידול של כ-180%.

2. הכספים הושקעו בתחומים מגוונים כגון: בניית כיתות ותוספת שעות חינוך מעבר למקובל, בניית מבני דת למוסלמים, פיתוח תשתיות בכלל ותשתית תעשייתית, מענק לרשויות המקומיות לצורכי פיתוח בעיקר בתחום הביוב ופיתוח כבישים עורקיים.

3. עד סוף אפריל 1993 גויסו כ-400 עובדים מבני המיעוטים (לא כולל חברות, תאגידים ושירותים ציבוריים).

ב-14 ביוני 1993 החליטה ועדת שרים לענייני תיאום ומינהל להקצות 100 משרות נוספות עבור עובדים מהמגזר הערבי ועוד 30 משרות עבור עובדים מהמגזר הדרוזי – הכוונה בעיקר למשכילים.

4. ועדת השרים לתיאום ומינהל (בהחלטתה תמ/28, מיום 17 בינואר 1993) מינתה צוות לקידום ערבים בשירות המדינה בראשותו של ד"ר יצחק רייטר, וצוות לקידום הדרוזים בשירות המדינה בראשותו של מר אליעזר צפריר. בשני צוותים אלה משתתפים אישים חשובים מהמגזרים הערבי והדרוזי. צוותים אלה עוסקים במכלול הרחב של יישום דוח ועדת-קוברסקי.

בהחלטת ועדת השרים הנ"ל (תמ/28) גם נקבע, כי בוועדות המכרזים לבחירת עובדים לשירות המדינה ישולבו נציגים מהמגזר הערבי והמגזר הדרוזי.

נציבות שירות המדינה כבר התחילה ביישום החלטות אלה.

ראש הממשלה מינה ועדת מעקב לעניין שילוב משכילים מבני המיעוטים בשירות המדינה. הרכב הוועדה כולל: נציב שירות המדינה (יושב-ראש), מנהל תחום מיעוטים במשרד ראש הממשלה, נציג אגף התקציבים, מפקח במשרד החינוך (מהמגזר הערבי), מפקח במשרד החינוך (מהמגזר הדרוזי).

הנני לציין כי אנו שוקדים ליישם בהתמדה ובאופן עקבי את דוח ועדת-קוברסקי, אשר התייחס לנושא המיעוטים.

מס על רווחי הון בבורסה

חבר הכנסת ש' הלפרט שאל את שר האוצר ביום י' בתמוז התשנ"ג (29 ביוני 1993):

לאחרונה מתפרסמות באופן קבוע, כמעט מדי שבוע, ידיעות בתקשורת, על-פי רוב ממקורות רשמיים, כאילו מתכוון משרד האוצר להטיל בקרוב מס על רווחי הון בבורסה, וכעבור זמן קצר הן מוכחשות. הדבר גורם לאי-יציבות כללית בבורסה ובמשק, לצד מפח נפש למשקיעים רבים בקרב הציבור.

ברצוני לשאול:

1. האם יש החלטה ברורה של משרד האוצר בנוגע להטלת מס על רווחי הון בבורסה?
2. האם נבדקו במשרד האוצר גורמים אשר נחשדו שממשרדם הודלפו ידיעות בנושא זה לתקשורת?
3. מה יעשה משרד האוצר להפסיק את חרושת השמועות סביב נושא זה?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בתום בחינה מעמיקה של הצעות והמלצות שונות שהועלו בפני ולאחר סדרת התייעצויות ובירורים שקיימתי עם גורמים מקצועיים באוצר ומחוץ למערכת הממשלתית, החלטתי שלא להטיל מסים על הבורסה בשנים הקרובות.

טיפול בתיקי נישומים

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שר האוצר ביום י"ז בתמוז התשנ"ג (6 ביולי 1993):

מנתונים שהגיעו לידי עולה, כי בעלי דוכנים פתוחים בשוק הכרמל, אשר היו מטופלים עשרות שנים אצל פקיד שומה מספר 4 בתל-אביב, הועברו לטיפולו של פקיד שומה מספר 5.

יצוין כי מבחינת מיקומם הגיאוגרפי של בעלי הדוכנים הם קרובים יותר לפקיד שומה 4, ועל כן העברתם לפקיד שומה 5 מהווה עבורם טרדה מרובה.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרד האוצר על כך?

2. מדוע הועברו בעלי דוכנים פתוחים בשוק הכרמל מפקיד שומה 4 לטיפולו של פקיד שומה 5?

3. האם תשונה ההחלטה, הגורמת לבעלי הדוכנים טרדה מרובה בשל המרחק הגיאוגרפי?

שר האוצר א' שוחט:

1. התשובה שלילית.

2. חלוקת התיקים במרחב תל-אביב נקבעת במידה רבה על-פי שיוך ענפי, שכן בדרך זו ניתן ליצור אחידות והתמחות בטיפול.

שלא כבערים אחרות בארץ, שבהן קיים משרד מס אחד, או שלא קיים כלל ויש לנסוע ליישוב אחר, הרי בתל-אביב פועלים כמה משרדים, בריחוק גיאוגרפי מינימלי זה מזה.

המרחק בין שוק הכרמל לבין משרד תל-אביב 5, הנמצא ברחוב יהודה הלוי – בית-הדר – הוא של דקות מספר בהליכה רגלית מתונה, כך שאין כל בסיס לטענת הריחוק הגיאוגרפי.

אני משוכנע שהמעבר יביא להשגת תוצאות מיסוי משופרות בצד שמירה על השירות לציבור הנישומים.

3. לאור האמור, אינני מוצא מקום והצדקה לשנות את ההחלטה המקצועית של נציב מס הכנסה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת מאיר שטרית.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני השר, מוזר ביותר היה לשים אצל פקיד שומה מס' 4 משך 40 שנה, ולפתע אצל פקיד שומה מס' 5. פניתי אליך בשאלתא, כי קיבלתי תלונות מכל בעלי הדוכנים, שמתלוננים על הטיפול, שלא מכירים אותם, שלא יודעים מה בעיותיהם. מה הביא לזה?

שר האוצר א' שוחט:

חבר הכנסת שטרית, התשובה היתה: בגלל שיוך ענפי. קצת התפלאתי על הניסוח שלך, שמה שהיה טוב במשך 40 שנה יהיה טוב עכשיו. אתה זכור לי כראש מועצה רפורמטור גדול, ומה שהיה קיים 30 שנה לא מצא חן בעיניך ושינית. לכן, אפשר גם לשנות במערכות אחרות.

מאיר שטרית (הליכוד):

אני לא אומר לא לשנות. האם פה נעשה שינוי של הענף?

שר האוצר א' שוחט:

התשובה היתה שהדבר בנוי לפי שיוך ענפי, ופקיד שומה 5 כנראה עוסק בדברים האלה.

מאיר שטרית (הליכוד):

הוא עבר לעיסוק בדברים אלה?

שר האוצר א' שוחט:

כנראה הוא מרכז את הפעילות בתחום הזה.

גירעון בקרן הגמלאות של "אגד"

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שר האוצר ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

מנתונים שהגיעו לידי עולה, שקרן הגמלאות של "אגד" נמצאת בגירעון אקטוארי של למעלה מ-2 מיליארדי שקלים. גירעון זה, עם זאת שהוא גבוה יותר מזה של קרנות הפנסיה ההסתדרותיות, מבוסס על חישובי תשואה עתידיים של 4.8% בשנה, זאת לעומת חישובי תשואה של 5.3% בשנה, המהווים בסיס למאזנים האקטואריים של הקרנות ההסתדרותיות השונות.

מכאן, שאם חישובי האקטוארים של "אגד" ריאליים יותר, משמע שהגירעון האקטוארי של קרנות הפנסיה ההסתדרותיות גבוה עוד יותר מכפי שמפורסם.

ברצוני לשאול:

1. על-פי אילו מדדים קובעים האקטוארים של קרנות הפנסיה ההסתדרותיות את חישובי התשואה העתידיים שלהם, וכיצד הגיעו למסקנה, ששיעור התשואה העתידי יהיה 5.3% בשנה?

2. האם יש בידם הבטחה ממשלתית לשמור על תשואה של למעלה מ-5% בשנה?

3. אם לא – מה ייעשה לקדם את הרעה של קריסת קרנות הפנסיה ההסתדרותיות עוד הרבה לפני המועד הידוע עתה?

שר האוצר א' שוחט:

1. עורכי הדוחות האקטואריים של כל קרנות הפנסיה, לא רק הקרנות ההסתדרותיות, מונחים בחישוביהם על-פי הוראות הממונה על שוק ההון ביטוח וחסכון. הנושא אינו נתון לשיקול דעתם.

קרנות הזכאיות לקבל את הפיצוי המיוחד בשיעור 0.5%, המשמש לעתודה אקטוארית מיוחדת, עורכות את הדוח תוך שימוש בריבית שנתית של 5.3%; אלה שאינן זכאיות לפיצוי האמור עורכות את הדוח על-פי ריבית שנתית של 4.8%.

2. אין לקרנות כל הבטחה ממשלתית לשמור על תשואה כלשהי.

3. לא ידוע לי מועד כלשהו של "קריסת קרנות הפנסיה ההסתדרותיות".

מערכת קרנות הפנסיה מצויה אומנם במצב קשה, אולם ניתן עוד לתקן מצב זה. על המדוכה יושבת בעצם ימים אלה ועדה, בראשות מנכ"ל האוצר, שהוקמה על-פי החלטת הממשלה, לצורך גיבוש מדיניות ותוכנית פעולה בתחום זה. הוועדה עתידה להגיש את המלצותיה לקראת סוף שנה זו.

אוסף ואומר, שבעצם גם בדיונים קודמים העירו כמה חברי כנסת על האצת פעולת הוועדה. אנחנו מודעים לכובד הבעיה. אנחנו יודעים שהנושא של קרנות הפנסיה חייב למצוא פתרון כזה או אחר, אני לא רוצה להיכנס כרגע לפרטים. אני מקווה שאכן בהתאם להודעתי, עד סוף השנה יהיו המלצות וסיכומים.

הודעת השר על מיסוי הבורסה

חבר הכנסת ר' אדרי שאל את שר האוצר ביום כ"ט בתמוז התשנ"ג (18 ביולי 1993):

ביום 28 ביוני 1993, אחר הצהריים, הודעת כי אתה "מציע לכולם לרדת מעניין מיסוי הבורסה". הודעתך גרמה לשחרור לחץ רב שהצטבר אצל משקיעי הבורסה.

ברצוני לשאול:

1. כיצד קורה שחברי הוועדה שמינית מדליפים או משחררים הודעות כאשר הם מצווים לשמור על סודיות עד גמר עבודת הוועדה?

2. מה עשה האוצר לאיתור אותם מדליפים?

3. מה הם הצעדים שננקטו למנוע מקרים מסוג זה, שגרמו נזק למשקיעים, ליציבות המשק ולתדמית הממשלה?

תשובת שר האוצר א' שוחט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. אינני יודע מי הדליף ידיעות על דיוני הוועדה, ואינני מוצא מקום לעסוק בסוגיה זו עתה, שכן נושא מיסוי הבורסה איננו אקטואלי.

אני מבקש להזכיר לחבר הכנסת אדרי את הודעתי לאמור: "בתום בחינה מעמיקה של הצעות והמלצות שונות שהועלו בפני, ולאחר סדרת התייעצויות ובירורים שקיימתי עם גורמים מקצועיים באוצר ומחוץ למערכת הממשלתית, החלטתי שלא להטיל מסים על הבורסה בשנים הקרובות".

הטלת מכס על תרומות

חברת הכנסת ד' איציק שאלה את שר האוצר ביום ז' באב התשנ"ג (25 ביולי 1993):

בעקבות מקרים רבים בעבר, שבהם נדרשו תורמים מחוץ-לארץ או הארגונים שאליהם יועדה התרומה לשלם מכס על סחורות אותן תרמו, ברצוני לשאול:

1. האם מצב שבו מתבקשים תורמים מחוץ-לארץ לשלם מס על תרומתם אין בו כדי לפגוע במתן תרומות לארגונים ישראליים?

2. האם אי-מתן פטור ממס אינו פוגע בראש ובראשונה בעולים חדשים ובמשפחות נזקקות, ולא בתעשייה, שעליה הוא אמור להגן?

3. האם נשקל לשנות את החוק כך שתרומות למלכ"רים יהיו פטורות ממכס, בכפוף לסייגים שאותם יקבע השר, בדומה למצב הקיים במדינות רבות בעולם?

שר האוצר א' שוחט:

1. אינני סבור שתשלום מס יפגע בתרומות, וזהו המצב המקובל במרבית מדינות העולם.

2. פטור כאמור ממכס פירושו המעשי ביטול כל הגנה על הייצור המקומי, כאשר זה נדרש. נוסף על כך, אין אפשרות ריאלית, במקרים רבים, לקבוע מיהו הארגון התורם, והאם אין בכך ניסיון לעקוף את חבות מס המגן.

נציין עוד שבחלק מן התרומות, ובעיקר אלה שאין ברצון המלכ"ר לממן את המס עליהן – הן פוגעות במלכ"ר, שכן הן מהוות לאחר מכן נטל תחזוקה על המלכ"ר, התלוי לעתים בתקציב המדינה.

3. איננו שוקלים לשנות את החוק הקיים. כאשר נדרש ורצוי לסייע למלכ"ר ספציפי בתשלום מסי הייבוא, הדבר נעשה על-ידי המשרד הרלבנטי, ולעתים אף על-ידי סיוע תקציבי ישיר. סיוע זה הוא ספציפי ומונע ניצול לרעה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר האוצר. אני מזמינה את כבוד השר לאיכות הסביבה להשיב על שאלות.

הקמת מזבלה סמוך למצפה אבי"ב

חבר הכנסת ע' עלי שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

מן התושבים הרני למד על הקמת מזבלה בסמוך למצפה אבי"ב בגליל.

ברצוני לשאול:

1. האם אומנם נפתחה או תיפתח מזבלה בקרבת המצפה?

2. האם נבדקו ההיבטים האקולוגיים של המזבלה והשפעתם על המצפה, ומה הן ההחלטות היישומיות הנגזרות מכך?

3. האם ניתן להעתיק את דירי החזירים שבקרבת היישוב למקום אחר?

תשובת השר לאיכות הסביבה י' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מתוכננות שתי מזבלות משני עברי נחל אבליים, 1.5 ק"מ ממצפה אבי"ב.

2. נבדקו ההיבטים הסביבתיים של הקמת שתי המזבלות, ונמצא כי אין חשש לזיהום מי תהום. הפעלה יומיומית תקינה של האתר תמנע מטרדי ריח ושרפות. נקבעו אמצעים לאיסוף גזים ותשטיפים

ודרך הטיפול בהם, שורה של אמצעים להסתרת המזבלה, וכן נקבע כי בסוף הפעילות במזבלה היא תשוקם.

3. דירי החזירים מצויים במקומם בגלל חוק איסור גידול החזיר, התשכ"ב-1963, הקובע מספר מקומות מוגבל שבהם מותר גידול חזירים. חלק מהמשקים כבר התחבר למערכת ביוב מוסדרת. המשרד ימשיך בפעולה לחיבור שאר המשקים.

עליית רמת האוזון

חבר הכנסת א' שפירא שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

בעיתון "המודיע" מיום ט"ו בסיוון התשנ"ג (4 ביוני 1993) פורסם, כי "חלה עלייה גדולה ברמות האוזון במדינה", וכי רמת הזיהום הנגרמת מכלי הרכב בארץ גדולה פי שלושה מזו שבארצות-הברית. מצב זה עלול לפגוע בבריאות תושבי המדינה, במיוחד באלו הסובלים ממחלות בדרכי הנשימה, וכן לפגוע ביבולים חקלאיים.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים נכונים?

2. מה נעשה כדי למנוע עליית רמת האוזון, העלולה לפגוע בבריאות תושבי המדינה ובחקלאות?

3. אילו פעולות ננקטות להגברת הבקרה על כמות פליטת המזהמים מכלי רכב?

4. האם ייקבעו תקנות ותוגבר האכיפה בתחום זה?

תשובת השר לאיכות הסביבה י' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנתונים נכונים, והם גם הוצגו על-ידי פרופסור מנחם לוריא מהאוניברסיטה העברית בירושלים, בכינוס האחרון של האגודה הישראלית לאקולוגיה, שנערך בחודש שעבר.

2-3. גז האוזון "המזיק", בניגוד לאוזון הנמצא בשכבות הגבוהות של האטמוספירה, הוא גז רעיל, תוקפני ופעיל מבחינה כימית. תחמוצות החנקן (ותרכובות אורגניות נדיפות (NOC) הנפלטות מכלי רכב, עם קרינת שמש, גורמים להיווצרות האוזון בשכבת האוויר הקרובה לקרקע.

האוזון מהווה מפגע קשה לאדם, פוגע בעיקר בכלי הנשימה, תוקף צמחייה ומהווה גורם משמעותי בהקטנת יבולים חקלאיים.

כדי לצמצם את רמות האוזון, פועל המשרד לאיכות הסביבה למניעת פליטות מזהמים האחראים להיווצרו, בעיקר מזהמים הנפלטים מכלי רכב וממפעלי תעשייה.

מ-16 באוגוסט 1993 יחויבו כל כלי הרכב החדשים המיובאים לישראל בהתקנת ממיר קטליטי במערכת הפליטה. בכך תצטרף ישראל לקהילייה האירופית ויצומצמו פליטות המזהמים מכלי רכב בכ-60%.

ביטול הפטור ממס על הממיר הקטליטי, שעליו הוחלט לפני כשבוע, ודאי אינו מהווה דוגמה חינוכית ליחס שלו ראויים מתקנים שתפקידם למנוע מפגעים סביבתיים.

מספר כלי הרכב לק"מ כביש בישראל כפול מהממוצע האופייני למדינות אירופה וארצות-הברית. מזהמים הנפלטים מכלי רכב בפקקי תנועה אינם מתפזרים באוויר, ועולים בכ-15% על כמות המזהמים הנפלטים מכלי רכב בזמן תנועה. המאמץ הנוכחי לשיפור תשתית הכבישים יתרום לשיפור באיכות האוויר, בתנאי שבמקביל יפותחו פתרונות ארוכי טווח להסעה המונית באמצעות רכבות חשמליות, רכבות פרברים ותחבורה ציבורית.

בהצעת התקציב לשנה הקרובה תוקצבה מערכת ארצית לניטור אוויר, שתאפשר מעקב צמוד אחרי ריכוזי מזהמים באוויר.

4. בימים אלה מכין המשרד תקני פליטה לתחמוצת חנקן ולתרכובות אורגניות נדיפות, בהסתמך על תקנים מתקדמים בעולם. אכיפת תקנות אלה תביא לצמצום הפליטות של מזהמים ממפעלי תעשייה שונים. התקנים החדשים יוכנו ויפורסמו עד סוף שנת 1993, והוראותיהם יוכנסו לכל רשיונות העסק של המפעלים.

זרימת שפכי ביוב לנחל געתון

חבר הכנסת י' לז שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

בסיור שערכתי בנהרייה נוכחתי לראות, כי נחל געתון, הזורם בעיר נהרייה, מזוהם בשפכי ביוב. מסתבר כי כמה צינורות ראשיים של 8 אינץ' מזרימים זה כמה חודשים שפכים לנחל. עקב כך נסגרו אגם הסירות והטיילת בנהרייה.

זרימת הביוב מהווה מפגע תברואי, המסכן את תושבי האזור, ונוסף על כך פוגע בתיירות המקומית.

ברצוני לשאול:

מה יעשה המשרד כדי למנוע את הסבל מהתושבים ולעצור מיידית את המפגע התברואי החמור?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

הזרמת שפכי נהרייה לנחל געתון הינה מכוונת, עקב אי-יכולתה של המערכת הקיימת להוליך את כל שפכי העיר בזמני שיא.

בימים אלה עומד להתפרסם מכרז לקו מאסף חדש, שיוביל את שפכי נהרייה למכון הטיהור החדש המתוכנן בשטחי קיבוץ ראש-הנקרה. הקו יבוצע עוד השנה. אנשי המשרד באזור הצפון בודקים פתרונות ביניים לבעיה, ובכללם הזרמה מכוונת של שפכים בנקודה אחרת לאורך קו הביוב, כך שהגעתון לא יזוהם.

הקמת מזבלה סמוך למצפה אבי"ב

חבר הכנסת רע' כהן שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ט בתמוז התשנ"ג (18 ביולי 1993):

מצפה אבי"ב, הממוקם בגוש-שגב שבגליל המערבי, מצוי בסביבתם של דירי חזירים גדולים, העומדים לגדול ולהתרחב.

נוסף על כך, נודע לי כי עומדת לקום סמוך ליישוב מזבלה על שטח של כ-200 דונם, על-ידי יזמים פרטיים.

ברצוני לשאול:

1. האם נבדקו הדברים ונמצאו נכונים?

2. אם כן – האם המשרד לאיכות הסביבה תומך בהחלטה זו?

3. האין מדיניות זו של הקמת מזבלות ומפגעים בסמוך ליישוב נוגדת את הודעת הממשלה על הקמת חמש מזבלות גדולות הרחק מיישובים?

תשובת השר לאיכות הסביבה י' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הדברים נכונים. מתוכננות שתי מזבלות משני עברי נחל אבליים, במרחק 1.5 ק"מ ממצפה אבי"ב. החזירות ממוקמות על גדות נחל אבליים, על-פי חוק איסור גידול חזיר, התשכ"ב–1963, המתיר גידול חזירים במספר מקומות מוגבל, ובהם נחל אבליים.

2. המשרד לאיכות הסביבה תומך בהקמת שני אתרי סילוק פסולת בנחל אבליים, בתנאי שהאתרים יופעלו בצורה שלא תגרום מפגעים לסביבה.

3. בהחלטת הממשלה נקבע, כי יוקמו מספר מצומצם של אתרים ארציים לסילוק אשפה. עד להקמתם תרוכז הפסולת בכמה אתרי ביניים קיימים. עם זאת, אתרים קטנים מוסדרים יופעלו עד לסוף קיבולתם, וזאת בהתאם לתוכנית המתאר הארצית לסילוק פסולת. אתרי הפסולת בנחל אבליים תואמים גישה זו.

זיהום חופי רחצה

חבר הכנסת נ' זוילי שאל את השר לאיכות הסביבה ביום ז' באב התשנ"ג (25 ביולי 1993):

בעקבות ידיעות שפורסמו, כי כתוצאה מהזרמת השפכים, איכות המים בחוף השרון בהרצלייה גרועה, ומסיבה זו – גלישת ביוב גולמי לים – נסגרו לרחצה חופים נוספים, כגון חוף צ'רלס קלור בתל-אביב וחוף פולג בדרום-נתניה, שסגור זו כבר השנה השלישית – ברצוני לשאול:

1. האם נתונים אלו ידועים למשרדך?

2. אם כן – מדוע טרם טיפל משרדך בזיהום בחוף פולג, הסגור זו השנה השלישית ברציפות?

3. האם קיימות במשרדך תוכניות לטיהור הזיהום בחופי הרחצה?

4. כיצד יטפל משרדך במקרים אלו וימנע הישנות מקרים דומים?

תשובת השר לאיכות הסביבה י' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנתונים ידועים למשרד. בהרצלייה – מקור הזיהום בתקלות הוא במתקן הביוב בהרצלייה, בחוף צ'רלס קלור – תקלות בשפ-דן, ובחוף פולג – מקור הזיהום בשפכים גולמיים של רעננה, שאינם מטופלים.

2. לאחר מגעים ממושכים עם עיריית רעננה נמסר למשרדנו לוח זמנים להקמת מכון לטיהור שפכי רעננה, המוזרמים לפולג בצורתם הגולמית. כבר הוקם מתקן ניסיוני. המכרז נמצא בהכנה, וצפוי כי במחצית 1995 יפעל מכון הטיהור ברמה גבוהה יותר מהנדרש כיום בתקנות, כך שהזרמת השפכים בנחל פולג לא תיצור מטרדים.

3. המשרד לאיכות הסביבה משתתף כחבר במינהלת הביוב הארצית שבמשרד הפנים, ושם דוחף המשרד לקידום תוכניות לטיהור ביוב, בעיקר לאורך נחלי החוף.

4. המשרד פועל לשינוי החקיקה הקיימת בדבר איסור הזרמת שפכים לים, כך שגם אם היא אינה מכוונת ובקרב החוף, ניתן יהיה לנקוט צעדים נגד מזרמי הביוב לים.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד השר לאיכות הסביבה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

תודה רבה, גברתי.

הצעת חוק גביית חובות (ביצוע צווי מאסר) (הוראת שעה) (תיקון).

התשנ"ג-1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים לנושא הבא על סדר-היום: הצעת חוק גביית חובות (ביצוע צווי מאסר) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ג-1993, קריאה ראשונה. יציג את החוק כבוד שר המשפטים. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, עניינה של הצעת חוק זו הוא הארכת התוקף של חוק גביית חובות (ביצוע צווי מאסר) (הוראת שעה), התש"ן-1990.

חוק גביית חובות נחקק בזמנו כהוראת שעה, לתקופה של שלוש שנים, על רקע העומס הכבד על מערכת ההוצאה לפועל מצד אחד ופעולתן של חברות גבייה פרטיות מצד שני. הוראת השעה נועדה לייעל את מערכת ההוצאה לפועל בכל הנוגע לביצוע צווי מאסר על-ידי המשטרה, בין השאר כדי שלא יזדקקו לפעולתם של הגובים הפרטיים. החוק קבע לוח זמנים לביצוע צווי המאסר, והקים יחידה מיוחדת של משטרת ישראל, אשר ממומנת על-ידי תשלום אגרה מיוחדת. הניסוי אכן הוכיח את עצמו, והוא הביא שיפור ביכולת מערכת ההוצאה לפועל לאכוף חיובים משפטיים ולגבות חובות פסוקים.

עם זאת, השימוש המוגבר בהליך המאסר לשם הוצאה לפועל של פסקי-דין עורר, כידוע, דיון ציבורי בשאלה הבסיסית: האם יש מקום לאסור אנשים בשל אי-תשלום חוב? לשאלה זו יש היבטים חוקתיים נכבדים, שכן מצד אחד מדובר בשלילה של זכות יסוד לחירות אישית, ומצד שני קיים הפן של עקרון שלטון החוק והכלל שיש לכבד חיובים ויש למלא אחר פסקי-דין של בתי-המשפט.

בחודשים האחרונים נערך צוות מקצועי במשרד המשפטים להציע תיקונים מקיפים לחוק ההוצאה לפועל בנושא המאסר בשל אי-תשלום חובות פסוקים. הצוות עבד בשיתוף פעולה עם כל הגורמים הנוגעים בדבר, ובכללם אנשי המשטרה. לאחר דיונים ממצים הופץ תזכיר חוק בין משרדי הממשלה, והצעת החוק לרפורמה בדיני ההוצאה לפועל נדונה בימים אלה בוועדת השרים לענייני חקיקה. ועדת השרים כבר קיימה כמה דיונים ברפורמה המוצעת, ואנו מקווים להניח בקרוב את הצעת החוק על שולחן הכנסת.

התיקונים המקיפים לחוק ההוצאה לפועל יכללו גם תיקונים בנוהלי המאסר בשל אי-תשלום חוב, המוסדרים היום בהוראת השעה של חוק גביית חובות. מאחר שהתוקף של חוק גביית חובות עומד להסתיים ביום 22 בספטמבר 1993, כידוע זה בזמן פגרת הכנסת, ונוכח צאתה של הכנסת לפגרה, אנו מציעים להאריך את תוקפה של הוראת השעה בשנה אחת נוספת, וממילא כפי שהיא, בלי להכניס בה שינויים, שהרי בתוך השנה, ואני מקווה במהרה, נחוקק כאן בכנסת את הרפורמה המקיפה בדיני ההוצאה לפועל. מאחר שאנו מתכוונים לחולל שינויים משמעותיים במערכת ההוצאה לפועל, נראה לנו שמוטב שלא לזעזע את המערכת שלא לצורך לתקופת מעבר קצרה. לכן אנו מבקשים לשמר את היחידה של המשטרה האוכפת את החוק ואת שיטת המימון המיוחדת שלה עד לקבלת הרפורמה בכנסת.

לכן אני מבקש מחברי הכנסת לעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, מתוך תקווה והנחה שנוכל לסיים את ההכנה או עד הפגרה או במהלך הפגרה, ועל-ידי כך נשמור על הרציפות. ואני מקווה שכבר במהלך הפגרה יוכן התיקון לחוק שעליו אני מדבר, אותה רפורמה גדולה כבר תונח על שולחן הכנסת. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר המשפטים. חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדיון בהצעת החוק. אני מזמינה את ראשון הדוברים, חבר הכנסת מאיר שטרית; אחריו – חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, ואחריו – חבר הכנסת שאול יהלום. רשימת הנואמים סגורה. לכל נואם שלוש דקות. נואם שלא ימצא באולם בהיקרא שמו לא יוכל לנאום.

דוד צוקר (מרצ):

כמה דוברים ברשימה?

היו"ר א' סלמוביץ:

20.

חבר הכנסת מאיר שטרית – איננו. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה – איננו. חבר הכנסת שאול יהלום, בבקשה. אחרי חבר הכנסת יהלום – חבר הכנסת אברהם בורג; הוא איננו. אחריו – חבר הכנסת עובדיה עלי; איננו. אחריו – חבר הכנסת יגאל ביבי.

שאול יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, אומר את דברי בקיצור. הנושא של ביצוע פקודות מאסר בגין אי-תשלום חובות, בגין תביעות בהוצאה לפועל, הוא אחד הנושאים שהתגלו בהם תקלות קשות ומרובות. כבר עמדו על התקלות האלה הרבה, בציבור, בעיתונות ובמליאת הכנסת. והנה נשאלת השאלה, במצב אשר כזה, מדוע לא יכול היה משרד המשפטים להביא תיקונים לחוק, ויש צורך לפי ההצעה להאריך את התקנות הבלתי-מתקנות, את החוק הבלתי-מתקן, למשך שנה שלמה?

דן תיכון (הליכוד):

למה הוא לא מתקן, לדעתך?

שאול יהלום (מפד"ל):

התקלות התגלו בנושאים שלפעמים נעשה בהם עוול לאנשים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

הליקויים הם לא בחוק שאנחנו מבקשים עכשיו להאריך את תוקפו. הליקויים הם בחוק ההוצאה לפועל עצמו. זה חוק נפרד, מיוחד, שכל עיקרו הוא שיחידת המשטרה תהיה ממומנת מאגרות – – – והיחידה תפעל רק בתחום זה, על-פי כללים מיוחדים. זה הכול.

שאול יהלום (מפד"ל):

ובכן, מדוע לא היה אפשר בחודשיים-שלושה חודשים האחרונים להביא את החוק המתוקן לכנסת? מדוע צריך להאריך את החוק הבלתי מתוקן בשנה? ילמד אותי בבקשה השר, מה הסיבה שמשרד המשפטים, שטוען ומודה ואומר שיש צורך בחוק המתוקן, לא יכול היה להביא חוק מתוקן? מדוע צריך להאריך את תוקפו בשנה? שנה אורך למשרד המשפטים להציע תיקון לחוק?

שר המשפטים ד' ליבאי:

למה זה לא תוקן חמש, עשר, עשרים? כנראה זה מן הדברים הקשים ביותר. כשהצעת החוק שלנו תוגש ואני אפרט אותה, אדוני יבין את הגיונה ואת טענתו.

שאול יהלום (מפד"ל):

אני מקבל את העניין, אם כי לפי הדברים האלה ייתכן מאוד שבעוד שנה נידרש להאריך את תוקפו של החוק המקולקל עוד בשנה. אם אכן הדברים כל כך קשים ומסובכים, ייתכן שגם השנה הזאת לא תספיק. ממה נפשך, אם אפשר לגמור את העניין, יכולים היו להביא היום את החוק המתוקן. לחלופין, אפשר לבקש הארכה של חצי שנה. אדרבה, כשאומרים שיש שנה לתקן, מי יודע מתי ייגשו לעניין הזה. יטפלו בו ברגע האחרון, ואין ספק שגם בשנה הבאה נידרש להאריך.

אי-לכך אני טוען בביקורת שאפשר היה בהחלט להביא את החוק המתוקן שמציעו, שר המשפטים, מודה שיש בו צורך, ולכן היום, אני מציע לכל היותר להאריך את תוקפו בפחות משנה. אין טעם בהארכה כל כך ארוכה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. חבר הכנסת בורג – איננו, חבר הכנסת עובדיה עלי – איננו, חבר הכנסת יגאל ביבי – איננו, חבר הכנסת דוד צוקר – איננו, חברת הכנסת ענת מאור – איננה, חבר הכנסת חגי מירום – איננו, חבר הכנסת אברהם פורז – איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף בא-גד.

דן תיכון (הליכוד):

כמה זמן לקח לך להכין את הנאום?

יוסף בא-גד (מולדת):

הפסדת קודם שיעור נפלא בתורה, אז הפסדת.

היו"ר א' סלמוביץ:

אחרי חבר הכנסת בא-גד – חבר הכנסת חיים אורון, אחריו – חבר הכנסת גונן שגב.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני ממליץ בפניו על הספר שכתבת, על האנציקלופדיה. שם תמצא נאום לכל נושא.

יוסף בא-גד (מולדת):

נכון. אתה לא יודע כמה זה נכון. אתה רואה שכבוד שר המשפטים יוצא, כי הוא כבר יודע מה אני אומר. לא, סליחה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מכין את התשובה מתוך "דיני – –", לכן הלכתי לקחת את הספר.

יוסף בא-גד (מולדת):

היום, לכבוד ט"ו באב, יש לנו יום של מקורות בכנסת. נחזור למקורות.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, כבוד שר המשפטים דוד ליבאי, היום אני – ועבורי זאת הפתעה, ואני מתחיל לבדוק את עצמי – היום אני מסכים לכל מה אומר חבר הכנסת שאול יהלום, וזה מדאיג.

גם אני כקודמי – והכנתי את זה קודם – לא אוכל לתמוך בהצעתך, אף שהצעתך צודקת. בסך הכול אתה מבקש הארכת מצב קיים, בסך הכול עד ז' בתשרי התשנ"ד, שזה באמת זמן קצר, אבל לבי לא שלם עם שימוש בצווי מאסר בשל אי-תשלום חוב.

היות שאנחנו עוסקים במקורות, כתוב: "עד בוא השמש תשיבנו לו". אפילו את הבגדים, את המשכון שלקחת, יש להחזיר עד בוא השמש, ולא לתת לאדם לסבול גם בלילה אותו סבל שסבל ביום.

לכן, אסכים ואתמוך בכל דרך שלא לאפשר הפקרות במדינה, ולא שאנשים יחגגו, ייקחו הלוואות, לא ישלמו וכו'. אבל, מוכרחים למצוא את המודוס ויונדי, כדרך הביניים, שאדם יחזיר את חובו, אבל שלא יינזק מעל המגיע. שימוש בבתי-סוהר כלפי אנשים, אזרחים מן השורה, שזו אולי פעם ראשונה שהסתבכו, לא מקובל עלי.

לכן, אדוני השר, אם תמצא דרך לבקש הארכה מקסימום לשלושה חודשים – אתמוך. מעל שלושה חודשים – אני בכוחי הדל אתנגד, אם כי אני רוצה לעזור לך בפתרון הבעיה. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת בא-גד. אני מזמינה את חבר הכנסת חיים אורון – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת גונן שגב – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני השר, שמענו את דברי ההסבר שלך, וברוח הדברים שאמר חבר הכנסת יהלום, אחרי הרבה מאוד זמן, כמעט שלוש שנים חלפו מיום הכוונה לתקן ולהביא חקיקה מסודרת בעניין, אין טעם לבוא היום ולבקש תוספת של שנה במסגרת הזאת. התאריך של 1 בספטמבר איננו תאריך מקודש. מסגרת הזמן של שנה, 365 ימים, אינה מקודשת. אני פונה אליך לשקול, לחשוב ולבקש הארכה במסגרת החוק, אבל לא במסגרת שנה. דומני שהמערכת תוכל לעמוד במשימה גם אם הכנסת תקבע מסגרת זמן מצומצמת, כחצי שנה או תקופה דומה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. אני מזמינה את חבר הכנסת רפאל איתן, אחריו – חבר הכנסת סאלח טריף, ואחריו – חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

רפאל איתן (צומת):

אני לא מדבר בנושא זה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מזמינה את חבר הכנסת סאלח טריף; הוא איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת אליעזר זנדברג, אחריו – חבר הכנסת רפאל אלול, ואחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, אני הייתי מציע לשר המשפטים לבקש ארכה של שנתיים ולא של שנה אחת. הייתי תומך בזה.

דן תיכון (הליכוד):

אל תדאג, בבוא הזמן זה יוארך.

אליעזר זנדברג (צומת):

היתרון הראשון, חבר הכנסת תיכון, הוא שנחסוך את הבקשה לתיקון החוק בשנה הבאה. הנושא הראשון או השני שעלה בוועדת החוקה, חוק ומשפט כנושא לדיון בכנסת הזאת, ואני הייתי שותף לדיונים האלה, היה עניין השוק האפור, ההוצאה לפועל, כל הבעיות הסבוכות הקשורות ומעורבות האחת עם השנייה במטריה הזאת. כבר אז דובר על כך שהרפורמה כמעט מוכנה והיא תובא לדיון בוועדה. חלפה לה שנה, ולמעשה דבר לא נעשה בצד האופרטיבי, המעשי, הפורמלי. אני יודע שיש טיוטה של הצעת חוק, היא לא הגיעה לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני סבור שעד שהיא תגיע ועד שהתהליכים יסתיימו, תחלוף שנה.

באותו זמן אנחנו, אגב, קרובים מאוד לחקיקה בנושא הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, דבר שלדעתי יגרום לכך, שמספר התיקים הנפתחים בהוצאה לפועל לגביית חובות שמקורם בריבית עושק יהיה קטן יותר. כתוצאה מכך גם הלחץ הציבורי והתרעומת שקיימת לגבי ביצוע פקודות מאסר שמקורן בחובות בלתי הגיוניים יהיו קטנים יותר.

אני מקווה שהצעדים להגדלת מספר הרשמים בהוצאה לפועל גם כן יושלמו, וכתוצאה מכך גם העומס יהיה יותר קטן, הרשמים יוכלו לבדוק את הדברים. אני חושב שכל ה"עליהום" שקיים היום על המוסד שקוראים לו ההוצאה לפועל יהיה אז מצומצם הרבה יותר.

אני רוצה לומר כמה מלים בזכות ההסדר הקיים היום. אני חושב שהוא הוכיח את עצמו כהסדר יעיל. אני חושב שאנחנו לא צריכים לפחד מהמלים: פקודת מאסר. פקודת מאסר במישור האזרחי היא מבחן שלטון החוק, ביצוע ההוצאה לפועל הוא מבחן שלטון החוק, ממש כפי שבמשפט הפלילי המשפט או העונש של המאסר הם שלטון החוק בתחום ההוא.

לכן, כל עוד אין אלטרנטיבה הגיונית אפקטיבית, אני חושב שלא צריך להירתע מפקודות מאסר, כאילו זה דבר מסוכן כשלעצמו. צריך להביא בחשבון אמצעים שמבקרים את העניין, צריך להביא בחשבון אמצעים שבעקבותיהם לא תצאנה פקודות מעצר בחתימה, בלי לעיין במקרה.

אלי דיין (העבודה):

כל העולם הסתדר בלי פקודות מאסר.

אליעזר זנדברג (צומת):

בארצות-הברית, למשל, אפשר לפנות אנשים מהבתים אם הם חייבים כספים. במדינת ישראל זה לא קיים. אי-אפשר לפנות אדם מבחינה מעשית.

אני אומר: בואו לא נעשה "עליהום" על העניין הזה, בואו נבדוק את הדברים, ועל מנת למנוע מצב שבו בעוד שנה – מכיוון שאני מעריך שהדברים האלה לא יגיעו לכלל פתרון – על מנת למנוע מצב שבעוד שנה נצטרך להאריך עוד הפעם את תוקף החוק, בואו נאריך אותו בשנתיים. אם במהלך השנה הזאת אכן תגיע הרפורמה, אכן יותקן חוק וייחקק חוק הוצאה לפועל חדש, נבטל גם את החוק הזה במסגרת הדיון כולו. אני חושב שזה יחסוך אי-נעימות לממשלה בשנה הבאה, ואני חושב שהדבר הזה יהיה גם לטובת המערכת כולה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת זנדברג. אני מזמינה את חבר הכנסת רפאל אלול, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן, אחריו – חבר הכנסת בנימין טמקין, ואחריו – חבר הכנסת חיים דיין.

רפאל אלול (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי, חברי הכנסת, שר המשפטים שמע אותי, ולא פעם אחת, גם חברי הלובי החברתי – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת אלי דיין, זה מפריע. חבר הכנסת אלי דיין.

רפאל אלול (העבודה):

אני חושב שהשר יסכים אתנו, שאולי מדינת ישראל היא המדינה היחידה בעולם שעדיין עושה מעצרים לחיילים, ואני חושב שאם היתה גומלת בלבנו החלטה שנפסיק זאת, אפשר גם בהוראת שעה להפסיק, ויש עשרות דרכים אחרות, כבוד שר המשפטים מכיר אותן, גם עובדי משרדו, וניתן לגבות כספים באלף דרכים אחרות ולא בשיטה הנהוגה כיום, במעצרים.

אינני רוצה להלאות אותך, כבוד השר, ולתאר איזה נזק נגרם לאותן משפחות, לאותם ילדים, איזה טראומות, ולא אחת יש לא מעט בנקים או חברות חזקות שמעסיקים עורכי-דין במשכורות ענק, שיש להם קשרים – איך לזרז תיקים והליכים, ואותו אדם נעצר פעם אחת או פעמיים או שלוש פעמים בלי שמישהו שמע אותו, בלי שמישהו ראה אותו, בלי שמישהו בדק אם יש לו יכולת כלכלית לעמוד בתשלום החוב.

אני חושב שזה יהיה מעשה גדול של המדינה, שנהיה כמו כל העולם הנאור, כמו כל העולם המערבי, ונפסיק עם אותם מעצרים לחיילים. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת רפאל אלול. אני מזמינה את חבר הכנסת מיכאל איתן. אחריו – חבר הכנסת בנימין טמקין, ואחריו – חבר הכנסת חיים דיין.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי יושבת-הראש, כנסת נכבדה, אדוני שר המשפטים, למעלה מ-100 שנה, אולי 130 שנה, קיימת בארצות-הברית הנורמה, שאין אוסרים אדם בשל חוב כספי. אני תמה על דבריו של עמיתי הצעיר, חבר הכנסת מודי זנדברג, שעמד כאן ובקלות רבה כל כך אמר: אין שום איסור בצווי מאסר –

--

אלי דיין (העבודה):

במשפט העברי מאות שנים – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

תודה רבה. הוא עמד כאן ואמר שלא צריך להיבהל מצו מאסר – – –

שאל ילום (מפד"ל):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — מהמלים: פקודות מאסר, ואני — — —

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מבקשת שלא להפריע. כן, בבקשה, חבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מציע לעמיתי הצעיר — — —

אליעזר זנדברג (צומת):

אני מחפש אלטרנטיבה, אולי — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

תיכף אני אענה על זה. אני אענה מייד.

אליעזר זנדברג (צומת):

אני מחפש אלטרנטיבה. אולי חבר הכנסת איתן יענה על — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

תיכף אני אענה על זה. אני אענה מייד.

אליעזר זנדברג (צומת):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אני אענה מייד. האמן לי שאענה מייד. לא הייתי מציע ותוקף את עניין פקודות המאסר אלמלא חשבתי גם מה עושים במקום.

חבר הכנסת זנדברג, לא הייתי רואה את דבריך כאן כמשהו שאני יכול להתגאות בו, ואני אומר זאת מתוך הערכה אליך. אני מכיר, מוקיר, שומע אותך ויודע את ידיעותיך וגם את ההיגיון שלך, אבל לא יכול להיות שיעמוד כאן אדם, חבר כנסת במדינת ישראל, ויגיד בשוויון נפש: פקודת מאסר היא לא דבר שצריך לראות אותו לגנאי. בואו לא ניבהל מפקודות מאסר — — —

אליעזר זנדברג (צומת):

אני בעד שיקול דעת — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

עם כל הכבוד — — —

אליעזר זנדברג (צומת):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

עם כל הכבוד לך, אתה יודע יפה מאוד שמגיעים אנשים שחתמו כערבים לחברים, לבני משפחה, והגיעו למצב שהם לא יכולים לשלם, מכרו את הדירה שלהם כדי לממן את הערבות, והוציאו נגדם פקודות מאסר — — —

אליעזר זנדברג (צומת):

היו"ר א' סלמוביץ:

סליחה, אני מבקשת שלא להפריע.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — מגיע שוטר לבית של אדם כזה, שהוא כבר גר בשכירות, לפני הילדים, הוא צריך לברוח, ואתה עומד כאן ואומר: בואו לא ניבהל מפקודות מאסר. השאלה היא מאיזה צד של המתרס עומדים? אני הייתי מצפה ליותר רגישות.

אני חושב, אדוני שר המשפטים, שהבעיה – וכאן אני מדבר על האלטרנטיבה, אני בעד הארכה, אני לא אירתע גם מהארכה נוספת, אבל אני מבקש ממך לגעת בלב העניין. לדעתי, לב העניין צריך להיות סנקציות חלופיות ואפשרויות לפשיטת רגל, שהיום הן אפשרויות לא ריאליות. הרעיון שלי, כאלטרנטיבה לשימוש המוגבר הזה בפקודת מאסר ובהוצאה לפועל, הוא הליכים הרבה יותר פשוטים של הכרזה על פשיטת רגל. צריך להגיע למצב, אדוני שר המשפטים, שהליכי פשיטת הרגל יהיו דברים קלים, שייעשו בצורה שאם אדם ניצל אותם לרעה אפשר יהיה למנוע כל תוצאה כלכלית שכביכול הושגה על-ידי ניצול לרעה של הליכי פשיטת הרגל, ואני מתכוון לכך שאם אדם העלים נכסים, הפך לפושט רגל – —

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, אני מבקשת ממך לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — וניצל נכסים בשלב מאוחר יותר – זה קיים גם היום, אבל אפשר לעגן זאת אפילו בסנקציות פליליות על מנת להקל על המוסד הזה ששמו פשיטת רגל, ולהפוך אותו לדבר ארעי ומותנה בהסכמה בין החייב לבין הנושה.

אני שם לב היום לכך שפעמים רבות יש חובות שמגיעים – אני קורא בעיתון שאדם לקח הלוואה של 5,000 שקל – —

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, אני מבקשת ממך לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

– – וחייב 2 מיליונים, ובאים בטענות ואומרים: איך זה יכול לצמוח ל-2 מיליונים? יכול להיות שכל עניין הצמיחה ל-2 מיליונים מבוסס על ריבית נשך וכל מה שאתם רוצים, אבל כבר ב-10,000 או ב-20,000 לא היה לו שום סיכוי לשלם את החוב. אם תלך לאותו נושה ותגיד לו: קח 30,000, 40,000, 25,000, הוא יגיד שהוא מוותר על המיליון שהוא ממילא לא יקבל לעולם ויסיים להסתפק בסכומים קטנים הרבה יותר.

צריך להסתמך על המנגנון הזה, שמצד אחד המושג הזה, פושט רגל, תהיה בו מגבלה מסוימת, יהיה בו דבר שאדם לא ירצה לשאת אותו, והדבר יביא למצב טבעי של הידברות בין החייב לבין הנושה, שהוא ירצה להיפטר מוקדם ככל האפשר מהסטיגמה הזאת של פושט רגל.

היום כל דבר הולך על פנקסי שיקים. אי-אפשר להתקיים בלי פנקסי שיקים. צריך שיהיה כתוב "פ"ר" על פנקס השיקים של פושט רגל. זו סטיגמה. צריך לאסור עליו שורה ארוכה של מינויים ציבוריים, תפקידים, נושאים שאדם יגיע אליהם רק בליט ברירה ותהיה לו שאיפה מתמדת לצאת מהמצב הזה. ואז יהיה תהליך טבעי של הידברות בין החייב לבין הנושה, שלא דרך ההוצאה לפועל. הוא ילך ויגיד לו: תשמע, אני יכול לתת לך כך וכך, והוא יגיד לו כך וכך. החוק יגן רק על המקרים של רמאות, שבהם אנשים ילכו לפשיטות רגל ויחביאו רכוש. נגד זה יצטרכו למצוא את הכלים המתאימים בחוק, כדי שלא יהיה אפשר להפשיר לאחר פשיטת הרגל נכסים שהיו לפני כן.

לכן אני אומר כך: אני חושב שזה צריך להיות הכיוון. אנחנו צריכים לחשוב על חוק מתקדם, שמתאים למושגים של המאה ה-20, שבו המושגים של ענישה אינם מתבטאים בצורה האכזרית של מאסר, אלא אפשר להעניש בצורות אחרות.

לכן אני אומר: קחו את הזמן המתאים, שבו ותיזמו הצעת חוק. אני בטוח שבכנסת תתקבלו בזרועות פתוחות. בוועדת החוקה אנחנו נתרום את חלקנו. ואני מקווה שמדינת ישראל תוכל להיות אור לגויים ולא אחרון הגויים המבטלים את השימוש בפקודות מאסר בשל חובות כספיים.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן. אני מזמינה את חבר הכנסת בנימין טמקין – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת חיים דיין, אחריו – חבר הכנסת אלי גולדשמידט, אחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, אחריה – חבר הכנסת יצחק לוי, ואחרון הדוברים – חבר הכנסת דן תיכון.

חיים דיין (צומת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, אני לפעמים תמה, אם יש איזו דרך שבאמצעותה אנחנו מסוגלים לפתור, ולא דרך המאסר, את בעיית גביית החובות.

אני לפעמים שואל את השאלה: במצב הכלכלי שלנו היום במדינת ישראל, מה ההוצאות ומה הרווחים ומה ההפסדים כתוצאה מביצוע מאסר בגין חובות? אין לי ספק שאת חוק גביית החובות אכן צריך לממש, אבל כאשר אנחנו מסתכלים לאחור, במדינת ישראל, במשך שלוש השנים האחרונות הוצאו קרוב ל-2.5 מיליוני פקודות מאסר. זה אומר שלכל אדם בוגר שני במדינת ישראל יש פקודת מאסר. ואנחנו היום עדים ורואים מה קורה עם אותו מפרנס משפחה ביחס לכמות המסים שהוא משלם, לאיזה מצב הוא מגיע. אנשים שבכלל לא ידעו מה זו פקודת מאסר, לא כתוצאה מחוב ישיר ולא כתוצאה ממתן ערבות; לא אחת אנשים בגין חוב של 500 שקלים נעצרים ל-21 יום, כאשר עלות בתי-המעצר ליום שהייה היא 80 שקל, כך שבפועל המדינה משלמת 1,460 שקל לאותו חייב, שבסך הכול חייב 500 שקלים.

לא רק זאת, לצערי, בשנה האחרונה, אדוני השר, הוצאו 1,250,000 פקודות, כאשר סעיף 114(א) לחוק פקודת ההוצאה לפועל מחייב את הרשמים בבתי-המשפט לראות את החייב ולתת לו מבחן הכנסה עוד בטרם הוצאה נגדו פקודת מאסר, אך לצערי לא כך הדבר, כי בסך הכול, למיטב ידיעתי, בלשכות ההוצאה לפועל נמצאים רק 22 רשמים, והם אינם מסוגלים להתמודד עם הבעיה הזו.

אני הקמתי בכנסת הזו את הלובי למען ערבים וחייבים, וללובי הזה הצטרפו 23 חברי הכנסת, והמטרות שלנו הן לנסות לשפר מבחינת החוק, לבטל את נושא המאסרים לפני שימצו את כל ההליכים בנושא גביית החובות. ויש מספיק דרכים למיצוי ההליך הזה.

אני הפנית אליך, אדוני השר, את אחד הנושאים החשובים ביותר: פשיטת הרגל – אני מרשה לעצמי לקרוא לזה פשיטת רגל – של לשכות ההוצאה לפועל, שלא רק שאינן מסוגלות להתמודד עם הנושא, אלא שמי שמרוויח אינו החייב, אלא משטרת ישראל ולשכות ההוצאה לפועל ועורכי-הדין, כי אם היום אדם נעצר בגין חמש פקודות מעצר, ועלות האגרה של כל פקודה היא 70 שקל, זה אומר 350 שקל, וכאשר מובא האדם לפני השופט והשופט פוסק לו 200 שקלים ואומר לו: אתה הולך הביתה, זאת אומרת שהוא עוד נשאר חייב 150 שקל למדינה.

אני לא חושב שהארכת חוק זה היא הפתרון. אני חושב שצריך לבטל את נושא המאסרים, וזאת רק לאחר שמוצו כל ההליכים לגבי החייב. אני כבר אינני מדבר על ערבים, שלגביהם צריך בכלל לבטל את נושא המאסרים. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים דיין. אני מזמינה את חבר הכנסת אלי גולדשמידט – איננו. אני מזמינה את חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ואחריה – חבר הכנסת יצחק לוי, ואחרון הדוברים – חבר הכנסת דן תיכון.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, הביצוע של צווי המאסר הפך להיות שיטה קלה מדי לפתרון בעיה חברתית. ואני רוצה לחזק את הדברים שאמרתי קודמי לגבי השרירותיות שבשימוש

בשיטה הזו. הבעיה בשיטה כזאת של צווי מאסר, שמבחינה מינהלית היא כל כך קלה לביצוע, והמיומן שלה הוא כל כך מעודד את הנוגעים בדבר לבצע את צווי המאסר האלה, היא שלמעשה הפרקטיקה של ביצוע צווי המאסר הפכה למכה חברתית בלתי נסבלת.

עולים כאן חברי הכנסת ותוהים איך אפשר לגבות חובות אחרת. העובדה שבמדינות העולם, וגם בישראל עד לחקיקת חוק זה, גבו חובות בצורה אחרת לגמרי מלמדת, שיש גם צורות אחרות. אבל גם אם הצורות האחרות קשות יותר, אנחנו יודעים שכאשר חברות מתמקחות על חובות גדולים, לא על חובות של כמה מאות או כמה אלפי שקלים, לפעמים הדיונים נמשכים שנים ארוכות, ואיש אינו טורח לעצור או לאסור את החברה שלא שילמה.

לכן כאשר מדובר בצווי מאסר, מדובר למעשה בצעד מאוד שרירותי, שלא מתקיימים בו הליכים של צדק מבחינת החייב, ומדובר בעצם במצב שבו זורקים לכלא אנשים שבוודאי ובוודאי מקומם אינו בכלא. אינני רוצה להביא הרבה דוגמאות. די אם אביא את הדוגמה של אותו קשיש בן למעלה מ-80 שנה מחולון, שנעצר בגין חוב לעירייה, ורק אחרי שהייה של שתי יממות בכלא התגלה שהוא בכלל לא חייב לעירייה שום דבר, הוא בכלל שילם את החוב. רק מכיוון שהוא היה אדם קשיש והוא התקשה למצוא את הקבלה שתוכיח שהוא אכן שילם את החוב, הוא בילה שתי יממות, בגילו המופלג, בתא מעצר מצחין בבית-מעצר; רק משום שהוא לא יכול היה למצוא אותה קבלה באותו רגע.

לגבי ההארכה – יש בעיה עם הניסיון של הממשלה לבקש הארכות. אני הייתי הבוקר בישיבת ועדת העבודה והרווחה, ושם משרד התקשורת ומשרדים אחרים ביקשו הארכה, כאשר מדובר היה בתקנות שתוקפן פג כבר לפני חצי שנה, ורק עכשיו נזכרו להביא את הארכתן. אותו דבר לגבי הצעת חוק זו. אני חושבת שאם ניתן לממשלה ולמשרד המשפטים עוד שנה, אז זה בוודאי לא יקרה בפחות משנה. לכן אני מציעה לתת לשר המשפטים ולמשרד המשפטים ארבעה חודשים נוספים בלבד לתיקון החוק באופן יסודי. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי. אני מזמינה את חבר הכנסת יצחק לוי, ואחריו – חבר הכנסת דן תיכון.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, אני עוד לא גמרתי בדעתי מה להצביע.

שר המשפטים ד' ליבאי:

תשמע את תשובתי ואחר כך תחליט.

יצחק לוי (מפד"ל):

זה מה שאני רוצה לעשות. אני רוצה לשאול שאלות כדי לשמוע את תשובתך. אני חושב שהדברים לא נוגעים רק אלי, אלא נוגעים לחברים נוספים, לפחות מספסלי האופוזיציה, שכעת, ממש ברגעים אלה, התייעצתי אתם מה להצביע.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מובטחני שתצביע רק בצורה עניינית, לא פוליטית.

יצחק לוי (מפד"ל):

לכן אני שואל. אין אנחנו רוצים להצביע הצבעה פוליטית, שכל האופוזיציה תתארגן להפיל את החוק. זו לא המטרה. המטרה היא לדעת באמת מה להצביע בדרך עניינית.

הצעת החוק הזאת, שעברה, נדמה לי, ב-1990, אני חושב ששנינו היינו שותפים לה בוועדת החוקה, חוק ומשפט ועמלנו עליה הרבה. עמלנו עליה מתוך כוונה שבתוך שלוש שנים תבוא הצעה מסודרת. לכן עשינו אותה כהוראת שעה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אם תרשה לי להעלות זיכרונות – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

ברשות היושבת-ראש, בבקשה.

היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

עמדנו אז בפני מצב קשה, ולא היה אמון בהליכי ההוצאה לפועל ופנו יותר ויותר לגופים פרטיים. יחד עם היושב-ראש דאז, לין, שהיה מאוד פעיל בכיוון הזה, חשבנו איך להקנות אמון באלה שאוכפים את החוק, במקרה זה משטרת ישראל. בסדר העדיפויות של משטרת ישראל היה נושא זה למטה בתחתית, ובצדק, כי למשטרה יש משימות חשובות יותר. ואז בא הרעיון – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה מדבר רק לנואם, אנחנו לא שומעים, אנחנו רוצים להקשיב.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדבר אחר כך מעל הבמה.

יצחק לוי (מפד"ל):

בסדר גמור, בדברי תשובתך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אבל אני רוצה רק להזכיר לך, ידידי הנכבד, שהעניין נקבע לשלוש שנים, ראשית, כדי לראות אם הניסיון 'יצליח', אם תוקם יחידה שכזו ואיך היא תפעל, ומבחינה זאת נראה שהיא הצליחה מאוד, יש הטוענים יותר מדי; שנית, משום התנגדות נמרצת של האוצר להסכים שיתר מימון עצמי על-ידי אגרות – ואיכשהו היושב-ראש, למיטב זיכרוני, אז סיכם אתם, שזה הסדר ביניים וכו'.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני השר, קודם כול יורשה לי להסכים אתך, אני זוכר את הדברים, ואף-על-פי-כן אני רוצה רק להעיר לך, שעם כל מה שאמרת עכשיו, שהוא נכון באמת, גם אז התעוררה בעיית המעצרים ודיברנו על נושא המעצרים. לאחר מכן, בהצעות חוק אחרות ובדיונים אחרים, אני לא יודע אם זה היה בתקופה שהיית חבר כנסת בוועדת החוקה או שכבר היית שר המשפטים, הרי שוב עלו שאלות מאוד נוקבות בעניין המעצרים, תועלתם וכו'.

השאלה המרכזית שאני רוצה לשאול, ואני חושב שבזה תהיה תלויה הצבעתי, היא מה תוכן אותה הצעת חוק שאתה מכין. אתה עלית כאן לדוכן והצגת את הצעת החוק הזאת בקריאה ראשונה עכשיו, לא נתת לנו אפילו כיוון מה כוונת הממשלה. אמרת שיש טיוטה ואמרת שתביא אותה לאחר הפגרה, ולא נתת לנו אפילו שמץ של כיוון. מה הכיוון שהממשלה תלך בו? האם הכיוון של הממשלה הוא לבוא ולהמשיך באותה מדיניות הקיימת היום, או האם הממשלה גורסת שיש לשנות את השיטה, או האם

יש לערוך שינויים בשיטה בלי לשנותה לגמרי, כלומר להמשיך בשיטת המעצרים אבל לארגן אותם בצורה אחרת?

אלה השאלות שחשובות לנו מאוד. אדוני השר, אומר לך, אם כוונתך לבוא ולהגיש הצעת חוק שלא תהיה הוראת שעה, אבל התכנים שלה יהיו אותם תכנים, הרי לפחות לגבי חלק מהתכנים אנחנו חולקים. לא אומר לגבי הכול. יכול להיות שצריכה להיות יחידה וכדומה, אבל לגבי חלק מהתכנים אנחנו חולקים. אם תבהיר לנו מה תהיה עמדת הממשלה באותה הצעת חוק, הרי, אדוני השר, אני אומר לך שאוזנינו תהיינה קשובות לדבריך ואז נשקול האם לתמוך בהצעה או להתנגד לה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. אני מזמינה את אחרון הדוברים, חבר הכנסת דן תיכון. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, מעצר – כן; מעצר גורף – לא.

אספר לך סיפור, אולי סיפור אישי. מעשה באדם שהיתה לו דירה והוא החליט להשכירה. הוא השכיר אותה לתקופה של שנתיים ימים כשהוא מקבל המחאות, שיקים חודשיים. הדייר שילם בשלושה שיקים והפסיק לשלם. כל השיקים לאחר מכן חזרו ללא כיסוי, וכשבעל הדירה פנה לדייר ואמר לו: תשמע, או שאתה משלם או שאתה מפנה את הדירה, הדייר החליט פשוט שלא להשיב ונשאר בדירה. המשכיר, בעל הדירה, פנה לבית-המשפט, וכל התהליך של פינוי הדייר ארך כשמונה חודשים; כמובן בתוך אותה תקופה הוא לא שילם. רק לאחר כשמונה חודשים הדייר, בעקבות פסק-דין ואיום בשליחת שוטר, פינה לפתע את הדירה והסתלק. פנה בעל הדירה – המשכיר – לבית-המשפט, ואכן בית-המשפט חייב את הדייר לשעבר בתשלום עבור דמי השכירות בתוספת קנס. מובן שהחובות שהדייר השאיר עלו בהרבה על הסכום שבית-המשפט פסק. אכן הדייר לשעבר החל לשלם, אבל כעבור חודשיים-שלושה חודשים הפסיק לשלם. מובן שאז צריך היה להפעיל את פסק-הדין במלואו. פנה הדייר לשעבר לבית-המשפט וביקש מה שנקרא איחוד תיקים. כשהוא ביקש איחוד תיקים, אם הוא חייב כ-20,000 שקל, הרי ניתן פסק-דין ולפיו הוא ישלם 50 שקל לחודש, בגין חוב של כ-20,000 שקלים. מובן שאותו דייר ציין בבקשה לאיחוד תיקים, שהוא גר היום בדירה שכורה ומשלם 600 דולר לחודש, אבל אין ידו משגת לשלם יותר מאשר את שכר הדירה. הוא נוסע במכונית "מיצובישי" שרשומה על שם אביו. אני לא צריך לומר שרמת חייו גבוהה, אבל כמובן שום דבר לא רשום על שמו. הכול נעשה בדרכים עקלקלות.

אני שואל את עצמי: תאר לך, אדוני השר, שאתה ניאות לשמוע את דברי חברי הכנסת, בחלקם, שאומרים לך – מעצר לא. הרי באין מעצר ייפרע עם. אני אומר לך: אלה שדורשים ממך לבטל את מה שנקרא מעצר אומרים לך בעצם – תוהו ובוהו. זכות הקניין במצב כזה עוברת מן העולם. אני אומר לך, אל תשמע לאותם אנשים. ברגע שתבטל את פקודת המעצר בעצם הבאת עלינו אנרכיה.

לכן, אני אתמוך בחוק, ובלבד שהמשטר והסדר יישמרו ויישארו. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת תיכון. אדוני, כבוד שר המשפטים, תגובתך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, הרשו נא לי להשיב על דברים שנאמרו כאן, אבל מי ששמע את הדברים שנאמרו כאן כבר הבין את חומרת הבעיה ואת הקושי הרב בפתרון הבעיה. שכן, מצד אחד מי שחושב על המערכת הכלכלית כולה, על המשק, על יכולתם של אנשים ללוות כספים כנגד ערובות בתקווה שהמלווים יקבלו בחזרה את כספם – מבין שאנחנו נתונים בשיטה שבנויה במידה רבה, בין שטוב הדבר ובין שהוא רע, על כך שהגורם המרתיע אנשים מפני אי-כיבוד התחייבותם, הגורם שמביא אנשים לכבד פסקי-דין שהוצאו נגדם הוא במידה רבה ביותר כיום פקודת המאסר שמוצאת נגדם. וכאשר באים אליהם עם פקודת המאסר, רובם ככולם משלמים, ורק אז משלמים. זו מציאות, אולי עגומה, אבל זו המציאות.

מאידך גיסא, חברים אחרים מתריעים ואומרים, האם באמת המאסר נאה ויאה הוא ואמצעי הולם לאכיפת אנשים לשלם חובות בתקופתנו ובימינו, והם מגיעים עד כדי שלילת האמצעי הזה לחלוטין ומבקשים למחוק אותו מספר החוקים.

לכן אני רוצה לומר בקיצור את הדברים הבאים. לאלה ששאלו: הרי בזמנו הוחק החוק לשלוש שנים – כבר ביקשתי להשיב לחברי הנכבד חבר הכנסת לוי ולהזכיר לו, שהחוק הוחק לשלוש שנים לא כדי שבינתיים יוכן חוק אחר, אלא כדי לנסות את השיטה החדשה של הקמת יחידת משטרה מיוחדת לענייני ההוצאה לפועל, הממומנת בתקציב סגור נפרד.

לא לה שביקרו את המצב הקיים אני אומר, שאני שותף מלא לביקורת. אני לא נכנסתי ויצאתי במשרד ההוצאה לפועל במשך שנים. למדתי את המצב רק בעקבות דברים שקראתי בעיתונות ודברים שהובאו לידיעתי לאחר שהתמניתי כשר. ומשלמדתי את המצב וצללתי לעומק הדברים הבינתי עד כמה הדברים טעונים שינוי מהותי. ואז ישבתי ללמוד את הדברים מהתחלה, בעזרת יועצים ומומחים, עם אנשים שהם עורכי-דין, אנשים שהם מוציאים לפועל ויועצים למיניהם, ללמוד את הסוגיה הזאת על כל היבטיה, והיא מאוד מורכבת ומסובכת. ולאחר עשרות ישיבות ופגישות, ושעות רבות שהקדשתי, ויותר מכן – שהקדישו אחרים, בכלל זה הוועדה המייעצת בראשותו של השופט דוד בר-אופיר, הגענו לסיכום דברים ולניסיון לאזן דברים כך שנגיע לעידן חדש, אבל עם זה נמנע מצב שבו אנשים פשוט יצפצפו על הנושים, ויותר מזה – על בתי-המשפט.

אני רוצה לומר לחברי זנדברג, אתה העלית את הנושא של השוק האפור. מחר יובא לכנסת לקריאה שנייה ושלישית חוק שהכנו במשרד המשפטים לאחרונה, בעבודה מאומצת, כדי להילחם בתופעה הזאת של השוק האפור. ואני חושב שהכנסת הזאת תתכבד בחוק הזה מבחינה מורלית ומבחינה חברתית.

אומר עוד משהו לך ולחברי שהם רציניים ורוצים לדון בדברים לגופם. הצעת החוק הזאת כבר מונחת אתי כחודש. אם כי תמיד אפשר לשפר, אני אמרתי שאני כשר משפטים לא אביא לכם רפורמות, ומאוד מהותיות, אם הדבר לא יגובה בתקציב. כי כבר נכוויתי בתחום המשפטי ברפורמה גדולה במערכת בת-המשפט, שבאו ואמרו לנו ואמרו לכם שאין לה עלות כלל, ואין הדבר כך. רק לאחרונה קיבלתי אישור ממשרד האוצר לתוספת מיליונים לתקציב, וזה יהיה ברשותי רק ב-1 בינואר. וגם כאן הבנתי, שמבחינה זו מוטב להקדיש את הזמן לשיפור החוק. מ-1 בינואר יעמוד התקציב לרשותנו. בלי תקציב, בלי תוספת רשמים, בלי עובדים נוספים בהוצאה לפועל, בלי תיקון המחשב ושכלול המחשב, הרפורמה הזאת שאתם תתבקשו כאן לחוקק תהיה כאות מתה בספר החוקים.

קבוצה קטנה של רשמים יכולה לעשות את העיקר שצריך לעשות, להבחין בין מי שהוא משתמט בזדון והוא בעל יכולת לבין מי שבאמת התדרדר והוא חסר אמצעים, ושום אכיפה ושום מאסר לא יעזרו לחלוב ממנו כסף. זה העיקר. ואם אני רוצה שהשיטה תהיה מותאמת ליכולת, אנחנו זקוקים לתקציב. ואתם, הכנסת, גם אדונים על התקציב, לפחות מבחינה ציבורית. וכשאני אוכל לבוא אליכם, ועכשיו אני אוכל לבוא אליכם ולומר לכם: רבותי, זה יגובה בתוספת רצינית לתקציב, בתוספת אמצעים וכלים – אז הכנסת עשתה משהו כשחוקקה את הרפורמה, ולא שהיא חיברה משפטים יפים שיהיו בספר החוקים.

דיברו כאן חברי הרב לוי, הרב בא-גד ואחרים. אני רוצה להזכיר להם, שיש נורמה רצויה ויש מציאות. למה אני אומר זאת? אני בא מאסכולה שאיננה רוצה מאסר בשל אי-תשלום חוב. כשאני התחלתי לעבוד על הרפורמה אמרתי: הלוואי שאזכה להביא למחיקה מספר החוקים של המאסר בשל אי-תשלום חוב, כל הנושא הזה שנקרא מאסר אזרחי. אבל מהמציאות כפי שהיא, מהעובדה שהיום נזקקים לכ-600,000 פקודות מאסר כדי להביא אנשים לתשלום, והם משלמים, והמקרים שכותבים עליהם בעיתונות הם החריגים שבחריגים, בודדים, תספרו כמה הם בשנה – תבינו שהשיטה יעילה והיא מצליחה, ומשרדי ההוצאה לפועל הוכיחו את עצמם. זאת הבעיה שלנו, שהם מוכיחים את עצמם בשיטה שקשה לנו אתה מוסרית, קשה לנו אתה מצפונית.

אני רוצה לומר מלה אחת לחברי הרב לוי. אני למדתי בעזרת ספר שקיבלנו כולנו לאחרונה, ובין השאר יש בו דיני שמיטת כספים. וקראתי בו: "מצוות עשה מן התורה להשמיט בשנת השמיטה את כל החובות, הן החובות שבכתב והן שבעל-פה". מה לך מצווה יפה ונעלה זו מבחינת היחס לזולת ולקשה-היום? אבל מה עשתה המציאות? האם אפשר היה לחיות עם שמיטת החובות? בא הלל ותיקן. וכתוב: "כשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה לזה מחשש שמא לא יפרע הלווה את חובו עד השמיטה ויפסיד ממונו בכך, ועברו על מה שכתוב בתורה 'השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל', וגם העניים אינם מוצאים ממי ללוות – עמד והתקין פרוזבול". לא אאריך עכשיו בכל ענייני הפרוזבול.

יש מצווה ויש מציאות, וצריך להתאים את עצמנו גם לקשיים שקיימים. ומה שאני עושה בהצעת החוק, האמן לי, זו הצעת חוק מאוזנת כל כך. אני אומר זאת בקיצור רב לחבר הכנסת מיכאל איתן ולך, ששאלתם בעניין הזה, כי אמרתם שאתם מבקשים להיות ענייניים בעניין הזה, גם אם יש לנו רוב. ואני מאוד אשמח על הצבעתכם בעניין זה.

תראו נא: ראשית, תומצא אזהרה לחייב, מה שלא תמיד ניתן לעשות היום, כדי שהוא קודם כול ידע, ושלא הראשון שיבוא אליו יהיה השוטר עם פקודת המאסר. ואז הוא פונה ומבקש לשלם בתשלומים, אם קשה לו, ומציע באילו תשלומים הוא יכול לשלם, ועם זה חותם על הצהרה שלפיה הוא מוותר על סודיות כדי שאפשר יהיה לבדוק אם הצהרתו נכונה.

שנית, יהיה ייעול הליך העיקול. קודם ירדו לרכושו של אדם ולא לגופו. היום ברוב המקרים יורדים לגופו ולא לרכושו. אני לא מפרט כרגע, כי הדברים כאן, תרשה לי לומר, הם די שקולים, כי גם בעניינים האלה יש קשיים.

יוסף בא-גד (מולדת):

חבל שלא אמרת את זה בהתחלה. זה משנה את כל התמונה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

שלישית, העיקר הוא שהחוק הזה יאפשר להבחין בין מי שמשתמט בזדון וידו משגת והוא פשוט מתנכר לבעל חובו לבין מי שאינו יכול. לכן, יש מצב שאם אדם אומר: אינני יכול לשלם, והוא בחזקת מי שיכול – הוא מוכרז, לבקשתו, כחסר אמצעים.

חיים דיין (צומת):

אדוני השר, סעיף 114 מחייב רשם – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני אמרתי, ואולי לא היית באולם: כשכתובים דברים בספר ואין אמצעים לבצע, המציאות חזקה מן הכתוב בספר. לכן לא הבאתי את הרפורמה שאני רוצה להציג בפניכם כל זמן שלא הובטחו לי המיליונים הדרושים כדי לבצע אותה. ומשיש המיליונים הללו, והממשלה הזאת תתכבד בזה והכנסת תתכבד בזה, אז אפשר לגשת לביצוע הרפורמה.

חיים דיין (צומת):

— — —

שר המשפטים ד' ליבאי:

תרשה לי, החברים דוחקים, הם רוצים לסיים.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דיין, זה לא סימפוזיון עכשיו.

חיים דיין (צומת):

היו"ר ש' וייס:

סליחה, זה דיון על חוק, זה לא קריאות ביניים. אתה יכול לשאול אותו, כדי שיענה לך בנחת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכון.

דן תיכון (הליכוד):

אין לך מה לחשוש. תמשיך, אנחנו מצביעים בעדך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני כבר נכוויתי בזה. נתתי אמון בשניים-שלושה והם אכזבו אותי. אני לא אשכח את זה. כל אחד לומד את הלקח שלו. עלו לכאן חברי כנסת מהליכוד ואמרו לי אחד-אחד שהם תומכים בחוק. כשהם ראו שהספסלים כאן ריקים, כולם הצביעו נגד, חוץ מצדיק אחד. למדתי את הלקח.

דן תיכון (הליכוד):

אמרתי לך לפני שהם באו.

שר המשפטים ד' ליבאי:

טוב, אני איענה לבקשת חברי ואפסיק כאן. ואני אומר לכם שאציג בקרוב, ואני אחראי למה שאני אומר. וחברי כנסת לא יוכלו לומר שאמרתי להם דברים ולא התכוונתי או לא קיימתי.

הצעת החוק מוכנה, היא תעבור עוד דיונים מסוימים כדי ללבן כמה סוגיות, היא כוללת בחובה את ההוראות של אותו חוק מיוחד, מתוקנות ומשוכללות, כך שאפשר יהיה אז, אגב חקיקת החוק החדש, לבטל אותו חוק, שהיום אני מבקש להאריך את תוקפו, פשוט משום שיצא שתוקפו יפקע באמצע הפגרה. אם תאריכו אותו בשנה – אמרו פה חברים, לחצי שנה לארבעה חודשים – אני מאמין שבתוך ארבעה, בתוך שישה חודשים, אתם תחוקקו את החוק החדש, וממילא תבטלו את מה שאני מבקש להאריך.

היו"ר ש' וייס:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו להצבעה. הצעת חוק גביית חובות (ביצוע צווי מאסר) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ג-1993, בקריאה ראשונה. החוק יעבור לוועדת החוקה להמשך הטיפול. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 53

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 22

נגד – 1

נמנעים – 2

ההצעה להעביר את הצעת חוק גביית חובות (ביצוע צווי מאסר) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ג-1993, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

22 תומכים, אחד מתנגד, שני נמנעים. אני קובע שהחוק אושר בקריאה ראשונה.

הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 26) (מועד הבחירות לאחר התפזרות)

(קריאה ראשונה)

היו"ר ש' וייס:

אנחנו ממשיכים בסדר-היום, חברי הכנסת. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 26) (מועד הבחירות לאחר התפזרות), קריאה ראשונה. יציג את החוק שר המשפטים.

יצחק לוי (מפד"ל):

כאשר מדובר בהצעת חוק פרטית ושני המציעים אינם, אני מציע להמתין עד שהם יבואו.

היו"ר ש' וייס:

זו הצעת חוק ממשלתית, אחרת השר לא היה מציג אותה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

רבותי, אני מבקש להציג בפניכם את חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 26) (מועד הבחירות לאחר התפזרות).

כאשר מחליטה הכנסת להתפזר, אין כיום הוראה מפורשת בחוק הקובעת את המועד לעריכת הבחירות הכלליות, ועניינו של התיקון המוצע לחוק-יסוד: הכנסת, לקצוב זמן בין החלטת הכנסת על התפזרותה לפני גמר תקופת כהונתה לבין מועד הבחירות לכנסת שלאחריה.

הצורך בהנחיית הכנסת לגבי מועד הבחירות התגלה בחוק התפזרותה של הכנסת השתיים-עשרה, שבו נקבע כי הבחירות לכנסת השלוש-עשרה יתקיימו כעבור למעלה מארבעה חודשים, ותקופת מעבר ממושכת בין כנסת לכנסת אינה רצויה מכל הבחינות, ובכללן התמשכותה היתירה של מערכת הבחירות.

מה שאנו באים להציע בהצעת חוק זו הוא, שהמועד לקיום הבחירות לאחר התפזרות הכנסת יהיה לא יאוחר מ-60 ימים לאחר קבלת חוק ההתפזרות, כך כתוב, אבל במגעים שקיימתי עם סיעות אחרות, ובייחוד סיעת הליכוד, ובהתאם לבקשתה – כדי שבעניין שכזה, שנוגע לכל הסיעות, נוכל להתאחד במידת האפשר – אנחנו הסכמנו שהמועד יהיה לא יאוחר מ-75 ימים, במקום 60 ימים, לאחר קבלת חוק ההתפזרות, וזאת בהתאם למועדים שנקבעו לקיום בחירות מיוחדות לראש הממשלה בחוק-יסוד: הממשלה, שתחילתו בבחירות לכנסת הבאה.

סעיף 56(א) לחוק הבחירות לכנסת קובע, כי עובדי מדינה בכירים וקציני צבא לא יהיו רשאים להיות מועמדים לכנסת אלא אם כן חדלו לשרת בתפקידם לפחות 100 ימים לפני יום הבחירות. אם הבחירות לכנסת ייערכו כמוצע, בתוך 75 ימים מקבלת חוק ההתפזרות, הרי מן הראוי לקצר את המועד לפרישת עובדי המדינה וקציני הצבא ולהעמידו על 45 ימים לפני יום הבחירות במקום 100 יום, ואני חושב שהדברים מובנים מאליהם. הוראה זו תחול רק לגבי בחירות הנערכות לאחר התפזרות הכנסת לפני תום תקופת כהונתה. בבחירות רגילות תישאר ההוראה הקיימת.

ההצעה הזאת מקובלת על הממשלה, היא מקובלת על סיעת הליכוד, שעם ראשיה באתי בדברים, אני מקווה שגם על סיעות אחרות. היא בעצם היענות לפנייה שהיתה בזמנה, פנייה של כבוד הנשיא

חיים הרצוג, שהעיר: הנה, ראו איך במדינה מתוקנת אפרסן לפזר את הפרלמנט ובתוך תקופה קצרה כל כך לגשת לבחירות בלי להכניס את הסיעות והמפלגות לבזבז גדול – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

זה לא הולך לפי גודל המדינה, זה הולך לפי מספר המפלגות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

לכן אני חושב שההצעה הזאת באה לעשות דבר שיהיה מקובל על כולנו ויזכה לברכת הציבור.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק בקריאה ראשונה, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית, לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר המשפטים. אנחנו עוברים כעת לדיון בהצעת החוק, ואני מזמינה את ראשון הדוברים – חבר הכנסת רון נחמן; איננו. אחריו – חבר הכנסת רענן כהן; איננו. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת יצחק לוי. רשימת הנואמים סגורה. לכל נואם שלוש דקות. נואם שלא יהיה נוכח במליאה בהיקרא שמו לא יוכל לנאום. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק המובאת היום בפנינו היא הצעת חוק ממשלתית, ודומני שהיה מקום, גם אם היתה זו יוזמה של שר המשפטים, דווקא ליזום את הצעת החוק באמצעות אחד מחברי הכנסת ולא באמצעות הממשלה. מטיבם של דברים, שכאשר הם עוברים דרך המסלול הפרלמנטרי יש סיכוי רב יותר שתהיה בהם הידברות בין נציגי המפלגות השונות, ועובדה היא שבחוק הזה בעצם לממשלה לא צריך להיות מעמד מיוחד. זה חוק שנוגע לחיי המפלגות בישראל, לחיים המפלגתיים, לתקופת הבחירות, ומטבע הדברים הוא צריך להגיע על בסיס של הסכמה ולא באיזו הכתבה של קואליציה מול אופוזיציה, כי קואליציות ואופוזיציות משתנות, ובעניינים של קונסטיטוציה רצוי לשמור על הסכמה כללית ועל כך שמקבלים את ההכרעות במקסימום של תמימות דעים.

ואכן, כאשר עלתה ההצעה הממשלתית ביקשנו, נציגי סיעת הליכוד, משר המשפטים לעכב את המשך המהלך והבאת החוק להצבעה עד אשר תתקיים פגישה בין נציגי הליכוד לנציגי סיעת העבודה בתיווכו, בלשכתו ובראשותו של שר המשפטים. הליכוד בחר שני נציגים, השתתפו גם נציגי העבודה, והגענו לאיזו הסכמה, שנתייצב סביב המספר 75 יום.

מובן שלהצעת החוק הזאת יש יתרון רב בכך, שכאשר הכנסת מתפזרת לפני המועד, לא דוחים את זה לתקופה ארוכה ומכניסים את כל המדינה למצב של מעין מערכת בחירות תוך כדי תקופת כהונה של ממשלת מעבר, אבל מצד שני גם משלמים מחיר מסוים. זאת אומרת, מצד אחד לא מאריכים את התקופה, אבל מצד שני אנחנו משלמים מחיר מסוים מבחינת העקרונות הדמוקרטיים בכך – והשר כבר הציג כאן את הנקודה – שקיצור המועד מחייב גם קיצור בצינון תפקידים וכו', ואז אנחנו מגיעים אולי לפוליטיזציה, במידה מסוימת – אני לא אומר שזה כל כך קריטי, אבל זו נקודה למחשבה – של בעלי תפקידים שונים, שעכשיו בתוך 45 יום הם עוברים ממצב של רמטכ"ל, למשל – אמרתי את זה רק כדוגמה, רק כמשל – או רב ראשי, או שופט, או מבקר המדינה, או יועץ משפטי, תפקידים שמאוד לא היינו רוצים שאנשים שמכהנים בהם מייד יקפצו לתחום הפוליטי. בתוך 45 יום עכשיו הם כבר יכולים להיכנס לתחום הפוליטי.

אבל בסך הכול הפשרה וההליכה הן חיוביות, וסיעת הליכוד – עד כמה שאני יכול לדבר בשם סיעת הליכוד – קיבלה החלטה לתמוך בהצעה כמו שהיא, ואני מקווה שהיא תעבור, כמובן, בהסכמה כללית של הבית כולו.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן. אני מזמינה את חבר הכנסת יצחק לוי. אחריו – חבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו – חבר הכנסת שאול יהלום.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, ראשית, אני רוצה לומר שהנני משוכנע שאתמוך בהצעת החוק. אבל בכל אופן רציתי להעיר שתי הערות.

ההערה הראשונה היא, שאני מבקש מכאן ולהבא, בהצעות חוק שהממשלה יוזמת, שנוגעות לעבודת הכנסת ולבחירות, לא להתייעץ רק עם הליכוד. אכן המערך והליכוד הן הסיעות הגדולות, ואני בהחלט מקבל את העניין – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני, היוזמה באה מהם ואני כיבדתי את היוזמה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אתה ציינת פה שהתייעצת עם סיעות. אני מציע להתייעץ עם סיעות ולהביא דברים מוסכמים, אף שהחוק מוסכם בעיני ואני מקבל אותו.

ועוד אני רוצה לשאול אותך, האם על החוק הזה יש הסכמה של נציגי משרד הפנים? מדוע אני שואל? מכיוון שלוח הזמנים של משרד הפנים הוא, למיטב זיכרוני, לוח זמנים של 90 יום. כלומר, ההצעה הזאת מחייבת לקצר את לוח הזמנים הקיים היום.

כאשר חוקקנו את חוק הבחירות הישירות לראש הממשלה ושינוי שיטת הממשל, שיש בו פרק של בחירות ושל זמנים, ניסינו בוועדה לצמצם עד כמה שניתן את הזמנים ולא הצלחנו, כי יש צורך בהגשת פנקס, ערעורים, הגשת מועמדות ובדיקות וכל התהליכים שמשרד הפנים צריך לעשות.

אתה בוודאי זוכר, שיש פעמים שיש בחירות מיוחדות לראש הממשלה ובקשר לזה נדרשנו לקבוע זמנים, ולמיטב זיכרוני, לא ירדנו מ-90 יום. אם כך, קודם כול יש כאן אנומליה מסוימת, מכיוון שאם החוק הזה יתקבל נצטרך לתקן את החוק ההוא, שגם בבחירות מיוחדות לראש הממשלה, גם אם זה לא עקב פיזור הכנסת – ויש מקרים מיוחדים לעניין הזה – אותם פרקי זמן יחולו גם לגבי הסעיף הראשון וגם לגבי הסעיף השני.

אליעזר זנדברג (צומת):

נדמה לי שזה קיים.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא באותם פרקי זמן. יש מקרים מיוחדים, שיש בחירות לראש הממשלה ואין בחירות לכנסת, מקרים מאוד מיוחדים – פטירה, או סיבות אחרות – ואז הזמנים אינם חופפים את ההצעה ששר המשפטים מביא עכשיו. אני חושב שטוב שתהיה אחידות בחקיקה וטוב ששר המשפטים יביא תיקון גם לחוק של שינוי שיטת הממשל, כלומר, חוק-יסוד: הממשלה יחד עם חוק-יסוד: הכנסת, כדי שהדברים יהיו יחדיו.

אם הצלחת לשכנע את פקידי משרד הפנים שהם יכולים לערוך את כל ההליך הזה בפחות מ-90 יום, הרי אני מברך על כך, ולכן אני באמת אתמוך בהצעה. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. אני מזמינה את חבר הכנסת מאיר שטרית; איננו. חבר הכנסת שאול יהלום, בבקשה. אחריו – חברת הכנסת נעמי חזן, ואחריה – חבר הכנסת חגי מירום.

שאול יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת נכבדים, כשעמד השר על דוכן הנואמים, הוא הבהיר שהיו פה שני שלבים. בתחילה אמרה הממשלה, אני יכולה, מוכנה ומעוניינת לבצע את האמור בתוך

60 יום – בין פיזור הכנסת לבין קיום הבחירות, מהרגע שהכנסת החליטה שהיא מתפזרת ועד לקיום הבחירות. באה הממשלה בדברים עם סיעת הליכוד, וסיעת הליכוד ביקשה להאריך את המועד ל-75 יום, והממשלה מגישה את החוק על דעתה ועל דעת סיעת הליכוד.

אני מקבל את הנכונות לבוא לקראת סיעת הליכוד, אבל אני בוודאי מקבל את דברי חבר הכנסת יצחק לוי, שהיה צורך לבוא לקראת המפלגות האחרות ולשאול גם אותן בנושא העוסק בחוקי בחירות.

ולעצם העניין, אני חושב שטעות היא להאריך את המועד מ-60 ל-75 יום. 75 יום, זה חודשיים וחצי. אם אומנם רוצים להנהיג מערכת בחירות קצרה, מהירה, יעילה וחסכונית, וללא בזבזים מיותרים – וכאן אני פונה לסיעת הליכוד יותר מאשר לממשלה ושואל, מדוע ראתה סיעת הליכוד צורך לבוא לממשלה ולדרוש להאריך את המועד עוד במחצית החודש? מה רע במערכת בחירות קצרה של 60 יום? אם הממשלה בדקה את עצמה בנושא של סדרי הבחירות, ועדת הבחירות המרכזית, הסדרי משרד הפנים וכו', ואם היא הגיעה למסקנה שמבחינה טכנית אפשר לערוך את הבחירות בתוך 60 יום, מה צורך ראתה סיעת הליכוד להאריך?

יתר על כן, רוב הסידורים לקראת הבחירות, כפי שאמר חבר הכנסת לוי, הרי באמת חופפים את סידורי הבחירות לראש הממשלה, מבחינת קלפיות, מבחינת ספר הבוחרים, מבחינת איוש הקלפיות וכל מה שדרוש לצורך זה, וגם בנימוקים להצעת החוק המוגשת עכשיו על-ידי שר המשפטים מצוין במפורש, שהבחירות לראש הממשלה, אם הן נערכות בנפרד מבחירות כלליות לפי החוק שהתקבל ושיונהג לקראת הכנסת הארבע-עשרה, הן נערכות בתוך 60 יום, והכול בא על מקומו.

ובכן, מדוע זה ראתה סיעת הליכוד ומדוע ראתה הממשלה לבוא ולהאריך את המועד ל-75 יום?

אנחנו נתמוך בחוק המוצע בגלל העיקרון של קביעת מערכת בחירות מקוצרת וחסכונית. עם זאת, אני פונה לכל סיעות הבית, בפרט לליכוד ולממשלה, לקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית, לקצר את מערכת הבחירות, ולהחזיר את המצב להצעת החוק המקורית, דהיינו ש-60 יום מספיקים מרגע פיזור הכנסת עד עריכת הבחירות.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. אני מזמינה את חברת הכנסת נעמי חזן; איננה. חבר הכנסת חגי מירום, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו – חבר הכנסת גונן שגב.

חגי מירום (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני תומך בהצעת החוק היות שאני חושב שיש בה מרכיבים מאוד חיוניים.

נכון שעברנו חוויה קונסטיטוציונית לא מסעירה כאשר התפזרה הכנסת בשלהי הכנסת השתים-עשרה והיתה תקופה של לפחות ארבעה חודשים עד הבחירות. בדברי ההסבר להצעת החוק מצוין, שהתמשכותה היתירה של מערכת הבחירות אינה רצויה.

אדוני השר, לא רק התמשכותה היתירה של מערכת הבחירות אינה רצויה, אלא גם אי-תפקודה של הכנסת אינו רצוי. זה אחד הדברים שעברנו אותו כאן, כאשר מרגע ההחלטה על פיזור הכנסת והליכה לבחירות הכנסת מתרוקנת מיושביה, היא לא משמשת עוד גוף אפקטיבי לתחום הבקרה והפיקוח על עבודת הממשלה ולא עושה כמעט בכלל את עבודתה כמחוקקת. גם הממשלה יורדת מהטיפול בנושאים מרכזיים. לכן המגמה של קיצור התקופה היא מאוד רצויה בעיני. גם ההתאמה של החקיקה הזאת לחוק-יסוד: הממשלה דרושה כיום, באשר לא ייתכן שתהיינה לנו שתי מערכות שאינן עובדות על-פי תפיסה אחת, על-פי ראש אחד ועל-פי היגיון קונסטיטוציוני אחד.

לכן אני בהחלט חושב שצריך ללכת לתיקון הזה, אם כי אינני בטוח אבל אני רוצה לקוות, שוועדת הבחירות המרכזית ערוכה בכל עת למצב של תגובה בתוך 60 יום, להצבת קלפיות ולהליך דמוקרטי תקין מהסוג שאנחנו נדרשים לו כאן.

אני זוכר, אדוני השר, שכאשר ישבנו – אתה היית באותה עת חבר ועדת החוקה, מיוזמי החוק, חוק-יסוד: הממשלה – הזמנו אלינו את נציגי ועדת הבחירות המרכזית. לא שמענו אז שהמערכת לגמרי ערוכה לתקופות קצרות. זה העסיק אותנו מאוד. גם באשר לתהליך הבחירה לראש הממשלה יכול להיות מין הליך חוזר כזה בתקופה קצרה יחסית.

לכן צריך לוודא היטב, שכאשר אנחנו מחוקקים אנחנו אכן מורים הוראה, שאפשר לעמוד בה מבחינת המערכות שמלוות את החקיקה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אפשר, אפשר.

חגי מירום (העבודה):

אני מקווה כך, וזה טוב. אנחנו רואים שבאנגליה תהליכים כאלה נערכים בתוך חודש ימים. אם אנגליה יכולה לעשות כן, גם מדינת ישראל יכולה לעשות כן, ועוד יותר טוב, חבר הכנסת שגב.

אני רוצה להעיר עוד הערה אחת גם לחלק השני של החוק. ברור שעל רקע השינוי הזה והחלטה שבתוך 60 יום מרגע התפזרות הכנסת יש לערוך בחירות, צריך גם לקצר את משך הזמן שבו לובשי מדים ופקידים ממשלתיים וכן הלאה צריכים להתפטר. עם זאת, התקופה של 30 יום נראית לי מאוד קצרה. אני הייתי מנסה ללכת למשהו ארוך קצת יותר, כלומר 45-50 יום. כלומר, מהרגע שהכנסת החליטה על התפזרותה צריך כל מי שחושב שהוא רוצה להתמודד בבחירות הבאות, ובזמן קצר ביותר, להודיע על כך. זה נכון יותר מבחינת המצב התקין של שירות במדים או בממשלה וכן הלאה. זה נושא שאפשר לדבר עליו בהכנת החוק לקראת הקריאה השנייה ושלישית.

בסך הכול אני מצדד בהצעה. אני אצביע בעד החוק. אני מודה לך, גברתי. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת חגי מירום. אני מזמינה את חבר הכנסת אברהם פורז; איננו באולם. חבר הכנסת גונן שגב, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת חיים אורון, אחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד, אחריו – חבר הכנסת שלמה בוחבוט, והרשימה עוד ארוכה.

גונן שגב (צומת):

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שהצעת החוק הזאת חיובית, למרות החששות שהעלה, בצדק, חבר הכנסת מירום, אבל אני בטוח שהדברים האלה פתירים, ולא כמו שצינית, הם דברים שאומנם צריך להתכונן אליהם אבל הם פתירים.

אני הייתי קושר את הצעת החוק הזאת עם הצעת חוק, שאינני יודע אם הגיעה כבר לוועדת השרים לענייני חקיקה, שהעלינו חבר הכנסת זנדברג ואני בנושא קיצור תקופת הבחירות, גם כשמדובר על בחירות כלליות רגילות בלי אילוץ של פיזור הכנסת. זה דבר אחד, ובנוסף – לקשור גם את כל הנושא הזה עם הנושא התקציבי של הבחירות, שהפך, לפי דעתי, בשנים האחרונות, במדינה במצב כלכלי כמו שלנו, קצת מוגזם בפזרנות בסכומים שמוצאים למערכת הבחירות. לכן, חבל שאתם מעלים את זה כחוק נפרד ולא מנסים לצאת עם חוקים מספר שמתקנים את כל הנושא, אני חושב שזה פשוט יהיה חיובי, גם ציבורית, כי אנחנו זקוקים מאוד – הכנסת ככנסת, אני לא מדבר על הממשלה, לה אני לא דואג, אתם מסודרים – להראות לעם גם התחשבות במצב הכללי שבו אנחנו נתונים. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת גונן שגב. אני מזמינה את חבר הכנסת חיים אורון; איננו באולם. אני מזמינה את חבר הכנסת יוסף בא-גד. אחריו – חבר הכנסת שלמה בוחבוט, ואחריו – חבר הכנסת טלב אלסאנע.

יוסף בא-גד (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, אדוני שר המשפטים, רציתי להתווכח אתך על 60 היום, והנה באת והודעת שאתה מחזיר את זה ל-75.

אני רוצה שנתרגל. אנחנו מדינה ענייה, אנחנו מדינה עם בעיות קשות. אנחנו נוהגים בכל דבר כמו גבירים, כי בכל העולם נוהגים כך, בארצות-הברית ובמדינות אחרות, שאין להן מלחמות והן לא

קולטות עלייה. לכן אנחנו צריכים בכל סעיף וסעיף לצמצם עד כמה שאפשר. כידוע, כל יום לאחר התפזרות הכנסת הוא יום של בזבז כספים ויום של מריטת עצבים.

אני מציע לקצר את התקופה למינימום ההכרחי, אם אפשר להסתפק ב-30 יום. הרי משרד הפנים ערוך, זו לא בעיה. שמעתי גם שהם ערוכים טכנית מייד. אם אפשר לקצר ל-30 יום, מה טוב. אם לא, 45 יום, לא יותר.

אני מבקש ממך, כבוד השר, לשקול שנית מה ניתן לקצר.

דבר שני. מן הראוי לקצר את המועד לפרישת עובדי מדינה וקציני הצבא ולהעמידו על 30 יום לפני הבחירות. כולנו זוכרים את פרשת טרנר-שחל, עם כל מה שהיה, וזה חוכא ואיטלולא: מתי הוא אמר, מתי אמרו לו. גם פה הייתי רוצה לחשוב על פטנט אחר ולקצר את התקופה עוד יותר. אדם מודיע שהוא מעמיד עצמו לבחירה, ואנחנו יודעים שמדברים אותו, וכל תקופת הצינון היא פיקציה שלא מתקיימת.

בסעיף הקודם נכנעתי וקיבלתי את ההסברים והצבעתי. גם פה הייתי רוצה לקבל הסברים על שני הדברים, ואז יהיה לך עוד תומך נלהב.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת בא-גד. אני מזמינה את חבר הכנסת שלמה בוחבוט; איננו באולם. חבר הכנסת טלב אלסאנע; איננו באולם. חבר הכנסת יורם לס, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, אחריו – חבר הכנסת דוד מנע, ואחריו – חבר הכנסת יעקב שפי.

יורם לס (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, יורשה לי להביע ספקות ביחס לחוק בעניין התהליך הפנימי בתוך המפלגות, שהרי הדמוקרטיה במדינת ישראל לא תהיה דמוקרטיה אם אבני הבניין שלה, המפלגות עצמן, לא תהיינה דמוקרטיות. אני לא משוכנע כלל, בהמשך לספקות שהעלו חברי הכנסת, אם המדינה תוכל להתכונן לבחירות בתוך 60 או 75 ימים, אם בתוך מסגרת הזמן הזו המפלגות עצמן תהיינה מסוגלות לבחור את רשימות המועמדים שלהן. הרי במפלגה דמוקרטית יש לפחות שלושה שלבים: יש שלב של מפקד שצריך לעשות כדי לברר מי הם חברי המפלגה, יש שלב של פריימריס לראשות הרשימה, ויש שלב של פריימריס לחברי הכנסת. אם את כל התהליך הזה יצליחו לדחוס לתוך 60 יום ומייד אחרי זה לגשת לתעמולת בחירות – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

75 ימים. למה כל הזמן אומרים 60 יום?

יורם לס (העבודה):

75 יום. אני מנסה להביע ספק באוזני שר המשפטים, שמא המדינה בדוחק תצליח להתכונן לבחירות, אבל המפלגות שמרכיבות את הכנסת לא תוכלנה להתכונן בתקופת הזמן הקצרה הזו.

אם יורשה לי, זה גם מעלה בקשר לעניין הזה את השאלה של פריימריס פתוחים לעומת פריימריס סגורים. למשל, אני בעד שראש הרשימה ייבחר בפריימריס פתוחים, ואז היקף ההכנות שצריך לעשות הוא קטן יותר ואילו המפקד חשוב פחות. לעומת זאת, לגבי חברי הכנסת נראה לי שצריך לבחור אותם בפריימריס סגורים, מפני שזו רשימה מורכבת, אנשים צריכים זמן. רק לקבל בדואר את חוברת המועמדים עם 80 שמות וללמוד כל מועמד, מי הוא ומה הוא, ולתת זמן למועמדים לדבר עם הבוחרים שלהם, אדוני שר המשפטים, אני לא רואה איך עושים את זה ב-60 יום, כי הרי יצטרכו לעשות את זה אולי בשבוע הראשון כדי שבמשך חמישה שבועות אחר כך אפשר יהיה להציג לכל עם ישראל את המועמד, להציג את חברי הכנסת, ובינתיים כל התהליך הדמוקרטי התוך-מפלגתי יתבצע בתקופה הזו. הייתי מבקש תשובה על הסוגיה הזו, שלי אין תשובה עליה.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה יעלה פחות כסף.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יורם לס. אני מזמינה את חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה – איננו באולם. אני מזמינה את חבר הכנסת דוד מנע – איננו באולם. חבר הכנסת יעקב שפי מוותר. אני מזמינה את חבר הכנסת עובדיה עלי – איננו באולם. חבר הכנסת סאלח טריף – איננו באולם. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי – איננה באולם. חבר הכנסת אלי גולדשמידט – איננו באולם. חברת הכנסת נעמי בלומנטל – איננה באולם. חבר הכנסת גדעון שגיא – איננו באולם. חבר הכנסת סילבן שלום – איננו באולם. חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה. אחריו – חברי הכנסת רפאל אלול ויוסי כץ.

דוד מגן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, עם כל הכבוד ועם עיבוד הלקח של מערכת הבחירות לכנסת השלוש-עשרה, אני חושב שהצעת החוק הזו היא מיותרת. החוק קובע בפירוש מועדים לבחירות לכנסת – יום ג' השלישי של חודש חשוון, אחת לארבע שנים. אחרי שתיקנו את חוק-יסוד: הממשלה אנו יודעים שראש הממשלה ייבחר בבחירות אישיות ביום הבחירות לכנסת.

והנה באה היום הממשלה ומציעה, כי אם תקרה תקלה, ואיננו יודעים מהי התקלה, והכנסת תגיע למסקנה שהיא צריכה לפזר את עצמה, הרי שבמכסת ימים מסוימת היא חייבת לקיים את הבחירות.

אני חושב שכאשר אנו קובעים שהבחירות אמורות להתקיים בתוך 60 יום או 75 יום מיום קבלת חוק לפיזור הכנסת – לקבוע מסמרות כי אלה הן מסגרות הזמן, בלי שאנחנו יודעים ואנחנו לא יכולים לנחש מה תהיינה הנסיבות לפיזור הכנסת, מה תהיה העילה המרכזית לפיזור הכנסת, הרי שאנחנו מתקנים חוק בלי שראינו מהן האושיות ובלי שתהינו על יסודות העניינים.

אני חושב, אדוני השר, שעל-פי הניסיון שהצטבר עד היום – ומזכיר הכנסת בוודאי יכול לתקן את דברי – לא היה תקדים שהכנסת פיזרה את עצמה שלא מתוך תיאום לפחות בין הסיעות הגדולות. אם כל פיזורי הכנסת שהיו עד היום נעשו תוך תיאום בין הקואליציה לבין האופוזיציה הראשית, גם תאריך הבחירות, גם כאשר הכנסת נבחרה במועד שלא מופיע בחוק המקורי, גם התאריך הזה, כמובן, תואם. אם בעבר הושגו הבנות, ללא יוצא מן הכלל, מדוע שאנחנו נהרהר באפשרות שאם הכנסת תתפזר בטרם המועד הקבוע בחוק, ההבנה הזאת והתיאום הזה בין הקואליציה לבין האופוזיציה הראשית לא יעשו בעתיד?

צריך להשאיר מרחב תמרון לפי הנסיבות שתהיינה, כך שהסיעות תוכלנה לדבר בינן לבין עצמן, ולקבוע את המועד, הכול לפי הנסיבות. לדוגמה, אדוני השר, אם בחודש מאי 1994 תהיה עילה לפזר את הכנסת, אני מאמין שאתה לא תשמח להגיע למועד בחירות ביולי או באוגוסט, כאשר מאות אלפים מתושבי מדינת ישראל מבלים בחוץ-לארץ. אם זיכרוני אינו מטעה אותי, אנחנו לא יכולים להצביע על בחירות שהיו באוגוסט, שידוע כחודש הפגרה. בקבלת התיקון הזה אנחנו עלולים למצוא את עצמנו קובעים מועדים שאיננו רוצים בהם.

אני מציע לחשוב בנושא הזה שנית. אני חושב שהוא מיותר, ואם יש כוונה לעבד לקחים ממערכת הבחירות לכנסת השלוש-עשרה, הרי צריך לטפל בדרכי התעמולה בבחירות לכנסת, ולא על לוח הזמנים, כאשר הכנסת מתפזרת בטרם המועד.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת מגן. אני מזמינה את חבר הכנסת רפאל אלול. אחריו – חבר הכנסת חיים דיין, ואחריו – חבר הכנסת עמנואל זיסמן.

רפאל אלול (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מברך כמובן על הצעת החוק הזו. אני חושב, שככל שנקצר בזמן התעמולה וככל שמועד הבחירות יהיה קרוב יותר, קצר יותר, כן ייטב לאזרחים, יהיה זול יותר למדינה, ואני חושב שזה גם יעזור למפלגות.

אני רק חושש, שמשרד הפנים לא ערוך להכין מערכת בחירות ב-60 יום. אני חושב שלא הכול ממוחשב. גם נושא הגשת הערעורים למיניהם למקומות יישוב, בעיקר נושא הקלפיות העוברות – אני חושב שצריך לקבל את אישור משרד הפנים ולבדוק את הנושא אתו. אגב, אני רואה היום בהכנה לבחירות לרשויות המקומיות כמה קשה רק נושא הערעורים. לכן, לדעתי, היה כדאי או לשנות את המתכונת או למחשב את כל העניין. יש קושי שאין לנו מרשם התושבים בצורה מדויקת מוכן מדי

חודש בחודשו, כאילו כל חודש יש בחירות. זה לא דבר מסובך, אם ייתנו הוראות מתאימות. לדעתי, זה ניתן על-ידי מחשוב כל המערכת.

יש אולי קושי של הקיץ, וצריך לתת על כך את הדעת. אם מפזרים את הכנסת במאי, קשה לקיים בחירות בחודשים יולי ואוגוסט. לכן צריך למצוא פתרון לנושא הזה, שלא יהיו בחירות כעבור 60 יום, או לחלופין, לתאם את זה בין הסיעות.

אני, כמובן, אצביע בעד החוק. לדעתי הוא חוק טוב.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת רפאל אלול. אני מזמינה את חבר הכנסת חיים דיין – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת עמנואל זיסמן – איננו. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת אבי יחזקאל, אחריו – חבר הכנסת עמיר פרץ, אחריו – חבר הכנסת בנימין טמקין, אחריו – חבר הכנסת רפאל איתן, ואחרון הדוברים חבר הכנסת דן תיכון.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, כפי שאמר חברי חבר הכנסת גון שגב, אנחנו בצומת בעד קיצור מערכת הבחירות וגם בעד קיצור תקופת הבחירות במקרים כמו המקרה שהצעת החוק הזאת באה להסדיר.

אדוני שר המשפטים דיבר על המגעים שהיו לו עם חברי סיעת הליכוד ועל ההבנה שהוא הגיע אתם אליה – לגבי עמדתם והסכמתם העקרונית. אני יכול להצטער על ששר המשפטים לא בא במגע עם חברי סיעת צומת. אני בטוח שהוא היה שמח אילו הצטרפו תומכים נוספים להצעה.

בהזדמנות הזאת של דיון בדבר שיתוף פעולה בין הממשלה לסיעות האופוזיציה, אני רוצה להרחיב בכמה מלים ולהתייחס לדברים שאמר חבר הכנסת גון שגב לפני.

הצעת החוק שהוגשה כהצעת חוק פרטית של חבר הכנסת שגב ושלי מדברת על קיצור מערכת הבחירות, על-ידי קיצור תקופת השימוש באות, קיצור תקופת השידורים ברדיו ובטלוויזיה, קיצור תקופת המימון של המפלגות. אני אישית שמעתי את השר דרעי, שר הפנים, קורא לקצר את תקופת מערכת הבחירות. זה היה במסגרת דיונים בוועדת הבחירות לכנסת הארבע-עשרה. אני יודע שיש מגמה ותמיכה כללית כזאת. לכן מאוד הופתעתי כששמעתי, לא ראיתי את הדברים בכתובים, שעמדת הממשלה לגבי הצעת החוק הזאת היא עמדה שלילית.

אני חושב, שאם אנחנו הולכים לקראת הליך של קיצור תקופת הבחירות במקרים שהצעת החוק הזאת באה להסדיר, מן הראוי שאנחנו נפעל גם לקיצור מערכת הבחירות באותו זמן. אם שר המשפטים יסכים אתי, אולי זאת יכולה להיות עוד דרך של שיתוף פעולה ענייני, ומצב שבו הממשלה

לא תערים קשיים על העברת הצעת חוק כזאת לפחות בקריאה טרומית עם הסכמת הממשלה. יכול להיות שיש הסדרים ספציפיים שיהיו טעונים שיפור, תיקון, איחוד עם הרעיון שמובע בהצעת החוק הזאת. אבל המטרה הכללית המשותפת הזאת, אני חושב שמן הראוי שהממשלה תיתן לה תמיכה או לפחות לא תעמוד נגדה במקרים כמו המקרה שלנו.

אני בטוח שהדברים האלה לא ייפלו על אוזניים ערלות, ושאוּלי תיערך בדיקה נוספת של עמדת הממשלה בעניין. אני משוכנע שזה יהיה לטובת העניין כולו, לא רק מן הבחינה של הישג סיעתי או אישי של אחד מחברי הכנסת, שמבקש לקדם רעיון פרטי שלו. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת זנדברג. אני מזמינה את חבר הכנסת אבי יחזקאל – איננו. חבר הכנסת בנימין טמקין – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת רפאל איתן, בבקשה; אחריו, אחרון הדוברים חבר הכנסת דן תיכון.

רפאל איתן (צומת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, שר המשפטים, קיצור תקופת הביניים שבין התפזרות הכנסת למועד הבחירות חיוני, הגיוני וחסכוני.

ראשית, שלא תכהן ממשלת מעבר זמן בלתי מוגבל. שנית, קיצור הזמן ל-60 יום יתרום להפחתת הוצאות מכספי הציבור. שלישית, 60 יום מספיקים להצגת מצעי המפלגות כשבלאו הכי הקשר שבינם לבין מעשיהן של המפלגות הוא מקרי ונדיר.

בתקופת מחשוב מרשם התושבים, עדכון רשימות הבוחרים, כפי שנאמר, ניתן לבצע בזמן הזה של 60 יום – מה גם שעדכון כזה יכול להתבצע באופן יזום, בלי קשר לבחירות, אחת לתקופה, אחת לשלושה או ארבעה חודשים. נראה שבמשרד הפנים גם נוהגים כך.

למפלגות קיימות בכנסת לא צריכה להיות בעיה של הכנות. למי שכן עלולים להיווצר קשיים – לרשימות חדשות המבקשות להתמודד. אין בזה מגבלה חמורה. אם לא יוכלו בתוך 60 יום להתכונן, מוטב שלא יתמודדו, ואולי בכך גם תצטמצם רשימת הסיעות הקיקיוניות, הגורמות לבזבז קולות. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת רפאל איתן. אני מזמינה את אחרון הדוברים, חבר הכנסת דן תיכון; איננו. כבוד שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אשיב בקיצור רב. לחברי חבר הכנסת רפי אלול, משרד הפנים הודיע בשיבת ועדת השרים לענייני חקיקה, שהוא יכול להיערך בתוך 60 יום, בוודאי בתוך 75 יום, לעריכת הבחירות.

לחבר הכנסת הרב בא-גד, שביקש לקצר את התקופה, משרד הפנים לא יוכל להיערך בתוך תקופה של פחות מ-60 יום.

יוסף בא-גד (מולדת):

זה בדוק?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני אומר מה שנמסר לנו. אני לא המומחה, זה מה שנמסר לנו. בוודאי תשמעו בוועדת החוקה, חוק ומשפט, או בוועדה המתאימה, את תשובת משרד הפנים ונציגי ועדת הבחירות המרכזית.

לחברי חבר הכנסת פרופסור יורם לס, שתמה ושאל אם אפשר לדחוס הליכים פנימיים במפלגות, כמו פריימריס, לתוך תקופה של 75 ימים – נראה לי שכן. לשם כך יש, ראשית, להחזיק רשימות בוחרים מעודכנות; שנית, יש לקצר את מערכת הבחירות הפנימיות. לי נראה שמי שלא ישכנע בזכותו וביכולתו ובתועלת שבבחירתו בתוך 60 יום, ספק אם ישכנע גם בתוך 90 יום.

חבר הכנסת דוד מגן הציע להשאיר את המצב הנוכחי ולהשאיר את הדבר לתיאום בין הסיעות. לי נראה, שאם בשעת מבחן, כשהדבר אקטואלי, צריכים להתחיל משא-ומתן בין סיעות שונות כדי להשיג רוב בכנסת בעניין התקופה, הייתי אומר שבמידה רבה יש זכות וטו למי שמבקש להאריך את התקופה. כוח המיקוח שלו גדול יותר אם זקוקים אז להסכמתו כדי לקבוע את התקופה. כתוצאה מכך, בין השאר, נקבעות תקופות ממושכות ביותר.

לכן לי נראה שעדיף שיהיה זמן קבוע בחוק, שתיקבע איזו נורמה של תקופת המתנה. אם תקופת הביניים הזאת תביא לכך שהבחירות ייערכו במועד לא נוח, הרי שאפשר, לעניות דעתי, לקבוע את מועד פיזור הכנסת תוך התחשבות במועד הקבוע בחוק לעריכת הבחירות.

לחברי הנכבד, חבר הכנסת זנדברג, אני רוצה לומר לך שכן, בוועדת השרים לענייני חקיקה אני משתדל לנקוט, ובדרך כלל חברי השרים מסייעים בידי, שאם מדובר בעניין של בחירות או במימון מפלגות או בעניין שהוא מהותי מאוד לחיים הדמוקרטיים, ולכל מפלגה מן הראוי שתהיה דעה משלה, אנחנו משאירים חופש הצבעה לחברי הכנסת, לסיעות ולכנסת, לא מאמצים החלטת ממשלה, כדי שלא לכפות על הרוב הקואליציוני להצביע פה-אחד.

לכן כללית, חבר הכנסת זנדברג, נראה לי שזו המדיניות. אינני יודע כרגע עניינו של אותו חוק מסוים שאתה מדבר בו כי הוא לא נגד עיני, אבל גם את זה אני רוצה להדגיש, כדי שחברי הכנסת יוכלו להבין מדוע ועדת השרים נוקטת עמדה מסוימת – זה חודש אני מכתוב את תמצית נימוקי הוועדה ושיקוליה כדי שהדברים יהיו גלויים לחברי הכנסת שהגישו הצעות חוק וידעו מדוע הוועדה הגיעה למסקנה שהגיעה. ניתן ואפשר לבקש עיון נוסף גם בוועדת השרים, אם חבר הכנסת סבור שהנימוקים אינם משכנעים או שמא טעינו. דהיינו, החלטת ועדת השרים איננה סוף פסוק, היא בוודאי בחזקת פסק-דין, ולכן אפשר לחזור ולדון בעניין אם יש נימוקים טובים לכך.

אני מבקש להעביר הצעת חוק זו להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר המשפטים.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה ראשונה על הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 26) (מועד הבחירות לאחר התפזרות), והעברתה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע בעד או נגד הצעת החוק.

הצבעה מס' 54

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 15

נגד – 1

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 26) (מועד הבחירות לאחר התפזרות) לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני קובעת שהצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 26) (מועד הבחירות לאחר התפזרות) התקבלה בקריאה שנייה, והועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושבת-ראש, אני מתכבד להודיע, כי הונחו עתה על שולחן הכנסת –

מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: הצעת חוק המפלגות (תיקון מס' 4), התשנ"ג-1993; והצעת חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, התשנ"ג-1993. תודה.

שאלות ותשובות

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא על סדר-היום: שאלות ותשובות. אני מזמינה את כבוד שרת העבודה והרווחה להשיב על שאלות.

פיטורי עובדים בשירות התעסוקה

חבר הכנסת ד' מנע שאל את שר העבודה והרווחה ביום ז' באב התשנ"ב (6 באוגוסט 1992):

במסגרת צמצום מספרם של עובדים ארעיים במהלך שנת 1991/92 הופסקה, בין היתר, עבודתם של שלושה עובדים מסניף תל-אביב של שירות התעסוקה.

עובדים אלו נכשלו בבחינה בנציבות שירות המדינה, ואחד מהם אף נכשל שלוש פעמים. העובדים הגישו תביעה לבית-הדין והתביעה נדונה.

ברצוני לשאול:

האם הוחזרו עובדים אלה לשירות התעסוקה?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

שלושת העובדים הוחזרו לעבודה.

פיטורי עובדים ב"תנובה"

חבר הכנסת צ' הנגבי שאל את שר העבודה והרווחה ביום ז' באב התשנ"ב (6 באוגוסט 1992):

באמצעי התקשורת נמסר, כי כמה עובדים בחברת "תנובה" ההסתדרותית, אשר פוטרו מעבודתם, עתרו לרשות השיפוט של ההסתדרות בטענה, כי פיטוריהם נוגדים את חוקת העבודה של עובדי מוסדות ההסתדרות. בתגובה ענתה חברת "תנובה", כי חוקת העבודה של ההסתדרות אינה חלה עליה ו'ie0' מחייבת אותה כלפי עובדיה.

ברצוני לשאול:

1. האם חוקת העבודה של עובדי מוסדות ההסתדרות רשומה בהסכם קיבוצי?
2. האם חוקת העבודה של עובדי מוסדות ההסתדרות נחשבת כהסכם או כהסדר קיבוצי בין חברת "תנובה" לבין עובדיה?
3. אם לא – איזה הסכם או הסדר קיבוצי קיים ב"תנובה" ומחייב את הנהלתה כלפי העובדים?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

- 2-1. חוקת העבודה של עובדי מוסדות ההסתדרות אינה רשומה כהסכם קיבוצי אלא מהווה הסדר קיבוצי.

3. "תנובה" טוענת, שהוראות חוקת העבודה לעובדי מוסדות ההסתדרות חלות עליה ועל עובדיה, רק במידה ש"תנובה" קיבלה אותן על עצמה במפורש. השאלה האם גם יתר ההוראות של חוקת העבודה האמורה חלות על "תנובה" נתונה לדיון בבית-הדין לעבודה.

העסקת עובדים יהודים בשבתות ובחגים

חבר הכנסת א' רביץ שאל את שר העבודה והרווחה ביום ו' בכסליו התשנ"ג (1 בדצמבר 1992):

נמסר לי, כי עיריית תל-אביב מעסיקה עובדים יהודים, לרבות עולים חדשים, בעבודות ניקיון בשבתות ובחגים, וקבלתם לעבודה אף מותנית בהתחייבות מצדם להסכים לעבוד בשבתות ובחגים.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. כמה עובדים, לרבות עולים חדשים, מועסקים על-ידי עיריית תל-אביב בעבודה בשבתות ובחגים?

3. האם הסכמתם לעבוד בשבתות ובחגים היא תנאי לקבלתם לעבודה?

4. מה ייעשה בעניין העסקת עובדים יהודים בשבתות ובחגים?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

1, 3. לפי מיטב ידיעתנו, אכן מעסיקה עיריית תל-אביב-יפו עובדי ניקיון ביום המנוחה השבועי. עיריית תל-אביב מסרה לנו, שהיא אינה דורשת התחייבות מהעובדים לעבוד בשבתות ובחגים. יתירה מזו, כפי שהעירייה מסרה, היא מכבדת את רצונם של העובדים באשר להימנעות מעבודה בשבתות ובחגים.

2. עיריית תל-אביב הביאה לידיעתנו, שמספר העובדים אינו קבוע, והוא משתנה מעת לעת בהתאם ליכולתה לגייס עובדים.

4. המשרד ינחה את עיריית תל-אביב באשר להוראת החוק, ואם ייתקל בקשיים, ייאלץ לבצע חקירה כנדרש בחוק.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם רביץ.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

גברתי היושבת-ראש, גברתי השרה, אני מודה לך על התשובה. אני שואל, האם אתם תנקטו יוזמות משפטיות להעמיד לדין אולי את ראש עיריית תל-אביב או את האחראי לנושא הזה, בגין עבירה על חוק שעות העבודה, חוק ימי מנוחה? אני חושב שיש לעשות זאת סוף כל סוף, כי מגיעות ידיעות שיש פרצה בנושא הזה, במיוחד בקשר לעולים חדשים. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה. גברתי השרה, בבקשה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני רוצה להשיב לך בקטע אחד, שלא בדקתי אותו אבל יש לי הערכה לגביו. אני מכירה את אגף התברואה של עיריית תל-אביב שנים רבות. באגף הזה רובם של העובדים הם ישראלים, וחלקם הגדול תושבי העיר תל-אביב עצמה. אני מעריכה שמה שקרה בנושא של שבתות וחגים הוא תוצאה ישירה מהסגר ומהקפדה חמורה מאוד בעניין עבודתם של תושבי השטחים בתוכי "הקו הירוק".

אבל, אני חוזרת לתשובה שלי על שאלה מס' 4. קבעתי שאנחנו ננחה את עיריית תל-אביב באשר להוראות החוק, ואם אתקל בקשיים, כלומר אם זה לא יעשה כך, אנחנו ניאלץ לבצע חקירה כנדרש בחוק. מה שהחקירה תקבע, כך אנחנו ננהג.

אשפוז ילד בבית-חולים פסיכיאטרי ללא צורך

חבר הכנסת י' לוי שאל את שרת העבודה והרווחה ביום ו' בכסליו התשנ"ג (1 בדצמבר 1992)

פורסם כי ילד בן 11 מראשון-לציון (שמו מופיע במקור) מאושפז בבית-חולים לבריאות הנפש בנס-ציונה.

הגורמים הרפואיים וועדת ההרשמה של בית-החולים החליטו, שהוא אינו זקוק כיום לאשפוז בבית-החולים אלא למסגרת פנימייתית מתאימה.

עד היום לא נמצאה לו מסגרת מתאימה. הוא הופנה, בין היתר, לפנימיית "רננים", וגם שם, על אף הבטחות קודמות, לא התקבל.

ברצוני לשאול:

האם ייתכן שילד שאינו זקוק לאשפוז פסיכיאטרי יישאר באשפוזו עם כל המשמעויות הקשות הנלוות לכך, בגלל חוסר מקום?

היו"ר א' סלמוביץ:

שרת העבודה והרווחה תשיב על שאילתא מס' 216 של חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מבקש להעיר הערה לפני תשובת השרה.

היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אני מוותר על התשובה. אני מבקש מהשרה שלא להשיב לי, מכיוון שהשאלתא נשלחה ב-1 בדצמבר 1992, כלומר כבר לפני שמונה חודשים, בינתיים המקרה שמדובר עליו מצא את פתרונו. אני יודע זאת מצינורות אחרים.

אני רוצה למחות על כך שהופכים שאילתות ללא-רלבנטיות כאשר עונים עליהן שמונה חודשים אחרי הזמן. חוץ מזה, גברתי השרה, זה בניגוד לתקנון הכנסת. אני לא רואה טעם שתעני. לכן אני מראש מוותר על התשובה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני רוצה להשיב לחבר הכנסת יצחק לוי. אני חייבת לומר לך, חבר הכנסת יצחק לוי, שעד היום אני מוצאת תשובות על שאילתות בכל מיני אגפים של המשרד. אני כעיקרון מסרבת להשיב על השאילתות האלה. מדוע החלטתי, במקום לכתוב אליך מכתב ולהתנצל ולהעביר אליך את התשובה

בכתב להשיב עליה פה – זה לא המקרה היחיד, ואני מאוד מקפידה על כך במשרד – כי רציתי להשיב לך מפני שידעתי שתהיה לך שאלה נוספת. רציתי להשיב על מה שאנחנו עושים לגבי כל הילדים האלה, שהם 212 ילדים, חלקם בתוך בתי-חולים וחלקם צריכים להיות במסגרת טיפולית בבית-חולים או במסגרת טיפולית שהיא קרובה למערך טיפולי.

אם זה מקובל עליך, אני לא יודעת איך לעשות זאת, אם התקנון לא מאפשר – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אני משאיר את ההחלטה בידי היושבת-ראש.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני בכל זאת אשיב. כפי שאמר חבר הכנסת יצחק לוי, והוא צודק בהערה שהוא העיר כאן, הילד, כפי שאתה יודע, חזר לביתו. אבל, כפי שבוודאי ידוע לך, יש היום 212 ילדים שהיו ללא סידור ומענה בדצמבר 1992. אנחנו קיימנו, ביוזמתי, בירורים מספר במשרד. זה היה גם בעקבות הידיעות על אותם ילדים שנמצאים במסגרת בתי-חולים פסיכיאטריים ולא צריכים להימצא שם, ואינם מוצאים מבתי-החולים לסידור במסגרות אחרות שיהיו מותאמות להם.

93 ילדים מתוך 212 הילדים סידרנו במסגרות חוץ-ביתיות. 10 נמצאו מתאימים למסגרות של שירותים אחרים בתוך המשרד ומצויים עתה באחריותם הטיפולית של שירותים אלה. 109 עדיין נשארו ללא מסגרת, והם מיועדים לקבל מענה במסגרות החדשות ובפנימיות הטיפוליות הקיימות עד סוף אוגוסט 1993.

מתוך 36 ילדים המאושפזים בבתי-חולים לחולי נפש סודרו 13 ילדים. יתר הילדים מיועדים לקבל מענה במסגרות חדשות אשר יפתחו לקראת נובמבר 1993.

ושוב אני מתנצלת, חבר הכנסת לוי.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת לוי.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי השרה, אני מודה לך על התשובה המפורטת ועל כך שקיבלת את הערתי.

אני רוצה ליידע אותך ולשאול: בפגישה שקיימנו השבוע – אני מדבר על השדולה למען הילד – עם שר האוצר העלינו את הבעיה הזאת. אמרנו לו שאנחנו יודעים שלגבי המקרים הנוכחיים יש פתרון, אבל איננו בטוחים שאם יהיו מקרים נוספים, בשנים הבאות או בשנה הבאה, של ילדים שנמצאים בבתי-חולים פסיכיאטריים ולאחר הטבה במצבם יצטרכו לצאת מבית-החולים הפסיכיאטרי, המשרד יוכל לעשות זאת. השנה באנו עם רשימה של 76 ילדים, בא האוצר ופתר בעיה של 76 ילדים. אבל, האם המשרד ערוך מכאן ולהבא לפתור את הבעיה הזאת בצורה שוטפת?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

חבר הכנסת לוי, המשרד פתר בעיה של יותר מ-76 ילדים. הוא פתר בעיה של 93 ועוד 10 ועוד 13. אני חייבת להודות, שזה סודר לא בתקציבים נוספים של משרד האוצר. אנחנו, מתקציבים של המשרד עצמו, החלטנו לתת לזה קדימה אולי על חשבון דברים אחרים.

את הצעת התקציב הקרובה ביקשתי לבנות כפי שבונה את התקציב משרד החינוך והתרבות. התקציב של משרד החינוך והתרבות בנוי אוטומטית על הגידול הטבעי של אוכלוסיית התלמידים. זה נכון לא רק לגבי הילדים האלה, זה נכון לגבי מפגרים, זה נכון לגבי ילדי תסמונת דאון, זה נכון לגבי כל מיני קבוצות; יש אחוז מסוים, שאנחנו יודעים שזה האחוז הטבעי בכל שנה באותה אוכלוסייה. אנחנו רוצים, ואני מקווה שנצליח לשכנע את האוצר, שיהיה הסדר לגבי אוכלוסיית הרווחה המיוחדת הזאת כמו שהוא קיים לגבי גידול אוכלוסיית התלמידים במערכת החינוך.

מעונות נעולים לנערות במצוקה

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את שרת העבודה והרווחה ביום כ' בכסליו התשנ"ג (15 בדצמבר 1992):

שופטי בתי-המשפט לנוער שבו והתריעו לאחרונה, שהעדר מסגרות לנערות במצוקה, ובמיוחד העדר מעון נעול עבורן, מונע את שיקומן של הנערות. מצב זה הוא גם אפליה לרעה של הנערות לעומת הנערים שבמצוקה, שעבורם כן קיימים מוסדות נעולים ומסגרות במבחר גדול יותר.

ברצוני לשאול:

1. כמה מוסדות נעולים לקטינים עבריינים פועלים כעת? מה היא תפוסתם? כמה מהם מיועדים לקטינות?

2. כמה מעונות נעולים לקטינים המוגדרים כגבוליים פועלים כעת? מה היא תפוסתם? כמה מהם מיועדים לקטינות?

3. כמה מקלטים לקטינות גבוליות פועלים כעת? מה היא תפוסתם?

4. לכמה קטינות עברייניות וגבוליות לא נמצא הסידור המוסדי הנחוץ בחמש השנים האחרונות?

5. מה ייעשה על מנת להבטיח שבתקציב 1993 יוקצו הסכומים הדרושים להקמת מעונות נעולים ומקלטים לנערות גבוליות?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כיום פועלים שני מעונות נעולים לקטינים עבריינים, שתפוסתם 80 חניכים. אין מעונות נעולים המיועדים לקטינות.

2. הקטינים המופנים למעונות הנעולים מגיעים על-פי "צווי מעון נעולים" של בתי-המשפט, ובתוכם נערים גבוליים. כאמור, אין מעונות נעולים המיועדים לקליטת נערות.

יש לציין, כי כיום פועל מעון סגור הקולט בנות להסתכלות לתקופה של כשלושה חודשים וכוח קליטתו 18 נערות, רובן ככולן גבוליות.

3. כיום פועל מקלט ארצי אחד לנערות מכל הארץ. המקלט מיועד לתשע בנות. משך השהייה במקלט עד חודש ימים. באוגוסט 1993 עומד להיפתח מקלט נוסף לנערות ערביות, המיועד לכ-10 בנות.

4. כ-130 נערות הזקוקות לטיפול חוץ-ביתי אינן נמצאות היום בסידור מוסדי בהעדר מסגרות. אין אפשרות לתת נתונים על מספר הנערות שלא זכו לסידור מוסדי בחמש השנים האחרונות, מאחר שנתונים אלה אינם נמצאים, לצערי, במשרד העבודה והרווחה.

5. בהנהלת המשרד הוחלט לפני שבועיים על פתיחת שלושה מעונות לא-נעולים, נוסף על האחד העומד להיפתח בעוד כחודשיים בתל אביב – בירושלים, בבאר-שבע ובחיפה, ובהם ישוכנו נערים ונערות. בשלב זה לא אושר תקציב למעונות נעולים ואינני בטוחה שאדרוש תקציב למעונות נעולים דווקא.

תעודת סיום לבוגרי קורס של משרד העבודה

חבר הכנסת ג' שגיא שאל את שרת העבודה והרווחה ביום כ' בכסליו התשנ"ג (15 בדצמבר 1992):

ב-31 במאי הסתיים קורס מס' 6011015 לצורפות של האגף להכשרה ולפיתוח כוח אדם במשרד העבודה והרווחה. הקורס התקיים מיולי 1991 ועד תאריך זה. במשך הקורס קיבלו התלמידים דמי אבטלה, ובסיומו היו אמורים לקבל תעודת סיום של משרד העבודה, שבעזרתה יוכלו למצוא עבודה במקצוע.

אף שעברו יותר מחמישה חודשים מאז סיום הקורס, תעודה זו עדיין לא ניתנה להם, ובהיעדרה ממשיכים בוגרי קורס זה לקבל דמי אבטלה ונמנע מהם לחפש עבודה במקצוע.

ברצוני לשאול:

1. מדוע מתעכבת תעודת הסיום של בוגרי קורס זה כבר חמישה חודשים?

2. מדוע לגבי הקורסים האחרים במשרד העבודה והרווחה זמן ההמתנה הממוצע לקבלת תעודת סיום הוא שלושה חודשים?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הסיבה לעיכוב היא בדיקה נוספת של המבחנים נוכח השיעור הגבוה של הנכשלים אחרי הבחינה הראשונה.

2. זמן ההמתנה לקבלת תעודה הוא עד שלושה חודשים, משום שתהליך בדיקת הבחינות והנפקת התעודות דורש זמן. עם סיום הקורס והבחינות מקבלים בוגרי הקורסים אישור זמני על סיום הקורס.

הליכי אימוץ ילדים

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את שרת העבודה והרווחה ביום ט' באדר התשנ"ג (2 במרס 1993):

במצב הקיים, אזרחים ישראלים רבים אינם יכולים לממש את שאיפתם לאמץ ילד.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא מספר הילדים הנמסרים לאימוץ מדי שנה בארץ? מה הוא מספר הילדים מחוץ-לארץ המאומצים מדי שנה?

2. האם מוכן המשרד להתיר את פעולתן של סוכנויות אימוץ שלא למטרות רווח, ובכך לפשט את התהליך של אימוץ ילדים מחוץ-לארץ?

3. כיצד יאפשר המשרד אימוץ ילדים על-ידי משפחות המורכבות מזוגות חד-מיניים ועל-ידי רווקות ורווקים?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. 208 ילדים ישראלים נמסרו לאימוץ ב-1992. אין למשרד נתונים מדויקים על מספר הילדים המאומצים בחוץ-לארץ. ב-1992 נתן המשרד המלצות ל-40 זוגות שביקשו לאמץ בחוץ-לארץ.

2. המשרד אינו ערוך בשלב זה להתיר פעולתן של סוכנויות פרטיות לאימוץ בין-ארצי ולפקח על הנעשה בהן. עם זאת, המשרד ערוך לסייע למבקשים לאמץ ילדים מחוץ-לארץ באמצעות השירות לילד ולנוער.

3. עמדת המשרד היא, שטובת ילד המועמד לאימוץ מחייבת מסירתו באופן שיהיו לו אב ואם. עם זאת, החוק מאפשר לבית-המשפט להתיר מטעמים מיוחדים, ואם הדבר לטובת הילד, מסירת ילד גם להורה בודד. אין החוק מאפשר מסירת ילד לאימוץ על-ידי זוג חד-מיני.

החלטנו על שינוי מדיניות המשרד בנושא האימוץ. שינוי זה כולל תיקונים בחקיקה וקיצור משמעותי של הליכי בדיקת הילד והמשפחה עד למועד ההכרעה.

ניכויים משכר תושבי השטחים שעובדים בישראל

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שרת העבודה והרווחה ביום ג' בניסן התשנ"ג (25 במרס 1993):

בישיבה של הלובי לזכויות האדם שהתקיימה השבוע בכנסת התברר שהמעסיקים הישראלים מנכים אחוז משכר העובדים תושבי השטחים שעובדים בישראל, בלי להקנות להם זכויות סוציאליות שמקבלים אזרחי ישראל.

במשך שנים רבות הצטברו סכומים גבוהים שנוכו משכר עובדי השטחים, והם מוערכים ביותר מ-2 מיליארדי ש"ח.

דבר זה מעורר תהיות רבות ומרירות בקרב העובדים וביקורת בארגונים הבין-לאומיים.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא אחוז הניכויים מעובדי השטחים, ומה החלוקה?
2. מה נעשה בכספים שהצטברו בקופת הגמל של מדור התשלומים?
3. למה לא יפורסמו פרטים על-אודות ניהול הכספים והתקנון של קופת הגמל וידעון על זכויות העובדים האלה?
4. מה הן הזכויות הסוציאליות שמקבלים כיום עובדי השטחים בישראל?
5. למה מיועדים הכספים שנוכו, האם הממשלה מוכנה להחזיר את הכספים שנוכו לעובדים, כיצד ומתי?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. שיעורי הניכויים משכר עובדי השטחים, נוסף על הפרשות המעביד, הם: א. מס הכנסה – על-פי טבלאות המס בישראל; ב. ביטוח לאומי – 0.60%; ג. היטל השוואה – 4.75%; ד. דמי טיפול ארגוני-מקצועי – 0.8%; ה. בול בריאות – 84 שקל; ו. פנסיה – 5.5%.
2. הכספים שהצטברו במדור התשלומים מהפרשות לזכויות סוציאליות של עובדי השטחים מיועדים למימון הזכויות הסוציאליות לעובדים אלה בהתאם להסכמים הקיבוציים וצווי ההרחבה הקיימים בישראל.
3. שירות התעסוקה אימץ את התקנונים של קופות הגמל הפועלות בענפים השונים שבהם מועסקים העובדים. הכספים מופקדים אצל החשב הכללי ונתונים, לכן לביקורת משרד מבקר המדינה.
4. העובדים מהשטחים זכאים לכל הזכויות הסוציאליות המוענקות לעובדים בישראל על-פי החוק, הסכמים קיבוציים וצווי ההרחבה, למעט חוק הביטוח הלאומי, שלפיו מבוטחים בענפים מסוימים רק תושבי ישראל.

5. הכספים הנגבים עבור זכויות סוציאליות משמשים לתשלום הזכויות שבגינן נגבו. כספי היטל ההשוואה מיועדים על-פי החלטת ממשלה למימון פעולות רווחה, תעסוקה ובריאות בשטחים.

מסקנות ועדת חקירה בעניין מעון "כפר-נחמן"

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שרת העבודה והרווחה ביום כ"ז באייר התשנ"ג (18 במאי 1993):

הנהלת השירות למפגר מינתה לפני שנים מספר ועדת חקירה לבדוק את המתרחש במעון למפגרים "כפר-נחמן" ברעננה.

מסקנות הוועדה נבדקו גם בבית-המשפט, ושם נאמר כי כל המסקנות אומצו על-ידי המשרד.

ברצוני לשאול:

האם כל מסקנות הוועדה מומשו, לרבות אלה הנוגעות לתפקוד מנהל המוסד, ואם לא – מאילו טעמים?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

מסקנות הוועדה מומשו כולן, למעט העברת מנהל המעון מתפקידו, וזאת בעקבות החלטה שהתקבלה על-ידי הנהלת משרד העבודה והרווחה ונתמכת על-ידי היועץ המשפטי של המשרד והיועץ המשפטי לממשלה.

הטענה נגד מנהל המוסד היתה שהוא טעה בשיקול דעתו, והנהלת המשרד הגיעה למסקנה שלא היתה בכך הצדקה להעברתו מתפקידו.

אבטלה בקרב הנכים

חבר הכנסת ר' אדרי שאל את שרת העבודה והרווחה ביום י"ב בסיוון התשנ"ג (1 ביוני 1993):

ברצוני לשאול:

1. מה הוא מספר המובטלים מקרב הנכים? האם חלה עלייה במספרם יחסית לשנים שעברו?

2. מה הם הפתרונות המוצעים להם במסגרת התוכניות הקיימות במשרדך?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשירות התעסוקה רשומים כיום כ-8,000 תובעי הבטחת הכנסה מוגבלים ועוד כ-1,200 דורשי עבודה מוגבלים. שיעור המוגבלים בקרב דורשי העבודה יציב בשנים האחרונות.

2. אגף השיקום מפעיל רשת ענפה של מרכזי שיקום לשם מתן הכשרה מקצועית למוגבלים, הקניית הרגלי עבודה ושירותי השמה בוררת בשוק החופשי ובמקומות עבודה מוגנים. עבור הנכים שאינם יכולים להשתלב בשוק החופשי מקיים המשרד מפעלים לתעסוקה מוגנת, כאשר בחלקם השכר מסובסד ומלווה בתנאים סוציאליים, ובאחרים משולמת תמורה על-פי תפוקה.

בסניפים המרכזיים של שירות התעסוקה פועלות מחלקות מיוחדות העוסקות בהשמת נכים בתעסוקה מוגנת.

מעונות-יום לילדים יוצאי אתיופיה

חבר הכנסת ש' בוחבוט שאל את שרת העבודה והרווחה ביום י"ט בסיוון התשנ"ג (8 ביוני 1993):

מעיון במקומון "צפון 1" היוצא לאור באזור הגליל המערבי אני למד, כי 170 ילדים אתיופים עלולים להיפלט ממעונות-יום בנהרייה ובחצרות-יסף.

שלושה מעונות "נעמת" ביישובים אלו קלטו פעוטות אתיופים בני שלושה חודשים עד שלוש שנים. כל ילד סובסד על-ידי משרד הקליטה ב-175 ש"ח לחודש, ומשרד העבודה והרווחה סבסד את השאר.

בעקבות הפסקת תשלום סל הקליטה על-ידי משרד הקליטה עלולים ילדים אלו להיפלט בסוף החודש.

ברצוני לשאול:

1. האם יממן משרד העבודה והרווחה את מלוא הסכום על מנת לאפשר לילדים אלו להמשיך לבקר במעונות-היום?

2. האם וכיצד יסדיר משרדך תשלומים אלו כהסדר קבע, לבל יחזור המצב אחת לשנה?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא. משרד האוצר נענה לפניית ארגוני הנשים ומשרד הקליטה וימשיך במימון השתתפות העולים בהחזקת ילדיהם במעונות עד אוגוסט 1993.

2. על-פי הנחיות המשרד, עולה חדש משלם שכר לימוד במעון-יום בדרגה מינימלית במשך שנתיים מיום עלייתו. מעבר לכך, שכר הלימוד נקבע על-פי הקריטריונים המקובלים לגבי כלל האוכלוסייה.

ירידי תעסוקה בענף הבנייה

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את שרת העבודה והרווחה ביום י"ט בסיוון התשנ"ג (8 ביוני 1993):

כמה ירידי תעסוקה שהתקיימו בשבועות האחרונים בבאר-שבע, בחיפה ובירושלים לא הצליחו לעורר עניין בקרב הקבלנים, והם הדירו רגליהם מאירועים אלה והותירו את המובטלים שהגיעו אליהם נבוכים, מבוישים וחסרי עבודה.

ברצוני לשאול:

1. כיצד יאכוף משרד העבודה והרווחה על הקבלנים לשתף פעולה עם שירות התעסוקה בארגון הירידים ובהצלחתם?

2. האם שקל המשרד לנקוט סנקציות נגד קבלנים, שמצד אחד מוחים על מחסור בעובדים ועל משבר בענף ומצד אחד אינם טורחים להופיע בירידים? אם לא – מדוע?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. ירידי תעסוקה בענף הבנייה אורגנו ובוצעו על-ידי התאחדות הקבלנים והבונים, כאשר שירות התעסוקה סייע בכל הקשור למתן מידע מפורט והכוונת דורשי עבודה לירידים.

אין למשרד דרך לכפות על מעסיקים להופיע בירידים. עם זאת, המשרד דרש מכל קבלן המבקש להביא לישראל עובד זר להתחייב לקלוט מייד עובד ישראלי אחד על כל עובד זר שמועסק על-ידו, ובתום ארבעה חודשים – עובד ישראלי נוסף.

ילדים במשפחות עניות

חבר הכנסת א' יחזקאל שאל את שרת העבודה והרווחה ביום י"ט בסיוון התשנ"ג (8 ביוני 1993):

פורסם בכלי התקשורת, כי בישראל של 1992 חיו כ-114,000 ילדים במשפחות שהכנסתן היחידה היתה קצבת הבטחת הכנסה, וזאת בהשוואה ל-79,000 ילדים בשנת 1990.

ברצוני לשאול:

1. האם קיימת תוכנית חירום שתיתן מענה הולם לילדים אלו?

2. האם משרד העבודה והרווחה מודע לנתונים אלה ולהשלכותיהם על החברה הישראלית?

3. האם נתוני משרד העבודה והרווחה בנושא זה תואמים את נתוני הנהלת המועצה הלאומית לשלום הילד?

4. מה היא מדיניות המשרד בדבר מפעלי ההזנה בבתי-הספר, ומתי תצא לפועל תוכנית זו?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הגמלה להבטחת הכנסה בשיעור המוגדל בצירוף קצבאות הילדים המשולמות למשפחה בת ילד אחד עומדת על 1,568 שקל, ולמשפחה עם שני ילדים – על 1,729 שקל. סכומים אלה נמוכים אומנם במקצת מרמות קו העוני המתאימות למשפחות בגודל זה (1,591 שקל ו-1,923 שקל), אך מאפשרים, אם כי בקושי, סיפוק הצרכים הבסיסיים של המשפחה.

עם זאת יש להדגיש, שהמשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה זכאיות במקביל גם לשירותים מסובסדים ולהנחות בתשלומי אגרות. כך, למשל, לכל המשפחות מעוטות ההכנסה מובטח ביטוח רפואי בתעריף מינימלי, והן זכאיות להנחות בתשלומי ארנונה, לסייע בשכר דירה, להנחות באגרת טלוויזיה ועוד.

2. כן.

3. כן.

4. שאלה זו יש להפנות לשר החינוך והתרבות.

מעקב אחר תשלומים לעובדים מהשטחים

חבר הכנסת י' כץ שאל את שרת העבודה והרווחה ביום כ"ו בסיוון התשנ"ג (15 ביוני 1993):

תשלום שכרם של עובדי השטחים המועסקים בישראל נעשה באמצעות שירות התעסוקה, מכוח החלטות ממשלה.

ברצוני לשאול:

1. האם שירות התעסוקה מבצע את התשלומים בעצמו או באמצעות חברה חיצונית?

2. האם מנהלת חברה חיצונית מעקב ממוחשב אחר ביצוע התשלומים לעובדי השטחים?

3. האם החברה החיצונית זכתה בנושא על-פי מכרז, ומתי?

4. האם מספקת החברה החיצונית לשירות התעסוקה ולכל גורם ממלכתי אחר נתונים לפי דרישה לגבי זכויות ותשלומים לעובדי השטחים?

5. מה היא החלוקה הממוצעת השנתית של המועסקים הרשומים בשירות התעסוקה, תושבי השטחים, בכל אחת מחמש השנים האחרונות, מבחינת ענפי התעסוקה (תעשייה, בניין, חקלאות, מסעדות וכו')?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אגף התשלומים של שירות התעסוקה מבצע את תשלומי השכר והתנאים הסוציאליים לעובדי יש"ע באמצעות "חברת ברוידא יועצים בע"מ". הוראות הביצוע ניתנות על-ידי אגף התשלומים.

2. לא. שירות התעסוקה הוא שמבצע מעקב ממוחשב אחר ביצוע התשלומים לעובדי יש"ע.

3. כן. החוזה עם החברה נחתם ב-14 בינואר 1990.

4. החברה מנועה מלספק מידע על-אודות נתוני השכר והזכויות הסוציאליות של עובדי יש"ע ועושה זאת רק באמצעות אגף התשלומים של שירות התעסוקה.

5. חלוקה ענפית של תושבי השטחים המועסקים באמצעות שירות התעסוקה: שנת 1989: חקלאות – 4,558; תעשייה ושירותים – 24,615; בניין – 5,049. שנת 1990: חקלאות – 4,039; תעשייה ושירותים – 23,572; בניין – 5,823. שנת 1991: חקלאות – 9,474; תעשייה ושירותים – 22,465; בניין – 28,746. שנת 1992: חקלאות – 10,060; תעשייה ושירותים – 27,322; בניין – 32,062.

משכורות לעובדים בגוש-קטיף

חבר הכנסת ח' מירום שאל את שרת העבודה והרווחה ביום כ"ו בסיוון התשנ"ג (15 ביוני 1993):

פורסם בתקשורת, כי עובדים מקריית-גת ומשדרות, מרביתם עולים מרוסיה ומאתיופיה, לא קיבלו עד היום את משכורותיהם על עבודתם ביישובי גוש-קטיף בתחילת הסגר – תחילת אפריל.

לפי הפרסום, מרבית העובדים פוטרו רק משום שהוחזרו העובדים הערבים. נוסף על כך, חקלאים רבים מגוש-קטיף לא העבירו למדור התשלומים בשירות התעסוקה את יומני העובדים שלהם.

ברצוני לשאול:

1. היש אמת בפרסום?

2. כיצד יפעל משרדך על מנת שאותם אנשים יקבלו את שכרם?

3. האם יש דרך למנוע מקרים מעין אלו?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. במקרים מסוימים אכן חלו עיכובים בתשלום המשכורות משום שהמעסיקים העבירו לשירות התעסוקה יומנים עם רישומים לא-מדויקים של פרטי העובדים.

2-3. שירות התעסוקה פנה למעסיקים לזרז את העברת היוםנים, ובמקביל הובא לידיעת העובדים שטרם קיבלו שכר, שעליהם לפנות ללשכה כדי שתתערב. כמו כן הוכנס לשימוש כרטיס עובד, שהרישום בו מהווה אסמכתה לתשלום בכל מקרה של אי-התאמה. צעדים אלה ימנעו את מרבית המקרים של הלנת שכר העובדים.

עבודת קטינים בתנאי ניצול

חבר הכנסת ר' אלול שאל את שרת העבודה והרווחה ביום ג' בתמוז התשנ"ג (22 ביוני 1993):

נודע לי כי מסעדת "יטבתה בעיר" אשר בנתניה מעסיקה עובדים קטינים תוך ניצול והשפלה, הבאים לידי ביטוי בדרכים הבאות: העובדים אינם מקבלים כל שכר המגיע להם על-פי חוק, ומרוויחים רק "טיפים". עובדים אלו אינם עובדים במלצרות בלבד. עבודתם כוללת עבודות ניקיון, שאינת קשורות לעבודת המלצרות, הכרוכות במאמץ פיסי מתמשך. העובדים, קטינים ברובם, עובדים לעתים 13 שעות רצופות ללא כל הפסקה בכלל או הפסקת ארוחה בפרט. בתום יום עבודה, המסתיים בשעות הבוקר המוקדמות, נשלחים העובדים לבתיהם ללא סידורי הסעה מאורגנים וללא החזר הוצאות הנסיעה במונית, על-פי האמור בחוק. העובדים נאלצים לשלם עבור מדי העבודה האישיים ועבור כל כלי הנשבר במשך עבודתם.

ברצוני לשאול:

1. האם תופעה זו מוכרת למשרד העבודה והרווחה?

2. מה היא מדיניות משרדך בכל הקשור לתנאי עבודתם של המלצרים הקטינים?

3. האם משרדך דואג לאכיפת החוקים כנגד ניצול תעסוקתי? אם כן – כיצד?

4. מה יעשה משרדך בנדון?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

1. היחידה לאכיפת חוקי עבודה ערכה שני ביקורים במסעדה ולא מצאה סימוכין וראיות לנאמר בשאלתא.

4-2. היחידה לאכיפת חוקי עבודה, המשותפת למשרד העבודה והרווחה ולשירות התעסוקה, אוכפת ארבעה חוקים הבאים למנוע ניצול עובדים: חוק עבודת הנוער, חוק הכניסה לישראל (עובדים זרים), חוק שכר מינימום וחוק שעות עבודה ומנוחה.

עם תחילת החופשה במוסדות החינוך הנחיתי את היחידה לשים דגש מיוחד באכיפת חוק עבודת הנוער במקומות ובעיסוקים האסורים להעסקת בני נוער על-פי החוק.

אני רוצה להוסיף שתי הערות. היחידה שלנו עשתה ביקורי פתע בשני שווקים, בשוק מחנה-יהודה בירושלים ובשוק באר-שבע. בבאר-שבע התחילו בפשיטה ב-02:00 ומצאו 112 ילדים שעבדו בשוק. שניים מהם היו יהודים ויתרם בדואים וילדי עובדי שטחים.

יש לנו בעיה קשה מאוד עם החוק. זה חוק מאוד ישן. אנחנו עוסקים עכשיו בתיקונים. נושא האכיפה בחוק עבודת הנוער ונושא הענישה מאוד מאוד מתחשבים במעסיק ולא נותנים בידינו כלים מספיקים לנקוט צעדים משמעותיים ביותר לגבי המעסיק. אנחנו עוצרים, אנחנו כותבים דוח, אנחנו מגישים אותו לבית-המשפט, אבל כוונתנו להביא תיקונים לחוק עבודת הנוער כדי שנוכל להטיל קנסות גדולים יותר ולהעניש הענשה חמורה יותר על העסקת ילדים.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת רפי אלול.

רפאל אלול (העבודה):

אני לא יודע אם ידוע לשרה, אבל אני מכיר שני שווקים, האחד ברחובות והשני ברמלה, באזור מגורי, ושם מדובר בעשרות רבות של ילדים שגילם פחות מ-15 המועסקים אולי 15 שעות ביום. יכול להיות שכמות המפקחים שבודקים איננה מספקת. דווקא בתקופת החופש הגדול כדאי להגדיל את מספר הבודקים. תראו שם תופעות מדהימות הן מבחינת מספר הילדים והן מבחינת שעות העבודה וסוג העבודה. זו עבודת סבלות קשה מאוד. אודה לך אם תבדקו את העניין.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אין מניעה שנעשה זאת שם. אנחנו עושים את זה לפי הידיעות שמגיעות אלינו מכל השווקים. אבל, חבר הכנסת אלול, אם אין בידינו הכלים להעניש באורח משמעותי את המעסיקים, אנחנו עושים את הפעולה, יש לה השפעה מונעת, אבל לא משמעותית.

את הביקורים נעשה, אני רוצה רק שנדע, שחלק מהילדים – ההורים שלהם שולחים אותם, וחלק מהילדים רוצים סתם למטרות ספורט, אבל כל התופעה היא תופעה שחייבים לעקור אותה מן השורש.

תנאי העסקת עובדים במפעל "פיקנטי"

חבר הכנסת י' עזרן שאל את שרת העבודה והרווחה ביום ג' בתמוז התשנ"ג (22 ביוני 1993):

העיתון "חדשות" מדווח על קובלנותו של מר משה בדש מבעלי "פיקנטי" בעקבות פרסומים שמקורם, לטענתו, בשירות התעסוקה, ולפיהם מתכונן שירות התעסוקה להעמידו לדין בשל העסקת עובדים בשכר שהוא נמוך משכר המינימום (רצ"ב צילום הידיעה).

ברצוני לשאול:

1. האם אכן נבדק המפעל, ואם כן – מה העלתה הבדיקה ומה החלטתכם?
2. האם "פיקנטי" הוא המפעל היחיד המעסיק עובדים בשכר נמוך, ומדוע נבדק מפעל זה דווקא?
3. מדוע לוותה הבדיקה, אם אכן נעשתה, בפרסומים ובכותרות?
4. מדוע ייענש בעל מפעל המעסיק עובדים בשכר נמוך כאשר העובדים עצמם מוכנים לתנאים אלו?
5. האם נשקלת חקיקה שלפיה עובד שהסכים לתנאי עבודה מסוימים לא יוכל לתבוע את מעבידו על פיצוי ותשלום מעבר לכך?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

- 2-1. היחידה לאכיפת חוקי עבודה של משרד העבודה והרווחה עורכת בדיקות במקומות עבודה רבים בנושא תשלום שכר מינימום.

בהתאם למדיניות זאת, נערכה גם במפעל "פיקנטי" בדיקה של היחידה הנזכרת, ונגבו עדויות לגבי חשד לעבירה על חוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987.

3. לא נמסרו על-ידי כל פרטים מזהים על מעסיקים שאצלם נערכו בדיקות.

4. חוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987, קובע בסעיף 2 את זכותו של העובד לשכר מינימום. סעיף 14 לחוק קובע עבירה פלילית לגבי מעביד שלא שילם לעובדו שכר מינימום.

חקיקה זו באה להגן על ציבור העובדים הזקוקים לעבודה בכל מחיר מפני ניצול לרעה של עובדה זו על-ידי המעביד, וזאת במיוחד בתקופת אבטלה.

5. לא נשקלת כל חקיקה לשינוי סעיף 12 לחוק שכר מינימום, הקובע כי זכות העובד לשכר המינימום אינה ניתנת להתניה או לויתור.

קצבאות שאירים

חבר הכנסת י' שפי שאל את שרת העבודה והרווחה ביום י"ז בתמוז התשנ"ג (6 ביולי 1993):

בעת פטירת הורה לילדים עד גיל 18 זכאים הילדים – עד שניים במספר – לקבל מהביטוח הלאומי קצבת שאירים, כ-250 ש"ח כל אחד, וכן בן הזוג, כ-500 ש"ח. אם חס וחלילה נפטר גם ההורה השני, מוכפל סכום הקצבה לילדים, כ-500 ש"ח לכל אחד, אבל סך הקצבה למשפחה נשאר כ-1,000 ש"ח, כפי שהיה בתחילה.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים נכונים?

2. האם קצבת השאירים מספקת?

3. האם יבקש משרד העבודה להעלות את סכום קצבת השאירים, ואם לא – מדוע לא?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

1. קצבת שאירים לבן זוגו של נפטר עומדת על 514 ש"ח. קצבת שאירים בעד שני הילדים הראשונים עומדת על 241 ש"ח לילד, נוסף על קצבת השאירים. נפטרו שני הורים שהיו מבוטחים בביטוח זיקנה ושאירים – זכאים שני הילדים לקצבת שאירים של 1,284 ש"ח.

2. קצבת השאירים יחד עם הגמלה להבטחת הכנסה, לבן זוג של נפטר ושני ילדים היא בגובה 1,423 ש"ח לחודש, ויש בה כדי להבטיח מינימום של קיום למשפחה. גם הקצבה המשולמת בעד ילדים ששני הוריהם נפטרו היא בשיעור דומה לזה.

3. ענף ביטוח זיקנה ושאירים הוא ענף גירעוני. המוסד משלם מדי שנה 5,461 מיליארד ש"ח, כאשר התקבולים השוטפים מסתכמים ב-5,218 מיליארד ש"ח. את ההפרש משלם המוסד מהרזרבות שנצברו במשך השנים ומהריבית על השקעותיו. הגדלת הקצבאות תדרוש העלאה בשיעורי דמי הביטוח, ולפיכך אין אפשרות להעלות את קצבאות השאירים.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת – אין.

עבודת עולים מאתיופיה בגוש-קטיף

חבר הכנסת ב' טמקין שאל את שרת העבודה והרווחה ביום י"ז בתמוז התשנ"ג (6 ביולי 1993):

ביום ראשון, 27 ביוני 1993, דווח במדור "לחץ" בעיתון "חדשות" על קיפוח זכויות העובדים של עולים מאתיופיה המועסקים בגוש-קטיף.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונות הידיעות המצוינות בכתבה, כגון: הלנת שכר, אי-הסעת העובדים לעבודה ובחזרה הביתה, התבטאויות מעליבות מצד המעסיקים, פיטורים תכופים ימים ספורים לאחר הקבלה לעבודה ואי-קיום חוק שכר מינימום?

2. האם קיים פיקוח כלשהו על המעסיקים בגוש-קטיף, המוודא כי הם עומדים בחובותיהם כלפי המועסקים?

3. אם לא – מדוע? האם יחיל משרד העבודה והרווחה פיקוח כזה?

4. האם העולים מאתיופיה מיודעים לגבי זכויותיהם על-ידי גורם כלשהו ממשרד העבודה והרווחה?

5. האם מופעלות סנקציות נגד המעסיקים שלא עמדו בחובותיהם, כגון תשלום ביטוח רפואי לעובדים?

תשובת שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. העובדים בגוש-קטיף הוסעו באוטובוסים הלך-ושבו. בכמה מקרים שכרם של העובדים לא שולם בשל תקלות טכניות, שבאו על תיקון. התשלומים לעולים בוצעו באמצעות מדור התשלומים של שירות התעסוקה, וזה פיקח על תשלום שכר על-פי הוראת חוק שכר מינימום. לשירות התעסוקה לא ידוע על פיטורים תכופים, אלא על התפטרות מרובות של עובדים.

4. העולים שהופנו לגוש-קטיף תודרכו בלשכות התעסוקה בדבר זכויותיהם החוקיות.

5. בכל מקרה של תלונה מצד עובד, שירות התעסוקה פונה למעסיק. כל התלונות שהתקבלו טופלו לשביעות רצון שני הצדדים.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שרת העבודה והרווחה. אני מזמינה כעת את סגן שר החינוך והתרבות מיכה גולדמן לדווח, להשיב על שאלות רגילות. בבקשה.

מדיניות האינטגרציה במשרד החינוך

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

לאחרונה התפרסמו דברים, חלקם על-ידי מומחים, ולפיהם ניכרת הסתלקות הדרגתית ומודעת, על-ידי מעצבי המדיניות החינוכית במשרד החינוך, ממדיניות האינטגרציה, מטעמים שונים.

ברצוני לשאול:

1. מה היא כיום המדיניות הרשמית של משרד החינוך והתרבות בכל הנוגע למאמצי האינטגרציה החברתית במערכת החינוך היסודי והעל-יסודי?

2. מה הוא אחוז הנשירה בבתי-הספר התיכוניים בעיירות הפיתוח ובשכונות מצוקה, ומה הוא אחוז המסיימים הניגשים לבחינות בגרות שם, לעומת האחוז בערים וביישובים הוותיקים?

3. האם נכונות הידיעות על ירידה באחוז המגיעים לבחינות בגרות ולמוסדות להשכלה גבוהה מעיירות פיתוח ומשכונות מצוקה, ואם כן – מה יעשה משרדך בנדון?

4. האם קיימת קרן מלגות מרכזית, על-ידי משרד החינוך והתרבות, לסיוע לסטודנטים נזקקים, ומה הוא היקפה?

5. אם לא – האם תישקל הקמת קרן כזו?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הדברים המיוחסים למשרד בשאלה זו אינם נכונים. משרדנו ממשיך לראות באינטגרציה יעד מרכזי ומרכיב מרכזי במדיניות החינוכית ובהפעלתה. המשרד ימשיך לפעול בדרכים שונות כדי לקדם את האינטגרציה במערכת החינוך.

2. בעיירות הפיתוח ובשכונות המצוקה שיעור הנשירה הוא כ-10%. שיעור הזכאים לתעודת הבגרות מכלל הניגשים לבחינות בעיירות הפיתוח הוא 53.9%, לעומת 62.5% בכלל הארץ, מקרב התלמידים היהודים.

3. על-פי כל הממצאים שבידינו – התשובה שלילית.

4-5. עד היום חילק משרד החינוך והתרבות מלגות לסיוע לסטודנטים נזקקים מתוך כספי האפוטרופוס הכללי, בהתאם להחלטות הוועדה הציבורית לשימוש בכספי עיזבונות, ובהתאם לקריטריונים שהצענו ואושרו על-ידה.

בשנה האחרונה הצטמצמו מאוד הקרנות שהעמידו לרשותנו, ואנו בקשר עם האפוטרופוס הכללי להגדלת הקרנות, שכן מספר הפונים אלינו הולך וגדל.

הסעות לילדים נכים

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

משרד החינוך מפעיל את מערכת החינוך המיוחד בחודש יולי באחריותו ובמימונו המלא, אך אינו מממן את ההסעות בזמן זה.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא התקציב המיועד להסעות לילדים נכים?

2. מה ייעשה בנדון, שכן חלק מהילדים אינם זוכים למסגרת ולטיפולים הרפואיים מאחר שאינם יכולים להגיע לבתי-הספר?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התקציב הכולל של הסעות תלמידים במוסדות לחינוך מיוחד מסתכם בכ-53 מיליון ש"ח לשנת לימודים – עלות יומית: 248,427 ש"ח. עלות ההסעות בחודש יולי 1993 מסתכמת בכ-7 מיליון ש"ח.

2. התקציב הנתון אינו מספיק למימון הסעות לכל מוסדות החינוך המיוחד המבקשים לקיים חודש לימודים נוסף ביולי.

כרגע, תקציב ההסעות של משרד החינוך הגיע לגירעון מצטבר של מיליוני שקלים. עם זאת, קיבל מנכ"ל המשרד השנה החלטה מיוחדת להסיע את תלמידי המוסדות לחינוך מיוחד שהוסעו בשנה שעברה.

בעקבות פנייתו של חבר הכנסת טמקין ודיונים עם המועצה לשלום הילד, החליט שר החינוך והתרבות לאשר הסעות של מוסדות נוספים, מוסדות שבהם אושרו לימודים בחודש יולי.

לעתיד הוחלט על קיום בדיקה של הקריטריונים למימון הסעות על מנת שהנושא יתוקצב באופן שוויוני, ריאלי והומני.

1591. יחס בני הקיבוצים לירידה מן הארץ

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

סקר שנערך מלמד, כי כ-41% מהנוער בקיבוצים מוכן לשקול ירידה מן הארץ.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתון הגבוה הזה מעוגן במציאות חיי הקיבוץ?

2. האם יתייחס המשרד למצב זה בהיערכות חינוכית הולמת?

3. מה הן דרכי ההתמודדות עם כשל חינוכי זה?

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

על-פי ידיעה שפורסמה ב"ידיעות אחרונות" ביום 4 ביולי 1993 (רצ"ב), נמצא במחקרים שנערכו על-ידי "יד טבנקין" וסמינר "אורנים", כי 41% מבוגרי כיתות י"ב בקיבוצים ישקלו מחדש את הקשר שלהם לארץ "אם לא יהיה להם טוב", וכי ב-1986 ביטאו עמדה כזאת רק 25% מבני הנוער בקיבוצים.

ברצוני לשאול:

1. האם הממצא שהתגלה במחקר לא חייב היה להביא את משרד החינוך והתרבות לעריכת תוכנית מיוחדת למערכת החינוך בקיבוצים שתעסוק בערכי היהדות, הציונות והקשר לארץ ולמדינה?

2. האם משרד החינוך והתרבות מוכן לעודד מחקרים יזומים לאוכלוסיות תלמידים מוגדרות, שיבדקו את עמדתם לערכי יהדות וציונות, וזאת על מנת שהמשרד יטפל בממצאים שיתגלו בצורה יזומה?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לכל השאלות: המחקר נערך על-ידי ד"ר ארזה אברהמי, מנהלת המכון למחקר החינוך הקיבוצי במכללת "אורנים" ובשיתוף עם "יד טבנקין".

נושא המחקר הוא "התנדבות בני הקיבוצים לשנת שירות למשימות חברתיות". מדובר בשנת שירות לאומי-חברתי, נוסף על שירות בצבא. המחקר נערך ב-1986, ומחקר משווה נערך ב-1992. במחקר לא הוזכרה כלל המלה ירידה.

השאלה הרלבנטית היתה: "אני רואה עצמי קשור מאוד לישראל – דוגמאות להלן – הייתי שוקל מחדש את זיקתי למדינה". האפשרויות היו מ-1 עד 5, "מכלל לא" עד "במידה רבה מאוד".

1. "אך לו היה בה שלטון של הימין הקיצוני" – 50% מהמשיבים ענו "במידה רבה" ו"במידה רבה מאוד".

2. "אך לו חדלה להיות מדינה דמוקרטית" – 84% מהמשיבים ענו "במידה רבה" ו"במידה רבה מאוד".

3. "אך לו היה בה שלטון דתי קיצוני" – 72% מהמשיבים ענו "במידה רבה" ו"במידה רבה מאוד".

4. "אך לו היה בה שלטון שמאלי קיצוני" – 20% מהמשיבים ענו "במידה רבה" ו"במידה רבה מאוד".

5. "כל עוד יהיה לי טוב מהבחינה האישית" – 41% מהמשיבים ענו שהם עשויים לשקול מחדש את זיקתם לארץ.

יש לציין, כי כשליש מבני הקיבוצים מתנדבים לשנת שירות שלישית, שנעשית בעיקר כעבודה קהילתית מחוץ לקיבוצים, עם עולים, עם ילדים חריגים וכו'.

כמו כן חשוב לציין, כי ממחקרים משווים ניתן לומר, שהולכת וגדלה הנטייה בקרב הנוער לשיקולים אנוכיים, של טובת הפרט.

המחקר גם מראה, שהזהות היהודית בקרב בני הקיבוצים התחזקה – לעומת תוצאות המחקר ב-1986.

להלן הנעשה במערכת החינוך הקיבוצית בנושאי יהדות, ציונות והקשר לארץ ולמדינה:

בכל מוסדות התנועה הקיבוצית מתקיימות תוכניות חברתיות ערכיות ולימודיות בנושאי מסורת היהדות וחגי ישראל, ציונות, ארץ-ישראל ומדינת ישראל.

ברוב המוסדות עוברים החניכים קורסים לימודיים וחוויתיים ופעילויות מרוכזות.

יש מסורת רבת שנים של טיולים בארץ ומסורת של פעילויות חברתיות כעזרה קהילתית ולאומית.

מתקיים חוק פנימי, שקבעו התנועות הקיבוציות, בדבר שנת שירות נוספת על השירות הצבאי, של כל בת ובן, המוקדשת למשימות לאומיות.

התנועה הקיבוצית רואה בפעילויות אלה חלק בלתי נפרד מתפקידיה הלאומיים.

נוסף על כך, במכללת "אורנים", שהיא המכללה המכשירה מורים לתנועה הקיבוצית, עוסקים באינטנסיביות רבה, מעל ומעבר, בקיום מסגרות שונות העוסקות ביהדות. במכללה קיימת "מדרשה", מתקיימים קורסי הכשרה והשתלמות מיוחדים. נבנות תוכניות לימודים מיוחדות ומתקיים דיאלוג קבוע של אנשי החינוך בתנועה הקיבוצית והמכללה בדבר התכנים והדרכים להקניית ערכי יהדות, ציונות והקשר לארץ.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת יהלום, בבקשה.

שאול יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני סגן השר, ראשית, אני מודה על התשובה המפורטת.

שנית, שאלתי היתה: נוכח מה שהתגלה במחקר, שבכל הנוגע לקשר אל הארץ, 41% מקרב בני הנוער בקיבוצים, לעומת 25% בשנת 1986, מוכנים לשקול ירידה מן הארץ – האם משרד החינוך והתרבות לא חושב שיש צורך בתוכנית נוספת על כל התוכניות היפות והנכבדות שהשר מנה אותן, שנערכות במשך כל השנים?

שלישית, סגן השר פירט את התוכנית של סמינר "אורנים", שהיא יוצאת מהכלל. האם סגן השר לא חושב שהיה כדאי, נכון, וצודק להפוך את התוכנית הזאת לנחלת הכלל בכל הקיבוצים בארץ, נוכח תוצאות המחקר?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

קודם כול, אני חושב שהשאלה שלך היא שאלה המלמדת שהתעמקת מאוד בנושא ולמדת אותו, משום שאני גם ביקשתי, לפני שאני עונה – הלוא אני יודע איזו השקעה אתה משקיע בשאילתות, ואני יודע שאינך נותן לעוזר הפרלמנטרי לקחת קטעי עיתונות ולהעביר שאילתות רק כדי למלא את המכסה – ביקשתי לבדוק, וראיתי שברמת-אפעל יש עכשיו צוות משותף של שלוש התנועות הקיבוציות, של הקיבוץ הארצי, של הקיבוץ הדתי ושל התנועה הקיבוצית המאוחדת, שחבריו עובדים על הרחבת הפעילות, ואנחנו יודעים שאחרי הכנת התוכנית ברמת-אפעל, היא מיושמת למעשה ב"אורנים". אני יודע – ואני אבקש שיעבירו לך בכתב את החומר – שישלימו את התוכנית, אני מעריך, לקראת אוקטובר-נובמבר.

תשלום דמי שכלול

חבר הכנסת פ' בדש שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

כיום נאלצים מנהלי בתי-הספר לגבות סכומים גבוהים, הנקראים דמי שכלול, עבור טיולים, הצגות ופעולות שונות, בהתאם לחוזר מנכ"ל של משרדך.

משפחות רבות בעלות הכנסה נמוכה אינן עומדות בתשלומים הללו, והדבר מאלץ את מנהלי בתי-הספר להפעיל מערכת גבייה ולהעניש ילדים אלו באי-שיתופם בחוגים, בטיולים ובהצגות. הדבר גורם לפגיעה חברתית ופסיכולוגית בילדים ולמאבק בין הורים ומחנכים, דבר הפוגע בתפקוד בית-הספר.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרד החינוך והתרבות על כך?

2. האם זהו חוק חינוך חובה?

3. מדוע מנהלי בתי-הספר חייבים להפוך לגובים במקום לעסוק בחינוך?

4. האם יגביל משרדך ויתקצב סכומים אלו, או לחלופין יקים קרן לילדים נזקקים בתחום זה?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. יש להבחין בארבע קטגוריות של תשלום שההורים נדרשים לשלם: א. אגרת שירותים נוספים והחזר הוצאות; ב. תרומת שכלול; ג. תוכנית לימודים נוספת; ד. קניית שירותים מרצון.

רק קטגוריה א' מעוגנת בחוק לימוד חובה חינוך, וההורים חייבים לשלם את האגרות אם השירותים ניתנים.

דמי השתתפות בטיולים הם במסגרת החזרת הוצאות. "הצגות ופעולות שונות אחרות" – אלה נכללים במסגרת קטגוריה ג' או ד', וממילא הורה שלא מעוניין בשירות זה רשאי שלא לשלם.

בכל מקרה, משרד החינוך והתרבות הוציא הוראות חד-משמעיות, שאין למנוע שירותים מההורים שלא יכולים לעמוד בנטל התשלומים מסיבות כלכליות.

3. הגבייה של התשלומים השונים מבוצעת בחלק מהמקומות על-ידי הרשות המקומית ובחלק מהמקומות על-ידי מנהל בית-הספר באמצעות מזכירתו ובעזרת ועד ההורים הבית-ספרי – וזאת כאשר התקציב מיועד לשימוש בית-הספר.

4. משרד החינוך קבע מדי שנה בחוזר מנהל כללי מיוחד את המחירים המרביים לשירותים הנוספים ולטיולים בכל כיתה. המשרד מפרסם הוראות להקלת הנטל על משפחות ברוכות ילדים ומשפחות נזקקות, וקרבן הסטיפנדיות שליד המשרד מקצה תקציבים לבתי-הספר למתן מלגות לנזקקים.

תוספת שעות לזרם החינוך הממלכתי-דתי

חבר הכנסת ב' טמקין שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

ביום חמישי, 1 ביולי 1993, פורסמה ידיעה בעיתון "הארץ", ולפיה בתי-הספר בזרם הממלכתי-דתי קיבלו תוספת של 2,895 שעות בשנת הלימודים התשנ"ג, לצורך "הפרדה מינית". זאת לעומת תוספת של כ-4,000 שעות בלבד לצרכים מיוחדים שקיבלו כל המשרדים המחוזיים במשרד החינוך גם יחד.

ברצוני לשאול:

1. האם המידע על תוספת השעות כפי שפורסם בכתבה מדויק?
2. אם כן – מדוע קיבל הזרם הממלכתי-דתי תוספת שעות בהיקף גדול כל כך?
3. האם ימשיך המשרד במגמה של העברת שעות לזרם החינוך הממלכתי-דתי בהיקפים דומים למטרת הפרדה בין המינים?
4. האם ינקוט המשרד צעדים כלשהם בשנת הלימודים הבאה על מנת לשנות את מגמת ההפרדה בין המינים?
5. האם נעשות פעולות כלשהן כדי לעצור את תהליך ההקצנה בזרם החינוך הממלכתי-דתי?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנת הלימודים התשנ"ג הוקצו 2,900 שעות שבועיות כתוספת לבתי-הספר בזרם הממלכתי-דתי שעמדו בקריטריונים מוגדרים ואושרו על-ידי המינהל לחינוך הדתי – לצורך פתיחת כיתות נפרדות לבנים ולבנות, שלא מתאפשרות על-ידי התקן הרגיל.

מערכת החינוך בכללותה קיבלה בהתשנ"ג כ-70,000 שעות שבועיות לצרכים מיוחדים, שנקבעו על-ידי המשרד והועברו למוסדות החינוך באמצעות המחוזות.

2. החינוך הממלכתי-דתי קיבל תוספת זו לאחר שהביא בפני הנהלת המשרד את הנימוקים לצורך בהפרדת המינים בחלק ממוסדות החינוך שלו.

3. משרד החינוך והתרבות ימשיך להעביר שעות הוראה להפרדה לכל המוסדות הממלכתיים-דתיים שיעמדו בקריטריונים שנקבעו לכך ואושרו על-ידי המינהל לחינוך דתי.

4. מינהל החינוך הדתי והמועצה לחינוך דתי דנו וממשיכים לדון בנושא העקרוני של הפרדת המינים בבית-הספר, והקריטריונים שנוסחו על-ידי המשרד מבטאים את רוח ההחלטות שהתקבלו בגופים אלו.

אבטחה בבתי-ספר בשכונת רמות

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז התשנ"ג (13 ביולי 1993):

בעיתון "המודיע" מיום ט' בתמוז התשנ"ג (28 ביוני 1993) פורסמו טענות ועד שכונת רמות בירושלים על אבטחה לקויה בבתי-הספר בשכונה. לאחרונה נגנב מבתי-הספר "דרך תבונה", "אהל רחל" והממלכתי-הדתי ציוד רב, והיו מקרים של פריצות על רקע לאומני, תוך ריסוס כתובות בערבית על הקיר. לחלונות אין סורגים ושערי בתי-הספר לא נעולים.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרד החינוך למצב האבטחה בבתי-הספר ברמות?

2. האם נחקרו הפריצות על רקע לאומני כפי שפורסם, ומה העלתה החקירה?

3. מה יעשה משרד החינוך כדי לשפר את האבטחה בבתי-הספר ברמות?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית. משרד החינוך והתרבות מקיים קשר יומיומי רצוף עם המחלקה לביטחון ושעת-חירום בעיריית ירושלים לגבי כל הנעשה במוסדות החינוך בירושלים, לרבות בתי-הספר שבשכונת רמות. מתחילת שנת הלימודים מוצב מאבטח חמוש באקדח בכל אחד מבתי-הספר ברמות.

2. הפריצות על רקע לאומני שפורסמו בעיתון "המודיע" אירעו לפני כמה שנים באחד מבתי-הספר. מאז לא התקבלה כל הודעה על ריסוס כתובות בערבית על הקיר, לא באגף ביטחון במשרד החינוך והתרבות ולא במחלקה לביטחון בעיריית ירושלים.

3. משרד החינוך והתרבות מסייע למחלקה לביטחון בעיריית ירושלים ומנחה אותה בנושאים רבים הקשורים לאבטחה – הצבת מאבטח בכל מוסד חינוכי, תיקון פרצות בגדרות, השתלמויות והנחיות מנהלים לעוזרים לביטחון בבתי-הספר בנושאי אבטחת שגרה ומצבי חירום ופעולות רבות אחרות.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לסגן שר החינוך והתרבות.

הצעת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (תיקון – נוקשות החוק)

(קריאה ראשונה)

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא שעל סדר-היום, הצעת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (תיקון – נוקשות החוק), קריאה ראשונה, של חברי הכנסת זאב בנימין בגין ודן מרידור. יציג את החוק חבר הכנסת זאב בנימין בגין, בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

היו"ר א' סלמוביץ:

כן, בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

הצעת החוק הזאת דנה בשריון של 61 חברי כנסת – – –

דוד מגן (הליכוד):

בקריאה שלישית נדאג לזה.

יצחק לוי (מפד"ל):

יש כאן פחות מעשרה חברי כנסת. האם נראה הגיוני ליושבת-ראש, שחוק שבא לחייב רוב של 61 חברי כנסת יתקבל בפורום כל כך מועט? פה מדובר על הצעת חוק-יסוד, וחוק-היסוד הזה מחייב אותנו – – – לכן אני רוצה לפנות לחברי הכנסת המציעים, חברי הכנסת בגין ומרידור, לדחות את הצעת החוק ולהעלות אותה בתחילת היום, כאשר אפשר לקיים דיון – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

רק שנייה. מכיוון שהיתה אלי פנייה, אני רוצה להשיב.

יצחק לוי (מפד"ל):

– – – בתחילת היום, כאשר אפשר יהיה באמת לערוך דיון ולערוך הצבעה משמעותית, כדי שחוק כזה לא יתקבל בחמישה מול שלושה, בהצבעה מקרית.

היו"ר א' סלמוביץ:

הבנתי. חבר הכנסת לוי, אין חובת קוורום, אינני עובדת לפי ההיגיון, אני עובדת לפי התקנון, וזה מה שמחייב אותי. זה תלוי, לחלוטין, ברצונם של חברי הכנסת המציעים.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

גברתי היושב-ראש – – –

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

היושבת-ראש.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אני למדתי מהגברת מבקר המדינה, שיש לומר: הגברת מבקר המדינה. אני מתוך כך לומד, שצריך לומר: גברתי היושב-ראש, אבל אני מוכן גם לקבל את גרסתה של הגברת היושב-ראש ולפנות בתואר: גברתי היושבת-ראש.

היו"ר א' סלמוביץ:

זה היה תיקון של מזכיר הכנסת.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אני בוודאי מקבל תיקון של חברנו וידידנו המלומד והבקיא והוותיק בעניינים הנוגעים לעבודת הכנסת.

גברתי היושבת-ראש, בדברי אני אשתדל להשיב גם על ההשגות של חבר הכנסת יצחק לוי וחבר הכנסת רביץ. ואני חושב שהצעת החוק שלנו באה לענות בדיוק על הקושי אשר העלו חברינו לפני דקה אחת או שתיים. אבל זה בהמשך הדברים.

הצעת החוק הזאת הובאה בקריאה טרומית לפני שבועות לא מעטים על-ידי חברי, חבר הכנסת דן מרידור. היא נוגעת לאחד החוקים החשובים שהכנסת קיבלה מעודה, וחשיבותו של החוק הזה איננה רק בעובדה שהוא עוסק בעניינים יסודיים הנוגעים לזכויות יסוד, אלא בהיותו אחד משני החוקים הבודדים אשר מהווים, כל אחד מהם, גם סרגל למדוד בעזרתו חוקים חדשים, על מנת שיהיה כלי לבחון האם חוק שהתקבל עומד בהתאמה, או, חלילה, סותר את החוק הזה. גם אם יתקבל שחוק מסוים סותר את חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, אז לא הסתיים תהליך החקיקה, יהיה ניתן כמובן לחזור אל חוק-היסוד ולנסות לשנות אותו.

מיכאל איתן (הליכוד):

– – – במזנון לא פועל – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מנהלת רק את הישיבה במליאה, לא את העניינים במזנון.

בבקשה, חבר הכנסת בגין.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

ובכן, חוק כזה, בעל משמעות כה עמוקה ומרחיקה-לכת, מהווה בעזרת פסקת ההגבלה שלו בסעיף 8 סרגל למדידת חוקים אחרים, כיוון שסעיף 8 אומר בפסקת ההגבלה על-פי הלשון המקובלת: "אין פוגעים בזכויות לפי חוק-יסוד זה אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה ובמידה שאינה עולה על הנדרש".

ואם מבקש המברר לשאול, מה הם ערכיה של מדינת ישראל אשר חוק אחר אסור שיפגע בהם, הוא מופנה לסעיף 1, אף הוא בעל חשיבות רבה, ועל-פיו: "חוק-יסוד זה מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל" – אילו ערכים? – "כמדינה יהודית ודמוקרטית".

הניסוח הזה הוא ניסוח טוב, הוא ניסוח נאות, הוא ניסוח מקובל.

מיכאל איתן (הליכוד):

דמוקרטיה לפי הליכוד, או לפי מרצ, או לפי הדמוקרטיה לשלום, לפי מה?

זאב בנימין בגין (הליכוד):

כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל, חברי, חבר הכנסת מיכאל איתן, כמדינה יהודית ודמוקרטית, וכידוע לך על-פי השכלתך וניסיוןך בתחום המשפטים, מרגע שיצא החוק מתחת ידה של הכנסת לשונו ופרשנות לשונו היא בידי המערכת השיפוטית בדרך כלל. כך נהוג במדינת ישראל כמדינה שבה נוהגת עליונות החוק.

בדרך כלל, חבר הכנסת איתן, במשך שנות קיומה של המדינה, הכנסת בעצלנותה, והכנסת בהירותה המופלגת, והכנסת בהימנעותה מחקיקת חוקי-יסוד, נתנה דווקא לבית-המשפט את החירות הכמעט מוחלטת לפרש כראות עיניו, כאשר היתה מחלוקת בין האיזונים השונים, בין זכויות שונות. אני חושב שראוי הדבר, שהכנסת חוקקה סוף סוף חוקים המגבילים את בית-המשפט ביכולתו

הפרשנית, כמובן מותירים בידינו את היכולת לפרש על-פי הנסיבות את החוק כפי שאנחנו, חברי הכנסת, הוצאנו מתחת ידינו.

אני מבקש להזכיר לחברי הכנסת, גם לאחר שאלתו, לאור שאלתו, של חבר הכנסת איתן, שהחוק הזה מאוזן כהלכה מבחינת תוכנו גם בסעיף 1, כפי שציטטתי אותו, וגם בסעיף 10 האומר: "אין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע בתוקפו של דין שהיה קיים ערב תחולתו של חוק-היסוד". האיזון הטוב, המאפיין את החוק הזה, התבטא גם בהצבעה בזמנה, לפני למעלה משנה, ובהצבעה זו היו שותפים חברים רבים בכנסת, והשתתפותם ביטאה, בין השאר, את האיזון אשר הושג, את הפשרה הראויה שהושגה, בין השאר במחלוקת אשר חוצה את הבית הזה לעתים קרובות בין דתיים ללא-דתיים. אני בכוונה אינני משתמש במונח חילונים, שאיננו טוב, ואני חושב שגם איננו ראוי.

ועל כן, חברי חבר הכנסת מרידור ואנוכי מציעים לחזור אל הנוסח שהציעה הוועדה, ואשר נכשל – אינני רוצה לומר הוכשל – ברגע האחרון, על חודו של קול, באותו יום ההצבעה, כאשר גוף החוק התקבל. ומכיוון שהחוק מאוזן כהלכה, ומכיוון שתמכו בו כה רבים מעבר למחלוקות המקובלות, חשבנו שמן הראוי שחוק כזה לא ישונה ללא שיקול דעת.

ועכשיו, חבר הכנסת לוי וחבר הכנסת רביץ, אני מגיע לשאלותיכם. הערותיכם נגעו בדיוק לעניין שאותו אנחנו רוצים לתקן, כי הלוא עלול לבוא יום, הוא יכול להיות לא יום ולא לילה מבחינת השעה המאוחרת באיזה יום ד' באחד מהשבועות, שבו באמת לא יהיו חברי הכנסת רבים באולם – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

זה מה שאתה עושה עכשיו, בדיוק.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אני מסביר, אני מסביר, אני מנסה לשכנע. הרי אני עונה על הערה.

ויכול להיות יום כזה, על-פי הערתכם, שהחוק הזה, אם לא נוסף עליו את סעיף הנוקשות, אם לא נוסף עליו את הסעיף המגביל את היכולת לשנות אותו, אלא – ואנחנו מציעים נוקשות מתונה, רק 61 – עלול לבוא היום ובו ברוב, כפי שאמרתי, מקרי, תשעה נגד שלושה, 12 נגד שבעה, תשונה אחת מזכויות היסוד, או, חלילה, תשונה ההגדרה שערכי מדינת ישראל המעוגנים בחוק הזה הם ערכיה כמדינה גם יהודית וגם דמוקרטית. הרי זו בוודאי אפשרות לא רצויה, לא ראויה. אנחנו צריכים להשתדל להימנע ממנה.

ועל כן, דווקא על יסוד הערותיכם החשובות, אני חושב שמן הראוי לקבל את סעיף הנוקשות, אשר מטרתו, לא העיקרית, היחידה, היא לגרום לכך, שאם יהיה שינוי – יהיה שינוי על יסוד שיקול דעת, שינוי על דעתם של רוב חברי הכנסת, 61.

ועל כן, אנחנו חוזרים ומציעים, הפעם בקריאה ראשונה, להחזיר את החוק לוועדה להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

תרשו לי, חברי הכנסת לוי ורביץ, להעיר הערה, שהיא אישית במידה מסוימת, אני חושב שיש לה חשיבות. אני נהניתי מאוד מהדיון לפני שבועות אחדים, בהשתתפותכם הערה, בוועדת החוקה, חוק ומשפט בחוק זה. ונדמה לי שתסכימו אתי, שגם במהלך הדיון כולנו למדנו, כל אחד למד משהו, גם מן ההערות של חברי הכנסת, גם מן ההערות של היועצים, ועל כן אני מציע גם לכם: לא להיחפז הערב. אני יודע את נטיות לבכם; הן גם הובעו בהערות המקדמיות לפני שהתחלתי את דברי. אל נא ניחפז הערב, ונחזיר את החוק לוועדה, ונוכל גם שם לדון על אפשרויות שונות על-פי הצעות שונות, ובלבד שנשאיר את האפשרות לשנות את החוק הזה ברוב חברי הכנסת ומתוך שיקול דעת ומתוך גמירת דעת מובהקת. אני מודה לך, גברתי היושבת-ראש.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת בגין. אנחנו עוברים כעת לדיון בהצעת החוק. אני מזמינה את ראשון הדוברים, חבר הכנסת יצחק לוי. אחריו – חבר הכנסת יורם לס, ואחריו – חבר הכנסת שאול יהלום. רשימת הנואמים סגורה. לכל נואם שלוש דקות. מי שלא יהיה נוכח במליאה וייקרא שמו לא יוכל לנאום. בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני חושב שיש עניין מיוחד לציין לפרוטוקול, שנמצאים עכשיו באולם פחות מ-15 חברי כנסת, ושנאנחנו עומדים לחוקק חוק יסודי מאוד, חשוב מאוד, שנתון בוויכוח ציבורי, ושיש בו אכן, כפי שאמר חבר הכנסת בגין, צדדים לכאן ולכאן. ראוי היה שהצעת חוק זו תידון בפורום גדול יותר ובשעה אחרת.

אני יודע, גברתי היושבת-ראש, שאין לנו שום ערבות שבשעה אחרת יהיו יותר חברי כנסת.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

ראה פסיקת בג"ץ בדיון בהסרת חסינותו של חבר הכנסת פנחסי.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני, אתה צודק. אבל סביר להניח, שאילו התקיים דיון בחוק זה בשעות אחר הצהריים המוקדמות, אבל אוסיף – לעיני מצלמות ערוץ-2, ההשתתפות היתה גדולה יותר, העניין היה גדול יותר. לכן פניתי לידידי חברי הכנסת המציעים לדחות את הדיון.

מכיוון שהצעת לא התקבלה על-ידם, אני רוצה להעיר שתיים-שלוש הערות ולהסביר מדוע אני חושב, ואני חושב שגם חברי סיעתי – – –

רפאל אלול (העבודה):

– – – ערוץ-1 והם יסכימו.

יצחק לוי (מפד"ל):

מדוע אנחנו נתנגד להצעת החוק? אתחיל בסעיף מס' 1. סעיף מס' 1 מגדיר את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, כפי שציין חבר הכנסת בגין, הגדרה שהיתה צריכה לכאורה להרגיע אותנו. לאמור, בית-המשפט ידון ויפרש את החוק לפי אותם שני קריטריונים: מדינה יהודית ומדינה דמוקרטית. אגב, ההצעה הזאת או הנוסח הזה התקבל על-ידינו בוועדת החוקה כאשר פרופסור רובינשטיין, השר דהיום, הציע את הצעת החוק הזו כמעין פשרה וכמעין אפשרות שנתמוך גם בחוק הזה. ואכן בזמנו תמכנו בו.

מה אעשה והשופט ברק, במאמר מאוד מלומד על הצעות חוק-היסוד האלה, כבר נתן פרשנות למושג מדינה יהודית; עוד לפני שהדבר בא לבית-המשפט לדיון או לפרשנות, הוא כבר נתן פרשנות אשר מרוקנת מתוכן את כל המושג מדינה יהודית כפי שאנחנו מבינים אותו. וכך פירש השופט אהרן ברק את הדברים. ובסוגריים אומר: זכרו שהשופט ברק הוא שיעמוד בראש הפירמידה של עולם המשפט בישראל בקרוב, לשנים רבות, והוא בוודאי ישרה מרחו על כל פרשנות של חוק ובוודאי של חוק-יסוד.

ובכן, השופט ברק אומר, שתפיסתנו היא שיש לפרש את המושג מדינה יהודית רק לגבי אותם ערכים שהם ערכים אוניברסליים. מכיוון שאנחנו מדינה נאורה, מכיוון שהחברה שלנו היא חברה נאורה, לא מתקבל על הדעת שהמושג מדינה יהודית יתפרש בדרך שהערכים היהודיים יסתרו את הערכים האוניברסליים. אם אומר את זה בלשון בני אדם, "לא תגנוב" או "לא תרצח" הם ערכים של מדינה יהודית; "שמור את יום השבת" ולא תלבש שעטנז אינם ערכים של מדינה יהודית – מכיוון ש"לא תגנוב" ו"לא תרצח" הם גם ערכים אוניברסליים, ומתגאה השופט ברק שהם גם מופיעים בתורת ישראל. כלומר, התהליך הוא קודם לבחון האם הערכים האלה הם ערכים אוניברסליים, ואם הם גם נמצאים בתורת ישראל הרי שענינו על דרישת החוק שזו מדינה יהודית. אבל, אם מדובר במצוות לא נאורות כגון שמירת שבת, או כגון מצוות אחרות – גירושין ונישואין, שמיטה, שעטנז או כל מצווה אחרת שאיננה מצווה נאורה לפי הגדרתו של השופט ברק, הרי הוא רואה את עצמו פטור מלייחס את הדברים האלה לכוונת החוק, שהיא מדינה יהודית.

לכן בעצם רוקנה הגדרה זו מתוכנה. ולצערנו הרב, אנחנו רואים הרבה פעמים שפרשנות בית-המשפט אינה תואמת – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

אבקש לסיים, הזמן כבר חלף.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מבקש, גברתי, סליחה על ההערה. מכיוון שמדובר פה בחקיקה חשובה כל כך, אינני חושב שראוי להגביל לשלוש דקות. אנחנו מדברים פה על דבר יסודי ביותר, על חוקים שלדעתנו יקבעו את דמותה של המדינה. מדובר על חוקי-יסוד. איך אפשר בחוק-יסוד לא לאפשר דיון מעמיק קצת יותר מאשר הערה אחת או שתיים? לכן אני פשוט מבקש את סליחתך על ההערה הזאת, אבל אני חושב שזה הדבר הנכון לעשותו, גם אם השעה היא 23:00; אני מצטער, חברת הכנסת יעל דיין. מדובר פה בדברים חשובים.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא עובדים פה בקבלנות. מדובר פה במהפכה קונסטיטוציונית, ואנחנו לא עובדים בקבלנות.

יצחק לוי (מפד"ל):

אנחנו רוצים להביע את עמדתנו ודעתנו, ואני מבקש לא להגביל לשלוש דקות.

היו"ר א' סלמוביץ:

כבר עברו לא שלוש דקות אלא חמש דקות.

יצחק לוי (מפד"ל):

בכל אופן, אני חושב שהדברים הם דברים שצריכים להיאמר.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אני מצטרף לבקשתו של חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (מפד"ל):

אבקש לאפשר לי עוד כמה דקות לסיים את טיעוני והערותי.

אנחנו רואים שבבתי-המשפט, לפי תפיסת בתי-המשפט תפקיד המחוקק נגמר באות הכתובה ולא בפרשנות שנתן המחוקק לאות הכתובה הזאת. ולאחר מכן בית-המשפט לוקח את החוק ונותן לו פרשנות, כאשר לפעמים היא פרשנות אחרת לגמרי מהפרשנות שניתנה בבית הזה. לכן אנחנו צריכים להיות זהירים.

אדוני, החוק הזה בא ואומר במלה אחת פשוטה: אין עוד חקיקה דתית במדינת ישראל. נכון שהתיקון שלכם משריין את החקיקה הדתית הקיימת, אבל הוא אומר: אין עוד חקיקה דתית במדינת ישראל אלא ברוב של 61. כאשר בכל תחום אחר אפשר יהיה לחוקק חוקים, כאשר כל עניין אחר אפשר יהיה להעלות, הנושאים הדתיים לא יוכלו לעלות אלא אם יהיה רוב של 61.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

וגם ההיפך נכון.

יצחק לוי (מפד"ל):

נכון. לכן אני אומר שכאן הדילמה.

מה הצענו בוועדת החוקה? יש חוק-יסוד: החקיקה, ששר המשפטים כבר הביא לבית הזה, ולפי מה ששר המשפטים אמר, בקרוב תהיה הצבעה בקריאה ראשונה על החוק הזה.

דן מרידור (הליכוד):

הקואליציה מונעת ממנו את ההצבעה הזאת.

יצחק לוי (מפד"ל):

והחוק בא ומסדיר יחס שווה לכל חוקי-היסוד. אני פונה לחברי הכנסת, ראשית, לא ליזום כאן חקיקה פרטית לחוק-יסוד אחד כאשר אנחנו יודעים שיש הצעת ממשלה שבאה להסדיר את מעמדם של חוקי-היסוד, ואז נתווכח רבות על העניין; אבל לא לבוא ולנתק חוק-יסוד אחד ולבוא ולהגיד: אנחנו רוצים כרגע לתקן את חוק-היסוד הזה.

דבר שני, אני לא יכול להימנע מלומר שיש לי – שלא באשמתכם, חס ושלום – קצת הרגשה שההצבעה כרגע היא הצבעה מקרית, בגלל השעה ובגלל הנוכחות.

לכן אני שוב פונה, חברי הכנסת, ומבקש שלא להביא חוק זה להצבעה, ולא – אנחנו נתנגד בגלל החששות שאמרנו; ולהשאיר את החקיקה הזאת במסגרת אותו ויכוח חשוב ועקרוני שייערך במליאה, שייערך בוועדת החוקה לגבי המסגרת והתוקף של חוקי-יסוד במדינת ישראל. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. אני מזמינה את חבר הכנסת יורם לס; איננו נוכח. אני מזמינה את חבר הכנסת שאול יהלום, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת חגי מירום, ואחריו – חבר הכנסת סאלח טריף.

שאול יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בעלי ההצעה, אני רוצה להקדיש את דברי רק לנקודה אחת שהועלתה כאן בדבריהם של כמה חברי כנסת כבדרך אגב, כהצעות לסדר שקדמו לדיון, והיא הנקודה של המהות הדמוקרטית – ולדעתי אנחנו הולכים כאן לפגם חמור ביותר – שהיא מהות הצעתכם כיום, לא החוק שכבר התקבל. ומהות הפגם היא שמספר כלשהו חברי כנסת יכולים לקבל קביעה לדורות, קביעה נוקשה.

לכאורה אתם, שני המציעים, באים מתוך גישה שמביאים גאולה לעולם בחוק האמור, וטוענים: אדרבה ואדרבה, בזה שאנחנו נשריין את החוק היום אנחנו פותרים הרבה בעיות ויוצרים מצב של דמוקרטיה וזכויות האדם והפרט וכו' וכו'. אבל, דעו לכם שהמשחק הדמוקרטי יכול להופיע באותו כיוון כבומרנג, בהווה או בעתיד, יותר בהווה מאשר בעתיד. שהרי אם אנחנו מקבלים שרוב מסוים, ולא משנה מה הוא, יכול לשריין בעתיד רוב גדול יותר ממנו, הרי אנחנו למעשה אומרים שרוב מקרי, שנוצר בגלל קואליציה זו או אחרת ברגע מסוים בכנסת, יכול לקבוע דברים לדורי דורות, שלא יהיה אפשר לשנותם לעולם. איזה משחק – ואני אומר "משחק" בלשון חיובית – אילו נורמות דמוקרטיות אתם רוצים להביא לכאן?

אביא לכם דוגמה. מי כמוכם התנגד, למשל, להצעת החוק שהובאה דווקא על-ידי הקואליציה בקדנציה הזאת, בנושא של המפגשים עם אש"ף?

זאב בנימין בגין (הליכוד):

עם כל הכבוד, אין שום קשר.

שאול יהלום (מפד"ל):

לא. לו יצויר שתבוא הקואליציה ותגיד: יש היתר למפגשים עם אש"ף, והחוק הזה לא ישונה אלא ברוב של 90 חברי כנסת – הרי מה אתם מקווים, חברי הכנסת בגין ומרידור? אני מניח שאתם מקווים שאם מחר או אחרי הבחירות תתחלף הממשלה, ולכם יהיה רוב, הרי אתם תבואו עוד הפעם, ובצדק

מבחינתי, ותגידו: אנחנו שוב אוסרים מפגשים עם אש"ף. אבל אם אתם משליטים כאן נורמות, שרוב של 61, לו יצויר הרוב החוסם, מה שנקרא היום, יכול להשליט נוקשות – הרי אתם משחקים לידי הצד השני במקרה הזה. והצד השני יכול לקבל מחר שורה של חוקים כרצונו ולקרוא להם חוקי-יסוד נוקשים, ולקבוע רוב מאוד מאוד גבוה; זאת אומרת, 61 חברים יכולים מחר לקבוע רוב של 90 ו-100.

דן מרידור (הליכוד):

לא יכולים.

שאול יהלום (מפד"ל):

למה לא? מה הסיבה? אולי תסביר לי אתה. נניח שאנחנו מדברים על חוק-יסוד X, לא משנה מה, חוק-יסוד: בחירה ישירה של ראש ממשלה. יבוא עכשיו הצד שמעוניין בו, לצורך העניין נניח שאתה לא מעוניין בו. נניח שהנושא העומד לדיון הוא האם להעלות את הרוב ל-70, במקרה של הצעת אי-אמון. נניח לצורך הדיון הזה שמפלגת העבודה מעוניינת ברוב של 70 חברי הכנסת, ואתה מתנגד לזה וזועק מרה שצריך להיות רוב של 61 שיפיל במקרה של אי-אמון את ראש הממשלה. ונניח שיש איזו תחזית שראש הממשלה יהיה בעתיד ממפלגת העבודה. אני אומר "נניח", לצורך המשחק הדמוקרטי. תבוא מפלגת העבודה ותעביר אותו תיקון שהיא רוצה בו, שלצורך הדוגמה אתה תתנגד לו מכול וכול, והיא תגיד: אפשר לשנות את הסעיף הזה, בחוק-היסוד הזה של בחירה ישירה של ראש ממשלה, רק ברוב של 90 חברי כנסת.

דן מרידור (הליכוד):

לא.

שאול יהלום (מפד"ל):

למה לא? אם עכשיו נקבל החלטה ברוב של עשרה מול תשעה, או חמישה מול ארבעה, לא משנה לאיזה כיוון, ואתה רוצה לקבל בזה נוקשות של 61, מדוע מחר, בסעיף הבחירה הישירה, לא תרצה זאת מפלגת העבודה? ואביא לך על זה עשרות דוגמאות. המשחק הדמוקרטי פועל לשני הכיוונים.

לכן אני חושב שההיגיון, המוסר, הצדק הדמוקרטי, הצדק הטבעי, אומרים שכל חוק שאתם קוראים לו נוקשה – צריך הרוב שרוצים לקבוע אותו בחוק להתקבל לפחות באותו רוב.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת דן מרידור יודע את זה. הוא הסביר לי את זה פעם.

שאלו יהלום (מפד"ל):

עוד יותר טוב.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

רק כשזה נוגע לחוקי-יסוד. צריך להבין.

שאלו יהלום (מפד"ל):

הבאתי דוגמה של חוקי-יסוד. מה זה משנה חוקי-יסוד? כל חוק. מחר ירצו לקבל אותו חוק-יסוד – – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

לא.

שאלו יהלום (מפד"ל):

למה לא?

זאב בנימין בגין (הליכוד):

כי לעניין חוקי-יסוד אנחנו הזרוע המיוחדת של האספה המכוננת שלא מילאה את חובתה.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה היינו הך.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

זה לא היינו הך.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אדוני, גם האספה המכוננת שלא מילאה את חובתה קיבלה את הכול ברוב, ולא קבעה שום נוקשות. ומספר הדברים שקבועים בחוקינו עם נוקשות מגיע לאחד או שניים או שלושה בלבד. ולכל חוק אתה יכול לקרוא חוק-יסוד. מי כמוך יודע, שאין בין חוק-יסוד לבין חוק רגיל אלא השוני בשם. אני יכול מחר לקבוע, שחוק צער בעלי חיים יהיה חוק-יסוד.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

עם כל הכבוד, זה לא מדויק.

שאלו יהלום (מפד"ל):

למה לא? חוק החינוך הממלכתי יכול להיות חוק-יסוד?

זאב בנימין בגין (הליכוד):

לא.

שאלו יהלום (מפד"ל):

למה לא?

זאב בנימין בגין (הליכוד):

כנראה לא.

שאלו יהלום (מפד"ל):

ללא כל ספק, לא פחות מאשר חוק חופש העיסוק. אותו רוב. גרוע יותר: אם לכאורה אתה תחליט שחוק-יסוד יכול להתקבל, לא להיות משונה, אלא להתקבל ברוב של 61, מילא. זה עצמו ייתן את התוקף לחוק-יסוד. אבל אתה לדידך מוכן שיקבלו חוק-יסוד ברוב של חמישה מול ארבעה, או שלושה מול שניים. זאת אומרת, אם אני מחליט מחר שיש לי עוד שני חברים, וביום ד' המאוחר הזה נקבל

את חוק-יסוד: צער בעלי חיים, ונחליט ששמו יהיה לא חוק צער בעלי חיים, התשנ"ג, אלא חוק-יסוד – מי יגיד לנו מלה על כך?

לכן אני בא אליכם בשם הצדק הדמוקרטי, שאומר: אם אתה מחייב בכנסת ישראל נושא מסוים, חוק מסוים, נורמה מסוימת, ואתה אומר שהיא לא תשונה אלא ברוב מיוחס ונוקשה, קבל אותה באותו רוב מיוחס ונוקשה. ואם אתם תגייסו היום לעניין 61 חברי כנסת בקריאה ראשונה, שנייה ושלישית, עם כל התנגדותנו לסעיפים הספציפיים של החוק כפי שפירט אותם חבר הכנסת הרב יצחק לוי, נגיד: אין ברירה, נקווה שלנו יהיו בעתיד 61 שיתמכו בשינוי. אבל לבוא היום ברוב קטן ולקבוע לעתיד רוב של 61? הרי מחר ישתמשו כלפיך באותה נורמה. אתה אומר: נו, רק 61. מחר ישתמשו בחוק אחר, שמנוגד לדעתך, ולקואליציה הזאת יש היום 67 חברי כנסת, הם יחליטו שאפשר לשנות רק ברוב של 90. מה תגיד על זה? זה יהיה בדיוק אותו צדק, זו תהיה אותה נורמה מוצדקת, ולא תוכל להגיד מלה מולם.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. אני מזמינה את חבר הכנסת חגי מירום; אחריו – חבר הכנסת סאלח טריף, אחריו – חבר הכנסת בנימין טמקין, ואחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד.

חגי מירום (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ראשית, אני מזמין אותך, גברתי, לחזור לנורמה של זמן קצוב לכל חבר כנסת המדבר כאן. עד כה נכנעת לרצון של החברים כאן לדבר ככל העולה על רוחם. מדובר בחוק-יסוד, וזה חשוב מאוד. אבל אני חושב שאנחנו צריכים להגביל את עצמנו. יש כאן עוד חוקים שצריכים להידון הערב, ואנחנו צריכים לקרוא את עצמנו גם קצת לסדר.

דבר שני אני רוצה להגיד למציעי החוק. בעיני כוונתכם רצויה, אבל שיטתכם קצת פחות. ואני רוצה לחלוק במידת מה על שיטתכם. אבל לפני כן אני רוצה לומר משהו על חקיקה בקריאה ראשונה. אני מכיר את האמירה הזאת, שכל אחד מאתנו אומר אותה כשהצעת חוק שלו מגיעה, כשהוא קורא לכנסת לאפשר שהחוק יעבור בקריאה ראשונה, ואחר כך נכין את זה לקריאה שנייה ושלישית ונתקן את הטעון תיקון. אינני מקל ראש בשום הצעת חוק בקריאה ראשונה, בוודאי לא בהצעת חוק-יסוד בקריאה ראשונה, או בתיקון לחוק-יסוד בקריאה ראשונה. ואני נמנה עם אלה הסבורים, שכאשר חוק עובר בקריאה ראשונה, בעצם הכנסת הביעה את כוונתה לחוקק אותו, והוועדה צריכה להתקדם ולחוקק אותו אחר כך, ולכן צריך לשקול היטב היטב.

עוד משהו לפילוסופיה. אני רוצה להעיר את תשומת לבו של חבר הכנסת דן מרידור: אנחנו יושבים בוועדת החוקה, חוק ומשפט, מדי פעם מדברים על חוק-יסוד ומדברים על שריון. אני אינני בטוח שזה לא יהיה תקין ונכון שכל אימת שמוצע שריון, יקבל אותו מספר חברי כנסת המוצע בשריון –

אליעזר זנדברג (צומת):

יש הצעת חוק כזאת.

חגי מירום (העבודה):

– – וזה מפני המחשבה שכאשר מדובר בשריון בעניין כל כך כבד-משקל ובנעילה מבחינת יכולת השינוי, שהיא כל-כך משמעותית, ייתכן מאוד שאנחנו צריכים לחשוב פילוסופית על שריון המתקבל ברוב שמוצע בשריון. אבל זה לא המצב הנוהג כרגע ונצטרך לשקול את העניין הזה.

אני רוצה להגיד כאן: הצעת החוק הזאת, כבוד האדם וחירותו, באה לעולם מתוך קושי גדול של הכנסת לקבל קודקס שלם של חוקה, ואז, רחמנא ליצלן, מה עשה המחוקק? הוא התחיל להתווכח לפרוסות פרוסות את קטעי החוק שאפשר להסכים עליהם ולהעביר אותם. כך בא לעולם חוק-יסוד: חופש העיסוק, כך בא לעולם חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. אני חושב שזאת מגמה רצויה, כאשר באמת אי-אפשר להסכים על הכול.

מה ההערה שלי לחקיקה עצמה? אני מקבל בגדול את הרעיון, ואני אתמוך בהצעת החוק. עם זאת, אינני מקבל את ההוראה האומרת, שאין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שהתקבל ברוב של חברי הכנסת. בעיני הנוסח הנכון הוא: אין לשנות חוק-יסוד זה אלא ברוב חברי הכנסת. אין בעיני תקינות מחשבתית ופילוסופית קונסטיטוציונית לתיקון של חוק-יסוד בחוק-יסוד שיקבע את הרוב. אמרתי בגלל זה: כוונתכם רצויה, אינני בטוח – אני רוצה להיות זהיר – ששיטתכם היא לגמרי מושלמת, ואני מתכוון בוועדת החוקה, כאשר החוק הזה יגיע להכנה לקריאה שנייה ושלישית, להציע שנוותר על העניין "אלא בחוק-יסוד שיתקבל ברוב", אלא פשוט נקבל את זה ברוב. תודה רבה, גברתי.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת חגי מירום. אני מזמינה את חבר הכנסת סאלח טריף – איננו. חבר הכנסת בנימין טמקין – איננו. חבר הכנסת יוסף בא-גד, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת אלי גולדשמידט, ואחריו – חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

יוסף בא-גד (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, מי יכול להתנגד לכבוד האדם ולחירותו? הרי זו שאיפת חיינו. אומר אבן-עזרא לפרשת "משפטים": מדוע לאחר מתן תורה, לאחר פרשת "יתרו", התחילה התורה בדיון עבד עברי? לומר לך שהדבר החמור ביותר הוא ששוללים מאדם את חירותו, שיש לאדם אדון. כך שחירות האדם וכבודו הם יסוד בתורה. לכן התכוננתי באמת להצביע בעד החוק, שיתקבל ברוב ושיהיה דבר מוחלט.

אבל אף אני כחברי חושש מאוד, שיש פה דבר שהוא נגד תורתנו הקדושה ונגד מדינת ישראל, מה שאנחנו מקווים לפי ההלכה. ולכן אני אומר: אם חברי הכנסת מר בגין ומר מרדור יצליחו להניח את דעתי שאין כאן ולא תהיה שום פגיעה בחוק הדתי ובחוקי התורה, אצביע בעד; ולא, אלחם נגד. לכן

הייתי רוצה לשמוע תשובה במה אתם חושבים להפיס את דעתנו ולהציע שהחוק הזה לא רק שלא ישלול ולא יפריע, אלא אדרבה יבטיח שלא יהיה אפשר לקלקל ולשנות שום דבר מהקיים היום, ואדרבה אפשר יהיה עוד לחזק את הסתמכות מדינת ישראל על תורת ישראל.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסף בא-גד. אני מזמינה את חבר הכנסת אלי גולדשמידט – איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר זנדברג, אחריו – לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו – לחבר הכנסת גונן שגב.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, שמעתי את הדיון שהתנהל עד עכשיו, ומהצד זה נשמע כאילו הדיון הוא בעצם על חקיקת החוק כולו ולא על חקיקת תיקון שמדבר על נוקשות החוק.

יצחק לוי (מפד"ל):

אתה צודק, זה באמת כך.

אליעזר זנדברג (צומת):

יש בזה הרבה, אבל אני רוצה לציין ולהעיר לאותם אנשים, לאותם חברי כנסת שמתנגדים לתיקון, שהחוק כבר נחקק, ושינוי של החוק יכול להיות לכל כיוון, והנוקשות, כפי שציין חבר הכנסת יהלום בחלק מדבריו, יכולה להועיל לצד אחד ויכולה להזיק לאותו צד בנסיבות אחרות. לכן אני סבור, שהעניין המרכזי כאן הוא עניין של פילוסופיה משפטית, עניין של תפיסה.

מדובר באינטרסים ארוכי טווח מול אינטרסים קצרי טווח, מדובר ברעיונות, בערכים שמדינות מבקשות לעגן, ולמנוע את המצב שבו הם נחקקים, נחטפים, ספק נחקקים, ספק נחטפים על-ידי רוב מקרי או רוב קטן. מדובר בנושאים שיש רצון על-ידי המחוקק, כחלק מתפקידו – במקרה הזה של כנסת ישראל כאספה המכוננת, הייתי אומר – לבוא ולהטמיע אותם ולהפוך אותם לחלק מהחברה הישראלית, חלק מהערכים של החברה הישראלית, ללא יכולת שינוי מקרית.

אני חושב, שכל הדיון עד עכשיו מוכיח וממחיש דבר אחד, והוא עד כמה אנו זקוקים לחוק-יסוד: החקיקה, עד כמה אנחנו זקוקים לנורמה אחת כללית, אשר תבטא התייחסות לגבי בעיה כמו הבעיה שמועלית כאן. אני יודע שיש הצעת חוק, הצעת חוק של חבר הכנסת יצחק לוי, כמדומני, יכול להיות עם אחרים, שדנה בדיוק בסוגיה הזאת וקובעת שניסיונות ליצור נוקשות לחוק, לשריין סעיפים בחוק, יהיו ניסיונות שיצטרכו רוב בכנסת במהלך החקיקה של אותו ניסיון. אני מוצא בהצעה זו היגיון רב אם אנחנו נקבע שאנחנו מבקשים לשריין סעיפים מסוימים או גם חוקים מסוימים ברוב מסוים.

לכן, לפני שאני אסיים, אני מבקש מפה להציע למציעי החוק: אולי מן הראוי – היות שהתחלנו את ההליך היום – להצביע בעד ולהעביר את החוק בקריאה ראשונה, אבל להמתין ולראות כיצד אפשר לקדם אותה הצעת חוק, או אולי נזכה – דבר שאני מטיל ספק גדול לגביו – בהצעת חוק-יסוד: החקיקה, שתובא לכאן מטעם הממשלה. אבל היות שאני לא כל כך אופטימי בעניין הזה, יכול להיות שהצעת החוק הפרטית שעליה דיברתי קודם תתקדם ותבשיל וכך נגיע לקונצפציה, כי ההצעה פה טובה לגבי חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, כפי שהוא נחקק אז בהשלמה של אותה הסתייגות, שנדמה לי שמיכאל איתן היה זה שדאג לכך שלא תעבור בכנסת הקודמת, אבל אנחנו צריכים פה החלטה ברמה העקרונית.

דן מרידור (הליכוד):

חבר הכנסת אברהם שריר.

אליעזר זנדברג (צומת):

סליחה, לא התכוונתי להעליב או לקחת כבוד ותהילה.

בכל מקרה, אני חושב שאנחנו צריכים לדון בקונצפציה, ואני מציע שנעשה את זה במשולב. בצורה כזאת נדאג גם לפתור בעיות וסוגיות דומות בחוקים אחרים, שעלולות להגיע לכאן. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת זנדברג. אני מזמינה את חבר הכנסת רפאל איתן – איננו. חבר הכנסת גונן שגב – בבקשה, אחריו – חבר הכנסת אברהם רביץ, אחריו – חבר הכנסת עמנואל זיסמן, אחריו – חבר הכנסת דוד מגן, ואחרון הדוברים – חבר הכנסת יוסי כץ.

גונן שגב (צומת):

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת המתמידים, מכיוון שהחוק מאוד מאוד קצר, אולי למציעים יהיה חשוב לשמוע שוב מה הם הציעו. אני קורא את הצעת החוק: "הצעת חוק-יסוד: כבוד אדם וחירותו (תיקון – נוקשות החוק) – – – אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שהתקבל ברוב של חברי הכנסת".

אני מציע לכם, לכבודכם – אני חושב שהמציעים הם באמת אנשים מכובדים, אני לפחות מאוד מכבד אותם – אני לא חושב שיהיה זה מכובד, כמו שאמרו קודם, להעביר את נושא הנוקשות בפורום של 10 אולי 12 חברי כנסת.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני רוצה לומר לך, שאינך יודע כמה חוקים, חשובים לאין שיעור, התקבלו – – –

גון שגב (צומת):

אני מדבר פה על האבסורד של העברת חוק שמדבר על רוב של 61 ברוב של עשרה. על זה אני מדבר. הרי הבנת אותי. זה אבסורד איך שלא תסתכל עליו.

יש עוד כמה דברים. בעצם, כאשר אנחנו מחוקקים חוק כזה, נוצר מצב שיש חוקים חשובים יותר וחשובים פחות. גם בנושא הזה, לי אישית יש בעיה.

אני לא כל כך יודע איך אפשר לעשות מחטף לחוק. אתם מדברים פה על מחטף לחוק, זאת אומרת שמחר יהיה איזה מחטף וישנו סעיף זה או אחר, סעיף שהוא לב-לבו של החוק, שהוא באמת חוק חשוב, לדעתי.

הרי בסופו של דבר, אם החוק הזה באמת מספיק חשוב ויהיה מישהו שיחשוב שהוא כן צריך לשנות סעיף זה או אחר בו, תמיד תהיה אותה קבוצת חברי כנסת שאפשר יהיה להביאה לכאן ולא לתת להעביר את זה במחטף כזה או אחר או ברוב כזה או אחר.

ודבר נוסף. אני אישית הצעתי הצעת חוק, אני מקווה שהיא תובא אחרי הפגרה, בנושא של קוורום. אני חושב שיש פה בעייתיות קשה מאוד בחוקים חשובים יותר וחשובים פחות ובהחלטות חשובות יותר וחשובות פחות. אנחנו מגיעים למצב שהדעת לא תתפוס, שחוקים חשובים מאוד עוברים ברוב של קול אחד, לא 59 מול 61, אלא שלושה מול שניים, או מספרים מגוחכים אחרים, שאינם לכבוד הכנסת, גם בוועדות וגם בכנסת.

לכן אני חושב, שבגלל המצב היום ולכבוד העניין וחשיבות העניין, כדאי שימשכו את הנושא הזה ולא יצביעו היום. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת גון שגב. אני מזמינה את חבר הכנסת אברהם רביץ; אחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו – חבר הכנסת עמנואל זיסמן.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

גברתי היושבת-ראש, אני עליתי לדוכן בעיקר כדי לומר שעיקר מלאכתי נעשתה על-ידי אחרים, ממש כאילו דיברתי אנוכי, על-ידי חברי הכנסת הרב יצחק לוי וחבר הכנסת שאול יהלום. אלה בדיוק המלים שרציתי אנוכי לומר בהתייחסותי לחוק הזה.

אני הייתי פונה באמת אל חברי הכנסת המציעים. תראו, אנחנו נמצאים בוויכוח בעניין הזה, אני פשוט פונה אליכם, להתחשב בחששות שיש לחלק מבני עמנו מפני החוק הזה, והחששות הם לאו בעלמא.

רק לאחרונה עברנו כמה מאורעות של פרשנות של בית-המשפט הגבוה לצדק על חוקים שאנחנו – אני חבר כנסת חדש יחסית – חוקקנו אותם בקדנציה הקודמת. והפרשנות הלוא כתובה היא בספר. בית-המשפט העליון, כדרכו, פירש אחרת, לפי האידאולוגיה הפרטית של שופטים בישראל. בית-המשפט לא עשה מחקר ולא בדק האם החברה בישראל שינתה מדרכיה, אלא פירש לפי האידאולוגיה הפרטית של שופטת או של שופטים בבית-המשפט העליון.

לכן, חבר הכנסת בגין, כאשר אתה הדגשת את יהדותה של מדינת ישראל, אמר פה חבר הכנסת יצחק לוי: יהדותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית היא לפי הפרשנות שתבוא עלינו, שלא תהיה הפרשנות המקובלת עליך, כך אני חושב.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

ואם תימחק המלה הזאת מהחוק?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אם תימחק המלה הזאת מן החוק לא תצטרך להיות פרשנות אלא ברור שמדינת ישראל לא תהיה מדינה יהודית.

ולכן, מכיוון שיכול להיות גרוע יותר, אין צורך לחוקק חוק זה.

אני רוצה לומר כך, כשאני נכנסתי לכנסת כחבר כנסת צעיר, טרי ורענן, אמרו לי כך: חוקים יש לחוקק כאשר יש לתקן עיוותים מסוימים בחברה, אחרת אין לחוקק חוקים. לא בכדי, לא סתם כך מחוקקים חוקים.

אני פונה אליכם, החוק הזה, כבוד האדם וחירותו, חוקק לפני זמן לא רב וכבר היו פסקי-דין על-פי חוק זה. תנו לחוק הזה, תנו לזמן ותנו לנו כחברי הכנסת לבדוק באמת את פרשנות בית-המשפט ביחס לחוק כבוד האדם וחירותו. תנו לנו לבדוק אותה. מותר לנו כחברי כנסת גם לבדוק מה תהיה התגובה של בית-המשפט.

אני רוצה להוסיף רק דבר אחד. השופט ברק, באותו מאמר שהזכיר חבר הכנסת הרב יצחק לוי, נתן פרשנות מפליגה המרוקנת מתוכנה את יהדותה של מדינת ישראל. אבל ראו זה פלא, קמה צעקה גדולה בוועדת החוקה. אנחנו אמרנו, לגבי חוקים אחרים, שאין אנו יכולים להסתפק בקביעת העובדה שיצוין בחוק שמדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית, ולכן אנחנו נילחם וניאבק ונפעיל את הקואליציה על-ידי מי שיושב שם, ולא ניתן להעביר את חוק זכויות האדם, שנמצא כיום על הפרק.

דן מרידור (הליכוד):

איך אתה מפעיל את הקואליציה מהאופוזיציה?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

יש לנו פטנטים איך להפעיל את הקואליציה, בשלט-רחוק אנחנו עושים את זה. ואכן החוק הזה לא יעבור. חבר הכנסת דן מרידור, הוא לא יעבור. ואתה יודע למה? בגלל פרשנותו של השופט אהרן ברק.

מה עשו בוועדת החוקה, חוק ומשפט?

זאב בנימין בגין (הליכוד):

חוק-יסוד: החקיקה יעבור?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אינני יודע. נבדוק אותו. ננהל עליו ויכוח אמיתי. נבדוק אותו.

דן מרידור (הליכוד):

שם כתוב 80, יעבור?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לא יעבור. לא יעלה ולא יעבור. אל תחששו. אנחנו נשמור על עם ישראל.

אבל ראה, חשוב מאוד לדעת מה קרה. לאחר שאנחנו הקימונו צעקות בוועדת החוקה ולא נתנו לחוק
ההוא לעבור, ראה זה פלא, לאחר איזו תקופה היה ריאיון של העיתונאי חיים שיבי עם השופט אהרן
ברק, ושם השופט אהרן ברק ריכך את עמדתו במאמר המפורסם ההוא. מהר מאוד, כשזה יצא מבית-
הדפוס, הביאו אלי את המאמר הזה, את הריאיון הזה, ואמרו לי: אתה רואה, השופט ברק חזר בו.
הוא אמר שיש כן להתחשב במקורות ובמורשת וכן הלאה. אבל מה הוא יגיד מחר?

לכן אני אומר לכם, עם כל החברות, אתם לא יודעים מה שאתם עושים היום, לפי דעתי. אתם פוגעים
לפחות בחששות של המוני בית ישראל לגבי דמותה העתידית של מדינת ישראל. אתם הולכים
ומוסרים, עם כל הכבוד, לשופטי בית-המשפט העליון, שהמה יקבעו את עתידה של מדינת ישראל,
ולא אנחנו הנבחרים. אני חושב שזכותנו כנבחרים לקבוע מפעם לפעם את דמותה של מדינת ישראל
כמדינה יהודית.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

האם סעיף 10, לפי דעת כבודו – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

זה לא הלך כל כך קל. סעיף 10 הוכנס לחוק כבוד האדם וחירותו על-פי בקשתנו, אבל הוא בא לשריין
רק את מה שהיה.

אביא לכם דוגמה חיה מהיום ביחס לחוק חופש העיסוק. יש לנו היום בעיה אמיתית. כדי שלא יציפו
את מדינת ישראל בנבלות וטרפות, אנחנו חייבים לחוקק חוק, ברוב של 61 חברי כנסת, כדי לשמור
על כשרותה של המדינה. האם לזה התכוונו כאשר חוקקנו את חוק חופש העיסוק?

דן מרידור (הליכוד):

כדי שלא יציפו מבחון, רק מהארץ.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לכן, רבותי, אל לכם לרוץ עם הצעת התיקון הזאת. נכון שסעיף 10 הוא סעיף טוב, אבל מפני שיש
שם סעיף אחד טוב, אנחנו לא נשלול מעצמנו את האפשרות לקבוע את אורחות חיינו במדינה.

יצחק לוי (מפד"ל):

האם תוכל לשריין רק את סעיף 10?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

את סעיף 10 אני מוכן לשריין.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם רביץ. אני מזמינה את חבר הכנסת מיכאל איתן; אחריו – חבר הכנסת עמנואל זיסמן, אחריו – חבר הכנסת דוד מגן, ואחרון הדוברים – חבר הכנסת יוסי כץ.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, דומני שעוול נעשה במידה רבה לוויכוח המתנהל כאן, כאשר כל הדוברים שדיברו נגד הצעת החוק הנוכחית ייצגו את הציבור הדתי, ועלול היה להיווצר רושם כאילו מדובר כאן במאבק בין חילונים לדתיים. ולא כך הם פני הדברים.

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו הוא חוק שבעצם מתייחס כמעט לכל דבר חקיקה שבא לכנסת. הכיצד? אם כתוב שאין פוגעים בקניינו של אדם – והכוונה היא גם במעשה חקיקה – ראו כמה חוקים שאנחנו מחוקקים בכנסת יש בהם משום פגיעה בקניינו של אדם.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

בתכלית ראויה.

מיכאל איתן (הליכוד):

תסלח לי. עם כל הכבוד, אנחנו נגיע גם לעניין התכלית הראויה. אבל ראשית אני רוצה לומר: אין פוגעים בקניינו, אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו, אין נוטלין ואין מגבילין את חירותו. כל אדם חופשי לצאת, כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת הפרט.

כל חוק שעולה בכנסת, אני מסוגל ללכת אתו לבית-המשפט ולטעון שם – אולי לא בבית-משפט עליון, יכול גם סתם בבית-משפט – ולהגיד: אדוני שופט בית-משפט השלום הנכבד בבאר-שבע, אני מבקש ממך להכריז על החוק הזה כבטל. יש כאן פגיעה בקנייני, בחירותי, בפרטיותי, במידה כזאת או אחרת, ולעניות דעתי, זה לא לתכלית ראויה, לא במידה ההולמת את מדינת ישראל.

מסביר לנו חבר הכנסת בני בגין ואומר: נכון, כתוב בסעיף 8 שאין פוגעים בזכויות לפי חוק-יסוד זה, אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה ובמידה שאינה עולה על הנדרש. כלומר, אותו אדם בבית-משפט השלום בבאר-שבע, שיטען נגד צו או נגד מס ארגון שמטילים עליו, או נגד עניין חברתי כזה או אחר, יבוא לשכנע את השופט ויגיד לו: זה אומנם על-פי חוק של הכנסת, אבל 120 חברי הכנסת או הכנסת כולה עשתה את זה. זה לא הולם את ערכיה של מדינת ישראל. השופט יפסול את החוק. יכול להיות שהוא יגיד: זה לא נועד לתכלית ראויה, זה נועד להגן על זכויות עובדים, חבר הכנסת יוסי כץ. אבל זו לא תכלית ראויה, הגנה על זכויות עובדים. השופט ישקול ויגיד: רגע אחד, הגנה על זכויות עובדים זו תכלית ראויה, כן או לא?

ואז הוא ילך למאמרו של אהרן ברק, נשיא בית-המשפט העליון שיהיה בעתיד, באותו יום דמינוי – יכול להיות, ויכול להיות שלא יהיה – והוא ישאל את עצמו: מאחר שחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו צריך לעגן את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית, האם הבעיה שאני ניצב לפניה, מה זו מדינה יהודית דמוקרטית, האם זה בתחום הדמוקרטיה – כן או לא? שאלה קשה. הוא לא הולך להתמודד בבחירות על מנת להציג סולם ערכים. הוא למד את ספר המשפטים. הוא יפתח את ספר המשפטים והוא לא ימצא שם שום הנחיה, שום קו מנחה, שום הסבר, האם החוק הזה שהוא צריך להחליט עליו הוא דמוקרטי, כן או לא? הוא ישאל את עצמו: איך אני אחליט, איך אני אדע? אז אני אלך להנחיות של אהרן ברק, שקובע ומסביר איך צריך לפרש זאת.

הוא אומר: "השקפתי היא כי חוקה וחוקי-יסוד אינם פועלים בחלל נורמטיבי"; כאשר הוא מדבר על הפרשנות של אותם חוקים. הם אינם פועלים בחלל. "מחוץ לחוקה ומסביבה מצויים ערכים ועקרונות חוקתיים שהחוקה צריכה להגשים. אין אלה ערכיו האישיים של פרשן". כלומר, אותו שופט בבאר-שבע – אתה לא תשתמש בשכל שלך כפרשן אישי, אלא ערכיה הלאומיים של האומה: וכאן הוא מצטט את דברי השופט אגרנט מ"קול העם": "זו אקסיומה ידועה, שאת המשפט של עם יש ללמוד באספקלריה של מערכת החיים הלאומיים שלו". אומר השופט ברק: "מערכת החיים הלאומיים" מהווה מקור לערכים ולעקרונות שהחוקה מבקשת להגשים. הם משקפים את הקונסנסוס החברתי ואת תפיסתו של הציבור הנאור: הם מעגנים תפיסות-יסוד חברתיות; הם נשאבים בחלקם מהטקסט החוקתי ומההיסטוריה שלו, ובחלקם – מהניסיון ההיסטורי של העם, מהשקפותיו החברתיות והדתיות".

ובכן, איך יחליט השופט מבאר-שבע מה תהיה אמת המידה? אם הוא בהשקפותיו הפוליטיות יהיה בעל השקפת עולם של מרצ או של חבר הכנסת יוסי כץ, הוא יגיד שלמען זכויות עובדים צריך לאפשר חופש שביתה וצריך להקריב יותר. ואם הוא יהיה בעל השקפה ליברלית-קלסית, משהו נוסח הציונים הכלליים, הוא יגיד: לא, אסור. אז ההכרעות תהיינה לפי השקפה פוליטית, כי זה לא כתוב בספר המשפטים.

אז תקרה האחת מהשתיים: או שאנחנו כאן בכנסת נכיר בכך שאין לנו משטר דמוקרטי, ובהערת אגב אני שואל אותך, חבר הכנסת בגין, ואותך, חבר הכנסת מרידור: אתם קיבלתם מהעם ששלח אתכם לכנסת סמכות לבטל את סמכויות הכנסת ולעבור לבית-משפט? אספה מכוננת זה סיפור שהיה, אבל במציאות של הבחירות ב-1992 וב-1988, קיבלתם מנדט לעקר את הכנסת מסמכויותיה ולתת לכמה שופטים לבטל חוקי כנסת? אין לכך קונסנסוס. אתם רוצים – – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

שאלת אותי שאלה עכשיו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל תהיה לך זכות לענות לי אחר כך.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

היא תהיה לחבר הכנסת מרידור. התשובה היא שהעניין הזה נגמר לפני שנה. כבר לפני שנה מסרה הכנסת בידי בית-המשפט את הסמכות לקבוע האם חוק הולם או לא הולם.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני עונה לך על הטענה שלך, חבר הכנסת בני בגין. אתה לא מאמין בטיעון שלך. מדוע אתה לא מאמין בטיעון שלך? כי אני אקרא לך את סעיף 8 ואומר לך, שבעצם לא צריך בכלל את כל השריון שלו, כי גם מתוך סעיף 8, שאומר שאין פוגעים בזכויות יסוד שלפי חוק-יסוד זה, אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, וכו' וכו', אתה יכול לבוא ולומר: רגע אחד, מאחר שמדינת ישראל היא מדינה שכל הנושאים האלה הולמים אותה, אי-אפשר לבטל אותם, אי-אפשר לפגוע בהם ממילא, כי הם משוריינים בשריון-על בכל מקרה. כי כתוב במפורש שלא פוגעים בזכויות שלפי חוק-יסוד זה.

דן מרידור (הליכוד):

את החוק הזה אפשר לבטל בשלושה נגד שניים בלילה. את זה רוצים למנוע.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, אתה כבר מדבר קרוב לעשר דקות.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מייד מסיים.

הטענה שלי היא, שסמכות לא ניתנה, ואם רוצים אפשר ללכת למשאל-עם. אם רוצים להכריז על איזו קודיפיקציה מסודרת ועל חוקה, ניחא. אבל בוודאי לא על סמכות בשיטה כזאת – מעט מאוד חברי כנסת יודעים היום שהולכים להעביר כאן הצעת חוק שמשמעותה שינוי קונסטיטוציוני מרחיק לכת, או שמחזקת את המגמה.

ואני יכול להוסיף ולומר, אחת מהשתיים: או שמה שקורה היום, ואני יודע מה המגמה שעומדת מאחורי החוקים האלה – אי-אמון בכנסת, אי-אמון בכך שהכנסת יכולה להיות אינסטרומנטלית לעולם ערכים תקין, וזה תוצאה ישירה ממה שקרה לכנסת הזאת בשנת 1990. היה כאן מצב שהכנסת הגיעה לאחד משיאי השפל; כתוצאה מזה היא הפסידה סמכויות לרשות המבצעת. מאות אלפי אזרחים או עשרות אלפי אזרחים יצאו בצעד חסר תקדים. כתוצאה מזה היא הפסידה סמכויות. אנשים אמרו, בידי אלה נפקיד את גורלנו? יש אנשים שאומרים, שהעם צריך בלם לשאיפות החקיקה ולכוח החקיקה של הכנסת. הבלם הזה יהיה בזכות כמה שופטים עליונים, שהם נבונים יותר, הם קולעים, כמו שברק אומר, לדעת הציבור הנאור. לא הציבור ינצח, הציבור הנאור ינצח. וגם זה לא חדש. מימי סוקרטס, אריסטו ואפלטון היתה ביקורת על הדמוקרטיה, רצו לתת את השלטון לפילוסופים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, אני מבקשת לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אמרו שהם יודעים יותר טוב כי הם יצאו מהמערה, הם לא עיוורים. ואתם אומרים, תנו את הבקרה לשופטים העליונים, למעטים, הם הנאורים, הם היודעים, אנחנו העיוורים בתוך המערה. זאת המשמעות של הקו.

אבל או שזה יצליח והכנסת תעוקר, או שיקרה דבר אחר – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, אני מבקשת לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים. יקרה דבר אחר: יתחילו להגיד, רגע אחד, אם השופט בבאר-שבע פוסל חוקים של הכנסת לפי השקפת עולמו, בואו נבחר שופטים לפי השקפת עולמנו, ותגיע לאמריקה. יהיו שופטים של הליכוד, יהיו שופטים של המערך, וכל ממשל ימנה שופטים לפי שיטתו, מאחר שאתם אומרים להם מראש – אל תשפטו לפי ספר החוקים, תשפטו לפי השקפת עולמכם.

בזה אני רוצה לסיים, למרות הביקורת החריפה שלי על התהליכים, אני לא חושב שהאקט הזה כשלעצמו הוא בעל משמעות מרחיקת-לכת. אבל אני חושב, שאם אתם רוצים ללכת באמת לטפל בסוגיה הכוללת, השלמה, צריך ללכת כמקשה אחת להסדר כולל ולדעת מי קובע, אילו בתי-משפט,

מי יפסול חוקים, אילו הוראות, מה יהיה עם חוק-יסוד: החקיקה, ולראות את הכול כחלק ממקשה אחת.

לאנשי מפלגת העבודה אני יכול לומר, שיש לי הרושם שלא בכדי השר ליבאי, שהיה כאן עד לפני כמה דקות, הלך לפני שהנושא הזה עלה; יש לי הרושם שדווקא בסיפא של דברי אולי הוא היה מצדד.

היו"ר א' סלמוביץ:

הוא הלך כבר לפני שעה וחצי.

תודה רבה לחבר הכנסת איתן. אני מזמינה את חבר הכנסת עמנואל זיסמן – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת דוד מגן; אחריו – אחרון הדוברים, חבר הכנסת יוסי כץ.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, השעה היא 23:30.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני יודעת. אני יושבת פה כבר קרוב לארבע שעות.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אני מבקש לציין, שבשעה זאת יש מספר ניכר של חברי כנסת הנותנים כבוד לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

חיים אורון (מרצ):

יש חוק נגד עינויים, ואני מבקש לכבד אותו.

היו"ר א' סלמוביץ:

במיוחד כשהיושבת-ראש כבר יושבת על הכס ארבע שעות.

דוד מגן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש לנסות לתרום את תרומתי לתיחום הדיון למסגרת המתאימה, וזאת בעיקר בהפניית הדברים לחברי הכנסת לוי, יהלום, איתן ורביץ.

הרי אין אנו דנים היום בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. החוק הזה מופיע בספר החוקים. הכנסת נתנה את דעתה בעניין, ולא שמעתי שמישהו נטל יוזמה בכוונה לשנות סעיף מסעיפיו. היוזמה שבה אנו דנים היום, יוזמתם של חברי הכנסת בני בגין ודן מרידור, באה לתקן תקלה שהיתה בכנסת השתיים-עשרה. בכנסת השתיים-עשרה, אחרי יוזמה ממשלתית, שבהמשך אומצה על-ידי אחד מחברי הכנסת, חבר הכנסת דאז רובינשטיין, דנה הכנסת בהצעת החוק הזאת, ישבה ועדת החוקה כמובן לקראת קריאה ראשונה, ובהמשך לקראת קריאה שנייה ושלישית, וקיבלה את הרעיון כמקשה אחת. וכאן, באולם המליאה, במהלך הדיון, נתקבלה במקרה הסתייגות של אחד מחברי הכנסת, אשר הוציאה למעשה את אחד העיקרים בחוק, אחד העיקרים שבאו להבטיח את שרינו של החוק.

היו שתי אפשרויות: או שהיוזמים באותו מעמד היו מבקשים למשוך את החוק בחזרה, או לנהוג ביתר תבונה ולומר, לא קרה אסון, תגיע העת ואנחנו נתקן את הטעון תיקון. והגיעה העת, ומבקשים היום שני חברי הכנסת לתקן את הטעון תיקון. ובסך הכול, אין מדובר כאן על רוב מוגדר או מוחלט בהיקף של 65, 70 או למעלה מכך מבין חברי הכנסת. מדובר על רוב מיוחס, רוב של חברי הכנסת אשר ידרש לשינוי ולתיקון של כל סעיף או של כל החוק, אם נתבקש כך.

נעשיתי איתן בדעתי בנושא השריונים לאחר שהצטרפתי לוועדת הכספים ולמדתי על כוונת שר האוצר לבוא בשם הממשלה ולבעוט ברגל גסה במאמצים שבנק ישראל והממשלה הקודמת נקטו כדי לשריין את חוק הפחתת הגירעון. אחרי הרבה מאוד ויכוחים נקבע, שהגירעון התקציבי עד לשנת 1995 יגיע לאפס. במלים אחרות, בשנת 1994 הוא יגיע ל-2.2% וב-1995 לאפס. ממשלה אשר התאמצה במיוחד בעניין הזה, נכנסה במודע לתוך הסד הזה, קבעה לעצמה, בגיבויה של הכנסת, את המסגרת שהממשלה לא תחזור בה. אחרי שאותה ממשלה קבעה את כל הכללים הללו, באו היום ממשלה חדשה ושר אוצר חדש, והם מתירים את הרצועה ואומרים דבר פשוט: את החוק נתקן.

אם יש לי חרטה בעניין החוק הזה, חוק הפחתת הגירעון, החרטה היא על כך שקבענו ששינויים בו יהיו ברוב מיוחס, ולא הגדרנו את הרוב הזה כ-70 או 75 חברי כנסת. אז בוודאי לא היתה הממשלה משנה את המדיניות לטווח הארוך, כפי שנתגבשה אז, והכול מודים, אז והיום, שזו היתה מדיניות צודקת וחכמה.

לאור הניסיון הזה אני חושב, כי בהחלט יש לתמוך בכל מה שקשור בשינויים בחוק-היסוד, בכך ששינוי כלשהו בחוק-יסוד, בוודאי גם חיקוק, יהיו ברוב מיוחס של 61 חברי כנסת לפחות.

הקריאה שלי ליוזמים, לבני ולדן, היא שמוסרית תצטרכו לדאוג, אנחנו נצטרך לדאוג, כי בעת הקריאה השלישית החוק הזה יתקבל באמת ברוב מיוחס, כדי שיהיה בהחלט משקל מוסרי לשרינו של אותו סעיף.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מגן. אני מזמינה את אחרון הדוברים, חבר הכנסת יוסי כץ. בבקשה.

יוסי כץ (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ידידי חבר הכנסת מיכאל איתן הצליח לשכנע אותי בנאומו המרתק והארוך, מדוע עלי לתמוך בהצעת חוק זו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אמרת את זה כבר במזנון. זה לא מקורי. שמעתי אותך בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני שמח שבכל פעם אני משכנע אותך מחדש.

יוסי כץ (העבודה):

חבר הכנסת איתן, אני מבקש שתקבל את זה בהומור ולא יותר.

בכל אופן, דעתי אינה נוחה מכך שחוק כזה, חוק שאני רואה בו בסיס ודוגמה לדרך שבה צריכים להיראות חוקי-היסוד שלנו, ובוודאי חוקי-יסוד כה חשובים, מתקבל בשעה כה מאוחרת, ברוב כזה, בנוכחות כזאת.

אני מוכרח גם לומר, שאינני בטוח שהנוסח שאני מצביע עליו לקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית יהיה הנוסח המופיע כאן.

עם זאת, אני חושב שהחוק הזה באמת צריך לשמש תמרור, קודם כול תמרור למחוקק, לחברי הכנסת, שהגיע הזמן לנער את האבק מעל הצעת חוק-יסוד: זכויות היסוד של האדם. ואני רואה בהצבעה זו משום תמרור, תמרור לציבור על החשיבות שאנחנו מייחסים לחוק הזה ולחוק-יסוד: זכויות היסוד של האדם. אני רואה בזה גם תמרור למערכת המשפט. אני אינני מפחד לא מהאקטיביזם השיפוטי ולא מהפרשנות שאנחנו עדים לה חדשות לבקרים מפי בית-המשפט העליון.

לכן מצביע בעד הצעת החוק. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסי כץ. אני מזמינה את חבר הכנסת דן מרידור להשיב לדוברים.

דן מרידור (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, גברתי ורבותי חברי הכנסת, האם צריך שריון? האם בכך שייקבע שריון, הכנסת פוגעת בסמכותה? מי הסמיך אתכם, שואל חבר הכנסת איתן, להעביר מסמכותכם לגוף אחר? זו שאלה שצריך לשאול לגבי הרעיון של חוקה. זו שאלה שצריך לשאול בכל המדינות הדמוקרטיות לגבי הרעיון שהכנסת איננה בלתי מוגבלת, שהרוב בכנסת לא יכול לעשות כל מה שעולה על רוחו, שיש עקרונות, בדרך כלל מסודרים בחוקה, שהם מעל הרוב בכנסת, וצריך רוב מיוחד ופרוצדורה מיוחדת כדי לשנותם. אנחנו לא הלכנו בדרך הרגילה, ואין לנו היום גוף אחר מלבד הכנסת שיחוקק את חוקי-היסוד. מי שטוען שלכנסת אין סמכות לחוקק אותם, כי היא מגבילה את עצמה בלא סמכות, אומר למעשה שישראל תישאר בלא חוקה לעולם ועד.

הוא גם תופס תפיסה לא נכונה, לדידי, את מהות הדמוקרטיה. מי שטוען שדמוקרטיה היא שלטון הרוב בלבד אומר דבר לא נכון. דמוקרטיה באותה מידה היא גם המגבלות על הרוב; זכויות האדם; זכויות היחיד; מה אסור לעשות גם ברוב; מי יגן על המיעוט, על היחיד, על הבודד מפני השלטון, מפני הרוב. המקובל במדינות רבות הוא שיש גוף, בדרך כלל בית-משפט, שמגן מפני הרוב.

גבירותי ורבותי, אנחנו לא מציעים את זה. ההצעה הזאת היא מינימליסטית. פה מציעים שהרוב, 61, יוכל לתקן. ההצעה הראויה היתה רוב של 80, זה מה שמציע לנו חוק-יסוד: החקיקה, גם החוק שאני זכיתי להגיש בשם הממשלה הקודמת וגם החוק שהגיש שר המשפטים דהיום. אלא שכפי שאמר לנו בהגינותו ידידי חבר הכנסת רביץ, לא ייתנו לחוק הזה לעבור. הוא אמר את זה כנראה לחבר הכנסת לוי, שהציע לחכות עד שיעבור. אם נחבר את דבריהם, נבין במה מדובר.

ולכן, רבותי, בהחלט עברנו מהפכה לפני שנה וחצי, במרס 1992. אני מוכרח לומר בגאווה, שהצלחנו במאבק ארוך-שנים. היתה לי הזכות לתרום לו חלק מסוים. בניסיון להביא את חקיקת זכויות היסוד של האדם הצלחנו להביא לשינוי במבנה השלטון בישראל, לאיזון בין הרשויות, ולא לפירמידה, שבה הרוב עושה כל שעולה על רוחו. לא חידשתי בזה דבר. זה כתוב במצעה של התנועה שאני מייצג אותה, פעם קראו לה תנועת החירות, ובנאומיה עשרות שנים. אני שמח שעלה בחלקי, יחד עם חברים אחרים, לעזור בחקיקת חוקים אלה.

זוהי רק תחילת הדרך. היום, כפי שאמרתי, מוצעת הצעה מינימלית, שאיננה שוללת מן הרוב את הזכות לשנות את החוק הזה; אבל רוב של חברי הבית ולא רוב מקרי.

מכאן אני מבקש לעבור לכמה הערות של חברי הכנסת ולהתייחס אליהן. דובר כאן על אימפריאליזם שיפוטי. אני חושב שהיום ראינו ניסיון לאימפריאליזם של המחוקק. הסמכות לפרש חוקים פירוש מחייב נתונה רק בידי בית-המשפט, לא בידי המחוקק. המחוקק מחוקק, המפרש הוא בית-המשפט. לא מצא חן הפירוש בעיני מישור, יתקן את החוק ברוב של 61 חברים, לא יותר. אבל אם המחוקק רוצה גם לפרש את חוקיו, זהו שיבוש גמור של הדמוקרטיה. בית-משפט נועד לפרש את החוק ולקבוע אם רשויות השלטון, לרבות הכנסת, לרבות הממשלה, פועלות במסגרת החוק או מחוצה לו.

לא נעים, גוף לא אוהב לוותר על סמכויותיו. מי שלומד את ההיסטוריה באנגליה, בארצות אירופה – זה לא תמיד היה מסודר מאוד. גופים לא נהנו לוותר על סמכויותיהם. בארצות-הברית של אמריקה תשעה אנשים מחליטים על אי-חוקתיות של חוק. בניגוד לנאמר כאן, הם לא אנשים שנבחרו על-ידי הממשל המכהן, בדרך כלל אלה אנשים שנבחרו 20 או 10 שנים קודם. אין השפעה פוליטית מיידית לרוב הנוכחי, הוא לא יכול לשנות כי הוא לא יכול להחליף את השופטים. החליפו אותם במשך עשרות שנים לפניו, לאורך שנים זה מתאזן. שיטת הבחירה שלנו טובה יותר, לדעתי. אבל זאת הדמוקרטיה – הרוב מוגבל. אני חוזר ואומר, שפה זה עדיין לא מוצע.

אני מסכים שהדרך הזאת, שאנחנו יושבים כאן 15-16 חברי כנסת, בערב – עדיף היה לנקוט דרך אחרת. הייתי שמח אילו התקיים הדיון הזה בשעה 16:00, לו היה הבית מלא מפה לפה. אבל בואו נאמר את האמת הפוליטית לעצמנו. זה לא חוק שנחטף בלילה. רוב הסיעות בבית הזה, גם אם לא כולן ולא כל האנשים בכל הסיעות, תומכות בחוק הזה. אני יודע שזה כתוב במצע המערך, אני יודע שכך החליטה ועידת הליכוד לפני זמן קצר, אני יודע שזה מוסכם על סיעת מרצ, על סיעת צומת, כך שיש רוב גדול. אנחנו לא חוטפים פה שום דבר. אנחנו בסך הכול משריינים חוק שהתקבל בהסכמה סיעות דגל התורה, ש"ס ומפד"ל בכנסת הקודמת. זה לא חוק שאנשים קיצונים חטפו אותו בן-לילה.

אני רוצה להפוך את השאלה ולשאול אותה בכיוון הפוך. מתלוננים כאן על מיעוט המשתתפים. אני רוצה לומר, שאם מתוך 120 חברי הכנסת רק שלושה או ארבעה יצביעו הלילה נגד, סימן שיש תמיכה עצומה לחוק הזה. אם החוק הזה לא עורר את כל החברים בכל הסיעות להתנגד לו, וכל מי שיצביע נגדו יהיו שלושה או ארבעה חברים, התמיכה גדולה כנראה.

גונן שגב (צומת):

אל תעשה ספקולציות.

דן מרידור (הליכוד):

אבל גם הטיעון הזה לא מדויק בדיוק כמו הטיעון ההפוך.

יצחק לוי (מפד"ל):

זאת מילתא דבדיחותא.

דן מרידור (הליכוד):

כמו מילתא דבדיחותא שלכם, שהרוב הזה לא מספיק, כשאתם יודעים את האמת שרוב עצום בבית תומך בחוק הזה; רוב עצום של הסיעות בבית ורוב האנשים ברוב הסיעות בבית.

מכאן לחבר הכנסת רביץ. נכון, אנחנו כתבנו בחוק המקורי "מדינה יהודית ודמוקרטית". יש בהחלט פרשנות שונה לביטוי הזה. זה חדש לך? הביטוי הזה יש בו פנים שונים; אפשר לקרוא לתוכו, כל אחד רואה פן שנוח לו. אנחנו יודעים את זה בהרבה ביטויים. חבר הכנסת מיקי איתן, השופטים מכניסים לכאן את השקפת עולמם?

חבר הכנסת מיכאל איתן, כשהשופט צריך לקבוע מה הוא סעד מן הצדק, זה כתוב בספר החוקים? שופט צריך לקבוע מתי לא צודק לאכוף חוזה, זה כתוב בספר החוקים? כאשר שופט צריך לקבוע מה הוא חוזה בלתי-מוסרי לפי סעיף 30 לחוק החוזים, הוא לא מכניס השקפת עולם? אלא מה, אנחנו מקווים, כמו שהשופט ברק אמר, שלא השקפת עולם אישית אלא מה שהוא מקובל בחברה הנאורה. לא אחזור על הדברים שאמר השופט ברק, שהוא במידה רבה ממורי ההוראה, ממורי ההלכה הגדולים ביותר במשפט הישראלי, שרבים מאתנו משתמשים היום במסגרות המחשבה, הביטויים והרעיונות שהוא לימד ופסק במשך חמש שנים, גם בשטח הזה.

אני מקבל שהפתרון הנכון הוא חוק-יסוד: החקיקה. אני מצטער שכפי שנאמר לי כאן היום על-ידי המפעיל של הקואליציה, חבר הכנסת רביץ, לפי דבריו, כנראה קשה להעביר את החוק הזה. אני מודה, גם לי היה קשה להעביר את החוק הזה. הגשתי אותו ולא הספקתי להעביר אותו בכנסת הקודמת. השר ליבאי כנראה מתקשה גם הוא. אני חושב שהפתרון הנכון הוא שם, לקבוע 80 חברים כרוב לחוק-היסוד.

אבל מה נעשה עד אשר יעבור החוק הזה? ננוח? במניפולציה פוליטית, בלילה אחד, ארבעה נגד שלושה יפילו חוק כזה? זה לא מכובד.

רבותי, לא אחת התרעתי על הקלות הבלתי-נסבלת של חקיקה בבית הזה. לפעמים בריצה ובלי לשים לב מחוקקים חוקים. אנחנו יודעים לעבוד בדרך שאנחנו עובדים הרבה שנים לפי התקנון. אני חושב ששונה הדבר לגבי חוק-יסוד. צריך להשקיע הרבה מחשבה ורצינות בשינוי הבסיס הקונסטיטוציוני שאנחנו עומדים עליו. עם כל הכבוד לכל חוק-היסוד האחרים, לב החוקה הוא זכויות האדם. אין חוקה ואין מדינה קיימות אלא בשביל האדם. אם יש חוק שצריך לשריין אותו – חוק זכויות האדם קודם לכל חוק אחר, כי הוא בא באמת להגן על האדם מפני הרוב, נכון, מפני הממשלה שדורסת אותו או מפני רוב קואליציוני שעלול לדרוס אותו.

האם אנחנו עושים משהו חדשני, חבר הכנסת איתן? לפני שנה-וחצי התקבל כאן חוק-יסוד: הממשלה, שתוקן. שם כתוב שאי-אפשר לשנות אותו אלא ברוב של 61 חברי כנסת. באיזה רוב הוא התקבל? אמר לי מזכיר הכנסת שברוב של 55. זה היה בסדר? עכשיו נזכרתם?

בחוק-יסוד: הכנסת, בסעיף 45 כתוב, שאי-אפשר לשנות אותו אלא ב-80 חברי כנסת. זה התקבל ב-80 חברי כנסת? בחוק הפחתת הגירעון – 61 חברי כנסת; סעיף 4 לחוק-יסוד: הכנסת, וכן הלאה.

זו לא דרך תקינה. הדרך התקינה היא דרך חוק-יסוד: החקיקה. אם הקואליציה תקבל היתר מחבר הכנסת רביץ להעביר את החוק הזה, החוק שלנו יהיה מיותר. אני מודיע, שאם בתחילת המושב הבא יבוא חוק-יסוד: החקיקה, אני אסיר את ההצעה הזאת מסדר-היום.

לכן, יש פרשנויות שונות. בוועדה אפשר יהיה לדון בהערות שנשמעו כאן. האם צריך לתקן דווקא בחוק-יסוד? אני לא רוצה להתייחס עכשיו לכל סעיף וסעיף. למשל, מה זה מדינה יהודית – אלה דברים חשובים מאוד, אבל לא לרגע זה.

אני מבקש מחברי הבית להמשיך את המהלך החשוב שהתחלנו בו לפני שנה-וחצי, להפוך את מדינת ישראל למדינה נורמלית, במובן הזה שחוקי-היסוד שבה לא ייהפכו להיות חוקים שבן-לילה משנים אותם והופכים אותם, אלא יהיו בסיס הרבה יותר מוצק. כצעד מינימלי ראשון אבקש להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש לי שאלה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אל תיכנס למלכודת, הוא ידבר עד שש בבוקר...

מיכאל איתן (הליכוד):

רציתי לשאול את חבר הכנסת דן מרידור: כאשר הוא היה שר משפטים, אני ניגשתי אליו פעם אחת עם הצעת חוק וביקשתי בהצעת חוק זו לשריין דבר שהוא יסודי מאוד, את גבולות המדינה שעליהם חל החוק הישראלי. אמרתי שבכל מקום שבו חל החוק הישראלי, כדי לשנות, צריך רוב יותר גדול. אמר לי אז שר המשפטים ושכנע אותי, ושיניתי את ההצעה, שאין זה מן הצדק שרוב קטן ישריין –

עכשיו השאלה שלי היא כזאת: אם האמת הזאת היא אמת שבה אתה דוגל והיא אינה משתנה לפי התנאים, אני מבין שהיא אמת ויש בה מוסר תקף לכולי עלמא ולכל הזמנים. אם זה היה רק לזמנו והדבר השתנה אחר כך ומשתנה עכשיו, גם את זה אני מבין, שזה מוסר שמשתנה לפי הנסיבות.

דן מרידור (הליכוד):

הנושא מעניין, אבל לא לשעה מאוחרת זו. אינני רוצה לתקן מה שאמרת על שיחתנו. אני רוצה לומר לך מה אמרתי לפי זיכרוני. אמרתי לך קודם כול, שאני מעדיף את המצב הנוכחי, שבו הממשלה רשאית, אפילו בלי הכנסת, ואפילו לא פה-אחד אלא ברוב בממשלה, להחיל את המשפט הישראלי על שטחים של ארץ-ישראל שהיא תמצא לנכון לקבוע, כפי שהחלנו אותו – לא בחוק – לגבי ירושלים. חשבתי שאם אנחנו נציע שלא יהיה אפשר לגרוע אלא בחקיקה ברוב של 80, התוצאה מייד תהיה שהאופוזיציה דאז, הממשלה דהיום, תאמר: היו סימטריים, גם אל תוסיפו אלא ברוב של 80. ואז לא נוכל יותר להחיל את החוק הישראלי אלא ברוב גדול בכנסת. אני חשבתי שזה לא רצוי.

דבר שני, לדעתי לא כל הצעה ראוי לה ומותר שנקבע לגביה שריונים. זה נוגע למהות העניין, אם העניין הוא חוקתי או לא. יש היום הרבה הוראות חוק בחוק-יסוד שאינן משוריינות. למשל, נשיא המדינה. האם יעלה על הדעת שברוב של שניים נגד אחד יבטלו את נשיא המדינה, או ברוב של שלושה נגד שניים יבטלו את בתי-המשפט? זה לא הגיוני. צריך לשריין אותן.

לקבוע את הגבול המדויק של המדינה ברוב שמשנתנה מהיום למחר, לפי דעתי זו טעות. מדינה שגבולותיה מסודרים ואין עליהם ויכוח, אולי אפשר לקבוע בחוק-יסוד משוריינ; מדינה שגבולותיה נתונים בוויכוח פנימי גדול – לא ראוי לנצל רוב מקרי שיתהפך מחר. זה שונה לחלוטין משריון המהות המשטרית של מדינה שהיא מדינה דמוקרטית, שהאדם במרכזה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דן מרידור.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (תיקון – נוקשות החוק) והעברתו לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ושלישית. נא להצביע.

הצבעה מס' 55

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 12

נגד – 5

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (תיקון נוקשות החוק)

לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

12 תומכים, חמישה מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהצעת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (תיקון – נוקשות החוק) עברה בקריאה ראשונה והיא מועברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

חברי הכנסת, תם הדין. הישיבה הבאה – מחר בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 23:57.